

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04823

# VOS MISHEL DERTSEYLT--

---

M. Zeldow



*Permanent preservation of this book was made possible  
by Philip Garoon  
in memory of  
Ilene Garoon*

THE MAX PALEVSKY

YIDDISH LITERATURE COLLECTION



NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER  
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER  
AMHERST, MASSACHUSETTS  
413 256-4900 | [YIDDISH@BIKHER.ORG](mailto:YIDDISH@BIKHER.ORG)  
[WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG](http://WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG)

•

MAJOR FUNDING FOR THE  
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY  
WAS PROVIDED BY:

*Lloyd E. Cotsen Trust*  
*Arie & Ida Crown Memorial*  
*The Seymour Grubman Family*  
*David and Barbara B. Hirschhorn Foundation*  
*Max Palevsky*  
*Robert Price*  
*Righteous Persons Foundation*  
*Leif D. Rosenblatt*  
*Sarah and Ben Torchinsky*  
*Harry and Jeanette Weinberg Foundation*  
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE  
*National Yiddish Book Center*

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at [digitallibrary@bikher.org](mailto:digitallibrary@bikher.org)

**משה זעלדאָו/ ווֹאָס מִישְׁעַל דְּעַרְצֵי לְטַ...**



משה זעלדראו

(מ. נאַלדִין)

# זֹאָם מֵישָׁעֶל דְּעַרְצִיּוֹלֶט...

מעשיהלעך אוון לעגענדעם

1960

ב א ד י ז



**אַרְוִיסְגָּעָבָן צֹ דָעֵר עֲרַשְׁטָעֵר  
יַאֲרַצְיַת פּוֹן מַשָּׁה זַעֲלַדָּאוֹ**

הילע און צייכענונגען פון  
מש הקע באהעלפער

צייכענונגען אויף זיטין:  
121, 117, 36, 62, 21  
**פּוֹן מַרְיִם קָאָז**

אויסגענטץ פרייזויליק דורכוּן וועצער-פערסאנאל פון דער  
„נייע פרעסע“: העלפנאָט, וואָלפֿאָס, ווַיַּן אָוָן קָאָז.

פארענדיקט צו דורךן אָן פֿעַברּוֹאָר 1960,  
אָן דער דָּרוֹקָעָרִי ס. אַ. פֿ. נ.  
רֵי דָן פֿאָרָאָז, פּאָרָאָז (10).

**M. ZELDOW :**

Vos Michel derzeilt...  
Ce que Michel raconte...  
Contes et légendes.

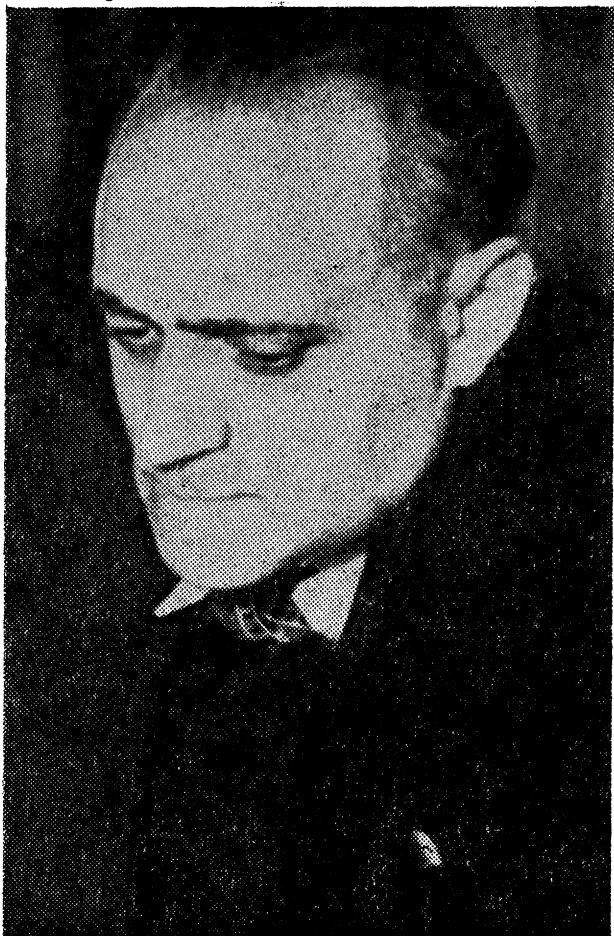
---

PRINTED IN FRANCE

Tous droits réservés. Copyright by « Ofsnaï » and Mme M. Zeldow, Paris.

---

Imprimerie S.I.P.N., 14, rue de Paradis, PARIS-X\*



מִשְׁנָה צִדְקוֹת

1959 — 1901



## א י נ ה א ל ט :

וַיִּתְ

ז. ספערא: צום אנדענק פון משה זעלדאו . . . . . 7

### 1. מיר זייןגען לאו!

13	באים באלאישן ים
16	אי געווען אמאל א פאסטול
20	די געלע לאטעה . . . . .
23	זשאקלין פיערט איר געבורנטאג אנדערש ווי אעל קינדער . . .
26	יאסעלע וווערט א פאריביגדער . . . . .
28	אויך די פאריעער בארכאפעס . . . . .
30	דען יונגער העלד פון וארשעוער געטא . . . . .

### 2. הימ און ווועלט

35	דען טעם פון ערעד . . . . .
38	די העליךע לעערערין . . . . .
40	דען אלטער קאמונגאָר . . . . .
43	אָזוי שפילט מען איין שלום . . . . .
45	שיין ווי די ווועלט און גוט ווי די מאמע . . . . .
47	בערעלע שטיפער מאקט א סורפרני . . . . .
49	דען דערטרונעןבער אוֹצֶר . . . . .
51	פאָרוֹיאָס באָקומוּן זוי מעדאָלן? . . . . .
53	אָברֵינוּ פון אָ ווַיִּתְן לְאָגָד . . . . .
55	דאָס פִּיגְעָלָע האָט מיר דערצְיַילָט . . . . .
57	דען קלַיְינָעָר העלד פון כְּפָר תְּבוֹר . . . . .
59	דאָס בְּלִינְדָּע יִנְגָּל אֵין צוֹרִיק גַּעֲוָזָן זַעֲוָזָק . . . . .
61	דאָס רְוֻמְּנִישׁע פָּאָסְטוּל . . . . .
64	דען גוֹתָה אַרְצִיקָעָר יִצְחָק לִיְּבָשׂ פֿרְץ . . . . .
67	מיַנְּלָאִי אָזְן זַיְן זַיְגְּפִיגְעָלָע . . . . .
69	איַן הַאַלְאָנְד אַיִּחְךְ אָז אַיְנְדוֹל אֵין אָ וַיִּנְטְּמִיל גַּעַשְׁטָאנָעָן . . . . .

### 3. מיט די כישוף-פליגלען פון וווארט

75 . . . . .	מיט די כישוף-פליגלען פון וווארט . . . . .
77 . . . . .	דאס ווונדרלעכע פיעפעלע . . . . .
78 . . . . .	דעָר אַלְטָעָר מֵאָן אָזֶן גַּעֲמָל . . . . .
81 . . . . .	דעָר קַלְעַזְמָעָר אָזֶן דַּעָר וּוִינְט . . . . .
83 . . . . .	די קַעְנְגָיָן אָזֶן דַּעָר עַרְלָעָכָר גַּעַלְעַרְגָּטָעָר . . . . .
85 . . . . .	דעָר קַלוֹגָעָר פָּאַסְטוֹך . . . . .
87 . . . . .	דעָר פְּרִינְצָן, וּוֹאָס האָט גַּעֲזָוֶכֶת די גַּעַכְטִיקָע טָעָג . . . . .
89 . . . . .	דעָר האַלְצָהָעָקָעָר, דַּעָר וּוְאַלְפָ אָזֶן דַּי זָוָן . . . . .
91 . . . . .	דעָר כִּיטְרָעָר פּוֹקָס אָזֶן דַּי שְׁטִילָע פִּיש . . . . .
94 . . . . .	די כֻּלְמָעָר פְּלִיגְלְיָיךְ וּוּאַסְצָרְמִיל . . . . .
97 . . . . .	דעָר אַלְטָעָר פְּאַלְקָסְטִידְיכָטָעָר דַּעְרַצְיִילָט . . . . .
99 . . . . .	הַעֲרָ זִיךְ צָוָם גַּעֲזָנָג פָּוָן שְׁלוּם . . . . .

### 4. לוייט אַלְטָעָ יִדִּישָׁع אַגְּדוֹת

103 . . . . .	דעָר טוֹיט אָזֶן דַּאָס לְעַבְנָן אַיִן אַיִן מַאֲכָת פָּוָן דַּעָר צְוָנָג . . . . .
105 . . . . .	וּוֹאָס די מַאֲמָעָס הַאָבוֹן גַּעַנְטָפֶעֶרֶת דָּעָם קַרְיְגְּרִישָׁן קַעְנִיגְ . . . . .
107 . . . . .	דעָר דָּאנְקְבָּאָרָעָר לִיבָּ . . . . .
109 . . . . .	משָׁה בָּאַשְׁטְרָאָפֶט דָּעָם רַיְיכָן קוֹרָח . . . . .
112 . . . . .	וּוֹאָס מַעַן דַּעְרַצְיִילָט וּוֹעֲגָן רַב הַלָּל . . . . .
114 . . . . .	דעָר גַּרְוִיסָּעָר גַּעַלְעַרְגָּטָעָר רַבִּי עַקְיָבָא אָזֶן דַּעָר יִדִּישָׁעָר הַעַלְדָּ בָּר כּוֹכְבָא . . . . .
123 . . . . .	אוּיסְשָׁפְרָאָךְ פָּוָן הַעֲבָרָאִישָׁע וּוּעָרְטָעָר, וּוֹאָס קּוֹמָעָן פָּאָר אַיִן בָּוָךְ . . . . .

## טַשָּׁה זָעַלְדָּאָו



שה זעלדאָו געהערט צו דער גענרטאָציע יידישע אינטערנֿ  
גענטן פון די קלינע ליטויש שטטלעך, וועלכע אוֹז געּ  
וואָרוֹן "עדערואָרנֿט" אוֹן אִינְסְפִּירֶרֶת אוֹיף לאָנגָט לאָנגָט  
יאָרוֹן דורך נאָבעָן שֵׁין פון דער גְּרוּסְטֶר אַקְטָבָנְדֶרֶת  
וואָאלְזִיכְעָן אַז רְוָסְלָאנְדֶרֶת פון איַין זַיִטָּן, אוֹס וָאָס האָט פון  
דער צוֹוִיטָעָר זַיִטָּן, אוֹז די עֲגָנָגָן דָּאמָעָן פון דער קלְינְעָר מְלוֹכָה, אוֹז  
טְרָמָן דְּרוֹק פון דער לִיטְוִישָׂעָר רְעַקְצִיעָן, אוֹרְפְּגָנְבּוּיסָט אוֹן אַנְטְּוּוּקְלָט אַ  
ברְּיִשְׁ-פָּאָרְצְּוּיִיגָּט גַּעַזְלָשָׂפְּטָלָעָךְ אוֹן קָוְלְטוּרָעָלָיָה יִדְישָׂ לְעָבָן, וָאָס אַז  
גַּעַזְאָרוֹן אַיְנָעָן פון די שְׁעַנְטָעָן בְּלָוּמָן אַז יִדְישָׂן גָּאָרטָן צְוִוָּשָׂן די בִּיְזָעָן  
וּוְלָטְ-מְלָחָמוֹת.

ער אוֹז גַּעַבְּוִידָן אַז 1901 אַז אַ קלְיָין לִיטְוִישָׂ שְׁטָמָטָל וּוְילְקָאָמִיר  
(אָוקְמָעָרְגָּעָ). זַיִן טָاطָעָן האָט גַּעַדְאָרְפָּט וּוְעָרָן אַ רְבָּ. אַבְּנָר עָרָהָט  
נִישְׁתָּ גַּעַזְאָלָט אַנְנָמָעָן קִיְּין כְּסָא הַרְבָּנוֹת, נִישְׁתָּ לְעָבָן פָּוּן קָהָלָשָׂעָ גַּעַלְטָעָר.  
אוֹז עָרָ גַּעַזְאָרוֹן אַ קָּאָסְרָעָר אַז אַ יִדְישָׂעָר בְּאָנָקָן. זַיִן מָאָגָּרָעָן אַגְּנָעָן  
שְׁטָמָטָן-שְׁכִירָות האָט אִים נִישְׁתָּ גַּעַשְׁטָעָרָט אַנְצּוּשְׁטָרָעָגָעָן אַלְעָן כּוֹחוֹת  
כְּדִי צוֹ גַּעַבְּנָן מַשְׁהָן אַ גַּוְעָן בְּלִיזְוָנָגָן. דָּעָר חָדָר, אַ יָּאָר יִשְׁיבָה אַז סְלָאָ  
בְּאָדָקָעָן, די גַּיְמָנָאָזִיעָן — אַלְצָן צְוָאָמָעָן האָט צְוָנִיְּגָעָשְׁטָמָעָט דָּעָם גַּיְסָ  
טְּיקָן בְּאָגָאָזָשָׂ פָּוּן מַשְׁהָן וָאָס האָט פָּוּן די קִינְדָּעָר-יִאָרוֹן אַן אָרוּסְגָּוּזָן  
אַ גְּרוּסְעָ לְיִבְּעָן צּוֹם לִיעְנָעָן בִּיכָּעָר, אָוֹן — וּוי נָאָר עָרָ אַז גַּעַזְאָרוֹן אַ  
בִּיטָּל עַלְטָעָר — צּוֹם פְּאָרְגָּעָמָעָן זַיִד מִיטָּ קִינְדָּעָר. דָּאָס זַיִנָּעָן שְׁטָנָנְדִּיקָ  
גַּעַוְעָן די צּוֹיִי "שְׁוֹאָכְקִיְּטָן" פָּוּן מַשָּׁה זָעַלְדָּאָו. נָאָךְ גַּאָר אַ יְוָנְגָעָר  
בְּחוֹר, מִיטָּ צְוָאָנְצִיךְ צִי אַיִּין אַוְן צְוָאָנְצִיךְ יִאָר, פִּירָט עָרָ שְׁוִין אַוְן מִיטָּ אַ  
יִדְישָׂן קִינְדָּעָר-הַוִּזָּן. די זְכוּרָנוֹת פָּוּן דָּעָר עַרְשָׁטָעָר דָּעָרְצִיעָרְשָׁעָר  
טְּנָטִיקִיָּט, פָּוּן זַיִנָּעָן עַרְשָׁטָעָן שְׁפָאָצִירָן מִיטָּ קִינְדָּעָר אַז די טְּוּנְקָלְ-גְּרִינְ

לייטוישע סאסנער זומלדער און בי דַי ברעגעס פָּוּ נִימְשָׁן אָוּ וּלְיִשְׁעָז  
זַיְגָּעָן אוֹיֶף תָּמִיד גַּעֲלֵבָן בַּי אִם לְעַבְדִּיק. נָאָך צַעְדוֹדִיקָּר יָאוֹר  
שְׁפֻטָּר גַּעֲפִינְט מַעַן זַיְעָר אַפְּקָלָגָן אִין אַ סְּךָ פָּוּ זַיְגָּעָן מַעְשָׁהָלָעָז<sup>\*)</sup>.

איין 1919 דערשיסן לייטוישע פֿאַשְׂיסְׂטָן זַיְגָּעָן בַּרוֹדָר זְוּפְּמַלְּיךָ  
אוֹיֶף אַ מִיטִּיגָּר וּוּנְגָּן דַּעַר יִזְּדִישָׁר וּוּמְלְעָלָכָר שָׁוֹל. דַּי לִיטְוּינְדָּר  
הָאָבָן דַּעֲרָהָעָרָט דָּאָס וּאַרְטָה "רוֹסִישָׁ" — אַ בּוֹלְטָהָר סִימָן פָּוּ קָאמְנוֹזִים. אַ  
שִּׁיטְעָרִי אָוּן דָּאָס יִנְגָּלְפָּאַלְט אַ קָּרְבָּן. דָּאָס לְאַזְּט אַבְּטָר אַ טִּיפְּוּן אִינְיָן  
דְּרוֹק אוֹיֶף מַשְׁהָן אָוּן פְּאַגְּנָצְט אִין אִים אִין פָּוּ דַּי יִנְגָּשְׁטָן יָאָרָן אַ הָאָס  
צָוָם פֿאַשְׂיזָם אָוּן אַ גְּרוּטָעָן לִיבָּעָן צָוָדְיָהָן פְּאַלְקָסְטָ-אַינְטָעָלְגָּעָן. אַזְּוִי  
שְׁמִידָּט זַיְדָּא אַ דַּעַר יִזְּדִישָׁר פְּרָגְעָרָסְיוּנָר פְּאַלְקָסְטָ-אַינְטָעָלְגָּעָן. אַזְּוִי  
נַעֲמָנָן זַיְדָּא אַיְזָן אַוְּסְּשָׁילְן זַיְגָּעָן גַּרְוָנְטָמִידָהָת פָּוּ אַ גּוֹטוֹן פְּנַדְאָגָּאָגָּא. אַ  
קִינְדְּעָרְלָעָרָה, אַ לִיטְעָרָאָטָרָקָעָנָר, שְׁפֻטָּרָמְדָרִצָּו אַזְּדָּא אַ שְׁפָרָאָקְיָהָעָז.  
נָעָר אָוּן בּוּקָר אַ פְּלָאָמִיקָן אַבְּדָרָגָעָנְבָּקָיָהָט צָוָאָלָא, וּוּאָסָהָאָמָּאָן אַ  
שִּׁיכְיָוָת מִיטָּן פְּאַלְקָסְטָן, זַיְגָּעָן שְׁפָרָאָקָן אָוּן זַיְן קָלוּטָה.

איין 1923 גִּיט זַיְדָּא אַוְּנָדָא אָוּן צָוָםָן קִינְיָן פְּרָאָנְקָרִיךְ לְעַרְנָעָן  
איַן דַּעַר סָאָרְבָּאָנָה. בִּיטָּאָג אַרְבָּעָט עָרָאָן דַּי אַוְּטָאָמָּקְבָּילְ-פְּאַבְּרָקָן פָּוּ  
רַעֲנָאָן אָוּן אַוְּנָטָשָׁוּדָרְטָהָה. שְׁפֻטָּרָמְדָרִצָּו אַרְבָּעָט עָרָוּ וּוּ אַ טְּפָאָגְרָאָפָּה.  
איַן דַּעַר דְּרוֹקָרִיָּהָן פָּוּ דַּעַר רַוְּשִׁינְדָּר צִיטְוֹנָה "פְּאַלְעָדָנִיעָן נַאֲוָאָסְטָי".

שַׁוְּיִן אַלְסָ פְּנַדְאָגָּאָגָּא, פְּאַרְטָה עָרָאָיָף אַ בְּאַזְּוֹן קִינְיָן בִּידְאַבְּיָזָשָׁאָגָּא אָוּן  
קוֹמֶשָׁ אָיָן 1936 צְוִירָק קִינְיָן פְּרָאָנְקָרִיךְ. וּוּידָעָר שְׁטוֹדִירָט עָרָאָן דַּעַר  
סָאָרְבָּאָנָה, וּוּ עָרָבָאָקָמָשׁ גַּאֲרָגִיךְ זַיְגָּעָן דִּיפְלָאָסָן פָּוּ אַלְעָרָעָר אַזְּדָּא אַיְן דַּי  
צְוִיזִישָׁר שְׁפָרָאָק אָוּן קָלוּטָוָר אָיָן אַוְּסְּלָאָנָה. עָרָשְׁלִיסְטָזָן זַיְדָּא אַיְן דַּי  
רַיְגָּעָן פָּוּ דַּעַר פְּאַרְזָ�רָעָר קָלוּטָוָרְלִיָּגָּן, וּוּ עָרָאָזָן לְאָגָּעָן יָאָרָן אַקְטָיוֹן  
טְּשִׁמְפָּקָה וּוּ אַ רְעַפְעָרָעָנָה אַבְּעָרָקָלְטָוָרְפָּרָאָגָּן אָוּן וּוּידָעָר אַמְּלָאָל אַיְזָן זַיְגָּעָן  
"גִּיבְּלִינְגָּה" — דַּעַר פְּנַדְאָגָּנִישָׁר אַוְּנְטָעָרְדִּיכָּט אִין יִזְּדִישָׁ אָוּן פְּרָאָנְצָוִיזָשָׁה.  
עָרָאָזָן אַזְּדָּא אַיְזָן מִיטְגָּרְנְדָּעָר פָּוּ לִיטְוֹיְשָׁן "פְּאַטְּרָאָנָּאָטָה". (אַרְגָּנִיזָּאָצִיעָן צָוָה  
הָעָלָפָן פְּאַלְיִשְׁעָן אַרְמָסְטִירָטָעָן אַיְן לִיטְעָן).

איַן פָּאָרִיזָן אִין 1937 בָּאָגְגָנָה עָרָמָדָלָעָן אַ יָּאָר שְׁפֻטָּרָמְדָר הָאָבָן זַיְיָ  
חוֹתָונָה.

וּוּעָן הַיְּטָלָעָר בָּאַזְּעַטָּפָן פָּאָרִיזָן, אִין מָשָׁה זַעְלָדָאוֹ מִיטָּזַיְגָּעָן בָּאַיְזָן  
שִׁידָּעָנָה לְעַבְּנָסָ-בָּאָגְלִיְּטָעָרָיָן מַאֲדָלָעָן נִישְׁטָן גַּעֲוָאָרָן קִינְיָן "עַמְּגָּרָאנְטָה"  
קִינְיָן שְׁוִיזָּיאָגָּר, פָּאָרְטָוָגָּאָל אָוּן אַנְדָּרָעָט גּוֹטָעָר, וּוּ גַּעֲוִוִּישָׁן אַגְּגָוּזָעָט  
נָעָר בִּירְגָּרְלָעָכָן כָּלְלָ-טוּנָרָהָן גַּעֲפָרָאָוּט, "רְעַזְּסְּטָאָנָסָה". עָרָבָלְיָהָט אִין  
פָּאָרִיזָן אָוּן הָעַלְפָט זַיְעָר עַנְגָּרָגִישָׁ מִיטָּאַרְוִיסְּצָוָגָּבָן דַּי אַוְּנְטָעָרְדִּישָׁע

\*.) עַז צְּיָב דָּאָס מַעְשָׁהָלָעָט "בֵּית פְּאַלְיִשְׁעָן יִסְׁמָּחָה", דִּיטְ 13.

„נייע פראטסע“ אונטער פארשידענע נטענן. אפומאל פלננט מען טאקט בעי איט אין שטוב רעדאגירן און צו נויפשטעלן די צייטונג. ער מיזדט נישט אויס אפללו אַ קורצן „ויזיט“ קיין דראנסט, פון וואנש ער דאטטענט זיך דורך אַ נס. מיט אין ווארט: ער זופט אויס אלען צרות פון דעם בעכער, ואס מען האט אונטערגעטראגן אין ענען ציטו אַ יידז גאנז אַ אויסלענדער דודצו נאך, און אַ פראגראטסיון טוער.

נאך דער באפריאוונג וווערט משה זעלדאָו סעקרעטאר פון דעםאלט געשפונענעס קומטור פאָרבאנד. ער שוּרִיבֶּט אַינְצִיטִיק אַדְּטִיקְלָעַן אין דער „נייע פראטסע“, וו ער אין זינט 1947 אונטערן פֿסְעָוְדְּנִים מ. גאלציג אַינְמָר פון די רעדאָקְטָאָר. אַ גּוֹנוּסְעָן צִיטִיט אין אַנְהִיבְּ פון די 55 ער יאָרָן אין ער לִיטְעָרָאָרִישׁער רעדאָקְטָאָר פון דער צייטונג, שפֿעְטָעָר בֵּין צום סוף זיינ זעבן — רעדאָקְטָאָר פון דער פֿאָרִיזָעָר זַיִת. אַבער זיינ הַיְּפִיט־אַוְּפְּמָעָרְקָזְמָקִיט, זיינ לִיבְּעָט טְרָאָגְט ער דער עִירְאָרְבִּינְטָאָר פֿאָרִין דורך אַיס טְאָקָעָן גַּעֲשָׁפּוּנָעָן „קִינְדָּעָר־זַיִנְגָּלָן“, וואס דער שְׂפָעָן יְהִינְט יְהִינְט גַּעֲוָאָרָן בֵּין די לִיעְנָעָרָן פון דער צייטונג. זַיִנְגָּר פֿילְיַידְשָׁעָן קִינְדָּעָרְלָעָן, שְׂוִין אַיְגָּנוּזָאָרְצָלָעָן פְּלָאָנְצָוְנָגָעָן אַוְּפְּיַיְנָהָר בְּאָגָּז אַונְגָּדָעָן זַיִנְגָּדָעָן אַיס דער „נייע פְּרָאָטָסָע“ אַונְגָּדָעָן גַּעֲרָגְט גַּעֲרָגְט ער דער עִירְאָרְבִּינְטָאָר בְּאָלִיבְּט גַּעֲוָאָרָן בֵּין די לִיעְנָעָרָן פון דער צייטונג. זַיִנְגָּר פֿילְיַידְשָׁעָן קִינְדָּעָרְלָעָן, שְׂוִין אַיְגָּנוּזָאָרְצָלָעָן פְּלָאָנְצָוְנָגָעָן אַוְּפְּיַיְנָהָר בְּאָגָּז זַיִנְגָּדָעָן אַוְּפְּיַיְנָהָר בְּאָגָּז דָּעַם רעדאָקְטָאָר „מַיְשָׁלָל“, ווועלכָּר דער צְדִיכְלִיט זַיִנְגָּדָעָן אַוְּפְּיַיְנָהָר אַונְגָּדָעָן שְׂפָעָן צְדִיכְלִיט זַיִנְגָּדָעָן אַוְּפְּיַיְנָהָר אַונְגָּדָעָן קִינְדָּעָר־חֻמְשָׁהָלָעָן, די פְּאָרְשִׁידָאָרְטִיקְסָטָן פְּאָסְרָוְנוּגָעָן, די גַּלְּיִיכְיָה ווּוּרְטָלָעָן אַונְגָּדָעָן אַגְּדוֹת פון קָאָלְיְוּפְּלוּן בָּאָזְוּבּוּנְדִּיקָּן יְהִינְגָּוּ פְּאָלְקָלָאָר.

בֵּין זעלדאָרָן זיינען אַבער די צוֹנוּיְגָעְקְלִיבָּנָעָן מעשיהָלָעָן נִישְׁטָהָם מַעֲכָנִישָׁע אַיבָּעָרְטָרָאָגָּגָעָן. ער מאָכָּט זַיִ אַיבָּעָר, קָאָרְמִירָט זַיִ אַונְגָּדָעָן פְּאָרְפִּצְאָנְצָט זַיִ אַין הַיְּגָּנָן לְעַבְּנָס־גָּאָרטָן, כְּדִי זַיִ אַלְּזָן זיינְגָּדָעָן חַיִּים־שָׁעָר אַונְגָּדָעָן קָרוּב לְאַמְּתִידְקָעָר פָּאָר זַיִנְגָּעָן קָלִיְּנָעָן לְיִיעָנָה. די המָלָן זַיִוּן: „בְּעַרְעָלָעָן שְׂטִיףָעָר“ אַדְּעָר „זַשְּׁאָקְלִין“ פון די צוֹנוּיְגָעְקְלִיבָּנָעָן קִינְדָּעָר־חֻמְשָׁהָלָעָן, לְעַבְּנָן שְׂוִין נִישְׁט אַונְגָּדָעָן ווּלְיָקָמָהָר, אַדְּעָר פְּאָנְטוּרְוִינְשָׁה, נַאֲר אַין פְּאָרִיז אַונְגָּדָעָן. זַיִ הַאֲבָן שְׂוִין צַו טָאָן מִיט אַונְגָּדָעָן אַקְּ. טְוָאָלִיטָעָט אַונְגָּדָעָן לְעַבְּנָס־שְׂטִיגָּגָה. אַבער זעלדאָר בְּאָמִיט זַיִ, זַיִט זַיִנְגָּדָעָן כּוֹחוֹת, אַונְגָּדָעָן דָּאָס גִּיט זַיִק אַיס אַוְּיַיךְ גָּאנְץ פִּין אַיִּינְ, זַיִי „אַנְצָוְשָׁטָעָקָן“. מִיט דָּעַר לִיבְּעָן צַו זַיִנְגָּדָעָן אַפְּשָׁאָטָם, צַו די אַלְּטָעָן גּוּטָן מְנֻהָּגִים, צַום פִּינְגָּעָם יְהִינְגָּוּ חַוָּמָה, אַונְגָּדָעָן צַום קָאָטָמָף פָּאָר אַפְּשָׁאָטָם וּוּמְלָט.

טְרָאָץ זיינְגָּדָעָן קָרָאָנְקִיט אַונְגָּדָעָן פְּיַוְּזָשָׁר אַוְּגָּנְעָשָׁנְפְּטָקִיט פְּאָרְלָאָזָט זַעַלְ. דָּאָוְ-גָּאָלְדָּיְן אַוְּיַיךְ קִין אַיִּינְ טָאָג נִישְׁט די רעדאָקְצִיעָר אַוְּבָּעָט, ווועלכָּר ער זעְצָט פָּאָר מִיט הַתְּלָהָבָות, מִסְרָתָן נֹפְשָׁ, דִּינְגָּנְדִּיךְ דָּעַר זַיִן פון שְׁלָוָט אַונְגָּדָעָן. ער ווּיְסָט גָּאנְץ גָּוטָן, אַז די שׂוּוּרָעָן לאָסְטָה מִינְעוּוּשָׁט אַיס אַונְגָּדָעָן, נַאֲר צְעַשְׁיִין זַיִק מִיט אַיר ווּיל ער נִישְׁט אַונְגָּדָעָן נִישְׁט.

ווען עם פאָסִירט דאס שרגעַלעכע אומגליק און ער דאנגלט זיך אין די קאנּוֹלוֹסִיעַס פון אַ פֿלוֹצְלוֹמְדִיקָּעַר, בְּלִיכְשְׁנְעַלְעַר מֶוחָאנְצִינְדוֹגַּ, שָׁארַט ער זיך מיט די לעטטע כוֹחות צוֹ די ווענט פון דער רעדאָקְצִיעַן, אָנוּ מֵיר, די אַרוֹמִיקָּעַ, די אַיבְּעַדְרָאַשְׁטָעַן אָנוּ דָּעַרְשָׁלָגְנָגָנַּ, די פִּיר מִיטְרָעַדְאַטְאָרָן, וועלכע זיינַן אַרְאַפְּגָמְגָנְגָנַּ מִיט אִים צוֹאַמְעַן פון אַ זִּיצְוָנָג: קָעַנְגָּ, ווילנָה, הִירְשָׁ אָנוּ אַזְּ, — מֵיר שְׂטִיעַן אַרְסָם אִים אָנוּ בְּלוֹט טְרִיפְטָ פָּוּן אָונְדוּרְחָאַצְּן.

מייטן טוֹיטַ פָּוּן זעלדאָוּן אִיז אַזְּעַקְגָּרִיסְטָן גְּנוֹוָאָרָן, פֿרִיצְיִיטִיק, גְּרוּיִיָּק, אַ מִיטְקָעַמְפָּעָר אָונְדוּרְעָרָר, אַ אַהֲרָצִיקָּעַר פֿאַלְקָסְטִין טְעַלְגָּנְגָּן, אַ פֿנְדָּאָגָּג, אַ וּשְׂוּרְנָאָלִיסְטָן, אָנוּ עַרְלָעַכְעָר, טִיף עַרְלָעַכְעָר פֿרָאַגְּרָעַסְטִוָּעָר טָעוֹר, אַ טִּיעַר שְׂטִינְדָּלָ פָּוּן דָּעַר צְבָדָאַכְעָנָר, צְמַשְׁאַטְעָנָה, בְּרִילְיאָן שְׁעַנְנָה קְרוּוֹן פָּוּן דָּעַר יִדְישָׁעָר לִיטָּן.

צָוָם פֿאַרְאִיבִּיקָּן זִיְּן אַנְדָּעַנְךְ דָּעַרְשִׁינְטָ אִיצְטָ, אוֹיף דָּעַר אִינְצִיאָט שְׁיוֹן פָּוּן זִיְּן טְרִיעַר לְעַבְנָסְ-בָּאָגְלִיטָּעָרִיָּג, מָזְזָלָעָן, פָּוּן דָּעַר רַעַדְקִצְיָאַט נִיעַ פֿרְמַטְעָן" אָנוּ פָּוּן פֿנְדָּאָגָּגִישָׁן דָּאָטָבִיָּה צְעַנְטְּרָאַלְעָר קִינְדָּעָר" קָאַמְּסִינְעָ אַט די זְמָלָנוֹג פָּוּן זִיְּנָעַ מַעְשָׁהָלָעָן, אַרְגִּינְגְּנָלָעָן אָוּ אַבְּעַדְדָּעָר צְיַילְטָעָן לוֹיט אַגְּדוֹת, וועלכע זיינַן אַוְיסְגָּנְקִיבָּן גְּנוֹוָאָרָן צְוִוָּשָׁן די הוֹנְדָעַטָּרָר אָנוּ הוֹנְדָעַטָּר דָּעַרְצִילְגָּנָגָנַּ, וְאָסָם זעלדאָוּן האַטָּ גַּעַגְעָן שְׁרִיבָּן בְּמַשְׁךְ פָּוּן יָאָרָן וְאָזְּ נָאָזְּ וְאָזְּ.

ואָלָן יִדְישָׁע קִינְדָּעָר אָנוּ יְגַנְּטַלְעַכְעַ לִיְמָנָעַן די אַינְעָם בִּיכְל צְוּנוֹיָפִי גַּעַזְמָלְטָעָן מַעְשָׁהָלָעָן. ואָלָן יִדְישָׁע מַלְטָעָרָן וְיִיְאַרְלִיעְנָנָן פָּאָר וְיִיעָנָרָעָר. אָנוּ אַלְעַ צוֹאַמְעַן וּוְמָלָן זִיְּדָוָמָאַנָּן מִיט אַ גּוֹט וְאַרְטָט, אַ לִיבָּן שְׁמִינִיל דָּעַם לִיכְטִיקָּן אַנְדָּעַנְךְ פָּוּן מַשָּׁה זעלדאָוּן, דָּעַם רַעַדְקָטָאָר גַּאלְדִּין, דָּעַם קִינְדָּעַרְדָּעַדְקָטָאָר מִישְׁעָל.

## ו. סְפֻעָאָ

מֵר זַיְנָעָן דָא!



## בָּיִם בְּאַלְטִישׁוֹן יִם

אָס אֵין גָּעוּזָן מִיט יַאֲרָן צְרוּיק אֵין דָּעַר לִיטָּע. אֵין אַ  
הַיִּסְן זְוָמְרָדְיקָן אָוֹנוֹת בֵּין אִיד אַרְוִיסְגָּעְפָּאָרָן אוֹיף אַ  
פְּרָאַכְּטְּ-שִׁיפָּה מִיט אַגְּנָגְצָר גְּרוּפָע קִינְדָּעָר אוֹיף אַ וּוֹיִּ  
טָעָר רִיאְיוֹז אַיְבָּעָרָן בְּרִיטָן אָוֹן גְּרִינְעָט נִיעְמָעְן-טִיקָּן.  
מִיר זַיְנָעָן גַּעֲפָאָן בֵּין צָוָם הַאָפָּן פָּוֹן דָּעַר שְׂטָאָט קְלִיָּיָ  
פְּעָדָע, וּוֹ דָּעַר טִיךְ וּוֹעֶרטָּן אַלְץ בְּרִיטָעָר אָוֹן בְּרִיטָעָר אָוֹן פָּאָלָט אַרְיָין  
אַין דִּי צַעְכוֹאַלְיעָטָע גַּעֲזָלְצָעָנָע וּוֹאָסְעָרָן פָּוֹן בְּאַלְטִישׁוֹן יִם.



עָס אֵין גָּעוּזָן אַגְּבָּטִישׁוֹן שִׁיפָּרְיוֹזָע, וּוֹאָס הַאָט זִיךְ גַּעַצְוִיגָּן  
לְאַגְּגָזָם אָוֹן שְׂטִיל אַונְטָעָרָן גַּעֲוָעָלָב פָּוֹן טִיפְּ-בְּלוּזָעָן, אַרְוִיסְגָּעְשְׁטָעְרָטָן  
הַימָּל. אַ בְּלָאָסָע לְבִנָּה הַאָט אַונְדוֹ בְּאַלְיָיכָּטָן דָּעָם וּוֹעָג אָוֹן אַונְדוֹ גַּעַזְ  
צּוֹבְּעָרָט מִיט אַיְרָע זְיַלְבָּרְדִּיקָּע שְׁפִילְעָרְיוֹעָן אוֹיף דִּי כּוֹאַלְיעָס פָּוֹן טִיךְ.  
אָט זַיְנָעָן מִיר צַוְּגָעָקָומָן מִיט אַונְדוֹעָר שִׁיפָּה צָו אַ בְּרָעָג. אַ וּוֹאָלָד  
פָּוֹן סָאָסָגָע אָוֹן פָּוֹן דֻּעָמָבָן. אַיְנִיקָּע וּוֹיִיטָע בְּעַרְיָאְזָקָעָס. סָאִינְ מִיטָּן  
גַּאֲכָט. קִינְעָרָל שְׁלָאָפָּט נִישָּׁט. אַלְעָה הַעָרָן מִיר זִיךְ צָו וּוֹיִ פָּאַרְכִּישׁוֹפָטָע  
צָוָם גַּעֲזָנָג פָּוֹן סָאַלְאוֹוִי. מִיר טְרוּיְמָעָן אוֹיף דָּעָר וּוֹאָר. אַ בָּאַצְּזָוִיָּ  
בְּעַרְטָע וּוֹעֶלֶת. אַרְוָם אָוֹן אַרְוָם גַּעֲדִיכְטַ-צְּעָצְוֹוִיְגָטָע בְּיִמְעָר, וּוֹאָס שְׁפִיגָּאָ  
לְעָן זִיךְ אַיְן לְבַנְהִדְיק-זְיַלְבָּרְדִּיקָּן וּוֹאָסָעָר אָוֹן אַיְנָעָם כִּישְׁפְּדִיקָּן לִידְ פָּוֹן  
סָאַלְאוֹוִי.

מִיר פָּאַרְמָאָכָּן דִּי אַוְיָגָן אוֹיף אַמִּינָּות. אָוֹן נַאֲךְ טִיפְּפָעָ  
פָּאַרְגָּעָמָעָן אַונְדוֹעָר אַוְיָדָן אָוֹן אַונְדוֹעָר גַּאנְצָע גַּעַמִּיט. פָּוֹן  
דָּעַר נַאֲטוֹר, דָּאָס מְוּרְמָלָעָן פָּוֹנָעָם וּוֹאָסָעָר. דָּאָס שְׁעַפְּטָשָׁעָן פָּוֹנָעָם שְׁטָלָן  
וּוֹינָט אָוֹן דָּאָס גַּעֲזָנָג פָּוֹן סָאַלְאוֹוִי.

אוֹוי פָּאַמְעָלָעָךְ אָוֹן שְׂטִיל, נַאֲכָלְגָּנְדִּיק דָּעָם וּוֹאָסָעָר-שְׁטָרָאָם. זַיְנָעָן  
מִיר אַגְּגָזָם אָוֹן זִיךְ קִילְיָינָעָם פִּישְׁעַרְדָּאָרָה בְּיִם יְמָ-בְּרָעָג. אַ דָּאָרָף  
פָּוֹן בְּנִידְעָרִיקָּע וּוֹיִסְעָט כָּאָטָעָס, פָּאַרְבָּאַהְאָלָטָן אֵין שָׁאָטָן פָּוֹן אַ גַּעַדְכָּטָן  
וּוֹאָלָד.

אָט דָּא, אֵין פִּישְׁעַרְדָּאָרָף, הַאָבָן מִיר בְּאַשְׁטִימָט צָו פָּאַרְבָּעָנָעָן  
אַונְדוֹעָר וּוֹאָקָאנָן.

א הוייכער, גוטמויטיקער פישער מיט בלוייע פארטורייערטע אויגן האט אונדו אפגעגעבן זיין גרויסן שייער, ווועס האט געשמעקט מיט נאר וואס אפגעשניטענעט היי. דא האבן מיר גענעכטיקט. דעם גאנצן טאג האבן מיר פארבראקט ביימ, אויף דעם זאמדיין ברעהג אוננט צייט פלאגן מיר זיך אלען צונזיפזאלמען ביימ שייער ארום פראסטע דעמאבעגען טישן, אין שאטן פון אן אלטן דעמאב.

דאס איי געווען די שעה פון דערציילן געשיכטעס און מעשיות פון געזאנג פון שפילן אויף די מאנדאלינעס און גיטאָרַס, פון איזיקלס קאנצערטן אויף זיין האָרְמָנִיקָע און אויך פון אפט גאָר ערנסטע שמועסן, שמועסן וועגן לעבען און גליק.

עס איי דעמאָלט איסיגעטראָקט געווארן אַ נֵּיעַ שְׁפֵּיל : „אויפֶּן צימבל“. אלע פלאגן זיך אויסזען ארום און ארום איי אַ קְרִיָּין. יעדער איינער, איטעלכער אין זיין רַי, פְּלַעֲגַת אוּקָגִין אַן אַ זִּיטַּט, ביימ



וואָלדֶל צו די גלייזערעט... אָן ווֹעֵן ער פְּלַעֲגַת צְרוּקְלָמָעַן, פְּלַעֲגַת מען אַיט „גַּעֲמָעַן אוּפֶּן צִימְבָּל“. מען פְּלַעֲגַת אַיט שְׁטָעַלְן פְּרָאָגָן ווֹעֵן זִיד אַלְיַין אָן ער האט גַּעֲדָאָרְטַּע אַוְטְּפָעָרְן אַוְטְּרִיכְטִיק אָן עַרְגָּסַט אָן יְזִין עַנְטָפָעַר בָּאָגְרִינְדָּן, דָּרְקַלְעַרְן פָּאָר ווָאָס אָן פָּאָר ווֹעֵן.

דאָרט זַיְבַּעַן גַּעֲוֹעַן קִינְדָּעַר פָּוֹן צְוּוּלָּפָּי בַּיּוֹ פַּופְּצָנָן יָאָר אָן יְעָדָעַס קִינְד האט גַּעֲטָרָאָגָן אָן זִיך זַיְן טִיפְּסָטָן באָגָעָר, זַיְן אַידְעָאָל. — ווָאָס וּוְאַלְסָטוֹ גַּעֲוֹאָלָט זַיְן, ווֹעֵן דָו ווּעַטְזָן זַיְן אַ גַּרְוִיסְטַּע? האט מען גַּעֲפָרָעָגָט רְחַלְעָן, אַ מִידָל פָּוֹן אַ יָאָר 13 מִיט לְאָגָעָר, שִׁינְעַץ צַעַף אָן טִיפְּעַ שְׂוֹאָרְצָע אַוְיגַן. — אַ לְעָרָעָרִין. נַיְין, אַ קִינְדָּעָרִי גַּעֲרָטָנְעָרִין.

— פֿאַרְוֹוָאָס ? אָן רְחַלֵּעַ האָט דְּעֶרְקָלְעָרט . פֿאַרְוֹוָאָס זִי וּוֹאַלְט גַּעַד  
וּוֹאַלְט דְּעֶרְצִיּוֹן גַּראָד די קְלִינְעַ קִינְדָּעַר , די קְלַעַנְסְּטוּעַ .

אַצְּיָּיקָל ווַיל זַיִן אַ מּוֹזִיקָּעַר . אַלְעַ פֿאַרְשְׁטִיּוֹן עַס זַיִעַר גּוֹט .  
וּוֹעֵר האָט אַזְּוִי גּוֹט גַּעֲקָעַנְט אַוִּיסְשְׁפִּילְן די לִיְּדָעַר אוּפַּח דַּעַר האַרְמָאַשְׁ  
קָע וּזְעַר ?

בְּלוּמָע ווַיל זַיִן אַ דְּאַקְטָאָרִין . הַיְּלִין קְרָאַנְקָע . אַיר פֿאַפָּא אִין  
גַּעַשְׁטָאָרְבָּן . אַיר מַאְמָע אִין שְׁטָעַנְדִּיק קְרָאַנְקָע .

יאַסְעַלְעַ ווַיל זַיִן אַן אַיְנוֹשְׁעַנְיָיר פָּוּן אַזְּוִיאָנְעַן .

— אַזְּוִיאָנְעַן ? וּוֹאָס . דו ווֹילְסְט אַוְּמְבָרְעַנְגָּעַן מַעַנְטַשְׁלָעַכָּע לְעַבְנָס ?  
וּוֹאַרְפָּן בְּאַמְבָעָס אוּפַּח שְׁטַעַט אָוֹן דְּעֶרְפָּעַר ?  
— נִין , עַגְּנְטָפְּעָרט יַאַסְעַלְעַ . אַיךְ ווַיל פְּלִיעַן פָּוּן אִין עַק וּוֹעַלְט  
צָוָם צְוּוִיָּטָן וּזְעַר פּוֹיגָל , פְּרָיִי . אַיךְ ווַיל , פֿאַרְקָלְעָרט . מִיט אַלְעַ מַעַנְשָׁן  
אַין דַּעַר גַּאֲרָעָר וּוֹעַלְט וּזְעַר אַ בְּרוֹדָעַר זַיִן .

— אָוֹן אַיְסָע וּוֹעַט אַוִּיסְבָּרְעַן אַ קְרִיג ?

יאַסְעַלְעַ האָט אוּפַּח דַּעַר פֿרָאָגָע נִישְׁתָּגַעְתָּג . עד האָט זִיךְ  
פֿאַרְקָלְעָרט .

דְּעַרְוּוַיְל אִין אוִיפָּן צִימְבָּל גַּעֲנוּמָן גַּעֲוָאָרָן דַּעַר קְלַעַנְסְּטוּעַ פָּוּן  
אַלְעַמְעַן , מַאְטָעַלְעַ אַ זְוּזְוּעַ יַיְגָּל מִיט שְׁטַפְּרִישָׁע אַיְגָן .  
מַאְטָעַלְעַ האָט גְּלִיךְ גַּעַזְגָּט : „ אַיךְ ווַיל זַיִן אַ פֿרְעֹזְיָדָעָנָט ” .

— אַ פֿרְעֹזְיָדָעָנָט ?

— יָא , אַ פֿרְעֹזְיָדָעָנָט . אַיךְ וּוֹאַלְט קִינְמָאָל נִישְׁתָּגַעְתָּג צַו קְרִיג

— אָן מִיד , די פְּשָׁוְטָע בִּירְגָּעָר , פֿרְעֹזְיָדָעָנָט . וּוֹאַלְטָן דִּיר מִיטְגָּעָר .

הַאלְּפָט — הַאֲבָן די קִינְדָּעַר גַּעַזְגָּט אָן זִיךְ פֿוֹנְגָּנְדָּעָר גַּעַלְאָכָט .



זִינְט דַּעַמְאָלַט זַיְגָּען יַאֲרָן אַרְוַעַק . טַאַשְׁיָום , הַיְּטָלְעִיּוֹם , בְּלוּטִיקָר  
קְרִיג . פֿאַרְוּוִיסְטוֹנָג . דַּעַר גְּרִינְגָּר נִיעַמְעַן אִין רְוִיטָה פָּוּן מַעַנְטַשְׁלָעַבָּן  
בְּלוּט גַּעֲוָאָרָן . וּוֹעֵר פָּוּן די קִינְדָּעַר , וּוֹעַגְן וּוֹעַלְכָעַ אַיךְ דְּעֶרְצִיל , אִין  
לְעַבְן גַּעַבְלִיבָן ? — וּוֹעֵר אָן זַיִמְל ?  
אַבְעָר גַּעַבְלִיבָן אִין זַיִעַר אִידְעָאָל : לִיבְשָׂאָפָט , חַבְרָאָפָט אָת  
שְׁלָוָט .



## אי געוויזן אמאָל אַ פֿאָסְטוּכֶל...

וי געוויזן אמאָל אַ יונְג פֿאָסְטוּכֶל. האָט דָאָס פֿאָסְטוּכֶל גַּעֲפִיד טערט שעהעלעך אויף די גוינְגע לאָנקעס פֿון די בערגלאָר אָון טאלְן, צוֹפּוֹסְנֵס פֿון די הוַיְיכָע שנִיְּבָאַדְעָקְטָע בערג אָון לְיב גַּעֲהָאַט האָט דָאָס פֿאָסְטוּכֶל צוֹ לְגַנְג אַוְיָם גַּרְאוֹן מיט די אַוְיָגְן צוֹם הַיְמָלְגָעָוּלְבָּּב, אַין שָׁאָטוֹן פֿון אָן אלְטָן בּוּיְם אָן צוֹ קָקוֹן וּוֹי עַס פְּלִיעָן די וּוֹאַלְקָנְס. מיט די וּוֹאַלְקָנְס, באַזְוֹנְדֶּרֶס וּוֹעַן זַי זַיְנְגַען גַּעֲווּזָן לִיְכְּטָע אָון בָּגְיַילְדָעָטָע מיט זַוְּנִיקָע שְׂטוֹרָאָלְן, פֿלְעָגָט דָאָס פֿאָסְטוּכֶל זַיְךְ אַוּוּקָלְאָזָן אוֹיף וּוַיְיכָע, גַּאֲרָה וּוַיְיכָע רַיְזָעָס, אַבְּעָר יַעֲנְעָר זַיְטָסְנִין די הוַיְיכָע שנִיְּאַיְקָע באַרְגְּשָׁפִּיצָן, אַט דָאָרטָן, וּוֹעַס באַהְאָלָט זַיְךְ די זַוְּן, וּוֹעַן עַס קּוֹמֶט אָן די נַאֲכָט.

איַין מַאְלָ, איַין אַ גַּאֲלְדִּיקָן זָוְמְעַרְ-אוֹנוֹתָן, איַין דָאָס פֿאָסְטוּכֶל גַּעֲווּאָרָן אַזְוִי פָּאַרְלָאָקָט פֿון די הַעַלְעָ, מיט זָוְן באַבְּרַעְמָטָע וּוֹאַלְקָנְס, אָוֹן ער האָט גַּאֲרְנוֹיְשָׁט בָּאַמְּעַרְקָט, וּוֹי אַיְינָס פֿון זַיְנְגַע שְׁעוּפְּלָעָדָר, אַגְּוִיסָה אָן גַּעֲקְרִיְזָלָט, אַתְּ אַוּוּקְאָזָה וּוַיְיכָעָן שְׁטָעָגָל, וּוֹאָס פֿירְט דָוְרָךְ גַּעֲדִיכָּי טַעַן קּוֹסְטָעָט אָון צַעְצַוְיְגָטָע בְּלַעַטְעַרְ-בִּימָעָר אַרְוִיתָה, צוֹ די בערג

דָאָס פֿאָסְטוּכֶל האָט נִישְׁתַּחַט בָּאַמְּעַרְקָט, וּוֹי עַס איַין פָּאַרְשָׁוּוֹנוֹן דָאָס שְׁעוּפְּלָעָ, אַבְּעָר דַּעֲרְפִּילְט האָט עַס גַּאֲרָה שְׁנָעַל דָעַם שְׁעוּפְּלָעָס מַאֲמָע. זַי האָט אַיְפְּגַּעַתְּהַיְּבָן אַגְּרִיטָן גַּעֲלִיאָרָעָם. זַי האָט זַיְךְ צַעְמָעָקָעָט מיט אַזְוִי צַעְצַוְיְגָעָנָעָם, וּוַיְיכָלְעָכָן מַעַמְּרָמָעָ, אָוֹן דָאָס פֿאָסְטוּכֶל האָט אַפְּזָעָגָדָט זַיְנְגַע בָּאַצְוִיבָּעָרָטָע, בְּלוּיָּע אַוְיָגָן פֿון די גַּאֲלְדִּיקָן גַּעֲרָעָמָטָע וּוֹאַלְקָנְס אָוֹן אַ קָּוק גַּעֲגָבָן אוֹיף דַּעַר שְׁעָפְסְרָסְטָאָדָע, אָט צוֹ יַעֲנָעָט אַרְטָה וּוֹו סְהָאָט אַזְוִי וּוַיְיכָלְעָד גַּעֲמָעָקָעָט די מַאֲמָע פֿון פָּאַרְלְוִירָעָנָעָם שְׁעוּפְּלָעָ. אָוֹן בָּאַלְדָּה האָט דָאָס פֿאָסְטוּכֶל פָּאַרְשָׁטָאָגָעָן, וּוֹאָס עַס האָט פֿאָסְטוּרָט. ער האָט אַלְעָ זַיְנְגַע שְׁעוּפְּלָעָךְ לְיב גַּעֲהָאַט, אַבְּעָר מַעַר וּוֹי אַלְעָ — דָאָס קְלִינְגָה, וּוַיְיסָע שְׁעוּפְּלָעָ, וּוֹאָס איַין פָּאַרְלְוִירָן גַּעֲגָנְגָעָן.

ראָפְּטוּם האָט זַיְךְ דָאָס פֿאָסְטוּכֶל אַיְפְּגַּעַתְּהַיְּבָן אָוֹן מיט זַיְן פֿיְפָל זַיְךְ גַּעֲנוּמָעָן רַוְּפָן אָוֹן שָׁאָלָן אָין אַלְעָ זַיְטָן. אוֹיף די בערגלאָר, אָין די טָאָלָן, בֵּין גַּאֲרָה הוֵיךְ צוֹ די שנִיְּאַיְקָע באַרְגְּשָׁפִּיצָן האָט זַיְךְ צַעְרָאָגָן

דאס שאולן און רופן פון פאסטול. עס האט אפגעההילכת דער עכָא פון וועלדל צו וועלדל, אבער דאס פארבלאנדושעטע שעפֿעלע האט נישט געענטפערט.

דא באמערכט דאס פאסטול דעם שעפֿעלעס פּוֹסְטְּרִיט אין זאמַן דיקשטיינדליךן שטאגל, וואס פירט צו די בארג'שפֿיצַן. ער נעמט אין האנט ארין זיין סוקעווואן שטעken און שנעל בעט ער זיך שפריזן בארג'אָרוּף. ער שליכט זיך, ער צערצט זיך זיינע הענט, זיינע באָרוּף וועס פֿיס, אבער ער שטעלט זיך נישט אָפֶן. ער גיט פֿאָרוּס, כסדר פֿאָרוּס. נאָך די פּוֹסְטְּרִיט פון זיין פֿאָרְבְּלָאנְדוּשְׁעַטְן שעפֿעלע.

אט אַיְזֵין שוין דאס פֿאָסְטוּל אַרְבְּעָרְגָּשְׁפּוֹרְגָּעָן דאס שְׁטְרָאַמִּיקָּע, לוייטער וואָסער, וואָסער פֿלִיסְט פון די שְׁנִיְּשְׁפֿיצַן; אַט אַיְזֵין ער שוין פון וואָלְדְּגַעְדִּיכְטַעְנִישַׁ אָרוּס. עס זיינען שוין דא אַיצֵּט בלויין אַינְגְּצְלָנוּ בַּיְּדָן.



מער. אַ בלוייעַ סָאוּשְׁלַקָּע, אַיְזֵין וועלכער עס שְׁפִיגָּלֶט זיך די זוֹן, פֿאָרְלָאַקְט אַיְם מִיט אַיר צַעֲשְׂטָרָאַלְטִיקִיט אַיְזֵין בְּלַעַנְדִּיקְ-זְוִיִּיס זיינען די הוֹיכָע שְׁנִיִּיָּה אַיקָּע באָרגְ-שְׁפֿיצַן הִינְטָר דָעַר סָאוּשְׁלַקָּע.

דאס פֿאָסְטוּל אַיְזֵין שוין מיד פון לוֹפִין באָרגְ-אָרוּף. ער זעט זיך צו אַ מִינּוֹת אַפְּצָוֹכָפָן דעם אַטָּעַם. ער טְרִינְקֶט פון לוייטערן אַיְזְקִיד קָלְאַטְן וואָסְעַרְ-שְׁטָרָאַט אַיְזֵין אַט ווֹיל ער זיך שוין אוּיפְשְׁטָעַלְן צו לוייטן נאָך ווֹיְטָעַר, נאָך הַכְּבָעַר, אַבער פְּלוֹצִים האט ער דערהערט אַ מעַנְטָשָׁן-שְׁטִים. דאס גַּעוּווֹין פון אַ קלִיִּין קִינְד. האט ער אַ קוֹק גַּעֲטָאַן צו דער זיימַן, פון וואָנְעַן עס אַיְזְקִומָּעַן דאס קִינְדְּעַרְשָׁע גַּעוּווֹין. ער האט נישט

געווין קיינעם, אבער דאס געווין איז געוואָן שטארקער און אין דעם  
געווין — אַ ווּיגֶלְדִּיך :

איילען לילען, איילען לילען,  
שלאָפַּ, מײַן טיעערעה, אין דָּו.

דאָס פֿאָסְטוּכֵל האָט, דערהָרְנְדיַק דאס געווין און דאס האָרְצִיכָּע  
ליַּדְיַּ, זיך געלאֹוט גַּיְּן אַהֲנְגָּזָּ, פָּוּן וּזְאַגְּנָעָן עַס אַיְּן גַּעֲקוּמָעָן דאס גַּעֲזָאָנָּ  
ער האָט שְׁוֹין נִישְׁתַּגְּעַרְבָּט אַיְּצָּט וּזְעָגָן זְיַּין פָּאָרְלוּרָן שֻׁעְפָּעָלָעָ  
עַס האָט אַיְּם גַּעֲזְוִינָּן צְוָם קִינְדָּ, צְוָם מַאֲמָעָ-גַּעֲזָאָנָּ  
אַיְּן זְיַּין אַיְּגַּעַנְעָר מַאֲמָעָן, וּוּעַלְכָּעַ פְּלַעַגְתַּא אַיְּם אָפְּט בַּיִּם לִיְּגָן שְׁלָאָפָּן  
זְיַּגְּגָעָן לִידְעָר, אַוּלְכָּעַ זִיסְעַ אַזְוּן כִּישְׁוּפְדִּיקָּעַ, אוֹ זַיְּ פְּלַעַגְנָן אַיְּם גַּאֲרָ  
אוּמְבָּאָמְרָקְטָעָרְהָיִיט אַוּוּקְפִּירָן אַיְּן קַעְנִיגְרִיךְ פָּוּן שְׁלָאָפָּן אַיְּם גַּאֲרָ  
דאָס פֿאָסְטוּכֵל אַיְּן אַרְיְפָגְעָקְלָעְטָעָרָט אַוִּיךְ אַזְבָּגָלָל, לִינְקָס פָּוּן דָּעָר  
זְילְבָּעָרְ-בְּלִילְעָכָר סָאָזְוּלָקָעַ, אַזְוּן אַוִּיסְגָּעָרוּפָן מִיט זְיַּין הַלְּכִיקָּעַ שְׁטִימָעַ

— אַ וּוּעָר אַיְּן דָּאָפָּ ? !

אַיְּן זְיַּין שְׁטִים האָט אַפְּגָעְהִילְכָּט אַרְוּם אַזְוּן, אַבְּעָר נַאֲך אַיְּדָעָ  
ער האָט באָקוּמָעָן דָּעָם עַנְטָפָעָר, האָט עַר דָּעָרְזָעָן, וּוּי פָּוּן הַינְּטָעָר אַ דִּיקָּן  
בּוּיְם אַיְּן אַיְּם אַרְוּס אַנְטָקָעָגָן אַ יְּוֹנְגָעָ פְּרוּי מִיט אַ גַּעֲקָרְבָּטָן שְׁטָעָרָן.  
אַיְּן אַיְּרָעָ אַרְעָמָס האָט זַיְּ גַּעֲטָרָגָן אַ קְלִיְּןָ קִינְדָּ. אַיְּרָע שַׂוְּאָרְצָע אַיְּגָן  
זְיַּגְּגָעָן גַּעֲרוּן גַּרְוִיסָּע אַזְוּן שִׁינְעָ, נַאֲר זַיְּעָר פָּאָרְטְּרוּיְעָרָטָע, וּוּי זַיְּ  
וּאָלְטָן גַּעֲרוּן זְיַּין פָּאָרְצִוְּגָן מִיט אַ כְּמַאְרָעָ.  
וּוּי נַאֲר דָּאָס פֿאָסְטוּכֵל האָט זַיְּ דָעְרוּן, האָט עַר פָּאָרְשָׁטָאָגָעָן, אַז  
סְּאַיְּן גַּעֲשָׁעָן מִיט דָעָר פְּרוּי אַזְוּן אַוְמָגְלִיקָן. זַיְּ האָט זַיְּכָר פָּאָרְבָּלָאָגָן  
דוּשָׁעָט — האָט עַר גַּעֲטָרָאָכָט.

— פָּאָרְבָּלָאָגָן-דוּשָׁעָט ? — פְּרַעַגְתַּא עַר דִּי פְּרוּי.

— נַיְּן, לִיבָּעַר פֿאָסְטוּכֵל, אַיךְ בֵּין נִישְׁתַּפְּאָרְבָּלָאָגָן-דוּשָׁעָט. אַיךְ בֵּין  
אַנְטָלָאָפָּן. אַיךְ בֵּין אַגְּנָלָאָפָּן פָּוּן שְׁטָעָלָ, וּוּאַס לִיגְט צּוֹפָסָנָס פָּוּן אַנְטָלָ  
קַעְגַּנְדִּיקָן בָּאָרגָג.

— אַגְּנָלָאָפָּן ? פָּאָרוּאָס ? מַעַן האָט דִּיךְ גַּעֲוָאָלָט שְׁלָאָגָן ? — פְּרַעַגְתַּא  
דאָס פֿאָסְטוּכֵל.

די מַאְמָע האָט אַ קוּק גַּעֲגָבָן אַוִּיךְ אַיר יְּנַגְּגָלָעָ, וּוּאַס אַיְּן גַּעַ  
שְׁלָאָפָּן אַיְּן אַיְּרָעָ אַרְעָמָס, אַ זַּיְּצָּפָּגָט אַזְבָּטָאָן אַזְבָּטָאָן דָעָם פֿאָסְטוּכֵל,  
אוֹ בָּאָגִינְעָן, מִיטָּן זְוּן-אַוְיְפָגָאנָגָגָג, זְיַּגְּגָעָן אַיְּן שְׁטָעָלָ, וּוּוּ זַיְּ האָט זַיךְ  
אוּסְבָּאָהָאָלָטָן פָּוּן דִּי הַיְּטָלְעָרִיסָטָן, אַגְּגָעְקָוּמָעָן שַׂוְּאָרְצָע עַס-עַס. זַיְּ  
הַאֲבָן גַּעֲוָבָט יְּדָן אַזְוּן וּוּעַמְּעָן זַיְּ הַאֲבָן נַאֲר גַּעֲפָנוּן, אַפְּלָו פִּטְשִׁינְקָעָ  
לִינְדָעְלָעָר, הַאֲבָן זַיְּ אַוְיְפָגְלָאָדָן אַוִּיךְ זַיְּעָר לְאַסְטָ-אוּיטָאָס אַזְוּקָ  
גַּעֲפִירָט אַיְּן אַ לְּאָגָר.

זַיְּ האָט גַּעֲהָאָט צִיְּטָן צְוָו אַגְּנָלָיְפָן הַינְּטָעָר דָעָם גַּאֲרָטָן פָּוּן שְׁטָובָ  
נַאֲר עַס האָט זַיךְ אַיר גַּעֲדָוָתָ, אַז מַעַן יָאָגָט אַיר נַאֲר. אַיְּן זַיְּ גַּעֲלָאָפָּן

און געלאָפַן, ביז זי איז אַנגעַקּוּמָעַן אַט דָא, גַּאֲרַ הַוִּיךְ, צַוּפּוֹסֶנס פֿוֹן דִי  
שׂוֹיְיאַיקָע בָּאַרְגַּדְשְׁפִּיצָן.  
דאָס פָּאַסְטוּכָל האָט שׂוֹין אַיצֵּט גַּאֲר אַין גַּאנְצָן פָּאַרְגָּעָסָן אַין זַיִן  
פָּאַרְלוֹרָן שֻׁעְפָּעַלָּע.  
— קּוֹמֶט — זַגְּטַ עַר — מִיטַּ מִיר. בֵּי מִין מַאמְעָן אַין שְׁטוּב  
וּוּעַט אַיר זַיִן. מִין מַאמְעָן אַין אַ גּוּטָע.  
און דָאָס פָּאַסְטוּכָל, צַוְּאַמְעָן מִיטַּ דָעַר יִדְיִשְׁעָר מַאמְעָן אַון מִיט  
אַיר קְלִיּוֹן יִנְגְּעַלְעַזְעַזְעַן זַיְן שׂוֹין גַּעַנוּמָעַן אַרְאַפְּלָאָן אַרְאַפְּצָן פֿוֹן דִי



בערג צום פָּאַסְטוּכָלָס סְטָאָדָע, מִיטַּן זַעֲלָבָן שְׁטִינְדְּלְדִּיקְּ-זָאַמְדִיקָן שְׁטָעָגָל,  
מִיט וּזְעָלָבָן עַר אַין גַּעַקוּמָעַן.  
פלְזִים הַעֲרָן זַיְן אַ גְּלַעְלְ-גַּעַלְעָגָןָגָן, נִישְׁתָּ אַין גְּלַעְלָל, נָאָר פְּלָל  
גְּלַעְלָלָעָר האָבָן זַיְן צַעְקָלְנוּגָעָן אַלְץ שְׁטָאָרָקָעָה, אַלְץ הַילְכִּיקָעָר.  
— נִישְׁתָּ וּוַיִּטְ פֿוֹן דָּאנְגָן פִּיטְעָרָט מַעַן קִי — האָט גַּעַזְגָּט דָאָס  
קְלִיְּגָעָן פָּאַסְטוּכָל. לְאַמְּרָן גַּיְין צַוְּ דִי קִי, וּזְעָלָבָן מִיר טְרִינְקָעָן מִילָּאָה, פָּאָרָ  
בִּיסְיָן וּוַיִּסְיָן קָעָן. מִיר וּזְעָלָבָן זַיְן דָעַרְקוּוֹינָן. וּזְעָלָבָן מִיר זַיְן קְרֻעְפְּטִיקָעָר.  
אוֹזְיַן גִּיעַבְדִּיק נָאָר דִי גְּלַעְלְ-גַּעַלְעָגָןָגָן פֿוֹן דִי קִי, האָט דָאָס  
פָּאַסְטוּכָל דָעַרְהָעָרָט זַיְן שֻׁעְפָּעַלְעָס קָוָל : מַעַן ! מַעַן !  
דאָס פָּאַסְטוּכָל האָט פֿוֹן פְּרִידִיך אַ פִּירַף גַּעַטָּאָן מִיט זַיְן פִּיפְּלָ אַון  
נָאָר הַילְכִּיקָעָר אַון פְּרִידִיקָעָר האָט אַים אַפְּגַּעַנְטַפְּעָרָט זַיְן שֻׁעְפָּעַלְעָס  
מַעַן ! מַעַן !  
אַ שֻׁעְפָּעַלְעָ אַרְיָן, אַ שֻׁעְפָּעַלְעָ אַרְוִיס, דִי מַעַשָּׁה אַין אוֹיס.

## די געלע לאטע

ס זיינען דא מענטשנ, וואס האבן פארגעסן, אzo מיט יארן צוריק האט היטלער געצוזונגגען אלע יידז אנטוטאן אויף דער ברוסט א געלע לאטע, אבער ושהנט געדענטקעס זיעער גוט. זי איז נאך דעםאלט געווען גאָר א קלײַן מידעלע. נישט קיין פולע פיר יאָר אלט, אבער פונדעטסווועגן געדענטק זי זיעער גוט, ווי איר עלטערע שוועטער זשינעט האט געווינט, ווען זי איז געאגנגען צום ערשות מאָל אין של מיט דעם גרויסן געלן שטערן אויף איר שווארץן שולפֿאָרטוֹך. א, זי געדענטק זיעער גוט יענעט טאג : מיטאגצ'יט איז צוֹאמָען מיט זשינעטן געקמען איר לערערין, די מאָדאם מאָרערן. זשאנעט האט זיך גראָד געשפֿילט מיט איר לאָלקע און זי פֿאָרוויגט מיט אַ ווּיגְלִיד, וואס די מַעֲמָעָה האט ליב געהאט צו זינגען :

שלאָפּ מײַן טײַערען, מײַן לִיבָּע,  
מאָך די אוּינָן צו אָנוּ רָוּ  
וואָיל אֵיז דָּעַם, וואס האט אַ מאָחָן  
אוּ אַ ווּיגְנָלָע דָּעָרֶצָן.

זי געדענטק זיעער גוט, ווי די לערערין האט זיך צעקושט מיט דער מאָמָען ; זי געדענטק, ווי די לערערין האט געבעטן דער מאָמָען, זי זאל איר געבן אַ געלן שטערן און באָלְד האט זי אַים צוגעשפֿיליעט צו איר טונקלְבלוּעָן מאָנטָל.

מיט יארן שפֿעטער, ווען זי, זשאנעט אלְיַין, איז שווין געאגנגען איז דער גרויסער של, דאס איז שווין געווען נאָך דער באָפֿרִיאָוָגָן, נאָכָדעם ווי זי איז צוֹאמָען מיט דער מאָמָען אַן מיט זשינעטן צוּרִיקְגַּעֲקוּמָעָן פֿון דָּאָרָה, ווּ זיַּיַּה האָבָן זיך אַוְיסְבָּאָהָאָלָטָן פֿון דער נַאֲצִישָׁעָר פֿאָלְצִיָּה, האט זי ווּידָעָר געווען די לערערין, מאָדָם מאָרערן, אַבָּעָר זי האט זי קויַם דערקענט. אַירָעָה האָר זיינען געווען גָּרוּיָה, אַיר געוויכָט איז געווען געל און פּוֹל מיט קְנִיטְשָׁן, מעָן האט דערצִיְּלָט, אַו אַין דער זעלבער וואָר, ווען מעָן האט געצוזונגגען די יידז אַנְצּוֹטָאָן די געלע לאטע, אַיז די





לערערין, מאדאם מאזרען, געוווארן אַרְעֶסְטִירֶיט אוון איינגעזעצעט אין דער פֿעַסְטוֹנָג פּוֹן רַאֲמַעְנוֹויל.

שפֿעַטְעַר האט מען זי דעפֿאַרטְירַט צוֹזָאמָעַן מֵיט נַאֲך פִּילְ פְּרָאנְדְּ צוֹיזִישׁע פְּרִוְיעַן-וּוִידְעַרְשְׁעַנְדְּלָעְרִינְס אַין לְאָגָעָר פּוֹן אוֹיְשְׂוִוִּיךְ. זי אַיְזְעַזְעַן אַיְנָעַן פּוֹן דִּי גַּעֲצִילְתָּע, וּוָס זַיְנָעַן פּוֹן דָּאָרְט צְוֹרִיקְגַּעֲקּוּמָעַן. אַבָּעָר זַי אַיְזְעַן קְרַאַנְק אַוְן אוֹיסְגַּעַמְאַטְעַרְט. נִישְׁט גַּעֲקוּקְט אַוְיףְּ דֻּעַם, האט זַי בְּאַלְהָה, וּוי נַאֲר דִּי כּוֹחוֹת האָבָן אַיר דָּעַרְלִיבְּט, זַיךְ וּוִידְעַר גַּעַנוּמָעַן צַו אַיר אַרְבָּעַט אַין דַעַר שְׁוֵל.

— — — — —

מאדאם מאזרען זי גַּעַוּעַן זַיְעַר בָּאַלְיְבַּט בַּי אַלְעַ קִינְדְּעַר אַוְן בַּי דִּי עַלְטָעַרְן. מעַן פְּלָעַגְט זַי אַיְנָלָאַדְּן אַוְיףְּ דִּי פְּיִיעַרְוּגְגָעַן פּוֹן דִּי גַּעֲבָרְטְּסְטְּ טָעַג אַוְן עַס זַי גַּעַוּעַן אַגְּרוֹיסְטָעְ פְּרִיךְ, וּוּעַן דִּי לְעַרְעַרְין פְּלָעַגְט עַנְטָפְעַרְן אַוְיףְּ דַעַר אַיְנָלָאַדְּןָגְג. בַּי זַשְּׁגַּנְעַטְנָן אַין שְׁטוּב, וּוּ מעַן האט גּוֹט גַּעַדְעַנְקָט, וּוי דִּי לְעַרְעַרְין זַי גַּעַקְמָעַן צַו זַיךְ אַיְן שְׁטוּב אַין דֻעַם פִּינְצְטָעַרְן טָאגְ פּוֹן דַעַר גַּעַלְעַר לְאַטְעַט, פְּלָעַגְט מַעַן זַי אַיְנָלָאַדְּן אַוְיףְּ אַלְעַ פָּאַמְּלִיעַ-פְּיִיעַרְוּגְגָעַן אַוְן עַס האט זַיְעַר וּעַלְטָן פָּאַסְיְּרַט, זַיךְ זַאל נִישְׁט קְוּמָעַן.

# וּשְׁאַקְלִין פִּיעָרֶת אֵיר גַּעֲבּוֹרֶנְטָאג אַנְדָּעֶרֶשׂ וּזְוִי אַלְעַ קִינְדָּעֶר



עדעס יאר, ווען עס קומט דער חודש פֿעַברּוֹאָר אוֹן מען גְּרִיִּיט זִיך צוֹ פִּיעָרֶת דָּעַם גַּעֲבּוֹרֶנְטָאג פֿון דָעַר קִילְינְגּוּר זְשָׁאַקְלִין, האָט לִיב אֵיר מַמְּאָמָע צוֹ דָעַצְיִילְגּוּן, וּזְאוּזִי זִיך אַין דִּי מְלֻחָּמָה-יִאָרֶן גַּעֲרָאַטְעוּזָעַט גַּעֲוּוֹאָרֶן, צוֹאַמְּעָן מִיט אֵיר מִידְעָלֶעֶן, פֿון דִּי נַאֲצִישׁוּן מַעֲרָדָעֶר.

דאָס אַיּוֹ גַּעֲוּוֹן אַיּוֹ מִיטְן פֿעַברּוֹאָר 1943. פֿילְ יִדְיִישָׁע פּֿאַמְּלִיעָס זַיְנְעָן שָׁוֵין דָוָרְךָ דִּי נַאֲצִיסְטָעָטְרִיט גַּעֲוּוֹאָרֶן.

וּשְׁאַקְלִינְס מַמְּאָמָע הָאָט זִיך דַעַמְּאָלֶט אָוִיסְבָּהָאָלְטָן צוֹאַמְּעָן מִיט אֵיר אַין אַ קִּילְיְינְעָם בּוֹיְדָעָמְ-שְׁטִיבָל אַרְיָפָן זַיְבָּעָטָן שְׁטָאָקָן, אַין אַ גְּרוּסְ-הָוִיָּן, אַין אַ פְּאַרְשָׁטָאָט פֿון פְּאָרָאָגָן. קִיְּנוּ גַּעַלְנְ שְׁטָעָרְן אַוְיכָ אֵיר בְּרוֹסְט הָאָט אֵיר מַמְּאָמָע נִישְׁתְּגָת גַּעֲטָרָאָגָן. וּוֹאָלֶט מַעַן גַּעֲוּוֹסָט, אַזְוּזִי אַיּוֹ אַ יִדְיִישָׁע, וּוֹאָלֶט דִּי פָּאַלִּיצְיָי זִיך גְּלִיכְ אַרְעָסְטִירְט אַין אַפְּגָעָשְׁקָט צוֹאַמְּעָן מִיט אֵיר קִילְיְינְעָר זְשָׁאַקְלִין אַין לְאַגָּעָר פֿון דָרָאָנִי.

נִין, אֵיר מַמְּאָמָע הָאָט גָּאָר גַּעֲטָרָאָגָן אַז עַכְּטָן פֿרְאַנְצְּזְיוּזָן נַאֲמָעָן. מַעַן הָאָט זִיך גַּעֲרוֹפָן "מַאֲדָם דִּירָאָן". זִיך הָאָט, אַדְאָקָן דָעַר יִדְיִישָׁע וּוֹיְדָעָרְשָׁטָאָנְדָ-אַרְגָּאָנְיָאַצְּיָע "אָנוֹנָאָן", באַקְוּמָן פֿאַלְשָׁע, נִישְׁטְ-יִדְיִישָׁע דָאָקוּמָעָנְטָן פָּאָר זִיך אַזְוּזִי גַּפְּאָר אֵיר טַעַכְטָעָרָל אַז מִיט דִי דָאָזְיָיקָע דָאָזְ קִומָעָנְטָן הָאָט זִיך גַּעֲקָעָנְטָן דִּינְגָעָן דָאָז קִילְיְינְגָעָן בּוֹיְדָעָמְ-שְׁטִיבָל אַז בְּאָקוּרְזָן מַעַן שְׁפִּיזְ-קָאָרְטָן פָּאָר זִיך אַזְוּזִי פָּאָר זְשָׁאַקְלִינְעָן.

נָאָר אִין מָאָל, דָאָס אַיּוֹ גַּעֲוּוֹן אַיּוֹ מִיטְן פֿעַברּוֹאָר, הָאָט דִי פָּאַלִּיצְיָי צוֹאַמְּעָן מִיט דִיְתְּשָׁע סָאַלְאָטָן דּוּרְכְּעָפְּרִיט אַ רְעוּוֹיְזָע אַין גַּאנְצָן הָוִי, וּוֹו עַס הָאָט גַּעֲוּוֹינְט זְשָׁאַקְלִינְס מַמְּאָמָע. גְּרָאָד הָאָבָּן דִי פְּאַרְטִיְוָאָגָנָעָר גַּעַד הָאָט בְּאָפָּאָלָן יְעַנְעָם טָאָג אַ גַּאנְצָע גַּרְופָּע נַאֲצִישׁע סָאַלְדָאָטָן אַז זִיך בָּאוֹוָאָרְפָּן מִיט גְּרָאָנְאָסָן. דְּרִיְיָ זַיְנְעָן גַּעֲוּוֹן דְּעַרְהָגָעָט. פֿילְ זַיְנְעָן פָּאָרְזָן וּוֹנְדָעָט גַּעֲוּוֹאָרֶן. דִי אַנְדָּעֶרֶשׂ זַיְנְעָן גַּעֲוּוֹאָרֶן אַזְוּי צַעְטוּמָלֶט פֿון אָוּמָן.

געריכטן אנגרייך פון די פארטיזאנער, אן זי האבן גארינישט באמערכט.  
וועהין די פארטיזאנער זייןען איז שועל זיך צעלאפען.

ווען די נאציס זיינען געקומען צו זיך און זיך געונמען יאגן נאך  
די פארטיזאנער, זייןען זי שוין געווען אויסגעמשט זוישן די הונדער-  
טער מענטשן פון גרויסן פאריזן און סאיין נישט געווען מעגלעך זי צו  
געפינען.

אבער די נאצישע מיליטערישע מאכט האט גלייך פארארדןט, מען  
זאל פארציזימען אלע גאנן פונעם קווארטאל, ווועס איז פארגעקומען



דען איבערפאל און זי האט אַרויסגעשיקט פֿאָלִיצִי מיט סָאלְדָאָטָן דָוּרְכִי  
פֿרְן אַ רְעוּוֹיְיַע אַין אלע הייער.

ווען די נאציס האבן אַנְגַּעַלְאָפֶט אַין טֵיר פֿוֹנוּם בוידעם-שטייל פון  
זְשָׁאָקְלִינְסַּס מַאֲמָעָ, האט וְשָׁאָקְלִין נאך גַּעַשְׁלָאָפֶן, אַבער די בִּיּוּעַ, גְּרָאָבָע  
שְׁטִימָעָן פון די נאצישע סָאלְדָאָטָן האבן זי אוּפְגָּעוּוּקָט פֿוֹן שְׁלָאָפֶן. זי  
האט גַּעַפְנַט אִירָעַ בְּלִיעַ פְּאָרְחָלוּמְטָע אַוְיגָן אַון זיך אַזְוִי דָרְשָׁרָאָטָן  
פֿאָר די פְּרָעְמְדָע, בִּיּוּעַ סָאלְדָאָטָן, אַון זי האט זיך פֿוֹנְגָּנְדָּרְגָּוּוּיִינְט.

זְשָׁאָקְלִינְסַּס מַאֲמָעָ האט זיך נִישְׁתְּפָאָרְלִוְוָן. זי האט גַּעַוְוִין אִירָעַ  
דָּאָקְוָמָעָטָן. אַיְנָעָרָ פון די נאצישע סָאלְדָאָטָן, אַן אָוְנְטָעָרָ-אָפְּצִירָ, האט  
בָּאָקוּקָט די פְּאָפִירָן, דָּעָרָנָאָר אַין עָרְ צָוְם בְּעַט, אַין וּוּלְכָן עַס אַין  
גַּעַלְעָגָן די קְלִינְעַ זְשָׁאָקְלִין אַון גַּעַפְרָעָגֶט :

— זאג נאר, קליין מידעלע, ווי רופט מען דיך ?

— זשאקלין — ענטפערט זי.

— זשאקלין "קאמצ'ו"? (און ווי נאך?) — פרעגט וויאטער דער אונז טער-אפיקציר.

— זשאקלין דילאן — האט זי גענטפערט.

זי האט נאך דעםאלט נישט געקענט אויסרעדן קיין "ר" און אלע מאל האט זי דעת "ר" פארביטן אויף און "ל".

דער נאצישער אונטער-אפיקציר האט אפגעגעבן דער מאמען די פאָר פירן און איז אָוועַך צווארען מיט זינע באָגְלִיעַטֶּר.

— — — — —

זינט נאך דער באָפרײַאָונג ווען עס קומט מיטן פֿעַברַָאָל, וווען מען פֿיִיעַרט זשאקלינס געבעוינטאג און מען צינדט און די שיינע, פֿילַ פֿאָרְבִּיקָע ליכטְלָעֵך אויף דעת גרויסן לעקען, פרעגט אַיר פֿאָפָּא זוֹאָס אַין אַין 1943 געווען פֿאָרְשְׁפָּאָרְט הַינְטָעָר שְׂטַעַלְדְּרָאָטָן אַין אַלאָגָעָר פֿאָר קְרִיגְס-גַּעֲפָנָגָעָנָע :

— זאג מיר נאר, קליין מידעלע, ווי רופט מען דיך ?

— "זשאקלין דילאן" — ענטפערט זשאקלין און זי שטעקט בשעת מעשה אַריַין אַיר גַּראָבָן פֿינְגָּעָר צוֹוִישָׁן אַירָע לִיפָּן אַון זוֹיגָט אַים ווי אַן אַמְתָּה עַוְּפַהְלָע פָּוּן קוּם צוֹוִי יָאָר אַלְט...

## יאסעלע זוערט א פארビינדליך

אַס אִין גָּעוּעַן אֵין זָמֵר 1944. דִּי נָצִים זִינְעָן גַּעֲוָאָרָן  
אֶלְזַ מַעַר אָוֹן מַעַר צְעִוּשָׁעַט קָעָגָן דִּי פְּרָאנְצּוֹזִישָׁע וּוַיַּד  
דָּעַרְשְׁטָעַנְדְּלָעַר, קָעָגָן דִּי מַאְקִיזָּאָן, קָעָגָן דִּי פָּאָרְטִיזָּאָנָּעָר.  
אֵין צְפּוֹן-פְּרָאנְקִירִיךְ בֵּי דִי בְּרִיקָן פָּוּ לְאַמְּאַנְשָׁ הַאָבָן גַּעַךְ  
לְאַנְדָּעַט דִּי אַמְּעָרִיקָאנָּעָר, עַנְגְּלִישָׁאָן פְּרָאנְצּוֹזִישָׁע טְרוֹפָן.



אוַיַּפְּנָ פְּרָגָנָט, אֵין רָאַטְנְפָאָרְבָּאָנָּד, הַאָט מַעַן דִּי נָצִים, נָאָכָן גְּרוֹזִיסָן  
זִיג אֵין סְטָאַלְגְּרָאָד, נִישְׁתָּ אַוְיְגָהָעָרָט צֹ אַגָּן אָוֹן צֹ טְרִיבִּין, דִי סָאָרָן  
וּוַיְעַטְּיִשָּׁע אַרְמִי הַאָט זִיךְ שְׂוִין דָּעַרְשְׁטָעַנְטָעַרְטָן צֹ דִי גְּרָעַנְצָעָן פָּוּן פְּרִיסְיָסָן,  
פָּוּן נָצִישָׁן רִיךְ. אֵין פְּרָאנְקִירִיךְ הַאָבָן דִּי פָּאָרְטִיזָּאָנָּעָר אָוֹן דִּי מַאְקִיזָּאָרָן  
גַּעֲפִירֶט אַ בָּאוֹאָפָנָטָן קָאָמָפְּ קָעָגָן דָּעַרְגָּאַצְּשָׁעָר אַרְמִי. יַעֲדָעָסָמָל, וּזְעַן  
זַיִּהְאָבָן זִיךְ דָּעַרְוּסָט, אָזְנָצִישָׁע טְרוֹפָן צִיעָן זִיךְ צֹ צָפָן, צְוַהְלָף זַיִּהְ  
עָרְאָמִי, זִינְעָן דִּי פָּאָרְטִיזָּאָנָּעָר זַיִּהְ בָּאָפָלָן, אַפְּגָעָנוּמָעָן בֵּי זַיִּה דָאָס  
גַּעֲוָעָר אָוֹן גַּעֲנוּמָעָן גַּעֲפָאָגָעָן דִּי נָצִישָׁע אַפְּיצִירָן אָוֹן סָלְדָאָטָן.

דִּי נָצִים אָוֹן דִּי פְּרָאנְצּוֹזִישָׁע הַיְּטָלְעָרִיסָטָן, דִּי מִילִיכִיאָנָעָרָן, הַאָבָן  
מִיטָּ נָאָךְ מַעַר פָּאָרְבִּיטְנִיקִיטָן בָּאַקְעַמְפָטָן דִּי וּוִידָּעַרְשְׁטָעַנְדְּלָעָר, דִי פְּרָאָנָּיָן  
צְוַיְוִישָׁע פָּאָטְרִיאָטָן. זַיִּהְאָבָן דָּוְרְכָּגָעָפְּרִיטָן פִּילְ אָרְעָסָטָן, גַּעֲשָׁסָן, גַּעֲפִיָּיָן  
נִיקְטָן דִּי הַעֲלִידִישָׁע קַעְמָפָרָע, וּוּלְכָעָ זִינְעָן אַרְיִינְגָּעָפָלָן אָזְנָזָעָרָן  
דִּי נָצִישָׁע אַרְמִי הַאָט אֵין יַעֲנָה טָעַג אָוֹן שְׁטָעַטָּלָן אַרְאָדוֹרָן, בֵּי לִימָאָשָׁן,  
פָּאָרְבָּרָעָנָט אֵין דָעַרְ קִירְקָה לְעַבְּדִיקָהָרִיתָן פִּילְ פְּרוּיָעָן אָוֹן קִינְדָּעָר.

יאַסְעַלְעַ אֵין שְׂוִין דָעַמְּאַלְטָן אֶלְטָ גַּעֲוָעָן אַיְאָרָ צְוַעַלְף.

אָזְנָ אֵין מָאָל אֵין גַּעֲקָומָעָן צֹ זַיִּה מַאְמָעָן אַיְוָנָגָע, בְּלָאָנְדָּעָ פְּרָוִי  
אָזְנָ אַיְרָ גַּזְוָגָט, אָזְנָ מַעַן הַאָט אַרְעַסְטָרִיטָן לִיְאָן דָעַטָּם פָּאָרְאָנְטוֹוָאָרָטָן  
לְעָכָן אַנְפִּירָעָרָן דָעַרְ וּוִידָּעַרְשְׁטָאָנְדָּ-בָּאוּעָגָנוֹגָה, זְשָׁאָן. מַעַן הַאָט תִּיכְרָ  
גַּעֲדָאָרָפָט וּזְעָגָן דָעַם צֹ וּוִיסְטָן גַּעֲבָן דִי אַלְעָ, וּוּלְכָעָ זִינְעָן גַּעֲוָעָן מִיטָאִים  
אַיְן פָּאָרְבִּינְדָּוָנָגָה, וּוּלְיָסָאָן גַּעֲוָעָן אַגְּפָאָרָה, אָזְנָ אַיְיךְ זַיִּה זָאָלָן אַרְעָסָ  
טְרִירָתָן וּוּרָן. זַיִּהְאָט גַּזְוָגָט יַאֲסָעָלָעָסָמָעָן, אָזְנָ זַיִּהְאָיִינָן וּוּאָלָטָעָסָ גַּעַרְן  
גַּעַטָּאָן. אַבְּעָרָ דִי גָּאָסָן זִינְעָן אַרְוּמְגָעָרְנְגָלָט דָעַרְ מִילִיצָן אָזְנָ דִי

נאציס. עס איז פארץן בלויו איזן עצה, פרוביון זיך דורךרייסן דורך זיין-  
ער אַרְוָמֶרְינְגְלֹונְג

יאסעלע האט געהרט וואס די בלאנדע פריי האט געזאגט. און ער  
האט ניך אַפְּגָנְעָרוֹפָן: "גייט מיר אַ קְרִיגֵּל מִילֵּךְ, אַ בְּרוּיט אָין אוּל  
שׂוֹן גַּעֲפִינְגָּן אַ מִיטְלָאַבְּרִיצְגָּעָבָן וּוֹעֲגָן אַרְעָסְטָפָן זְשָׁאנְגָּן".

די מאמע האט זיך געקווענקלט. זי האט מורה געהאט פֿאָרָן לעבען פֿוֹן  
אייד קינד. אַבְּעָר יאַסְעָלָע האט אַיר פֿאָרְזִיכְעָרֶט, אָנוֹ טָאמָעָר וּוּעָט ער זָעָן,  
דאָס ער קָעָן נִישְׁתְּ דּוֹרְכְּגִין דּוֹרְךְ דּעָר אַרְוָמֶרְינְגְלֹונְג, וּוּעָט ער זִיךְ  
תִּיכְּפָּר צּוּרִיקְקָעָרָן אִין שְׁטוּב.

יאַסְעָלָע האט גענומען אָונְטָעָרָן אָרָעָם אַ בְּרוּיט, אַ קְרִיגֵּל מִילֵּךְ אָין אִיז  
אַרְאָפְּ פֿוֹן די שְׁטִיגָּן, אַרְבִּעָר דָּעָם טְרָאָטוֹר אָנוֹ אָוּוּק צָוָם רָאָג פֿוֹן  
גַּעַסְל, וּוּ זִיךְ הָאָבָן גַּעֲוָוִינְגָּט.

דָּעָם מִילְּצִיאָנָעָר, וְוָאָסְעָלָע האט אִים פֿאָרָהָאַלְטָן, האט ער גַּעַזְגָּט, אָנוֹ  
ער אִיז גַּעַשְׁקָט גַּעַוָּאָרָן פֿוֹן זִיְּן מָאָמָעָן אַיְנְקוּפָּן בְּרוּיט מִיטְמַילְּךְ.  
(ער האט אִים גַּעַוָּיְין אָפְּלִיו די בְּרוּיטְ-קָאָרְטָע אָנוֹ די מִילְּךְ-קָאָרְטָע) אָנוֹ  
דּעָר מִילְּצִיאָנָעָר, וּוּלְכָעָר האט אִים אַנְגָּעָלוּקָט מִיטְ אַ בְּיֹזְעָר מִינְעָ, האט  
אִים דּוֹרְכְּגָּעָלָאָזָט.

אַזְוִי אִיז יאַסְעָלָע גַּעַנְגָּעָן פֿוֹן גַּעַסְל צָו גַּעַסְל, פֿוֹן גַּאַסְל צָו גַּאַסְל אָנוֹ  
אַבְּרָעָגְעָבָן וּוֹעֲגָן אַרְעָסְטָפָן זְשָׁאנְגָּן.

זְשָׁאנְגָּן אִיז נִישְׁתְּ גַּעַבְּלִיבָן לְאָנָג אִין תְּפִיסָה, וּוַיְיַיְלָן וּוֹעֲן דּעָר שְׁעָף פֿוֹן  
דּעָר וּוּדְעָרְשָׁטָאָגְדְּ-בָּאוּוּגָנוֹג האט זיך דּעָרְוּוּסָט, אָנוֹ די נָאָצִיסָקְלִיבָן זיך  
פֿאָרָן פֿאָרְלִיאָזָן די שְׁטָאָט צָו דּעָרְשִׁין די אַרְעָסְטִירְטָע פֿאָטְרִיאָטָן, האט  
ער זִיךְ גַּעַוָּאָרָן, אָנוֹ אַלְעָגָעָנָע נַעַפְּאָגְעָנָע נָאָצִישָׁ אַפְּצִירָן אָנוֹ סָאָלְדָאָטָן  
וּוּלְעָן דּוּרְפָּאָר בָּאָצְזָלָן מִיטְ זִיעָר לעבען.

די נָאָצִיסָקְלִיבָן דָּאָס מָאָל גַּעַמְרוֹת נַעַגְעָבָן, זִיךְ הָאָבָן בָּאָפְּרִיאִיט די  
אַרְעָסְטִירְטָע.

יאַסְעָלָען האט מעַן אִיצְט גַּעַרְוָן נִישְׁתְּ אַנְדָּעָרָשׁ וּוּי "הַעַלְדִּישָׁעָר פֿאָרָן  
בִּינְדְּלָעָר".

## אויפֿ דַי פָּאָרִיזָעֶר בְּאֲרִיקָאָדָעֶס



אָס אַז גַּעֲוֹעַן אֵין יָאָר 1944. דַי דִּיטְשָׁן זַיְנָעַן אַנְטָלָאָפּוֹ פָּן  
פָּאָרִינַן. אוּפּי דַי גָּאָסַן זַיְנָעַן גַּעֲוֹעַן אוּסְגָּעַלִּיגַט אַיבָּעָר דָּעָר  
גַּאנְצָעָר בְּרִיטִית, גְּרוּסָע, גְּרוּנָע בִּימָעָר. גַּעֲוֹעַן זַיְנָעַן אוּיךְ  
בְּאֲרִיקָאָדָעֶס, גַּעֲמָאָכָט פָּן בְּרוּקִשְׁטִינְגָּעֶר. מַעַן הָאָט נִשְׁתַּחַת  
גַּעֲוֹאָלָט, דַי דִּיטְשָׁן זַאָלָן קַעַנָּעַן אַנְטָלָוִיפּּן. מַעַן הָאָט גַּעַד  
וּזְאַלְאַט אַלְעָמָעַן נִעְמָעַן אֵין גַּעַפְּאָגְגָעָנְשָׁאָפּּט.

אֵיךְ הָאָב אַלְיַיְן גַּעֲוֹעַן, וַיְיַי מַעַן הָאָט גַּעַכָּאָפּּט צַוְּיִי דִּיטְשָׁן.

זַיְיַי זַיְנָעַן בִּידְעַ גַּעַפְּאָלָן אֵין אָן אוּסָאָט. קַוְּמָעַן זַיְיַי צַוְּ דָּעָר הַוִּיפְּטָר  
גַּאָס, וּזְאָס פִּירְט צַוְּ גְּרוּסִין וּוּגַם, וּזְאָס גִּיטַּץ צַוְּ מַעַץ אֵין שְׂטָרָאָסְבוֹרָגָ.

זַעַן זַיְיַי, דָּעָר וּוּגַע אֵין פָּאָרְצָוִימַט: צַוְּיִי גְּרוּסָע בִּימָעָר אֵין דָּעָרֶצָו  
אֵין בְּאֲרִיקָאָדָע פָּן שְׁטִינְגָּעֶר. זַיְיַי פְּרוּבִירְן זַיְיַי אַוִּיסְדְּרִיעַיְעַן אֵין אֵין זְיִיטִיק  
גַּעַסְל אֵין זַיְיַי פָּן דָּאָרְטָן לְאֵין פָּאָרְן דָּוָרָךְ אֵין אַנְדָּעָר וּוּגַע אַבָּעָר פּוֹנְקָט,  
זַעַן זַיְיַי דְּרִיעַן אוּסָאָט דַי רַעֲדָרָע, קַוְּמָעַן צַוְּיִי מַעְנָעָר אֵין צַוְּיִי יְוָנָגָע  
פְּרוּיָעַן. זַיְיַי שְׁטָעַלְן אוּסָאָט זְיִירָעָבָקְסָן אֵין זַוְּגַן צַוְּ דַי דִּיטְשָׁן: «קָאָפּוֹת!»  
— הַיְּיִבְּט אוּפֿ דַי הָעָנֶט! אַרְוִיסָּפָן אַיְיָר אוּסָאָט! אַיְיָר זַיְיַט גַּעַד  
פָּאָנְגָעַן, זַאָגַט אֵין יְוָנָגָע, בְּרוּנוּטָעָפָרָויָה.

— וּזְאָס?! — זַאָגַט אֵין דִּיטְשָׁן אֵין עַד שְׁטָעַט אַרְיַין דַי הָאָנֶט אֵין  
קַעַשְׁעַנְעַ אַרְוִיסְצָוְנָעַמָּעַן זַיְיַן רַעֲוָאָלָוָעָר צַוְּ שִׁיסָּן, נַאֲרָע עַס הָאָט נִשְׁתַּחַת  
גַּעַדוּיְעָרָט קִיְּין אֵין סַקְנָנָעָד הָאָט מַעַן אִים אַנְטוֹזָפָנָט. דָּעָר צַוְּיִיטִיטָר  
דִּיטְשָׁן, אֵין אַנְטוֹעָרָאָפִּיצָּעָר, הָאָט בְּאַלְדָּ אַוְּפִּגְעָהָוִיבָּן דַי הָעָנֶט גַּאֲרָהָוִיךְ  
אֵין גַּעַזְוָאנָט: «קָאָפּוֹת, אַלְעָס קָאָפּוֹת!»...

— וּוּטָעַט מַעַן אַונְדָּו נִשְׁתַּחַת שִׁיסָּן? — הָאָט גַּעַפְּרָעָגָט אַיְבָּעָר פָּן דַי  
דִּיטְשָׁן גַּעַפְּאָנְגָעַנָּעַ.

— נַיְיַן! מִיר זַיְנָעַן נִשְׁתַּחַת קִיְּין הַיְּטָלָעָרִיסָטָן. מִיר שִׁיסָּן נִשְׁתַּחַת קִיְּין  
אַנְטוֹזָפָנָטָעָ קְרִיגָּס-גַּעַפְּאָנְגָעַנָּעַ.

אֵין אֵ שָׁעה שְׁפָעַטָּעָר אֵין אַנְגָּקָוּמָעָן אֵין דִּיטְשָׁר טָאָנָק. עַד הָאָט  
פְּרוּבִירְט זַיְיַי דָּוְרְכְּרִיסָן דָּוְרָךְ דָּעָר בְּאֲרִיקָאָדָע. עַד הָאָט נִשְׁתַּחַת גַּעַקְעָנָט,

באל פּוֹזּוּנְדִּיק האט דער טאנק געשאָסן לינקס און רעכטס. פֿיעֶרֶא, דאס  
יינגעַלְעַ פֿון דער פֿרוּי, וואָס האט גענוּמָעַן געפָּאנְגָּעַן די ערשטָע צוּווִי  
דייטשָׁן, אֵין פֿאָרוּוֹנְדָּעַט געווֹאָרַן אֵין בִּידְעַ פֿיס. מעַן האט אִם אוּפְּ  
שְׁנָעַל אָפְּגָּעַפְּרִיט אֵין מַעֲדִיצִינִישָׁן פּוֹנְקָט, וואָס אֵין געווּעַן נִישְׁט וּוַיִּתְ  
פֿון דער באָריַקָּאָדָּע, אֵין דער גַּעֲבִיְּדָעַ פֿון שָׁוָּל.

מעַן האט אִם פֿאָרְבּוֹנְדָּן, פֿאָרְבּאָנְדָּאָזְשִׁירְט.

עס האט גַּעֲדוּיְּרַט פֿינְפֿ וּוְאָכָּה, אֵין ער גַּעֲנוּנָט גַּעֲוָאָרַן. ער גִּיט אָן  
לוּיפְּט, וּוי ער וּוְאָלָט גַּאֲרַ קִין מַאֲלָ נִישְׁט גַּעֲוָעַן פֿאָרוּוֹנְדָּעַט. נָאָר די  
**בָּאָרִיקָּאָדָּע** פֿון אַוְיְגָוָסְט 1944 וּוּעָט ער קִין מַאֲלָ נִישְׁט פֿאָרגָעָסְן.  
ער אלְיַיְהָן האט עַס מִיד דַּעֲרַצְיִילָט די גַּאנְצָע גַּעֲשִׁיכְטָע. זִי אֵין אָן  
אמְתָּע.

## דער יונגער העלט פון זוארשעווער געטַא



ז איז געווונן פאָרגאנַכט. די זוֹן האָט זיך שווֹן אָראָפֿגְּנַאלְאָזֶט צוֹ דער זיַיט פֿון טִיךְ אָזֶן אַם רֵוִיט צַעְפְּלַאֲקָעָרט. סְאיַז שְׂטִיל גַּעֲוָעַן. גַּעֲרָעַט האָט דיּ לְעָרְעִין וּוְעָגָן וּוְאַרְשָׁעוּר גַּעֲטָאָ-אוּפְּשָׁטָאָנד, וּוְעָגָן קָאָמֶר אָזֶן טּוּיט. טּוּיט אָזֶן דיּ פְּלָאָזֶן פֿון דיּ אָנְצְּזְוָנְדְּבָּעַן הַיּוּרָה, אַין רֵוִיךְ פֿון דיּ הַיּוּרָה אַין דער שְׂטִיקְעַנִּישׁ פֿון דיּ אָנוֹטְעַרְדִּישׁ בְּוּנְקָרֶס אָזֶן קָאנְגָּלֶן.

— אָזֶן קִינְגַּעַר האָט נִישְׁתָּאָרְבְּרַגְּעַלְעַבְּט?

— אָזֶן דיּ קִינְגַּעַר זִינְגַּעַן אַלְעָ גַּעְפָּאַלְן?

דיּ קִינְגַּעַר האָבָּן גַּעֲשְׁטָאָלְט פְּרָאָגָן אוּפְּיָה פְּרָאָגָן.

דיּ לְעָרְעִין האָט זִיְּ גַּעְנְטְּפָעַרט:

— קִינְגַּעַר, אַיךְ האָבָּאָלְיָן גַּעֲטְרָאָפְּן מִיט אַיְנִיקָּעַ חֲדַשִּׁים צְרוּרִיק אָקִינְדָּה, וּוְאָס אַין גַּעֲוָעַן אָזֶן זָואַרְשָׁעוּר גַּעֲטָאָ, גַּעֲוָעַן צְוִישָׁן דיּ קַעְמָפָעָר. דָּאָס אַין גַּעֲוָעַן פְּאָרָאִיאָרָן זָומָעָר. וּוְעָזֶן אַיךְ בֵּין גַּעְפָּאָרָן מִיט אָגָּנָּה צְעַר גַּרְוּפָעַ קִינְגַּעַר פְּאָרְבְּרַעְנְגָּעַן דיּ וּוְאָקָאנְסָן אָזֶן פּוּילָן.

אָזֶן גַּדְאָסְקָה האָט מַעַן אָנוֹדוֹזָה פְּאָרְגְּעַשְׁטָאָלְט אָזֶן יְוָגָן, קַרְעַפְּטִיקָן בְּלוּוִיָּה אוּגִיָּקָה בְּחָור מִיט לְאָגָּנָּע וּוּיסָט. אָזֶן גַּעְזָאָגָט: אָט אַין אָנוֹדְזָעָר הַעַלְטָ פֿון זָואַרְשָׁעוּר גַּעֲטָאָ-אוּפְּשָׁטָאָנד, לִיְיָבָל.

לִיְיָבָל האָט זִיךְ וּוּיָ פְּאָרְשָׁעָטָה אָראָפֿגְּנַאלְאָזֶט זִינְגַּעַן לְאָגָּנָּע וּוּיסָט; עַד האָט נִישְׁתָּאָרְבְּרַגְּעַלְעַבְּטָה, מַעַן זָאל אַים כְּסֶדֶר אַרְוִוְשְׁטָאָלְזָן אָזֶן עַר זָאל דָאָרְפָּן צָוָם וּוּיפְּלָטָן מַאֲלָזֶן זִיךְ נַעַמְעָן דָּעַרְצִיְּלָן זִינְגַּעַן הַעַלְדִּישָׁע טָאָטָן.

בָּאָר דָּאָס מַאֲלָה האָט נִשְׁתָּאָרְבְּרַגְּעַלְעַבְּטָה, וּוְעָגָן אַים האָט דָּעַרְצִיְּלָט דָּעַר דִּירְעַקְטָאָר פֿון שְׁוֵילָן, וּוּ ער האָט גַּעְלָעָבָן.

— לִיְיָבָל אַין דָּעַמְאָלָט אַלְטָ גַּעֲוָעַן צָעַן יְאָר — זָאגָט דָּעַר דִּירְעַקְטָאָר. — זִין טָאָטָע אָזֶן זִין עַלְטָעַרְדָּר בְּרוּדְעָר זִינְגַּעַן גַּעֲוָעַן אַוְיָפָן דָּאָךְ פֿון אָזֶן מוּיָעָר אָזֶן לִיְיָבָל האָט וּיְיָ צַוְּגָעַרְאָכָט פֿון אָנוֹטָן שְׁפִּיצָן אָזֶן וּוּאָסָעָר אָזֶן קוּילָן צָו שִׁיסָּן.

ווען די נאציס האבן אונטערגעזונדן דאס הויז, איז ער צוֹאַמְעָן מיט זיין טاطן און ברודער אריבער דורך די בוידעמער אויף א צוּוִיטֶן, אַ דריינֶן אָוּן אַ פֿערטֶן הויז.

דעַרְנָאָך האט ער צוֹאַמְעָן מיט זיַּיך אַראָפְּגָעָלָאָזֶט אַין טִיפְּעַ קָעֵלערן, דורך די קלִינְעַע פֿעַנְצְּטָעָרְלָעֵן האָבָן זיַּי גַּעֲלִיעָרֶט אוֹף די נאַצְּיָשָׁע מעַרְדָּעָר, פֿלְעָגָן אַרוֹיס אַין דער נאַכְּתָה, באָפְּאָלָן די פֿאָטְרָוְלָן פֿון די ס. ס. מַעְרְדָּעָר. אָוּן אַיִּין מַאְלָאָן אַיך אַ נַּאֲכָת זִיְּנָעָן אַרוֹיס זיַּין טָاطָע, זיַּין בָּרוּר



דער אָוּן נִישְׁט צְרוּיקְגַּעֲקוּמָעָן... לִיְבָעַלָּע אַיְן גַּעֲלִיבָן בַּי דַעַט קלִינְעַט פֿעַנְצְּטָעָרְלָעֵן הִיטָּן אָוּן וּזְרָטוּן...  
מִיט די לעַבְּנָגְעַבְּלִיבְּנָע אַיְן ער דורך אַונְטָעָרְדִּישָׁע וּוְעָגָן שְׁפָעְטָעָר אַרוֹיסְגַּעֲקוּמָעָן וּוְיִיט פֿון גַּעַטָּא, וּאָס אַיְן שִׁוְּן גַּעֲוָעָן חַרְבָּ, פֿאָרְבָּרְעָנָט...  
מַעַן האָט אִים אַוּוּקְגַּעְפִּידָט אַיְן אַ דָּאָרָת, פֿון דָּאָרָת אַיְן אַ וּאָלָד, אַיְן אַ גַּעֲדִיכָּתָן וּאָלָד, צוּ די פֿאָרְטִּיוֹגָנָעָר. אָוּן דָּא עַרְשָׁת האָט ער אַרוֹיס גַּעֲוָיָן זִיַּין קָלוֹגְשָׂאָפָט אָוּן זִיַּין אַומְדָעָרְשָׁרָאַקְנִיקִיט.

ער האט זיך אויסגעצ'ילנט אין צווי פיל אקצ'יעס און אפערץ'  
ציעס קעגן פינט, און ס'אייז נויטיק אַ בווע, אלץ צו באשרייבן אונ אלץ  
אויסזודערצ'ילן.

לייבעלע איז איצט בי אונדו אין של, וווע ער לערנט זיך צו זיין  
אַ גוטער שיד' קאָפּיטאָן. ער האט מיר צוגענאגט, אַן נאָן ענדיקן זיין  
לערע. וווע ער ווועט מאָן דִּ רְיֻזּ אָרוֹם דער ווועלט אויפֿ דער גְּרִיסֶעָר  
שׂוֹלְשִׁיףּ, ווועט ער אַנְשֵׁרְיִיבּוֹן אַ בּוֹךְ ווועגן אלץ, וואס ער האט געזען אַח  
אַוְיךְ ווועגן אלץ, וואס ער אַן זִינּוּן חֲבָרִים האָן אויפֿגָּעְטָאָן.

און זאל דִּ גְּאַנְצָעָן ווועלט וויסן, ווי מוטיק עס האָן גַּעֲקָעְמָפְּטָ דִּ  
העלדָן פָּוֹן ווֹאַרְשָׁעוּר גַּעַטָּא, דִּ פָּאַרְטִּיזָאנְגָּעָר אַן דִּ ווּעַלְדָּעָר — האָט  
פָּאַרְעָנְדִּיקָּט דער דִּירְעָקְטָאָר פָּוֹן דִּישָׁר שול.

לייבעלע האָט אַראָפּגָּעָלָאָזָּט זִינּוּן לְאַגְּגָעָן ווַיְעַט. ער האָט גַּעַשְׁוִיגָּן.  
נאָר זִינּוּן אוִיגָּן אַן זִין שְׂטָאַרְקָעָר האָנְטִידְרוֹק האָן גַּעַזָּגָט: "יאָ, אַיךְ  
וועַל דָּעַרְצִיְּלָן".

-----

עס אַיְזָן גַּעַוְואָרָן נאָר שְׂטִילָעָר. דִּ זָוָן אַיְזָן פָּאַרְגָּאַנְגָּעָן. אוּפְּן הַיְמָלָ  
הָאָבָּן זִיךְ צְעִפְנְקָלֶט דִּ שְׂטָעָרָן. דִּ קִינְדָּעָר האָבָּן זִיךְ נִישְׁתָּגָרְטָ פָּוֹן  
דִּ עַרְטָעָר. אלָעָ זִינּוּן גַּעַבְלִיבָּן פָּאַרְטְּרָאָכָּט, פָּאַרְטִּיפְּטָ.  
די לעערין האָט גַּעַזָּגָט: קִינְדָּעָר, אַן אַיצְטָ לְאַמְּיר זִינְגָּעָן דָּעַם  
פָּאַרְטִּיזָאנְגָּעָרְהַיְמָן — "זָאָגָן נִישְׁתָּגָרְטָ, אַן דָו גִּיסְטָ דָעַם לְעַצְטָן ווּעַגָּן".  
די קִינְדָּעָר האָבָּן זִיךְ אוּפְּגָּעָשְׁטָעָלָט, אלָעָ ווי אַיְינְעָר. מַונְטָעָר, זִיךְ  
כָּעָר, האָבָּן זִיְיעַר שְׂטִימָעָן גַּעַהְלִיכָּט: "מִיר זִינּוּן דָאַיְ".

הַיּוֹם אָז זְעִירָה



## דער טעם פון ערַד



מאל, מיט עטלעכע אונ פופציק יאָר צורייך, האט געלעכט  
איין פאריז אַינגל מיטן נאמען פאל. ער איי געווען אָן  
איין אָן איינציג קיבד בי זייןע עטלערן אָן זיער געראָטן.  
האָבּן זִי אִם שטָאָרְקַּעְלִיב געהאָט אָן געצייטערט אַיבָּעָר  
אִים אָן געפֿיעַשְׁטַשְׁטַע אָן אִים נאָכְעַגְעַבְנָן אַלְעַזְיָנָעַ קָאָפֶּר  
ריין אָן פָּאָרְלָאנְגָּעָן.

פָּאָלָס עטלערן זייןען נישט געווען זיער דִּירְךָ, אַבעָר גאנֵץ פָּאָרְמַעְגָּר  
לָעַך — בִּידְעַ זִיְנָעַן געווען אַרטִיסְטָן אָן דָּעַר פָּאָרְיְוָר אָפְּעָרָג. האָבּן  
זִי פָּאָרְדִּינְטַּע גענוֹג געלְטַּע צַוְּקָעַן לְעַבְנָן גאנֵץ בָּרִיטִיכָּת. ערְגָּעָץ אָן דִּי  
ברָג פָּוּן דָּרוּם־פְּרָאָנְקְרִיךְ האָבּן זִי פָּאָרְמַאְגָּט אַגְּרוּסְטָן דָּאָרְפִּישָׂה הוּאָן,  
וּזִי פְּלָעָגָן קומָעָן פָּאָרְבָּרְגָּעָן יְהָדוֹן זּוּמָרָז וַיְיָרָעָז וַאֲקָאנְסָן.

בַּיִּזְיָן הָיוּ האָט גַּעֲדִינְטָן מָאָרִי אַדָּרְפִּישָׂעָז פָּרָוי אָן אַרְעָמָעָז  
אלְמָנָה, וּזָאָס פְּלָעָגָט הִיטָּן דִּי שְׁטוּב אַגְּנָץ יָאָר אָן בָּאָרְבָּעָטָן דָּעַם  
גָּאָרְטָן, וּזָאָס זִיְנָעַן גַּעֲוָאָקָסְן אַלְעָרְלִי גְּרָנְסָן אָן פִּילְ שִׁינְגָּעָן בְּלוּמָעָן.

זּוּמָרָז־צִיִּיטָן, זּוּעָן פָּאָלָס עטלערן פְּלָעָגָן קומָעָן אַהֲרָצָן אוּףְ וּזְאָ  
קָאָנָן, פְּלָעָגָט זִי האָבּן פִּילְ מַעְרָאָבָעָט וּזִי גָּאנֵץ יָאָר. זִי פְּלָעָגָט דָּאָרְפָּן  
קָאָנָן עָסָן, אַרְיְפָרָאָמָעָן דִּי שְׁטוּבָה, בָּאָדִיבָּעָן אָן נָאָךְ אַוְיְפָפָאָסְטָן אוּפְּמָן קְלִיִּידָ  
בְּעַם פָּאָל. פְּלָעָגָט זִי נִישְׁטָה האָבּן קְיָין אַיְזָן מִינְיָנָט אָפְּרָהָה, וּוְיִילְ פָּאָלְסָן עַל־  
טָעַן פְּלָעָגָן אַוְיְפָבָעָמָעָן פִּילְ גַּעַסְטָן אָן אַלְעָמָעָן האָט גַּעַדְאָרְפָּט בָּאָדִי־  
נָעָן מָאָרִי.

זּוּעָן עָס זִיְנָעַן געווען פִּילְ גַּעַסְטָן אָן מַעְן האָט גַּעַדְאָרְפָּט צוֹגְרִיטָן  
גְּרוּסָעָן מַאָלְצִיָּטָן, פְּלָעָגָט מָאָרִי לְאָזָן קומָעָן אָן פָּאָלָס הָיוּ אַיר יְיָגְסָטָן  
זָוּן זְשָׁאנָגָן, וּוְעַלְכָּעָר אִיז געווען אָן זְעַלְבָּן עַלְטָעָר וּזְאָרָ פָּאָל. דִּי קִינְדָּעָר  
פְּלָעָגָן זִיךְ שְׁפִּילְן צְוֹאָמָעָן — פָּאָל האָט געהאָט זִיךְ יְיָגְסָט זִיךְ שְׁפִּילְצִיָּג —  
אוֹן אָ מָאָל אַוְיִיךְ זִיךְ צְעָקְרִיגָּן, וּוְעָרָן בְּרוּגָה, וּזָאָס טְרָעָפָט זִיךְ צְוִוִּישָׂן  
קִינְדָּעָר. פָּאָל אַלְסָן צְעַפְּיִישְׁטַשְׁטָעָט, גַּעַרְאָטָן שְׁטָאָטִישָׂ יְיָגָל אָן נָאָךְ אָ  
פָּאָרְיְוָר דָּעְרָצָה, האָט זִיךְ געהאָלָטָן גְּרוּסָן אַלְעָגָט אַפְּשָׁפָאָטָן פָּוּן דִּי  
דָּאָרְפִּישָׂ יְיָגָלָעָר, וּזָאָס האָבּן נִישְׁטָ גַּעַוּסָט, וּזָאָס דָּאָס אִיז אַ “מְעַטְּרָאָ”

און קיין מאָל אַין זִיְעָרָע אוֹיגָן נִישְׁתְּ גָעוֹעַן דַעַם אִיפֶּלְ-טוּרָעָם, דַעַם לוּוּוָר,  
 די אָפָעָרָע אַון די בְּרִיקָן פָוָן דַעַר סָעָן.  
 אַין מָאָל, דָאָס אַיְזָעָן אַין אַ זָוְנְטִיךְ פָאָרְנוֹאָכָט, וָעוֹן מָאָרֵי אַין  
 גָעוֹעַן זִיְעָרָע שְׂטָאָרָק פָאָרְנוֹמָעָן אַין קִידָאָן אַין עַסְצִימָעָר, וָעוֹן זִיְעָרָע



בען גָעוֹעַן פִיל גַעַסְטָה, אַיְזָעָן פָאָל אָרוֹוִים אַין גָאָרְטוֹן זִיךְ שְׁפִילָן מִיט אַיְזָעָן  
 זִיךְ וְשָׁאנָא. בִּיְדַע הַאֲבָן גַעַהָאָט קִיְיָקָעָלָעָך. וְשָׁאנָא הַאֲט גַעַהָאָט פְּרָאָסְ  
 טָע, קִיְיָקָעָלָעָך שְׁטִינְגָדְלָעָך אַון פָאָל — שְׁיָנוֹעָ בָּגְוִילְדָעָטָע קִיְיָקָעָלָעָך  
 פָוָן פִּימְסָן-הָאָלָץ.

גראָד האָט זשאנָא געשפֿילט אַזְוִי גוט מיט זייןגע קִייקעלעֶר, אָן ער האָט אלָעּ מאָל געווונגען. דאס האָט פָּאלָן זײַער שטָארק פֿאָרדרָאָס, האָט ער זיך געקאָכט אָנוּ ווועַן זשאנָא האָט געהאָט געווונגען צום זיבעַטן מאָל, האָט ער אִים גענוֹמָען זידלָעַן אָנוּ אָפְּשָׁפָּאָטָן פָּון אִים:

— דו בִּיסְט נִישְׁתּ מַעַר וַיְיָ אַ פּוּעָר, אָנוּ עַרְדְּפְּרָעָסֶר — האָט מיט צָאָרָן אוּסְגָּשְׁרִיגָּן פָּאלָ.

— אָנוּ דו בִּיסְט נִישְׁתּ מַעַר וַיְיָ אַן אוּסְגָּפְּצָצָעָר, אוּסְגָּכָּלְיעַטָּעָר פֿרָאָנְטָל — האָט אִים אָפְּגָעָנְטָפְּרָעָט זשאנָא.

דָּעָרוֹוֵיל אִיז אַרְוָם זַיִן געווֹאָרָן אַ גַּזְוּעָמָל פָּון דָּאָרְפִּישָׁע יִנְגָּלָעָר, וּוּלְכָעַ הָאָבָּן זיך צָוְגָהָעָרטָץ צו זַיִינְדָּרְפָּרְגָּעָרְדִּי.

פָּאל האָט זיך אלָעּ מַעַר אָנוּ מַעַר נְעָרוֹוִוָּת אָנוּ אִיז געווֹאָרָן אַזְוִי אוּפְּגָעָבָּרָאָכָּט, אָנוּ ער האָט אַנְגָּלוּפָּוּן דִּי דָּאָרְפִּישָׁע יִנְגָּלָעָר, "כָּאָמָעָס".

דִּי דָּאָרְפִּישָׁע יִנְגָּלָעָר הָאָבָּן אִים בָּאָל אָפְּגָעָנְטָפְּרָעָט אָנוּ אִים אַנְדָּ גַּעֲרָוּפָּן, "פָּאָרְצִיְּגָעָנָעָר בְּנִיחִידִּי", "פּוֹסְטָעָר פֿרָאָנְטָל".

פָּאל האָט זיך נָאָר מַעַר צְבָּיוּעָרט אָנוּ וּוּידָעָר גַּעַשְׁרִיעָן: "כָּאָמָעָס", עַרְדְּפְּרָעָסֶר, גָּרָאָבָּע יְוָגָגָעָן, פּוּעָרְבִּיקָּעָס"! אָנוּ אַזְוִי וּוּוִיטָעָר.

זשאנָאָס עַלְטָעָרָר בְּרוֹדָעָר אִין דָּעָמָלָט צְגָגָעָגָגָעָן צו פָּאלָן, אִים אוּפְּגָעָפָּנְט זַיִן מוֹיל אָנוּ אִים גענוֹמָעָן שִׁיטָּן אַיִן מוֹיל אַרְיִין הוּיָפָּנָס עַרְדָּ

פָּון נְאָעָנְטָן פְּעָלָד. דָּעָרָנָאָךְ האָט ער אִים גַּעַזָּגָט:

— דו אָומְפָּאָרְשָׁעָמְטָעָר פְּאָרְיִזְעָר פֿרָאָנְטָל, דו פִּילָּסְט אִיצְט דָּעָם טָעָם פָּון דָּעָר עָרָד. זַיִן ווּוִיסְן, אָנוּ אַט דִּי מַמְּאָעָרְדָּ שְׁפִּיטָּוֹת דִּיךְ, דִּינְגָּעָעָלְטָן, אָלָעָ פְּרִיאַנְדָּ פָּון דִּיןְזָן. טָאָטָן אָנוּ דִּיןְזָן אָלָעָ פְּאָרְיִזְעָר. מִירְ, דִּי פּוּעָרִים, בָּאָרְבָּעָטָן זַיִן מִירְ אַקְעָרָן אָנוּ זַיִעָן. מִירְ שְׁנִיְּדָן דָּעָם זַיִעָן, מִירְ פָּאָשָׁעָן דִּי קִי אָנוּ דִּי שְׁעָפָּן, אַירְ זָאָלָטָן אָבָּן וּוּאָס צו עָסָן. נָאָ, פָּאָרוֹד אַ בִּיסְטָן פָּון אָוְנְדוֹזָר עַרְדְּ-שְׁפִּיְּזָעָרִין אָנוּ פָּאָרְמָאָד דִּיןְ צָעָן. פֿיעַשְׁפָּשָׁעָט מִילְּעָלְלִי!

פָּאל האָט שְׁוִין מַעַר קִיְּין וּוּאָרָט נִישְׁתּ אָרְיִסְגָּעָלְעָדָט. אַ פָּאָרְשָׁעָם טָעָר אִיז ער אַרְיִין אַין שְׁטוּב אָנוּ זיך פּוֹנְגָּנְדָּרְגָּעוֹוִינִינְט אַיְפָּן שְׁוִיסְ פָּון זַיִן מַאָמָעָן.

זַיִן גַּעַנְצָן לְעַבְנָן האָט פָּאל פְּאָרְגָּעָדָעָנטָקָט דִּי לעַקְצִיעָן פָּון דִּי דָּאָרְפִּיְּ שָׁעָ קִיבְּדָעָר. וּוּעַן ער אִיז אוּסְגָּוּזָאָקָטָן אָנוּ ער אִיז געווֹאָרָן אַ בָּאָרִימְ טָעָר שְׁרִיבְּעָר אָנוּ וּשְׁוּרְנָאָלִיסְטָן. האָט ער אָלָעָ מאָל פְּאָרְטִּידִיקָּט דִּי אַרְדִּ בעַטְמָעָנְטָשָׁן פָּון שְׁטָאָט אָנוּ פָּון דָּאָרְטָף, וּוּלְכָעַ אָרְבָּעָטָן אָנוּ שָׁאָפָּן דִּי רִיבְטִימָעָר פָּון דָּעָר וּוּלָט.

דִּי גַּעַשְׁיכְּטָעָ, וּוּאָס אִיךְ דָּעָרְצִילְ אַיִּיךְ, קִינְדָּעָר, אִיז נִישְׁתּ קִיְּין אוּסְגָּעָטָעָ. דָּאָס האָט פְּאָסִירָט מִיטְ פָּאל וּוּאַיְאָזְקָוּטְרִיעָ, וּוּלְכָעַר אִיז שְׁפָּעָטָעָר גַּעַוֹאָרָן דָּעָר שְׁעַפְּ-עַדְאָקְטָאָר פָּון דָּעָר גַּרְעָסָטָעָר אָרְבָּעָטָעָר צִיטְוּנָג "לְהַיְמָאָגִיטָעָ".

## די הַעֲלָדִישׁ לְעַרְעִין



ז' א דארף, צוישן פעלדער און וועלדער, וויסט פון די גראיסע וועגן, איז געווען א שול פאר אלע קינדער פונעם דארף און פון די אַרְומִיקָע צֻעוֹאַרְפֶּעֶןָע פָּרְמָעָם. די שול איז געווען נישט קיין גראיסע, איז גאנצן צוויי קלאס-צימערן, איז וועל-כער עס האבן זיך געלערנט בי פערצ'יק קינדער.

אויפֿן הויף פון דער שול, בי דער אַרְיַינְגָּנְגְּטִיר, האבן צוויי אלטע דעטבן, וועלכע זיינען פָּרְאַפְּלָאנְצָט גַּוּוֹאָרְן דָּא אַלְס פְּרִיהִיטִיבִּימָעָר נָאָר אַין דער צִיִּיט פון דער גַּוּוֹסֶעֶר פְּרָאַנְצְּוּיְשָׂעֶר רַעֲוָאַלְוִיצְּעַ, בָּאַצְּירַט די קְלִינְגָּע שָׁוְלָגְּעַבְּיִידְעַ מִיט זַיְעֵר גַּרְיְּנָעֶר פְּרָאַבְּט אַן אַפְּלִיו וַיְנְטָעֶר, וְעַן די דעטבן זיינען גַּעַבְּלִיבָן אַן בְּלַעַטָּעֶר, האבן זַיְעַרְעַ בְּרִיטַע, צַעְצְּוִיגְעַ טַע קָעֶפֶת צַוְּגַעַבָּן דָּעֶר שָׁוְלָגְּעַבְּיִידְעַ דָּעַם אַנוֹצָן פָּוּן אַהוֵּן, וְואָס אַין גָּאָר אַנְדָּעֶרֶשׁ פון אַלְעַהְיָאָר פון דארף. עַפְּסַע האָט זיך אוַיסְעַדְוַט, אַז די גְּרִיסָע, אַלְטָע בִּימָעָר זיינען אַוְרַ-אַיְנִיכְלָעֶר פָּוּנָעַם לְעַגְּנַדְאָרָן בְּוּמָה וְוִיסָּן, פָּוּן וּוּלְלָן עַס האָבָן פָּאַרְזְּוֹבָט די גָּאָר עַדְשָׁע מְעַנְּטָשָׁן, אַדְם אַון חֹהָה.

די קינדער פְּלָעָגָן קְוּמָעָן אַין זַיְעֵר שָׁוְל מִיט פְּרִיאַד. זַיְיַה האָבָן זַיְעֵר שְׁטָאָרָק לְבָב גַּעַחְאָט זַיְעֵר לְעַרְעִין, אַ שְׁטָלְעַ, אַ שְׁטָעַנְדִּיקְ-גּוֹטְמוֹטִיקָע, יוֹנְגָעַ פְּרוּי, מִיט הַעֲלָבְּלוּעַ, שְׁמִיכְלָעַנְדִּיקָע אַוְיָגָן. סָאָרָא שִׁינְגָּע גַּעַשְׁכִּיטָעַ זַיְ פְּלָעָגַט דָּעַרְצִילָן.

איינמאָל האָט די לעַרְעִין דָּעַרְצִילַט די קינדער די גַּעַשְׁכִּיטַע פָּוּן דָּעֶר פְּרָאַנְצְּוּיְשָׂעֶר הַעֲלָדִין דָּאַגְּנִיעַל קָאָזָאָנוֹאָ, וּוּלְכָעַ האָט אַפְּגַעַבָּן אַיר לְעַבָּן פָּאָרָן פְּרָאַנְצְּוּיְשָׂן פָּאָלָה, קַעְפְּמַנְדִּיק קָעָגָן די הַיטְלָעָרִיסָטָן. אַ צּוֹוִיט מָאָל האָט זַיְ דָּעַרְצִילַט וּוּעָגָן דָּעֶר רַוִּישָׂעֶר פְּאַרְטִּיזָאָנָעָרָן זַיְיָאָ, וּוּלְכָעַ אַיז פְּאַרְפִּינִיקָט גַּוּוֹאָרָן דָּוֹרֶךְ די וּוּלְדְ-צְעִוּשָׁעָטָעַ נָאָצִיס דָּעָרַיָּה, וְואָס זַיְיַה האָט נִישְׁט גַּוּוֹאָלַט אַרְיִסְגָּעָבָן אַיְצָעַ חַבְּרִים-פְּאַרְטִּיזָאָנָר. אַוְן אַט האָט פָּאַסְרַט אָזָי, דָּאָס זַיְ אַלְיַיְן אַיז גַּוּוֹאָרָן אַ הַעֲלָדִין, גַּעַגְּלִיכָן צַו דָּאַגְּיַעַלְן אַוְן צַו זַיְיָאָן:

פלוצים, אין מיטן גרויען טאג, אין אין דער של אויסגעבראָכו אַ שרפה. דאס פיעער, וואס האט זיך אַנגעצעונדֶן אין קלֿאָס פֿוֹן די קלֿיבֿעַ, ביַי דער ווֹאנְמַ, אוּף ווּעלכֿער עַס זִינְגַּן גַּהֲהָנְגַּעַן די גְּרוּיסַע גַּעֲגָרָאַ פִּישְׁעַ מאָפָעַס, האט זיך צַעֲפָלָקָעַרט אָוֹן גַּעֲפָלָמַט מֵיט דער שנעלקייט פֿוֹן אַ ווּיכֿער.

גאָר גיך זִינְגַּן אַלְעַ ווּעַנט פֿוֹן קלֿאָס-צִימַעַר אַרְוּמְגַעְנוּמָעַ גַּעֲוָאוֹרָן מֵיט פִּיעַרְדִּיקָעַ צַוְנְגַּעַן. פִּילְ קִינְדְּעַר האָבוֹן זיך אַרוּסְגָּערִיסְטַן פֿוֹן די פֿלְאָזְ מַעַן דּוֹרָךְ דַּעַר טִיר אָוֹן די פֻּעַנְצְטָעַ, אַבְּעָר אַין קלֿאָס זִינְגַּן גַּעֲבַּיבָּן עַסְלְעַכְּעַ קִינְדְּעַר, ווּעלכֿעַ האָבוֹן זיך אַזְוִי דַּעַרְשָׂאָקָן פֿאָר די סְטְדָּרְ שְׂטִיגְגְּנְדִּיקָעַ פִּיעַרְ-פְּלָאָמָעַן, אָו זִיְיַה האָבוֹן זיך אַגְּנְצַן פָּאָרְלִיוֹרָן אָוֹן זיך צַוְגָּעַטְוְלִיעַט צָוָם ווּינְקָלְ פֿוֹן קלֿאָס אָוֹן נִישְׁט גַּעֲרִירַט זיך פֿוֹן אָרט.

די לעערערין האט זיך דּוֹרְכָּנוּ פֻּעַנְצְטָעַ, ווּאָס אַיְ שְׂוִין גַּעֲוָעוֹן אַרְוָמְדַּ גַּעֲנוּמָעַן מֵיט פְּלָאָמִיקָעַ צַוְנְגַּעַן, אַריְינְגְּעַרְיסְטַן אַין בְּרַעְנְעַנְדִּיקָעַן צִימַעַר אַין אַרוּסְגָּערְאַטְעוּמָעַט די קִינְדְּעַר. זִי האט זִי אַרְוּמְגַעְווּקְלַט מֵיט דַּעַקְעַס אָוֹן מַיטָּן אַגְּנְצַן אִמְפְּעַט שְׂנָעַל אַרְוּטְגַּעְוָוָאָרְפָּן זִי דּוֹרְכָּנוּ בְּרַעְנְעַנְדִּיט פֻּעַנְצְטָעַר.

די קִינְדְּעַר זִינְגַּן קוּיָם אַנְגְּעַרְיסְטַן גַּעֲוָאוֹרָן דּוֹרָךְ די פְּלָאָמָעַן, אַבְּעָר זִי אַלְיַין האט בעַת דַּעַר רַעֲטָנוֹגָ פֿוֹן די קִינְדְּעַר גַּעֲרִינִישַׁт בְּאַמְּעָרָקָט, זַוי די פִּיעַרְ-פְּוֹנְקָעַן האָבוֹן אַנְגְּעַזְוֹנָדָן אַיְרָעָהָר אָוֹן אַירְ קְלִידְ.

עַס האט גַּעֲדוּעַרט אַ סְעַקְוַנְדָּע אָוֹן די לעערערין אַיְ גַּעֲוָאוֹרָן זִי אַ צַּעַפְלָאָמְטָעַ, האט זִי אַגְּנְצַן צַעַפְלָאָקָעַרְ טִיר טִיר.

אַ זִּיעַר שְׂוּעַרְ-פָּאָרְוּוֹנְדִּעְטָעַ, האט מַעַן זִי אוּף שְׂנָעַל אַפְּגַעְפִּירַט אַיְן ווּיטַן שְׁפִיטָאָל, נָאָר אוּפָּן ווּעַג האט די הַעֲלִידִישַׁע לְעַרְעָרִין אַוְיסְגָּעַז הוּיכּבָּט אַירְ לְעַצְטָן אַטְעַם.

איְרָעָ לְעַצְטָעַ ווּוּרְטָעַ זִינְגַּן גַּעֲוָעוֹן: “די גַּעְרָאָטָעַוּעַטְ קִינְדְּעַר לְעַבְנָזְ ?”

דאָס אַיְן פָּאָסִירַט אַיְן 1955.

## דער אלטער קאָמונַאָר



זין מײַן לעבען האָב אִיך שווין פֵּיל מענטשֶׁן געטראָפֶן, פֵּיל מענטשֶׁן געקענֶט, אַבער נישט אלעלמען קען אִיך פָּאָרגעַע דענְקען. נאָר אַיִּין אַלְטוֹן מאָן האָב אִיך געקענֶט, וועל אִיך אַים קִיּוֹן מָלֵן נישט פָּאָרגעַסֶּן. זען פְּלָעַג אִיך אַים בלויַן אַיִּין מָלֵן אַיִּין יָאָר, אָנוֹן צוֹוַשְׁׂין זַוְּעַר פֵּיל מענטשֶׁן, אָנוֹן פָּוָנֶן דעַסְטוּעַגֶּן געדענֶק אִיך אַים מַעַר וּוּי פֵּיל אַנדְרַעַ.

דעם אַלְטוֹן מאָן, וועגן וועלכּוּן אִיך ווּיל אִיך דערצְיַילַן, פְּלָעַג אִיך זען יָאָרְאַיִּין, יָאָרְאֹוִיס אַיִּין דער עַרְשַׁטָּרְרַה פָּוּן דַּי פָּאָרְיוּזֶר אַרְבָּעַ טַעַר, וועלכּוּן קומַעַן באָערַן דַּי גַּעֲפָלְעַנְגַּעַן הַעַלְדוֹן פָּוּן דער פָּאָרְיוּזֶר קָאַרְמוֹנוּעַ, בַּיִּין דער ווֹאנֶט פָּוּן פֻּעַרְלַאַשְׁעַן.

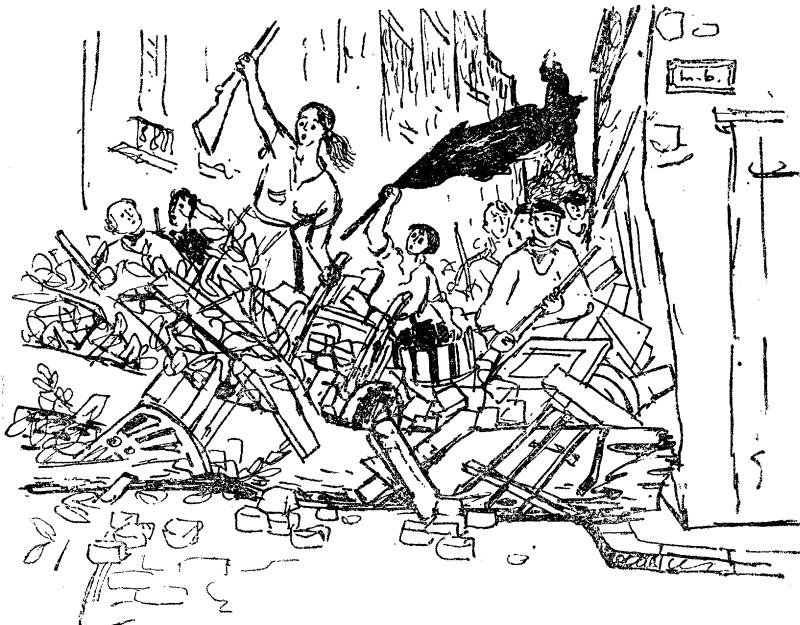
דער אלטער מָלֵן אַיִּין געוּוֹן פָּוּן מִיטַּעַלְן ווּוּוּסֶן. אוּפְּנַן גַּרְוַעַן קָאָפֶה האָט עַר געטראָגֶן אַ שְׂוֹוָאַרְצַן הוֹט מִיט בְּרִיאַתְּ רַאֲגַדְן. עַר האָט גַּעהַאָט בְּלוּעַ, גַּוְתְּמוֹטִיקָע אַוְינַן אָנוֹן אַ גְּרוּיַע בָּאָרֶד, אַרְוָמְגַעַשְׁאָרְן רַוְנְדִיק אַרְוָם אָנוֹן אַרְוָם זַיִּין גַּעֲזִיכְתָּ. שְׁטַעַנְדִּיק אַיִּין עַר גַּעַגְגַּעַן אַנְגַּעַטְאַן אַיִּין אַ שְׂוֹוָאַרְצַן סָאַמְעַטְעַנְגָּם רַעְקַל מִיט אַיִּין רַיִּין קַנְעַפְּ פָּאָרְקַנְעַפְּלַט בַּיִּין צָוָם הַעַלְדוֹן, דַּי הַוַּיּוֹן אַוְיך סָאַמְעַטְעַנְגָּם אָנוֹן בְּרִיאַתְּ.

זַיִּין לִיכְטִיקָעַר בְּלִיק, זַיִּין שְׁטַאַלְצָעַר גַּאנְגַּמִּיטַּן אַרוֹפְּגַעַהוּבוּבְּעַנְעַם קָאָפֶה, זַיִּין שְׁמִיכְלַל אָנוֹן אַוְדָאִי אַוְיך זַיִּין קְלִיְּדוֹנָגָה האָבָן אַים אוּסְטַגְּטִילְלַט צוֹוַשְׁׂין אַלְעַ, וועלכּוּן זַיִּינְגַּעַן גַּעַגְגַּעַן אַיִּין דַּי פָּאָדְעַרְשַׁטְּ רַיְּיעַן.

אִיך האָב זַיִּיך נַאֲכַגְּפַרְעַגְתָּ וּוּרְעַר עַר אַיִּין, האָט מעַן מִיר גַּעַזְגַּט, אָנוֹ עַר אַיִּין אַ קָּאָמְנוֹאָר. עַר אַיִּין נַאֲך גַּעַוּוֹן אַ יִינְגָּל, וועַן עַס אַיִּין אַין פָּאַרְיַה, אַיִּין 1871. דַּי גַּאנְצָעַ מַאֲכָתְּ גַּעַוּוֹן אַיִּין דַּי הַעַנְטַפְּ פָּוּנְעַם אַרְבְּעַטְבַּדְקָוָן פָּאַלְקָה. עַר אַיִּין נַאֲך דַּעַמְּאַלְטָגָט גַּעַוּוֹן אַ לְעַרְנִינְגָּל בַּיִּין זַיִּין פָּעַטְעָה, דעם בְּלִעְכָּר, אָנוֹן וועַן זַיִּין טַאַטָּע אַיִּין אַרוֹיָּס אַוְיך דַּעְרַבְּאַרְקִאַדְעַ, טַאַקָּעַ נִישְׁטַט וּוּיִיט פָּוּן פֻּעַרְלַאַשְׁעַן, אַיִּין עַר נִישְׁטַט אַפְּגַעַטְרַאַטְן פָּוּן אַיִּם, אָנוֹן זַיִּין פָּעַטְעָר אָנוֹן זַיִּיעַרְעַ חֲבָרִים. עַר האָט זַיִּי צַוְּגַעְטְּרָאָגָן בְּרוּיטַ, זַיִּין אָנוֹן קוּרְיַלְן.

זיין טאטע און זיין פעטער זיינען דערשאָסן געווארן דורך די ווערד  
סאלער אין דער בלוטיקער וואָן.

איצט, האָט מען געזאגט, איז ער שוין אלט איבער אַכְזִיךְ יאָר אָן  
דאָךְ גיַיט ער נאָךְ פֿאָרוּס מִיט אָ פֿעַסְטָן, שְׂטַאֲלַצְּן טְרָאַט.  
שוין עטלעכּע יאָר ווי אַיךְ האָב נישט געזען מעָר דעם אלטָן גְּרוּעָן  
קָאָמְנוֹאָר אָן דעם אוּפְּמָאָרֶשׁ צוֹ דָרָר ווֹאנְטָן פֿוֹן פֿערְלָאָשָׁעָן. עַס קָעָן  
זַיְן, האָב אַיךְ גַּעַטְרָאָכְט, אָן ער אַיז גַּעַשְׁטָאָרְבָּן אָן צִיְּטָן פֿוֹן קְרִיגְג. פֿילְלָעַט  
אלטָע לִיְּט זַיְנָעַן גַּעַשְׁטָאָרְבָּן אָן יַעַנְעָן יָאָרָן, ווַיְיל זַיְן האָבָן נִשְׁטָן גַּעַר



קענט אַרְיבְּעַרטְּרוֹאָגְן די קָעַלְטָן, דעם הַונְגָּעָר אָן די פֿיְין צו זַעַן פֿאָרוּס  
בְּאַטְּרָאָטָן דורך די הַיְּטָלְעָרְמְעָרְדָּעָר...

און אָט אַיז אָהָלָן פֿרְילִינְגְּדִיקְן טָאגְ, ווֹעֵן אַיךְ בֵּין אַרְיוֹנְסְגַּעַפְּאָרָן  
אוֹיף אָ שְׁפָאָצִיר אָין אָ דָאָרָף אָ גְּרִינְעָם, נִשְׁטָן ווַיְילָט פֿוֹן פֿאָרִיגְ, האָב אַיךְ  
אַים גַּעַטְרָאָפְּן אָין אָ גַּאֲרָטוֹן בֵּי אָ קְלִין שְׁטִיבָל. ער האָט אַנְגָּעָרִיסְן בְּלָדְיָה  
מען אָן פֿוֹן זַיְן אָ שִׁינְעָם בְּוּקָעַט גַּעֲמָאָכְט.

אַיךְ האָט אַים בָּאָלְד דְּעַרְקָעָנְטָן, בָּאָטָש ער אַיז גַּעַוּוֹן אַנְגָּעָטָן אָן  
בלְוִיעָא אַרְבְּעַטְּהָיוֹן אָן אוּפְּן קָאָפְּ הָאָט ער גַּעַהָאָט אָ גְּרוּטָן שְׁטוּרְיְעָנְעָם  
הָוָט, ווֹאָס האָט עַטוֹּאָס פֿאָרְשְׁטָעָלָט זַיְן פֿוֹנִים.

איך האב אים באגריסט : א גוט'מארגן, גערטער קאמונאָר.

דער אלטער מאָן האָט מיד אַנגעקוּקָט עטוואָס פֿאַרְיחִידּוֹשָׁט אָוּן מֵיד  
איינגעַלְאָדָן צו זיך אַיְן גַּארְטָן.

מֵיר האָבוֹן זיך אַוּזְעַקְגַּעֲזָעַצָּט אוּיף אַ גַּרְינְעֶר בְּאָנָּק, אַנגְעַלְעַט אַיְן  
וּוְאנְט פֿוֹן זַיְן קְלִינְיָעָם שְׂטִיבָל, אָוּן דער אלטער קָאַמְוָנָאָר האָט מֵיר דָּעָרִ  
צִילְּט וּוְעָגָן דִּי בָּאַרְיךְּדָעַט-קָאַמְפָּן פֿוֹן דָּעָר קָאַמְוָנָע.

— אָוּן פְּאַרְוּוָס זַעַט מַעַן אַיְיךְ גַּארְנִישָׁט אַיְן דַּעַט אוּפְּמָאָרָשָׁ צו  
דָּעָר וּוְאָנְט ? — האָב איך אַיְם גַּעֲפַרְעָגֶט.

— צו אַלְטָב בֵּין איך, מַיְן יְוָנָגָעָר פְּרִינְדָּה, האָט עַר מֵיר גַּעֲנוֹטְפָּעָרט.  
אַבְּעָר יָאָרְ-אַיְן יָאָרְ-אָוָס שֵׁיק איך דָוָרָךְ מַיְן טַאַכְטָעָר מַיְן בְּלוֹמְעָן  
בּוּקָעָט צו בָּאָעָרָן זַיְעָר אַנְדָּעָנָק, דִּי שְׁעַנְשְׁטָעָ רְוִיטָעָ בְּלוּמָעָן פֿוֹן מַיְן  
גַּארְטָן זַיְנָעָן פָּאָר דִּי קָאַמְוָנָאָרָן.

צִי לְעַבְתָּ נַאֲר דָּעָר אַלְטָעָר קָאַמְוָנָאָר ? איך ווִיסְטָס נִישְׁטָם. אַבְּעָר  
יעַדְעָס יָאָר, וּוּעָן מַאֲרְשִׁירָט צו דָּעָר קָאַמְוָנָאָר-זַיְעָנָט, דָּעָרָמָאָן איך  
זיך אַיְן אַיְם אָוּן אַיְיךְ זַעַט מַיְט אַ גַּאנְג אַ שְׁטָאַלְצָן אָוּן אַ פָּעָסְטָן, מַיְט  
אַ גַּאנְג פֿוֹן אַ זַּיְגָעָר ...

## אָזֶן שְׁפִילַט מֵעַן אֵין שְׁלֹם



אטעלע איז אַינְגָל פֿון אַיאָר עַלְתַּה. אַ פֿעַסְטַּעַר, אַ בְּרִיְיךְ  
טרַדְרַ אָז אַ גּוֹטְמוֹטִיקָר. שְׁטַעַנְדִּיךְ עַר שְׁמִיכִילַט. שְׁטַעַנְדִּיךְ  
עַר וּוַיְצָלַט זִיךְרַ אַבְּאוֹן אַיְם אַלְלַע לִיבַּ. אָז עַס קּוֹמֶט צַו אַ שְׁפִילַט,  
פֿרַעַגְטַּ מֵעַן מַאֲטַעַלַּן. וּזְאָס עַר זָאָגַט, אָזֶן אַגְּגָנוּמָעַן פֿוֹן  
אַלְלַע קִינְדַּעַר. עַר אָזֶן בַּיְּ אַלְלַעַן בַּאֲלִיבַּט.

אָזֶן מַאְלַ, סְאָזֶן גּוֹעוֹן אַ שְׁיִינְגָּר, זְוַיְינְקָר טָאגַ, אָזֶן מַעַן אַוְעַזְקַ  
שְׁפָאַצְיָרַן אַיְן וּוְאַלְדַּ. הַאָבוֹן דַּי קִינְדַּעַר גּוֹנוֹגְגָן, גּוֹטְאַנְגַּצְט אָזֶן גּוֹשְׁפִילַט.  
הַאָבוֹן דַּי יְיִינְגְּלַעַן גּוֹעָגַט: "אָזֶן וּוְאַלְדַּ אָזֶן דַּא שְׁטַעַקְנָס, צְוַיְינְגַּן,  
שְׁיִשְׁקָעַס. לְאַמְּיר שְׁפִילַן אַיְן מַלְחָמַה. אָזֶן גְּרָאָבוֹן וּזְאָלַן מִיר מַאְכָן אַ טְּרָאָבָן־  
שִׁיעַ. דַּי אַוִּיסְפִּירַעַר וּזְאָלַן זִיךְרַ אַיְיךְ דַּי בִּימְעַר, צְוַיְישַׁן דַּי צְוַיְיגַּן, אָזֶן  
אַיר, מִידְלַעַר, אַיר וּוּטַזְרַ בַּאֲהַלְלָן הַינְטָעַר דַּי קוֹסְטַעַס".  
פֿרַעַגְטַּ מֵעַן מַאֲטַעַלַּן.

— אַיְן מַלְחָמַה? אַ פֿינְגַּע שְׁפִילַט אַטְאָט אַיר צְוַיְקָלַעַרט. מִין זִיְידַע אָזֶן  
גּוֹעוֹן אַוְיַחַד מַלְחָמַה, אָזֶן עַר פֿאַרְוּזְוּנְדַעַט גּוֹזְאָרוֹן אָזֶן אַפְּלַיו אַיצְטַ טָוט  
אַיְם שְׁטַעַנְדִּיךְ וּוְיִי דַעַר רַעַכְטָעַר פֿוֹס, וּזְאָלַן עַס גִּיטַט אַ רְעַגְן, אַדְעַר סְאָזֶן  
אַ גְּנַפְלַ.

— אָזֶן מִין טָאַטַּע אָזֶן גּוֹעוֹן אַוְיַחַד דַעַר לְעַצְטָעַר מַלְחָמַה, אָזֶן עַר  
קְרָאנְק. עַר אָזֶן גּוֹעוֹן אַ קְרִיגְסְ-גּעַפְאַגְעַנְגַעַנְר. עַר אַטְאָט פֿינְגַּט מַלְחָמַה,  
זָאָגַט אַ מִידַל.

— אָזֶן אָזֶן וּזְאָלַן מִיר שְׁפִילַן, מַאֲטַעַלַּ ? — פֿרַעַגְטַּ דַי קִינְדַּעַר.  
מַאֲטַעַלַּ קְלַעַרט אָזֶן קְלַעַרט. דַעַרְגָּאָר זָאָגַט עַר מִיט אַ גּוֹטְמוֹטִיקָן  
שְׁמִיכִילַט:

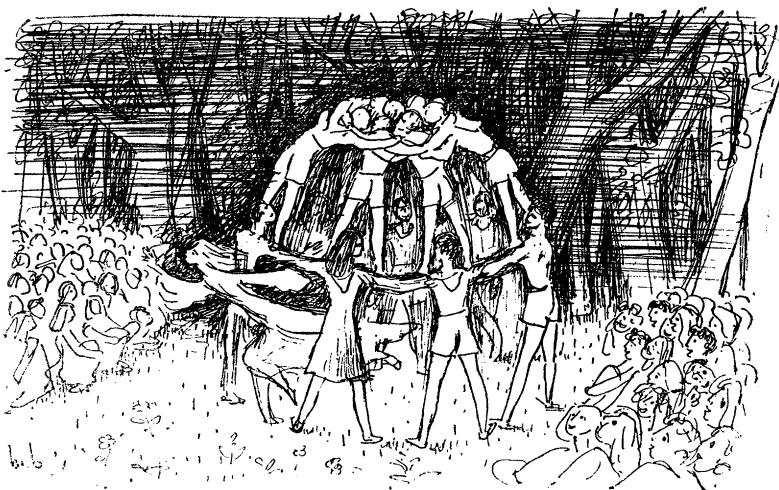
— קִינְדַּעַר, לְאַמְּיר שְׁפִילַן אָזֶן שְׁלֹם.

— אָזֶן שְׁלֹם? וּוְיִ שְׁפִילַט מֵעַן אָזֶן שְׁלֹם?

— אַלְלַע קִינְדַּעַר שְׁטַעַלַּן זִיךְרַ אַוִּיס אָזֶן אַ קְרִיְיךְ. מֵעַן גִּיט זִיךְרַ דַי הַעֲנָת.  
אַלְלַע גִּבְנַן זִיךְרַ דַי הַעֲנָת — קְלִינְגַּע אָזֶן גּוֹיִיסַע, יְיִינְגְּלַע אָזֶן מִידְלַעַר אָזֶן  
דַעַר לְעַרְעַר אַוְיַחַד.

— דערנאך ? —

— דערנאך ? — קלערט וויטער מאטעלע — לאמיר אַרְוִיסֶלָאוֹן  
אַ ווַיְסִינְקָעַ טִיבָּעַלְעַ. זָאַל זֵין צוֹוִישׁן אָונְדָה, זָאַל זֵין אוַיסְעַד  
אָונְדָה. מִיד וּוּלְזַן זֵין יַאֲגָן, אָוָן וּוּעָר עַס וּוּעָט זֵין כָּאָפָן, וּוּעָט הַאָבָן גַּעַד  
וּוּגַעַן דַּעַם שָׁלוֹם.



— גּוֹט, גּוֹט — האָבָן אָלָע קִינְדָּעַר צָוָעַשְׁתִּימַט. אָוָן אָלָע האָבָן זִיד  
אוַיסְגָּעַשְׁתָּעַט אֵין קָרְיוֹן אָוָן אָלָע האָבָן זִיד גַּעֲגַבָּן דֵי הָעַנְט.

— וּוּעָר וּוּעָט זֵין דָאַס טִיבָּעַלְעַ? פֿרְעָגַט מַאטָּעַלְעַ.

— אַיך! אַיך! אַיך! אָוָן אָלָע קִינְדָּעַר האָבָן גַּעַוָּאַלְט זֵין דֵי וּוִיסְעַ  
טִיבָּעַלְעַד פּוֹן שָׁלוֹם.

## שיין זוי די זועלט און גוט זוי די מאמע



ין של זייןען אלע קינדרער פארטאן אין דער ארבעט. עס אין איזו העל און בלוי דער הימל. עס וואלט איזו געמאק געווען צו זיין אין גאלטן. אין שאטן פון די גראַנטצעצוויגט טע בימער, אבער היינט וויל גאָר קינגער נישט מאָן קיין שפֿאַצְּרִיךְ אַשְׁפֵּל אַבְּרָעָלֶעֶן, וואָס אַיז אלע מאָל דער ערשותער פֿאַרְצְּלִיעִין אַשְׁפֵּל אַיז שְׁפֿאַצְּרִיךְ, אַיז היינט פֿאַרְצְּטָאן אין אויסמאָל אַשְׁיָּינְעָם גַּעֲמָעָל פָּוּן אַלְעָרְלִי פֿאַרְכָּן, אַז עַר פֿאַרְגָּעָסְט גָּאָר אין בְּלִיעָן הַיָּמָל, אַיז גְּרִיבָּעָם גָּאָרְטָאן אַז אַלע שְׁטִיפְּעִירִיעָן.

היינט גרייט מען מתנות פֿאַר דער מאָמען אַז סְאַיז גַּעֲלִיבָּן אַיזוֹ ווינצְּיךְ צִיְּיט... מען קען דאָר נישט שְׁפֵּילָן אַז לוּפָן אַז דערנאָךְ ערשות זיךְ נַעֲמָעָן צו דער ארבעט.

— ווען מען הייבט אַז צו שְׁפֵּילָן אַז צו שְׁטִיפָּן — זָאגָט בערעלע —  
וויס אַיךְ נישט, ווען אַיךְ ווועַל עַבְדִּיקָן.

און דאס אַיז אַמת. עַר אַיז טָאָקָע אַ גְּרִוִיסְטָר שְׁטִיפָּעָר, אַבער עַר אַיז נישט קַיִן כְּעַלְמָעָר נָאָר.

היינט אַיז גָּאָר בערעלע דער פֿלִיסְטִיקְסְטָער פָּוּן אַלְעָמָעָן. עַר ווֹיל, אַז  
זַיִן גַּעֲמָעָל זָאָל זַיִן דער שְׁעַנְסְטָער פָּוּן אַלע. ארבעט עַר מִיט פֿלִיס אַז  
מִיט פְּשִׁיל אוּפְּמַעְרְקוֹזָאַמְקִיט.

אנגעההויבָּן האָט בערעלע מִיטָּן אויסמאָל אַ בְּלָוָם, דערנאָךְ האָט עַר  
אויסגעמְאָלָט אַ גָּאנְצָן בְּלוּמְעַן-בְּקוּעַט אַז צָוָם סּוֹף האָט עַר זיךְ באַקְלָעָט:  
עַר ווּעַט אויסמאָל אַז שְׁטוּב אַז זַיִן שׂוּעָסְטָער מִירָעָל, ווֹי אַיזוֹ זַיִן  
שְׁטָעָלט אַרְיָין אַז ווֹאָזָע אַ בְּלוּמְעַן-בְּקוּעַט.

עַר האָט זיךְ דערמאָט, אַז פֿאַרְאַיאָרָן האָבָּן זַיִן בִּידָע צְוֹאָמָעָן אַיִּינְ  
געְקִיפָּט אַז ווֹאָזָע, אַי בְּלוּמְעַן אַז דערמאָט גַּעֲמָאָכָט דער מאָמען אַז  
סּוּרְפְּרִוִּין גָּאָר בָּאֲגִינְעָן, ווען זַי אַז נָאָר נִישְׁט גַּעֲוָעָן אוּפְּגַעְשְׁתָּאָגָעָן פָּוּן  
שְׁלָאָג.

— בערעלע! רופט זיך אפ צו אים זיין חבר ושאָקָא — ס'איין שווין  
שפערט. מען גיט אין גארטן. מען וועט שפילן אין יאגעלען.

— זעסט נישט, או איך יאנז זיך? — ענטפערט אים בערעלע — איך  
מאָר שווין מײַן דריינטן בילד אוּן עס איז נאָך אלֶץ נישט אָוֹי ווי איך וויל.

— אוּן ווֹאָס ווַיְלִסְטוּ?

בערעלע ענטפערט:

— איך וויל, אוּן מײַן בילד זאל זיין שיין ווי די וועלט אוּן גוט ווי  
מײַן מאָמע.



## בערעלע שטיפער מאכט אַ מְזֻרְפְּרִיּוֹן



ין מאל גיט בערעלע שטיפער אין גארטן. זעט ער אַ שיינע בлом. אַ שטיפער אין ער אַ גרויסער און ער האט נישט ליב צו פאלגן וואס מען זאגט אים. די בлом אין אַיט געפֿעלן געווארן, האט ער זי אויסגערטן. אַבער כדי דער וועכטער זאָל נישט באַמערָקָן, האט בערעלע זיין בлом אַריינְגֶּלְיִיגְט אין קשענען אַזְוֵי זיך אַנגֶּשְׁפִּילְט אַגְּנְזָן העלן טאג אַונְטְּצִיְּטָ קומְט ער אַריַין אַין שְׁטוּב, נעמְט אַרְוִיס די בָּלָם אַזְוֵי זיך גַּעֲבָן זיין מַאמְעָן אַ גַּעֲשָׁאָקָן. די מַאמְעָמָקָט אַזְוֵי זיך שְׁווֹן אַין גַּעֲנָצָן צַעֲנוֹיָלָט, צַעֲנִיטִישָׁת אַזְוֵי זיך שְׁווֹן באָלְד נִישְׁט קִין אוַיסְעָן פָּוּ קִין בָּלָם.

אַבער די מַאמְעָ אַזְוֵי דָּאָך אַ גַּוטָּע, זוֹיל זי נִשְׁט פָּאַרְשָׁאָפָּן קִין פָּאַרְדִּיס אַיר זְוֵן אַזְוֵי זָאגְט אַים :

— בערעלע, איך דאנְק דיר פָּאַר דִּין שיינְגָּר בָּלָם, אַבער נָאָך אַ מאָל, אַזְוֵי זְוֵוָסְט גַּעֲפִינְגָּן אַ בָּלָם, זָאַלְסָטוּ זְיִינְשָׁטָהָלָט אַין קשענען. האָלָט זְיִינְהָאָט, צַי שְׁטָעָק זְיִינְהָאָט אַין דָּעַט לאָז, קָוָם שְׁנָעַל אַין שְׁטוּל זְיִינְהָאָט אַין אַגְּלָאָן מִיט וְאַסְעָר.

בערעלע האָט נִשְׁט גַּעֲזָאָלָט דָּרְצִיְּלָן זְיִינְמַעַן, אַז ער האָט זְיִינְשָׁט אַרְוִיסְגָּערִיסְטָן פָּוּ שיינְגָּעָם בְּלוֹמְעָנְדִּיבִּיטָה אַין שְׁטָאָטִישָׁן גָּאָרטָן. אַבער זְעַנְדִּיק, זְיִינְמַעַן אַזְוִידִין גַּעֲוָעָן פָּוּ זְיִינְשָׁטָהָלָט באַשְׁלָאָסָן בַּיְּ זְיִיד, אַזְוֵי מַאְרָגָן וְזַעַט ער ברענְגָּעָן זְיִינְמַעַן אַ גְּרוֹיזָסְטָן שיינְגָּעָם בְּלוֹמְעָנְדִּבְּקָעָט אַזְוֵי זְוֵעָט זְיִינְהָרִיש אַזְוֵי שְׁמַעְקָעְדִּיק.

אַזְוֵי שְׁטָאָטִישָׁן גָּאָרטָן האָט בערעלע נִשְׁט גַּעֲקָעָט אַוְיסְרִיסְטָן קִין בְּלוֹמְעָנְדִּבְּקָעָט. ער האָט מַוְּרָא גַּעהָאָט פָּאַרְן וְוּכְטָעָר.

גִּיט ער אַרְוִיס אַזְוֵי גָּאָס, באַמעָרָקָט ער, זְיִי אַ מיְידָל טְרָאָגָט אַ גְּרוֹיזָס בְּקוּעָט מִיט שְׁיִינְעָ, רְוִיטָע רְוִיזָן. אַזְוִילְכָּע בְּלוֹמְעָן, וְוִיסְט בערעלע, האָט זְיִינְמַעַן זְיִינְרִידָר לִיב.

זָאגְט בערעלע צָוָם מִיְּדָל :

— דו האָסְט אַזְוֵי פִּיל בְּלוֹמְעָן. קָעְנָסָטוּ מִיד נִשְׁט גַּעֲבָן כָּאָטָש אַזְוֵי בָּלָם פָּאַר מִין מַעְמָעָן ?

דאַס מײַידל האָט אִם אַנגעקוּקט מיט אַ שמייכֵל אוֹן אִם גַּעַשְׁאַנקעַן  
אַ שִׁינְעַן, روַיטָעַ רְוִינַן.

בערעלע האָט גַּליַּיךְ גענוּמעַן זַיְן בְּלוּם אוֹן זַי גַּעוֹוָאלַט אַריַּינְשְׁטָעַקָּן  
איַן לְאַזְּ, אַזְּוַי וּזְיַן מַאֲמַעַה האָט אִים אַנְגַּעַזְגַּטְמַן. אַבְּעַד דָּא באַמְּעַרְקַט  
ערַ, אָזְ עָרַ אִיז אַרוּיס פָּן שְׁטוּבָן אוֹן זַיְן רְעַלְלַה. עַס אַיז גַּעַוּזַן אַזְּוַי וּזְאַרְעַטְמַן  
אוֹן בערעלע וּוְיל אַזְּוַי שְׁטָאַרְקַט, אָזְ דִּי בְּלוּם זַאַל בְּלִיבַּן פְּרִישַׁ אַזְּ  
שְׁמַעְקָעְדִּיקְ.

וּוְאָס טוֹט בערעלע ? עָרַ באַמְּעַרְקַט אוּפָן טְרָאַטְוָאַר אַ וּאַסְעַרְ-פְּלוּמַט,  
לוַיְיפַט עָרַ צָוַה, באַשְׁפְּרִיצַּט זַיְן בְּלוּם מִיט וּוְאַסְעַר אַזְּ עָרַ לוַיְיפַט שְׁנוּעַל  
איַן שְׁטוּבָן.



גְּרַאַד אַיז דִּי מַאֲמַעַה איַן שְׁטוּבָן נִישְׁטַן גַּעַוּזַן. בערעלע האָט זַיְר  
געַטְרָאַכְט :

— סְאַיז נַאֲךְ בּעַסְעַר אַזְּוַי. אַיר וּוּעַל אַיר מאָכוֹן אַ שִׁינְעַן סְוּרְפֶּרְגִּין.  
דָּערַנְאַךְ האָט בערעלע גענוּמעַן דִּי שִׁינְעַן וּזְאַזְּעַ, זַי אַנְגַּעַשְׁטַעַלְטַ מִיט  
קְלָאַרְן, לוַיְטַעַרְן וּאַסְעַרְ, אַרְיִינְגַּעַשְׁטַעַלְטַ אַיז אַיר זַיְן שִׁינְעַן روַיטָעַ  
בְּלוּם אוֹן זַי אַוּוּקְגַּעַשְׁטַעַלְטַ אַיז סָאַמעַ מִיטַּן טִישַׁ פָּוּ עַסְ-צִימַעַר.  
די מַאֲמַעַה קּוֹמַט אַרְיִין, זַי דָּערְעַזְעַט דִּי וּזְאַזְּעַ מִיט דָּעַר שִׁינְעַן רְוִיַּן  
אוּפָן מִיטַּן טִישַׁ, האָט זַי באַלְד פָּאַרְשְׁטָאַגְּנַעַן, אָזְ דָּאַס האָט אַיר גַּעַרְאַכְט  
אַיר יִינְגַּעַלְעַ. בערעלע שְׁטִיפָּעַרְ, אַבְּעַר זַיְהַ האָט זַיְקַעְמַעַן נִישְׁטַן  
וּוִיסְנְדִיקְ.

— וּוְעַר אַיז דָּעַר אַנְגַּעַלְיִיגְטָעַר גַּאַסְטַ, וּוְאָס אַיז גַּעַוּזַן צָו אָונְדוֹ ?  
— פְּרַעְגַּט דִּי מַאֲמַעַה.

בערעלע האָט גַּעַנְטְּפָעַרְטַ:

— אַ יִנְגַּעַלְעַ, אַ שְׁטִיפָּעַרְ, טְרַעַף, וּוְעַר עַס אַיז ?

## דער דערטראָן-קענעֶר אָזֶר



ערוזש איז געווען אין קאלאנייע באַליבט ביי אַלע זייןע  
חברים. מען האט אים ליב געהאָט, וויל ער איז שטענדיק  
געווען פרײַלעַר, מונטער און אויך דערפֿאָר, וויל ער האט  
געקענט מאָן אלעַרלייַיַּק קונַצְשְׁטִיךְ פרײַלעַר צו מאָן אַנְ  
דערעַ: דאַ פֿלעגט ער נאַכְמַאָן דאס גּוֹזָאנְגַּ פֿוֹן פֿוֹיגְל אַן אַ  
וּוּילְעַ אַרום פֿלעגט ער זיך נעמַן קוֹוָאָקָעַנוּ ווּ אַ שְׂאָבָעַ, אַדְעַר גָּאָר ווּאָרָ  
קָעַן ווּ אַ טּוֹבָּ. ער איז אויך געווען אָן אוַיסְגַּעַצְיְּכְנַטְעַר סְפַּאָרְטָלְעַר. שְׁפִּילָן  
אוֹנְטָעַר זִין קָאָמָנְדָע אַן גּוֹעָעַן אַ כְּבוֹד אָן יְעַדְעַס מָאָל, ווּעַן  
מען פֿלעגט אַיִּינְטְּיִילְן דֵּי קִינְדָעַר אַן גּוֹרְפָּעַס, פֿלְעַנְגַּן אַלְעַז ווּעַלְעַן זִין  
דוֹזָקָא אַן זַיְנָעָ. ער איז געווען דער פֿלְינְקְסְטָעַר פֿוֹסְבָּאַלְ-שְׁפִּילְעַר, דער  
בעסְטָעַר ווּאַלְעַיְ-בָּאַלְ-שְׁפִּילְעַר. אָן האט מעַן זיך פֿאַרְמָאָסְטָן לוֹיפָן, האט  
זַעֲלַן ווּעַן גַּעַטְרָאָפָן, ער זָאָל נִישְׁתָּאָקְמוּן דער ערְשְׁתָּאָרָה.

איין מאָל האט סְעַרְוָשׁ, שְׁמוּסְנְדִיק מִיט דֵי פֿישְׁעַר פֿוֹן דָאָרָף, זיך  
דְּעַרְוּוֹסְטָן, אָן גָּאָר נָעָנְטָן פֿוֹן דָעַר פֿלְיוֹזְשָׁעַ, בֵּיִ דֵי הְוִיכָע פֿעַלְדוֹן אַן  
אַמְּאָלָּ, גָּאָר אַמְּאָל דָעַרְטְּרָאָן גּוֹוָאָרָן אַ שִּׁיףְ פֿוֹן פֿירְאָצְטָן (ימְרוֹבְּעָרָ),  
וּוָאָס אַן גּוֹעָעַן אַנְגְּעַלְאָדָן מִיט אַזְרוֹתָה, בְּרִילְאָגְטָן, דִיאָמָאנְטָן אַן  
וּוּזְדָעַרְלָעַכָּע פֿעַרְלָ.

סְעַרְוָשׁ האט, זִינְט ער האט גַּעהָרְטָן דֵי גַּעַשְׁיכְטָעַ מִיטָּן דָעַרְטְּרָאָן-קָעָנָעָ  
נָעַם אָזֶר, נִשְׁתָּאָוִיגְעַהָרְטָן צַוְּ קָלְעָרְן דָעְפָּוָן אָן גַּעהָאָט באַשְׁלָאָסָן  
בֵּי זיך צַוְּ גְּרָאָבָן אַזְוִיְ-טִיְּפָה, בֵּין ער ווּעַט אוַיסְגַּעַפְּנָעָן דָעַם אָזֶר.  
— אָן וּוָאָס ווּעַסְטוּ טָאָן מִיטָּן אָזֶר? — האט אַים גַּעַפְּרָעָט,  
שְׁפָאָסְנְדִיק זִין חָבָר זַשָּׁאָק. דוֹ ווּעַסְטָ דָאָרָפָן דִּינְגָּעָן ווּעַכְטָעָר אַים צַוְּ  
הִיטָּן...

— לְאַמְּרָ אַים נָאָר גַּעַפְּינָעָן — האט אַים עַרְנְסָט גַּעַנְטְּפָעָרָט סְעַרְוָשׁ.  
— אַיך ווּעַל דֵי עַרְשָׁטָע וְאַך לְאָזָן אוַיסְבָּוּעָן בַּיִם יִמְ-בְּרָעָג אַ  
גְּרִיסְן גַּלְעֻזְעָרְגָּעָם פְּאַלְאָצָן אָן דָאָס ווּעַט זִין אָונְדוּעָר הַיִם, אָונְדוּר  
אַלְעַמְּעָנָס פֿרִינְדְּשָׁאָפְּטָ-קָאָלְאָנְיָע.

דעם זעלבן אוננט, וווען אלע קינדרער זיין שווין געווען צוועמען  
געקומווען פון דער פלאושע און שווין געווען ארום טיש צום אונטברויט.  
האבן אלע געוכט סערזשן. מען האט אים גערופן פון אלע זשאך.  
האט אפילו נאכגעמאכט סערושט טויבנ-ווארכערוי, אבער קינדרער האט  
ニישט גענטפערט. בלוייז דער הונט ביל, ואס איז געווען אזי באפרינט-  
דעט מיט סערושן, אן ער האט גלייך פארשטיינען, ווועמען מען רופט, האט  
גענטפערט מיט א בילערי.

עס איז שווין באולד די זון פארגאנגען אן די טיפענישן פון ים און  
סערוש איז באך נישט געווען צורייקגעקומווען. דער הונט ביל איז שווין גע-  
ווארן אומראזאיך, האט ער זיך א לאז געטאן צום ים-ברעהג, און עס האט  
ニישט געדייערט קיין צען מינט, איז ער שווין געווען בייט פעלדזיךן ברעהג  
געבן סערושן און באולד מיט אים צוועמען צורייקגעקומווען איז קאלאנטן.  
— נו, האט געפונען דעם אוואר? — האט אים מיט אן איראנישן  
שמייכל געפראיגט זשאך.

— אוודאי, — האט אים גענטפערט סערוש. — פון  
פעלדזון-שפיצן האב איד דעם ים באקווקט, גאלד און זילבער, בריליאנטן  
אין יעדער כוואלייך...

פרעגט אים זשאך:

— און דערמיט וועסטו בויען דעם פאלאץ?

סערוש ענטפערט:

— דעם פאלאץ וועלן מיר בויען מיט אונדזער לוייטערער פרינד-  
שאפט.

## פארזואם באקומען זיין מעדאָן?



עווען איז עס איז א שינען, זוניקן טאג. בים ברעה פון בליען ים האט א פישער-שייפל זיך געוויגט אויף די כווארלייעס. צוויי יינגלאעד, וואס האבן זיך געשפילט אויפן העלן זאמה, ושאנקלאָד און יאָזעף, האבן דאס פישער-שייפל דערען, האבן זיך זיך אַרײַנְגּוּזָעַט. גענווען איז זיערע קלינינע הענטלאָך די וויאַסְלָעַס און זיך אַוּוּקְגּוּלָאַטָּה הוידען אויף די כווארלייעס. עס האט זיך זיין געדוכט, און זיין זינען גרויסען שיף-קאָפִּיטָאָנָעָן, וואס שוועמען מיט זיערע שיפן אוועק ווית, ווית פון יענער זיינט ים, וווע עס לאָזֶט זיך די זוֹן אַראָפַ.

אבער פֿלוֹצִים איז אָן אָמְגָלֵק גַּעֲשָׁעַן — דער קלענְטָעַר פון די "גרויסע" שיף-קאָפִּיטָאָנָעָן, ושאנְקָלָאָד, פֿינְגָּר אַלְטָן. איז פֿונְעַם ברעה שייפל איז ווּסְעַד אַרְיְנְגּוּפָלָן. אַט האט אַם שוֹין אָ גְּרוֹיסָעָן יַמְכּוֹוּאַלְיָעָפָרְצָוקְט, שוּוּמְעַן האט ער נישט געקבָּנָט... זיינְעַן הַילְּפָ-גַּעַשְׂרִיָּעָן האט דערהערט זיין עלטערער חבר יאָזעף, נִין יאָר אַלְטָן.

אנשטאָט אַרְיְנְגּוּשְׁפְּרִיגְגָּעָן אַין ווּסְעַד, זוֹ ער ווּאַלְטָן אַוּדָאי צוֹזָאָמָעָן מיט זיין קלינינען פֿינְפֿאָרִיקָן חָבָר גַּעֲוָאָרָן גְּלִיכִיךְ פֿאָרָוָנוֹקָעָן אַין די יַמְ-כוֹוּאַלְיָעָס. האט דער קלוגער יאָזעף זיך אַנְגּוּהָאָנְגָּעָן פֿעַסְטָן אַין גְּרָאָבָן שְׁטַרְיךְ פון פֿישְׁעַרְ-שיַּיפָּל אַין אַוְיסְגּוּשְׁטָרָעָקְט זיין פֿוֹס דַעַט פֿינְפֿאָרִיקָן וּשְׁאָרְקָלָאָד. אַין ווּעַן די יַמְכּוֹוּאַלְיָעָפָרְצָוקְט זיך דַעַט קלינינען קָאָפִּיטָאָן אַט טְרָאָג גַּעַטָּאָן גָּאָר הָרִיךְ, האט וּשְׁאָרְקָלָאָד זיך אַנְגּוּכָּאָפָט אַין פֿוֹס פון זיין חָבָר. בִּידְעַ קִינְדָּעַר האָבָן גַּעַרְפָּן צְוֹ הַילְּפָ אַין אַלְטָעָר פֿישְׁעַר האָט זְיַעַר רֹופֵךְ דערהערט, צוֹגַעַשׂוּמָעָן מיט זיין שְׁיפָל אַין בִּידְעַן גַּעַרְאָטָעוּעָט.

פָּאָר זיין קִלוּגְשָׁאָפָט אַין העַלְדִּישְׁקִיטָן. אַין דער קלִינְנָעָר יאָזעף גַּעַוָּאָרָן אַוְיסְגּוּצְיִיכָּנָט מִיט אַ מעָדָאל, וואס מעָן האָט אַם צוֹגַעַשְׁפִּילְיָעָט אַוְיָפָן שְׁוּוֹאָרְצָן שְׁוֹלְ-פָּאָרְטוֹר, אַין דער אַבּוּזְוֹנְהִיטָן פון אַלְעָ קִינְדָּעַר פון זיין שְׁוֹל.

אַלְעָ קִינְדָּעַר האָבָן אַם אַפְּלָאָדִירָט.

באים אַרְוִיסְגָּיִין פָּן גְּרוֹיסְן, שִׁינְדָּעָקָאַרְיָרְטָן זָאל פָּן דָּעָרָ שָׁוֵל, האט  
איין קינד געפֿרָעָגֶט זַיְן דָּעָרוֹאַקְסָעָנָעָם בְּרוֹדָעָר:

— יַאֲזַעַף אַיְזָן אַהֲלָד. עָרָ האָט באָקוּמָעָן אַמְּעָדָל, וַיְיָיל עָרָ האָט  
גַּעַרְאַטְעוּוּעַט דָּאָס לְעַבְּנָן. זָאָג מִיר, פָּאַרְוּאָס באָקוּמָעָן אַבְּעָר מַעַדָּאָלָן  
די גְּרוֹיסָע פְּלִיעָר, וּוֹאָס וּוֹאָרְפָּן באַמְּבָעָס אַוְיָף מַאְמָעָס אָוֹן קִינְדָּעָר?  
זַיְיָ רַאַטְעַוּוּעַן דָּאָר נִישְׁתָּדָאָס לְעַבְּנָן, זַיְיָ נַעַמָּעָן עַס דָּאָר אָפְּ? ...



## אַכְרִיזָן פּוֹן אַזְוִיְיטָן לְאָנֵד



עצעטן זומער אין מאטעלע געפֿארן אויף וואקאנטן מיט דער סאמע לצעטער גראפע. דעםאלט, ווען פֿיל קינדרער זיין בען שוין געווען צוירקגעפֿארן, אין ער אַזְוִיְיטָן געפֿארן. ער וואלט געווען געפֿארן פריער, אין ער אַבְּער געווען קראנק אויף מאולען און ביז ער האט זיך אַזְוִיְיטָן געפֿארן אוין שוין די ערשטער גראפע געווען צוירקגעקומוּן און די צוֹוִיטָן — אויפֿן וועג צו די בערג.

גיינדייך אויף אַ שפֿאצֶר אין די געדיכטער וועלדלאָד פּוֹן די אַרְוַמִּיקָע בערג, האט מאטעלע געפֿונען צוישן די געדיכטער גראאן אַ פֿאַרוֹנוֹנְדָּעַט פֿיגַעַלְעַט. ער האט עס אַוְיגַעַהְרִיבָן, גענומען אַר צַפְּלָדִיךְ קַעֲרָפְּעָרָל אַין זיין האנט, עס געלטער, געגבּן ברעקליךְ און געבראָכְט אַין קַאַלְאַגְּעַיְעַט. באָלְד ווי מען אין צוירקגעקומוּן פּוֹן שפֿאצֶר, האט ער זיין פֿיגַעַלְעַט אַזְוִיְיטָן דָּקְטָאָרָן צוּם דָּקְטָאָרָה, ער זאָל עס היילען.

אין אַ וואָך צִיט אַין דָּאָס פֿיגַעַלְעַט געווארן געווען. אַיר הינקענדִיך פֿיסֶל האט זיך אַזְוִיְיגַעַלְיִיכְט און עס האט ווַידְעָר גענומען שְׁפְּרִינְגְּעַן פּוֹן צוֹוִיגְג צוֹוִיגְג אַין פְּלִיעָן פּוֹן בוּם צוֹ בוּם.

און דָּאָס פֿיגַעַלְעַט אַין געווארן אַזְוִיְעַט אַפְּרִינְדָּעַט מיט מאטעלען, אַז יעדעס מאָל, ווען עס פֿלְגַּט אַרְוִיסְפְּלִיעָן אַפְּלִוְוָה גַּאֲרָה, גַּאֲרָה ווַיְיָתָה, פֿלְגַּט עס צוירקומוּן און אַרְוִיסְפְּרִינְגְּעַן אויף זיין פֿליַּיצָע, אויפֿן קָאָפְּ, צַי גַּאֲרָה באָלְד אויף זיין דְּלָאָנִיעַ.

אַזְוִיְעַט עס גַּעֲדוּעַרְתִּיבָן ביז מאטעלעס אַפְּפָאָרָה. עס אַין שוין געווען אַנְהִיבָּה האָרְבָּסְט אַין די פֿיגַעַלְעַט האָבָּן זיך שוין צוֹוִיפְּגַעַזְמָלְט אַין גַּעַגְּרִיט אַפְּצְוּפְּלִיעָן אַין די וַאֲרַעַמָּעָ לְעַנְדְּרָעָ.

אט דֻּעְמָאָלְט האט מאטעלע גענומען אַ ווַיְיָסָן זַיְדָעָנָט בָּאָנָה, אַנְהָ גַּשְׁרִיבָּן זיין אַדְרָעָס אַין דָּעְרָנָאָך אִים אַרְוָמְגַעְבּוּנְדָן אויפֿן האָלְדָן פּוֹן פֿיגַעַלְעַט.

דאָס פֿיגַעַלְעַט אַין אַזְוִיְקַעְפְּלִוְיָגָן, מאטעלע אַין אַפְּגַעַפְּאָרָן קִין פָּאָרָן.

עס איז אוועק דער הארבסט,עס איז געקומען דער ווינטער.עס איז געפאלן אַ שניי און צעגןגען.עס האבן זיך שוין גענומען באָווײַזּן די ערשות פֿרִילְינְגְַדְַיקַָע זֹונְשְׁטְַרְַצָּלָן. מאָטְעלָע האָט זיך געקליבּן צו גײַן צו דער סען מאָלָן אַ בִּילְד. ער גִּיט פֿוֹן שְׁטוֹב אַרוֹסִיס, קּוֹמֶט אַים אַנטְרַזְעַן גַּעַגְּן דער ברִיוּוֹ-טְַרְַעַגְּעַר אַן גִּיט אַים אַיבְּעַר אַ ברִיוּוֹ גַּעַשְּׁרַיבָּן אוֹיף זַיִן נָאָמָעַן.

מאָטְעלָע עֲפַנְתָּ אַוִיפָּ דַּעַם קָאָנוּוּרטַט.עס אַיז גַּעַשְּׁרַיבָּן אַוִיפָּ אַ פרֻעְמְדָעָר שְׁפְּרָאָר, וּזְאָס עַר פֿאָרְשְׁטָאַיטִיט נִישְׁתָּ, נָאָר צָוּם ברִיוּוֹ אַיז גַּעַד



וּזְעַן בִּיגְעַלְיִיגָּט אַ צִיכְעַנוֹנָג אַן לְוִיט דַּעַם האָט עַר פֿאָרְשְׁטָאַנָּעַן דַּעַם זַיִן פֿוֹן ברִיוּוֹ.

אוֹיף דער צִיכְעַנוֹנָג אַיז גַּעַרְעַן אוֹיסְגַּעְמָלָט אַ ברְעַגְעַ פֿוֹן יִם, באָר שְׁאָטָנָט מִיט פֿאָלְמָעַן. אוֹיף אַ שְׁיפָל אַיז גַּעַשְׁטָאַנָּעַן אַ יִינְגָּל מִיט אַ גַּעַד קְרוּזְוּלְטָן קָאָפּ אַן אוֹיסְגַּעְמָלָטַעַט אַ ברְיְדָעְלְעַר-פֿרְיְנְדְלְעַכּוּ הָאָנוֹם.

## דאם פיגעלאַז האט מיר דערציילט

יד מײַנט, קינדער, אָן די פִּיגְעַלְעַז קעגעַן בלויַן זַיגְגַּעַן?  
האט אַיר אַ טֹּוֹת — זַיְיַעַנְעַן אוֹיר רעדַן אָן אוֹיף זַיְיַעַר  
"צַוְּיַי - צַוְּיַי" - שְׁפָרָאַךְ דָּעַרְצַיְילְן זַיְיַ מִיר זַיְיַעַר שִׁיבְנַע  
געַשְׂיכְטַעַס. אַט הַעֲרֵטַק, קִינְדֶּר, וּאָס פָּאָר אַ שִׁיבְנַע פְּרִילְנַגְּ  
געַשְׂיכְטַעַס אַט מִיר דָּעַרְצַיְילְט אַ פִּיגְעַלְעַז, מִינְעַן אַ שְׁכַּנְיָ  
טָע. מִינְעַן אַ שְׁכַּנְעַט אַיְזַן דָּאַס פִּיגְעַלְעַז שְׁוֹן עַטְלַעַכְעַ פְּרִילְנַגְּס אָן זַוְּ  
מַעַרְס. זַיְיַ אַט אַיסְגַּבְוִיט אַיר הַיִּמְ-גַּעַסְטַ פָּונְקַט אַנְטַקְעַגְן מִין פֻּנְצַטְעַר  
אוֹיף אַ קַּאַשְׁטַאַגְּנַעַנְבּוֹים: אַ בּוּטַן אַן אַלְטַעַר, אַ בְּרִיטַ-בָּאַבְּלַעַטְעַרְטַעְרַטַּר.

אין אַ הַלְּזַן בָּאֲגִינְעַן פּוֹן די עַרְשַׁטְעַ אַפְּרִילְ-טַעַג — מִיר דַּוְכַּט זַיְיַ  
אוֹן דָּאַס אַיְזַן גַּעַוְעַן פְּסַחְצִיַּת — הַאַט מִיר דָּאַס פִּיגְעַלְעַז צַוְּיַעַשְׂרִישַׁ  
דָּעַרְצַיְילְט:

— דוּ וּוֹיִיסְט, מִין לְבָעֵר פְּרִינְדַּה, פָּאָרוֹאָס אַיךְ האָבָּז זַיְיַ אַיר  
פָּאַרְשְׁפַּעְטִיקַט מִיטַּן צְרוּיקְקּוּמָעַן פּוֹן די וּאַרְעַמְעַע לְעַנְדְּדַעַר? — הַאַט זַיְיַ  
דָּאַס פִּיגְעַלְעַז פְּרַעְגַּנְדִּיק צַעְדוֹוִיטְשַׁעַרְטַה: צַוְּיַי? צַוְּיַי? הַעַר, וּוּלְ  
אַיךְ דַּרְ זַאְגַּן:

— גַּעַוְעַן אַיְזַן עַס מִיט אַ פָּאָר וּאַכְן צְרוּיקַ, אוֹיף אַ זְוַּן-שְׁטַרְאַלְ  
גָּאַלְדִּיקָן בֵּין אַיךְ גַּעַפְלוֹיגַן, גַּעַפְלוֹיגַן פּוֹן וּוֹיִיטַן, גָּאַר וּוֹיִיטַן וּוּאַרְעַמְעַן  
לְאַנְדַּצְרַ צַוְּיַי הַיִּמְיַשְׁן בּוּיטַ, אַנְטַקְעַגְן דִּין פֻּנְצַטְעַר. אַ וּוֹינְטַל אַ קִילְס  
אוֹן אַ שְׁטִילַס הַאַט מִיךְ גַּעַטְרָאָגַן דָּרוֹכָן בְּלוֹעַן הַיְמַלְגַּעַוּעַלְבַּ אַיְבעַר  
בְּעַרְגַּ אַוְן אַיְבעַר טָאלַן, אַיְבעַר גַּוְיִיסַן, אַוְמַנְדַּלְעַכְן יַם, בֵּין אַיךְ בֵּין  
צָום בְּרַעַג פּוֹן דִּין לְאַנְדַּצְרַ אַגְּגַעַקְוּמָעַן. אַוְן שְׁוֹן הַאַט מִין הָאָרֶץ אַופְּגַעַ  
צִיטַעַרְטַה פּוֹן פְּרִידַד וּוֹידְעַר צַוְּזַעַן מִין בְּרִיטַ-צַעְדוֹוִיגַטַן קַאַשְׁטַאַגְּנַעַנְבּוֹים,  
די הַוְיכַע מוֹיִיעַרְן מִיט די שְׁפִיצְיַקְעַ דָּעַכְעַר אַרְוֹם אַוְן אַרְוֹם אָן דִּיקַה, מִין  
טִיעַנְרַעַר פְּרִינְדַּה, וּאָס גַּרְיִיט מִיר אָן יַעַדְן פְּרִימְאָרְגַּן בְּרוּיטַ-בְּרַעַקְעַלְעַן  
גַּעַשְׁמַאַקְעַ אַוְן וּוֹאַסְעַר לוֹיטַעַר-פְּרִישַׁן בֵּי דִין פֻּנְצַטְעַר-דִּאנְדַּן.

— אַבְּעַר נִישְׁתַּבְּאַשְׁעַרְט אַיְזַן מִיר גַּעַוְעַן צַוְּקַמְעַן צַוְּדַיְיַ, וּוּעַן אַיךְ  
הַאָבָּז גַּעַוְעַלְט. גַּראָד, וּוּעַן מִין גָּאַלְדִּיקָעַר שְׁטַרְאַלְ, אוֹיף וּוּלְעַן אַיךְ בֵּין  
גַּעַפְלוֹיגַן, אַיְזַן אַגְּגַעַקְוּמָעַן צָום בְּרַעַג פּוֹן דִּין לְאַנְדַּצְרַ, הַאַט אַ בְּיוּרַ, אַ

שרעקלעכער ווינט אַנגעיגט אָ געדייכטן, שווארצן וואַלְקָן, וועלכער האָט פֿאַרְשָׁלְוְנְגָעָן דעם שְׂטוּרָאֵל מִיט מִיר צְחוֹמָעָן. אַיך בֵּין גַּאנְצָן דּוֹרְכְּגַעֲנָעָט. עַס האָט מִיר גַּעַצְיְּטָעָרֶט מִין לִיבָּ. אַיך האָב גַּעַפְּאַכְּעָט מִיט די פְּלִיגְלָעָן, זִיד גַּעַוָּאַלְט דּוֹרְכְּרִיטִין דּוֹרְכְּן גַּעַדְיכְּטָן וואַלְקָן, אַבעָּר וואָס ווַיְיְתָעָר אַיך בֵּין גַּעַפְּלוּגָן, אַלְץ גַּעַדְיכְּטָעָר אָזְּ פֿינְצְטָעָרָעָר אַיז דָּעָר אָזְּ גַּעַוָּאַרְן. אָזְּ קָאַלְט אַיזְּ מִיר גַּעַוָּעָן, אָזְּ נָאָם. אָזְּ אָ שְׂוִידָעָר אָזְּ גַּרְוִילָה האָט מִיר דּוֹרְכְּגַעֲנָמָעָן. כְּהָאָב גַּעַוָּכָת, גַּעַוָּכָת דעם גַּאַלְדִּיקָן לִיכְטִיקָן שְׂטוּרָאֵל — ער אַיז פֿאַרְפָּאַל גַּעַוָּאַרְן, פֿאַרְזְּוָנְקָעָן גַּעַוָּאַרְן אַיז די פֿינְצְטָעָר גַּעַדְיכְּטָעָנִישָׁן פֿוֹן שְׂוִוארָצָן וואַלְקָן.

— אַיך האָב קִיּוֹן סְךָ נִישְׁתָּחַווּת אָזְּ זִיד גַּעַלְאָזָט פֿלְיעָן צְרוּיךָ, צְום ווַיְיְטָן, ווַאֲרַעְמָעָן לְאַנְדָּ, צְרוּיךָ צְום גַּרְוִיסָן, אָוְמָעְנָדְלָעָן יִם. נִישְׁתָּחַווּת אַיזְּ עַס מִיר אַנגְעָקוּמָעָן. אַיך האָב גַּעַפְּאַכְּעָט מִיט מִינְעָן פְּלִיגְלָעָן, גַּעַפְּאַכְּעָט מִיט אַלְעָמִינְעָן כּוֹחוֹת. אַיך בֵּין גַּעַוָּאַרְן מִיד, אָוְסְגַּעְמָאַטָּעָרָט, אָוְסְגַּהְוָנוּגְעָרָט בֵּין אַיך אַוְיך גַּעַוָּעָן, אַבעָּר אַיך האָב זִיד סּוֹפְּ-כְּלִילְ-סּוֹף אָוְסְגַּעְלִיסָן פֿוֹן דָּעָר פֿינְצְטָעָרָנִישָׁן אַיז אָרוּסְגַּעְפְּלוּגָן צְוֹ דָּעָר לִיכְטִיקָעָר שְׂיִין, צְום לִיטְעָרָן, בְּלִיעָן הִימְלָגְעָוָעָלָב.

— גַּרְוִיס אַיז גַּעַוָּעָן מִין פְּרִידִי, וואָס אַיך בֵּין גַּעַוָּאַרְן דּוּרְוָאַרְעָמָט. יוֹאָס עַס אַיזְּ מִיר ווַיְדָעָר לִיכְטִיק גַּעַוָּאַרְן אַיזְּ דִּי אַוְיגָן, אַבעָּר אַין הַאֲרָצָן האָט גַּעַנְגָּט אָ בעַנְקְשָׁאָפָט. אָ בעַנְקְשָׁאָפָט נָאָכוֹן גַּאַלְדִּיקָן שְׂטוּרָאֵל, ווּעְלָנוֹן אַיך האָב נִישְׁתָּחַווּת צְרוּיךָ גַּעַפְּנוּנָן, אָ בעַנְקְשָׁאָפָט נָאָכוֹן בְּרִיטִ-צְעָדוּיְגָטָן קַאַשְׁטָאַגְּעָנְזָבוּם אָזְּ נָאָכָר דִּיר, מִין לִיבָּרְפִּינְד.

— אָזְּ אַיצְּט ווַיְלָסְטוּ ווִיסְטָן, ווי אַזְּוִי אַיך בֵּין צְרוּיךָ גַּעַקְעָמָעָן? מָאלְ דִּיר אָוִסָּ, אָזְּ דָּעָר גַּאַלְדִּיקָעָר שְׂטוּרָאֵל האָט מִיד צְרוּיךָ גַּעַפְּנוּנָן. אַיך האָב זִיד גַּעַהְאָט בָּאוּצְּצָת אוּרִיךְ אָ גְּרִינְגָּט אַינְדוּלָּ, אַין רַעַכְתָּן מִיטָּן יִם. אָזְּ אַזְּוּוּי, מִיטָּן זְעַלְבָּן גַּאַלְדִּיקְלִילְכְּטִיקָן שְׂטוּרָאֵל, בֵּין אַיך צְרוּיךָ גַּעַלְמָוָעָן. דָּסָס מָאלְ אַיזְּ דָּעָר הִימְלָגְעָוָעָלָב פֿוֹן דִּינָן לְאַנְדָּ גַּעַוָּעָן הַעֲלִ-צְעָבוּלִיטָן. אָ שְׂטִיל ווִינְגָּטָל האָט מִיד בָּאוּרִיסְטָן בַּיִם אַנְקְמוּנָן; אָזְּ נָאָך זְיִינְדָּקִים פֿוֹן יְעֻנְעָר זִית פָּרָרִין, בַּיִם בְּרָעָגָן פֿוֹן סְעַדְתִּיךְ, האָב אַיך שְׂוִין דּוּרְקָעָנָט מִין הַיְמִישָׁע לְאַנְדְּשָׁאָפָט אָזְּ שְׂנָעָל, ווי אָ פְּיִילָן בּוּגָן, בֵּין אַיך צְרוּיךָ צְוֹ דִּיר גַּעַקְעָמָעָן.

אוּפָּה דָּעָם רַאַנְדָּ פֿוֹן מִין פֿעַנְצְּטָעָר האָב אַיך פְּאַר אִים בְּרוּיטִ-בְּרָעִי קַעְלָעָךְ אַנְגְּגָרִיט, ווָאַסְעָר פְּרִישָׁן אַנְגְּגָאָסָן. אָזְּ דָּאָס פֿיְיְגָעָלָעָה האָט זִיְּנָעָ פְּלִיגְלָעָן אַרוּמְגַעְרִיּוֹת אַרְוָם אָזְּ אַרְוָם מִיד בָּאוּרִיסְטָן מִיטָּן פְּרִילְלָעָךְ-צְעָדוּיְטָשְׁעָרָטָן פְּרִילְלָגְסְ-לִיד.

## דעָרְ קַלְיִינְעֶרְ הַעֲלֵדְ פּוֹןְ כְּפָרְ תְּבּוֹרְ



אָס אַיִן גַּעֲוָעַן מִיטְ אַסְדְּ יַאֲרָן צָרוּיקְ. דַּעֲמָאַלְטְ אַיִן אַרְצִי-יִשְׂרָאֵל  
גַּעֲוָעַן אַ טַּילְ פּוֹן דַּעְרְ טַעֲרִישְׁעָרְ מַלְכָהְ וּוּסְ אַזְטְ גַּעַרְ  
הַעֲרֵשְׁתְ אַ סְוּלְטָןְ. אַיִן יַעֲנַע יַאֲרָן זַיְנְעַן שְׁוֹין גַּעֲוָעַן אַיִן  
לְאַנְדְ יִדְיִישְׁעַ פְּוִירְעִיםְ, קַאֲלָאנִיסְטָןְ, וּוּאָסְ הַאֲבָןְ בַּאֲרְבָּעַטְ  
דַּיְ עֲרָדְ, אַוְיְסְגַעְטְרִיךְנְטְ דַּיְ זּוּמְפְןְ, גַעֲקָעַטְ, גַעֲזִיְיטְ אַיִן  
שְׁפַעְטָעְרְ גַעֲשְׁנִיטְןְ דַּיְ תְּבוֹאָהְ.

דַּיְ קַאֲלָאנִיסְטָןְ פּוֹן כְּפָרְ תְּבּוֹרְ אַיִן אַ טָּאָלְ, צְוּפְוָסְנְסְ פּוֹן בַּאֲרָגְ תְּבּוֹרְ,  
הַאֲבָןְ אַיְמָאַלְ בַּאֲשָׁלָאַסְןְ צַוְ בַּוְיָעַןְ פָּאָרְ זַיְעַנְעַרְ אַ קִּינְדָּעְרְ אַ שְׁיַׁינְעַרְ שְׁוֹלְ צַוְ  
לְעַרְגָעַןְ לְיַיְעַנְעַןְ אַוְןְ שְׁרִיְיבְןְ, יִדְיִישְׁעַ גַעֲשִׁיכְטָעַ אַוְןְ אַלְזְ, וּוּאָסְ אַ מְעַנְטָשְׁ  
דָּאָרְפְּ וּוּיסְןְ.

אַבְעָרְ אַוְיָחְ צַוְ בַּוְיָעַןְ אַ נַּיְיָ הַאֲטְ מַעְןְ גַעֲדָאַרְפְטְ הַאֲבָןְ אַ דָּעָרְ  
לוּבְעַנְיִישְׁ פּוֹן סְוּלְטָאַנְסְ בַּאֲצָמְטָעְ. דַּיְ בַּאֲמְטָעְ זַיְעַנְעַןְ גַעֲוָעַןְ פְּאַמְעַלְעַכְעַ  
פְּאַרְשָׁלָאַפְעָנָעְ. יַאֲרָן וּוּאַלְטְ מַעְןְ גַעֲדָאַרְפְטְ וּוּאַרְטָןְ, בַּיְזְ מַעְןְ וּוּאַלְטְ בַּאֲקוּרְ  
מַעְןְ דַּיְ דָּעַרְלוּבְעַנְיִישְׁ צַוְ בַּוְיָעַןְ אַוְןְ דָּעַרְוּוִילְ וּוּאַלְטָןְ דַּיְ קִינְדָּעְרְ שְׁוֹיןְ גַעַרְ  
וּוּאֲרָן גַרְוִיסְעַ.

וּוּאָסְ טְוָעַןְ דַּיְ קַאֲלָאנִיסְטָןְ פּוֹן כְּפָרְ תְּבּוֹרְ ? — זַיְיָ בַּוְיָעַןְ אַוְןְ אַ דָּעָרְ  
לוּבְעַנְיִישְׁ. דָּעַרְוִיסְטְ זַיְיָ וּוּגָנָןְ דַעַטְ אַ טַעֲקִישְׁרְ אַפְיצִיזְרְ אַוְןְ דִּינְגָעָרְ פּוֹן  
סְוּלְטָאַןְ, קֻומָטְ עַרְ אַרְאָפְ אַיִן דָּאָרְפְּ אַוְןְ עַרְ פְּרַעְגָטְ :

— אַיִרְ הַאֲטְ אַ דָּעַרְלוּבְעַנְיִישְׁ צַוְ בַּוְיָעַןְ ?

בַּיְ דָּעָרְ גַעֲבִידְעַ פּוֹן שְׁוֹלְ זַיְעַנְעַןְ גַעֲוָעַןְ נַאֲרְ שְׁוֹלְ-קִינְדָּעְרְ מִיטְ זַיְיָ  
עַרְעַ קַלְיִינְקָעְ בַּרְיִידְעַלְעַדְ אַוְןְ שַׁוּעַטְעַרְלָעְ. דַּיְ גַרְוִיסְעַ אַוְןְ דַּיְ יַוְנְגָעָ  
בְּחָוּרִיםְ אַוְןְ מִיְדָלָעְ הַאֲבָןְ גַעֲרְבָּעַטְ אַיִןְ פְעַלְ.

— מִירְ דָּאָרְפָןְ הַאֲבָןְ אַ שְׁוֹלְ צַוְ לְעַרְגָעַןְ ! — הַאֲטְ גַעֲנְטְפָעַטְ אַ  
דָּרְיִיסְטְ יַיְנְגָלְ.

— תִּיכְפְּ צַעֲנְעַמְעַןְ דַּיְ גַעֲבִידְעַ תִּיכְפְּ ! — גַיְטְ אַ בַּאֲפָעַלְ דָּעָרְ אַקְיָיְ  
צִירָ.

וואס טוט דאס דרייטע יינגאל? אבינעם? — ער זאגט צו זיינע  
חברים:

— קינדער, אלע לאמיר זיך אנקלאמערן און די ווענט, לאמיר נישט  
לאון צענעםן אונדווער של!

דער טערקיישער אפיקציר האט זיך שטאָך געבעיזערט, געזגט, און  
ער וועט די קינדער פירן איין תפיסת. די קינדער האבן אבער געפאלגט  
זיעיר קלינעם חבר אבינעם און אַרוּמַגְעִירִינְגֶלֶט דאס בישט-פֿאָרָעָנְדִיקְלָטָע  
היין פון זיעיר של.

דער אפיקציר האט געזען, און ער וועט מיט די קלינע עקשנים גאר  
ニישט אויספֿרֶן, איין ער אַוּעָך. ער האט געטראָכֶט, און ער וועט קומען  
בײַנְאָכֶט מיט סָאַלְדָּאָטָן אָן ער וועט שוין צענעםן די גאנצע געביידע.  
ווען דער אפיקציר איין אַוּעָך, האט דער קלינער אבינעם און זיינע  
חברים דערציילט וועגן דעם די עלטערן.

די עלטערן האבן אויף גיך צוֹאַמְעָנְגָּוּרְפָּוּן אלע אַרְבָּעָטָר אָן פּוּיָעָ  
רים פון דָאָרָף אָן אויך פון די אַרוּמִיקָע דערפֿאָר אָן תִּכְףּ האָבָן זיך  
זיך אלע גענומען צו דער אַרְבָּעָט.

מען האט געדאָרְפָּט לֵיִגְּנוֹן אַ דָּאָר, נאָך אַיְידָעָר דער אַפְּיקְצִיר וועט אָן  
קומען מיט זיינע סָאַלְדָּאָטָן, ווילְ לַוְּטָן טַעֲרִיקִישָׁן גַּעֲזִיעָן האט מען נישט  
געטאָרט צענעםן קִיְּין גַּעֲבִיְּדָע, וואָס האט אַ דָּאָר.

דעם גאנצָן טאג האָבָן אלע שׂוּעָר גַּעֲרָבָעָט, גְּרוּוּס אָן קִיְּין; אָן  
אוונְטְ-צִיִּיט, ווען די זוֹן האט זיך שוין געהאָט אַרְאָפְּגָּעָלוֹאָט אַ רְוִיטָע צָוָם  
ים דעם בלויַעַן, איין די שׂוֹלְ-גַּעֲבִיְּדָע שוין איין גאנצָן גַּעֲזִיעָן גַּעֲדָעָט מִיט  
אַ שִׁינְעָם דָאָר.

אַ פָּאָר וואָסָן שְׁפָעָטָר האָט מען איין דער גאנצָעָר גַּעֲגָנְט גַּעֲפִיעָרָעָט  
די דערעפֿעָנוֹגָן פון דער נִיעָרָה של.

אלע זיינען גַּעֲזִיעָן פְּרִילְעָר, אלע האָבָן גַּעֲטָאָנְצָט אָן גַּעֲזִיגְעָן. פְּרִיִּידָע  
לְעַכְּעָר פון אַלְעָמָעָן איין גַּעֲזִיעָן דער קלינער הַעלְד — אַבְּינָעָם.

(דערציילט לויט י. יער).

# דאם בלינדע יונגל איו צורייך געווארן זעהודים

אם איין אין צייט פון קרייג געשען. די נאצישע אויאנען האבן געווארפן באםבעס אויף דעם דארף און אפלו אויף די פעלדעער, וו בלויין אינגלנד פוינטס-פאAMILIYES האבן בא-ארבעט די ער. עס האט געשינט די זו. סאיין אין מיטן העלאן טאג געווען און פלויצים איין דעם צענ-אייריקן יינגל פיעטקהן פינצטער געווארן אין די אויגן. עפעס איזו ווי א פיערטפלאט וואלט זיין אנגערירט און פארצערט די ליכטיקע שייכלעך, דורך וועלכע די וועלט האט צו אים אריינגעקוקט מיט איר גאנצער פארביקער ליכ-טייקיט.



פייטקה איזו געווארן בלינד ; מען האט אים אוועקגעפרט אין שטא-טישן שפיטאל. די דאקטוריים האבן אים געהילט און גטריסט, און ער ווועט נאך ווידער זען די ליכטיקע וועלט. "די וויסנשאפט האבן זיין גע-זאגט, ווועט נאך קענען מאכן זעהודיק פיל בלינדע מענטשן".

אבל עס זיינען אוועק פיל לאנגע וואכן און פיל פינצטער חדשיים. פינטקה האט זיך שוין געהאט צוגוועוינט צו דער פינצטערניש. זיין גע-הער איז געווארן איצט פיל מער פילעוזדיק, ווי פריער, וווען ער איז נאך געווען א זעהודיקער. אין זיינע פינצטערע טאג און בעט האט זיין אויער און זיין גאנצער וווען פארבומען דעם מינדסטן שאך, די אידלסטע, די פינסטע קלאנגען : דאס פוגל-געוואנג אין דער פרילינג-נאכט און דאס געפלייטער פון די שנוי-שטערנדלעך אין ווינטער...

פינצטער איז געווען פינטקה איז די אויגן, אבל זיין געדעכנייש איז געווען וואך און אים דערמאנט די ליכטיקע טאג פון אמאל. און ער פילברער פיעטקה האט זיך גענוומען פארפאסן לדער, אין וועלכע ער האט ארויסגעונגען זיין בעקסשאפט נאכן ליכטיקון אמאל און אויך זיין פריעד צו טרעפֿן איזו פיל גוטע מענטשן, וועלכע וויזן אים אroiיס איז הארכיקע פרײינדשאפט. זיינע לידער פלעגט פיעטקה זינגען מיט געפֿיל

און לוייט מעלאדייעס, ווואס ער האט אליאן פאראפאסט. און איזוי שטאַרָק זיינען זיינע לידער געפֿעלן געווארן, דאס די קראָנָקָע פֿון שפֿיטָל, די קראָנָקָן-שוועסטערס און אַפְּילָו די דָקְטוּרִים פֿלָעָגָן אַיִם נאַכְזִינְגָעָן. זיינען זיינע ליזער געווארן אלעמענס לידער. פֿילְ קִינְדָעֶר האָבָן זי גַעֲזָנוֹן. גען אַיִן צָלָע עַקְוָן פֿון גְרוּיסָן לְאָנָה.

אונ אַט אַיִן אַיִן שְׁטָאָטִישָׁן שְׁפֿיטָל אַנְגְּעָקְמוּן אַ גַּאֲרָ גַּוטָּע בְּשָׂוְרָה: אַ גְּרוּיסָעָר פְּרָאָפְּעָסָאָר, פְּיַאלָטָאָר אַיִן זַיִן נַאֲמָעָן, הַאָט אַפְּעָרִירָט אַ בְּלִינְגָן אַיִן אַיְגָעָפְּלָאָנָצָט אַוִּית זיינען אוֹיגָן נַיִיעַ הַיְתָלָעָר, אַיִן דָעֶר בְּלִינְגָן דָעֶר אַיִן וּוִידָעֶר זַעֲוּדִיק גַעֲזָנוֹן.

בָּאַלְדָּ הַאָט מַעַן פְּיַעְטָקָאָן אַוּוֹקָגָעָפְּרִיט אַיִן שְׁפֿיטָל צָוָם גְּרוּיסָן פְּרָאָפְּעָסָאָר, אַיִן אַיִן אַ שְׁיִינְעָמָד לְיוֹטְעָרָן, וּוַיִּסְטְּוַעַדְךָן פְּרָוָמָאָרָגָן הַאָט פְּיַעְטָקָאָן צְרוּיקָד דָעָרָעָן די לְיִכְטִיקָע שַׁיִן. פֿון דָעֶר פְּלוֹצִימְדִיקָעָר לְיִכְטִיקִיט אַיִן פְּיַעְטָקָאָן שִׁיעָר נַאֲדָר אַ מַאֲלָ נִישְׁתָּפְּאָרְבָּלָעָנָדָט גַעֲזָנוֹן. אַבָּעָר ער אַיִן חִיכָּפָעָנָמָעָן צַו זַיִךְ, זַיִךְ אַרוּמְגָעָלָקָט אַרְוָם אַיִן אַרוֹם. דָעָרָעָן זַיִן מַאֲמָעָן, זַיִן פְּאָפָא, דָעָם פְּרָאָפְּעָסָאָר אַיִן זיינע גַעֲהַלְפָן. אַ לְיִכְטִיקָעָר, אַ צְעַשְׁטָרָאַלְטָעָר אַיִן ער זַיִךְ אַרוּפָגָעָפְּאָלָן קוֹשָׁן.

דָעָם זַעֲלָבָן טָאגָהָט פְּיַעְטָקָאָן פְּאָרָפָאָסָט אַ נַּיִי לְדָ, אַ לְיִדְפָּן לְיִכְטִיקָעָר פְּרִיְיד, אַ גַעֲזָנָגָן פֿון בְּרִידָעָרָלָעָקִיטָה, פֿון שְׁלָוָם אַיִן פֿון לְוִיבָן צָוָם מַעֲנְטָלְעָכָן וּוַיִּסְטָן.

## דאַס רומענישׁ פֿאָסְטוּכֶל



יז געווען אמאָל אַ פֿאָסְטוּכֶל, אַ קלִינַע פֿאָסְטוּכֶל, ווֹאָס גַעַד  
פֿיטַעַרְתַּה האָט שאָר אוּפַּי דַי בְּעַרְגַּלְעַךְ אָזֵן אַין דַי טַאלַן  
פָּונַ אַ בָּאָרְגִּיקָּעַר גַּעֲגַּנְט אַין רֻומְּנִיעַ. האָט דַאַס פֿאָסְטוּכֶל  
גַּעַהַאַט אַ וּוּנְדַעְרְבָּאָר פִּיְּפָלַ, אַ מַתְהָנָה פָּונַ זַיְּן אַלְטַן זַיְּדַן,  
וּוּעַלְכָּעַר אַיְּקַן גַּעַוְועַן אַ פֿאָסְטוּכֶל אָזֵן פְּוֹנְקַט אַזְוִי וּוּיַּעַר  
געַפְּיטַעַרְתַּה שָׂאָפַּי אָזֵן רִינְדַּעַר.

דעַר אַלְטַעַר זַיְּדַעַת דַאַס קלִינַע פֿאָסְטוּכֶל אוּסְגַּעַלְעַנְט שְׁפִילַן  
אוּפַּיְּפָל אַלְעַרְלַיִּי לְדַעַר אָזֵן גַּעַזְאַגְּגַן. דַעְרַנְאַךְ האָט דַאַס פֿאָסְטוּכֶל  
וּנְעַמְּעַן שְׁפִילַן אַיְּגַעַנְט מַעַלְאַדְיַעַס אָזֵן נִיגְנוּנִים. ווֹאָס עַר פְּלַעַגְט אַוְסִיְּ  
שְׁפִילַן, זַיְּדַעַרְתַּה אַרְכְּנִיךְ צָום גַּעַמְוַרְמַלְט פָּונַ דַי וּוּאָסְעַרְקְוָאָלַן, צָום גַעַד  
וּזְאַיְּ פָּונַ דַעַם וּוּינְט, צָום גַּעַזְאַגְּגַן פָּונַ סַאַלְאַזְוִי אָזֵן צָו דַעַר שְׁטַילְקִיטַט פָּונַ  
די שְׁטַעַרְן אוּפַּיְּפָל בְּלוּעַן הַיְּמַלְגַּעַוּעַלְבַּ.

שִׁין אָזֵן רִינְדַּעַרְתַּה זַיְּנַען גַּעַוְועַן דַי מַעַלְאַדְיַעַס, ווֹאָס דַאַס קלִינַע  
פֿאָסְטוּכֶל האָט אוּסְגַּעַלְעַט אַיְּפָל זַיְּן פִּיְּפָל. ווֹעַן עַר פְּלַעַגְט שְׁפִילַן,  
פְּלַעַגְן דַי שְׁפַעַלְעַךְ בְּלִיְּבַן שְׁטִילַ, בְּאַצְוּבְּרַעַט פָּונַ זַיְּנַען נִיגְנוּנִים. דַי  
פּוּעַרְים אַיְּפַּת דַי לְאַנְקָעַס אָזֵן פְּעַלְלַד פְּלַעַגְן אַפְּשַׁטְּעַלְן זַיְּעַר אַרְבָּעַט  
אוּן זַיְּדַעַרְתַּה צָו זַיְּן וּוּנְדַעְרְבָּאָרְעַר מַזְוִיקַן.

איַן דַאַס פֿאָסְטוּכֶל מִיט זַיְּן וּוּנְדַעְרְפִּיְּפָל גַּעַוְואַרְן אַזְוִי בְּאַרְיִמְטַן,  
אוּן מַעַן האָט וּוּעַגְן אַיְּמַשׁ שְׁוִין גַּעַרְעַדְט נִישַׁת בְּלוּזַן אַין דַי אַרוּמִקְעַד דַעַרְיַ  
פְּעַר, נַאֲרַ אַיְּקַן דַעַר וּוּיַּטְעַר גַּרְוִיסַּעַר שְׁטַאַטַּט, ווֹעַס זַיְּנַען גַעַד  
וּוֹעַן פִּיל גַּרְוִיסַּעַר מַזְוִיקַעַר אָזֵן אַמְזַיְּקָאנְסְעַרְוָוָאַטְאַרְיַ.

איַן אַ סְּוּפְּ-זְוּמְעַרְדִּיקַן טַאגַן אַיְּקַן דַאְרַף אַנְגַּעַקְוּמַעַן פָּונַ דַעַר וּוּיַּיַּ-  
טַעַר גַּרְוִיסַּעַר שְׁטַאַט אָזֵן אַלְטַעַר פְּרַאֲפַעַסְאַר פָּונַ קָאנְסְעַרְוָוָאַטְאַרְיַ. שְׁפָאַ-  
צִירְנִיךְ אַיְּפַּת דַי בְּעַרְגַּה האָט עַר זַיְּדַעַרְתַּה צָו דַי קָלְאַגְּגַעַן פָּונַ  
פֿאָסְטוּכֶל פִּיְּפָל אָזֵן אַזְוִי בְּאַצְוּבְּרַעַט אַיְּקַן עַר גַּעַוְועַן פָּונַ דַי מַעַלְאַדְיַעַס,  
אוּנַה האָט דַעַם זַעַלְבַּן אַוְנַט גַּעַלְאַיְּסַט רַוְּפַן צָו זַיְּדַעַר אַסְטַ-  
טוּכַל אָזֵן אַזְוִי גַעַזְאַגְּט :

— אין דער גרויסער שטאט האבן מיר געהערט וועגן די' און דיינע  
גע שיינע געיאנגען. איך האב היינט, שפאנדרניך אין די בערג, זיך  
צוגעהארכט צו דיינע מעלאדייעס. איך בין באציזבערט. דו קענסט אויף  
דיין פיפל אויסשפילן די מזוק פון דער שיינער גאטורה, די מזוק פון  
דער וועלט, אבער דאס, וואס דו שפילסט, ווערט פאָרלוּרַן אין דער נאָי.



Marie

טוֹר. דו קענסט נישט קיין גאטן, דו קענסט נישט פֿאָרְשְׁרִיבְּן דיינע שאָז  
פֿונגען. דו שפֿילסט, און דאס, וואס דו שפֿילסט, שוועבט אוועק מיטן ווינט.  
איך ליגג די' פֿאָר, דו זאלסט איבערלאָזון דיינע שעפֿעלעך און פֿאָרְן  
מיט מיר אין שטאט. דו וועסט לערנען בי אונדוֹ אין דער קאנסערוואָז

טאָריעַ, ווי אֶזְוֵי צוֹ פֿאַרְשְׁרִיבִּן דִּינְעַ ווּנוֹנְדָּעְבָּאָרָעַ מַעְלָאְדִּיעַס. דוּ ווּעַסְטַּקְעַנְעַן אַלְיַין לִיְיַעַנְעַן דִּינְעַ שָׁאַפְוָגְעַן אָזְ אַיךְ פִּילְ אַנְדְּשָׁעַ מַזְוִיקְעַר אַיְן דָּעַר גַּאֲרָעַר ווּעַלְטַ אָזְ פָּוּן דִּי קָוְמָעַנְדִּיקְעַ צִיטַן ווּלְהַן, לוּיטַ דִּינְעַ נַאֲטַן, שְׁפִילַן דִּינְעַ שִׁינְגַּע ווּוּרְקַ.

דאָס פֿאַסְטוּכְלַ האָט זִיךְ גַּעֲקוּונְקָלְטַ. עַרְ האָט נִישַׁת גַּעֲוָאַלְטַ פֿאַרְ-  
לאָזְ זִיכְעַנְעַ שֻׁעְפְּעַלְעַר, ווּעַלְכַּעַר עַרְ האָט אַזְוֵי לִיב גַּעֲהָאַט. עַרְ האָט נִישַׁת  
גַּעֲוָאַלְטַ פֿאַרְלָאַזְן דִּי בְּעַרְגְּלָעַר אָזְ דִּי טָלַן, ווּרְ עַרְ האָט פֿאַרְנוּמוּן דִּי  
מוֹיַּיךְ פָּוּן דָּעַר נַאֲטַורְ. האָט עַרְ גַּעֲנְטַפְּעַרְטַ דַּעַם אַלְטַן פֿרְאַפְּסָאַר:

— אַיךְ הָאָבַּלְיַיבְ מִיְיַנְעַ שֻׁעְפְּעַלְעַרְ, דִּי בְּעַרְגְּ אָזְ דִּי טָלַן. אַיךְ ווּעַלְ  
איַזְ דָּעַר גַּרְוִיסְעַרְ שְׁטַאַטְ בְּעַנְקָעַן נַאֲרַ זַיִ.

הָאָט אִם דָּעַר פֿרְאַפְּסָאַרְ צַוְּגַעְגַּטְ, אָזְ תִּיכְפְּ וּרְ עַרְ ווּעַט זַיִךְ  
אוּסְלָעְרָנְעַן וּרְ גַּעֲהָרִיךְ פֿאַרְשְׁרִיבִּן זִיכְעַנְעַן ווּרְקַ ווּרְקַ,  
צְרוּקְקָעַרְן אִין דָּאָרְפַּץ צַוְּזַיְנְעַ שֻׁעְפְּעַלְעַרְ.

איַזְ דָּאָס פֿאַסְטוּכְלַ אַעוּקְגַּעְפָּאָרְן אַיְן שְׁטַאַטְ אָזְ האָט זַיִ אַיְסְגָּעְלָעְרָבְטַ  
נִישַׁת בְּלוּזְ פֿאַרְשְׁרִיבִּן דִּי נַאֲטַן פָּוּן זִיכְעַנְעַ שָׁאַפְוָגְעַן, נַאֲרַ אַיךְ שְׁפִילַן  
אוּפְּחַ אַ פִּידְלַ. אָזְ אֶזְוֵי שְׁטַאַרְקַ האָט עַרְ גַּעֲבָנְקַט נַאֲרַ זִיכְעַנְעַ שֻׁעְפְּעַלְעַרְ,  
אָזְ אַיְן אַלְעַזְ זִיכְעַנְעַ מַעְלָאְדִּיעַס, ווּאָסְ עַרְ פְּלָעַגְטַ אַוְישְׁפִילַן אַוְיתַ זַיִן  
פִּידְלַ, האָט מַעַן גַּעַפְילַטְ דִּי טִיפְעַ בְּעַנְקָשְׁאָפְטַ אָזְ זַיִן טְרוּעַרְ.

הָאָט מַעַן דָּאָס ווּנוֹנְדָּעְבָּאָרָעַ פֿאַסְטוּכְלַ אַעוּקְגַּעְשִׁיקַט אִין דִּי גַּעַגְגָּטַן  
פָּוּן לְאַנְדַּ, ווּדִי פְּוִיעָרִים אָזְ דִּי אַרְבְּעַטְעַרְ האָבָן מִיטְ פְּרִידְ אָזְ אַיְמַ-  
פָּעַט אַיְנְגָעְצִימַטְ דִּי ווּאַסְעַרְןְ פָּוּן דִּי בָּאַרְגְּטִיכְן אָזְ אַוְיְגָעְבוּיטְ גַּרְוִיְ-  
סְעַעְלְעַקְטְּרִישַׁעַ צַעְנְטְּרָאַלְעַסְ, פָּאַבְּרִיקְן אָזְ זַוְּאַדְןְ, מַעַן האָט אִים גַּעַ-  
וּיְזַן דִּי טְוִיזְנְטְּעַרְ לִכְתְּרַעַרְ, ווּאָסְ האָבָן אַוְיְגָעְשִׁימְעַרְטַ אָזְ דִּי דְעַרְפְּעַרְ  
פָּוּן דִּי אַרְוּמִיקְעַ בְּעַרְגְּ אָזְ טָלַןְ, מַעַן האָט אִים אַיְנְגָעְלָאַדְןְ אַוְיַחַדְ דִּי  
גַּרְוִיסְעַ פִּיעָרְוָנְגַּעַןְ לְכָבְודְ דִּי דְעַרְפְּעַנְגְּוָנְגַּעַןְ פָּוּן פֿילְ גַּרְוִיסְעַ קָוְלְטוּרְ-  
פָּאַלְצַןְ, טְעַטְעַרְיוּזְאַלְןְ, קִינְדָּעְרַהְיְזַעְרַ, גַּרְוִיסְעַ, שִׁינְעַןְ שְׁוּלַןְ אָזְ אוּ-  
גַּיְוּוּרִיסְטְּעַטְןְ.

הָאָט דָּאָס פֿאַסְטוּכְלַ אַ בְּאַגְּיִיסְטְּרַטְעַרְ פָּוּן פְּרִידְ זַיִן דִּי מִילְיאַנְעַן  
מַעַנְטַשְׁן גַּעַשְׁאַפְןְ נַיִעַ ווּוּרְקַ, נַיִעַ מַעְלָאְדִּיעַס, אִין שְׁעַנְסַטְ ווּוּרְקַ זַיִן  
דוּרְקַ אַ כִּישְׁוֹפְ פֿאַרְשְׁוּנוֹנְדַןְ זַיִן טְרוּיְעַרְ אָזְ זַיִן בְּעַנְקָשְׁאָפְטַ.

אָזְ האָט זַיִךְ דָּאָס פֿאַסְטוּכְלַ דְּרַעְמָאָנְטַ אַ מַאְלַ אַיְן זִיכְעַנְעַ שֻׁעְפְּעַלְעַנְ-  
אַיְן דִּי בְּעַרְגְּ אָזְ טָלַןְ, האָט עַרְ זִיכְעַנְעַ דְּרַעְנְעַוְנְגַּעַןְ בָּאַהֲרִיכְטְ מִיטְ דָּעַרְ  
פְּרִידְ פָּוּן נִיְיעַמְעַנְטַשְׁןְ, ווּלְכָעַרְ בָּאַהֲרִישְׁטְ דִּי נַאֲטַורְ, אָזְ שְׁאָפְטַ דָּאָס  
וּוּיְלוּיַןְ אָזְ גַּלְיכְ פָּוּן אַלְעַ אַרְבְּעַטְנְדִּיקְעַ.

אוּיְ האָט עַרְ אַיְיךְ גַּעַשְׁאַפְןְ זַיִן שְׁעַנְסַטְ ווּוּרְקַ זַיִךְ : «אִין גַּעַוְעַן  
אַ מַאְלַ אַ פֿאַסְטוּכְלַ...»

## דער גוּטַה אָרְצִיכָּעֶר יִצְחָק לִיּוֹבֶשׁ פֿרֵץ



גוטהארציכער פרײַנְדַּלְעַכָּר מענטש איז געווען דער גראיסער יידישער דיבער אוֹן שְׂרִיבָּעֶר יִצְחָק לִיּוֹבֶשׁ פֿרֵץ, וואס איז געבורין געווארן מיט איבער הונדערט יאָר צוֹרִיךְ אַיִן דער פֿעַסְטוֹנוּגְּשְׁטָטָס זָמָשָׁטָס אַיִן פּוֹלִין. זִין גוֹטַּה אָרְצִיכָּעֶר האָט עַר שְׁוִין אַרְיסְגּוּווֹין, ווֹעֲן עַר אַיִן נָאָךְ געווען אַ קִינְד. ווֹעֲן לִיּוֹבֶשׁ אַיִן נָאָךְ געווען אַ קְלִין יִינְגָּל, אַיִן עַר נִישְׁטַּגְּשָׁטָס קִיּוֹן נְאָשָׁעָר וּוּי אַנְדָּעָר קִינְדָּעָר פּוֹן זִין עַלְטָעָר. אַט האַנְיקְּלָעָקָעָר, לְמַשְׁלֵךְ, אַיִן דָּאָר, דּוֹכְטָזִיךְ, זִיס, גַּשְׁמָאָק, אַ מְחִיתָה, אַיִן לִיּוֹבֶשׁ האָט נִישְׁטַּגְּשָׁטָס קִיּוֹן האַנְיקְּלָעָקָעָר.

אַיִן מָאֵל אַיִן בַּי זִי אַיִן שְׁטוּב געווען אַ גְּרוּיסָע שְׁמָתָה. זִין מָאֵל-מע האָט געבורין נָאָךְ אַ יִנְגָּלָע מִיט אַזְּעַלְעַט קְלוֹגָע, שׂוֹאָרְצָע פֿינְקָל-דִּיקָע אַיְגָּעָלָע וּוּי לִיּוֹבֶשְׁלָס. מען האָט פֿאָרְבָּעָטָן פִּיל גַּעַסְט אַוּן אַלְעָזָר מען מְכַבְּד געווען מִיט גוֹטָע וְאָכוֹן: מִיט טִיגְּגָלָע, מִיט טָאָרָט אַוּן מִיט לעַקְעָן.

געפִּירְט האָט זִיךְּ דַּעֲמָאָלָט בַּיְּדָן, אַז ווֹעֲן מען האָט גַּעַפְּיִיעָרָט אַ גְּרוּיסָע שְׁמָתָה, האָט מען אוֹיךְ פֿאָרְבָּעָטָן דִּי אַרְעָמָע אַזְּ זִי גַּעַטְיִילָט לְעַד-קָעָר אַזְּ טָאָרָט. אַבָּעָר גַּרְאָד אַיִן דָּעָר סָאָרוּוּר (בָּאַדְיָנָר) פּוֹן דָּעָר שְׁמָה בַּי לִיּוֹשְׁלָעָן אַיִן שְׁטוּב געווען אַ שְׁלַעְכָּטָר מענטש. עַר האָט נִישְׁטַּגְּשָׁטָס אַרְיִינְגָּלָאָוֹת אַיִן שְׁטוּב דִּי אַרְעָמָע מענטשן.

לִיּוֹשְׁלָל האָט בָּאָמָּרְקָט, וּוּי בַּיְּם שׂוֹעֵל שְׁטִיְּתָאָן אַרְעָמָע בְּלָאָס מִיְּדָה. עַר האָט לְאָנָג נִישְׁטַּגְּשָׁטָס. ווֹעֲן דָּעָר סָאָרוּר האָט פֿאָרְבִּיְּגָעָטָן פֿאָרְבִּי אִים דָּעָם גַּרְוִיסְטָאָזְמִיט לעַקְעָן, האָט עַר זִיךְּ אַוְיִיפְּטָעָט אַוְיִיפְּט זִין-עַט צִיפְּקָעָט. אַרְאָפְּעָנוּמוֹעָן אַ גְּרוּיסָע שְׁטִיקָעָט אַזְּ אַס אַרְיסְגּוּווֹרָאָגָן פֿאָר דָּעָם בְּלָאָס אַרְעָמָעָן מִיְּדָה.

לִיּוֹשְׁלָס טָאָטָעָט האָט גַּעַזְעָן, וּוּי עַר האָט אַ שְׁפָרְוָנָג גַּעַטָּאָן אַזְּ גַּעַזְעָן כָּפְּטָאָט אַ לעַקְעָן, עַר האָט אַבָּעָר נִישְׁטַּגְּשָׁטָס בָּאָמָּרְקָט, ווֹאָס עַר האָט דְּעָרְמִיט גַּעַטָּאָן, האָט עַר אִים גַּעַגְבָּן אַ פְּאָטָש אַיִן באָק אַזְּ אַרְיסְגּוּרוֹפָן:

— דער קאמעדיינט. ער איז קלומרט נישט קיין נאשער און כאטפֿט  
גאָר לעקען פֿון טאָץ!

דערנאגָר האָט דער טֹאַטֶּעֶן דערצִילֶט וועגן דעם לַיְבּוֹשֶׁלֶס מאָמען.  
ליַיְבּוֹשֶׁל האָט גַּעֲשׂוֹיגָן, נאָר די קָעֵבִין, וואָס האָט אַלְץ גַּעֲזָעַן, האָט גַּעַזְגַּט,  
וואָגַט, וואָס ליַיְבּוֹשֶׁל האָט גַּעֲמַאַכְט מִיטְן לעַקְעָן.



די מאָמע ליַיְבּוֹשֶׁל האָט אַרְאָפּוּגָעָלָאָזֶט די ברעמען אַיבָּעָר די אַנְיָגָן  
אוֹן זִין טֹאַטֶּעֶן אַיְן גַּעֲוָאוֹרָן בְּלָאָם. זִין עָנוֹ אַיְגָן זִין עָנוֹ אַיְם גַּעֲוָאוֹרָן  
פִּיכְטְּלָעָך.

ליַיְבּוֹשֶׁל האָט זִיךְ גַּעֲפִילֶט ווי פָאַרְזִינְדִּיקֶט. ער האָט גַּעֲוָאלֶט אַיבָּעָר  
בעטָן זִין טֹאַטֶּן פָּאָר זִין שָׂוֹיִגָּן, פָּאָרָן האָבָּן פָּאַרְשָׁאָפֶט זִין טֹאַטֶּן אוֹן  
זִין מאָמען אַוּמוּסְטֶטֶע פָּאַרְדְּרוֹס.

שפער, אין 1899, וווען י. ל. פרץ איז דורך דער פאליצי איינגעט  
עצט געוווארן אין דער ווארשעווער תפיסה, וויל ער האט זיך באטיליקט  
אין איז ארבעטער-פארזאלונג און מיט זיין לד גערופן צום קאמף פאר  
גlick און פריד, האט ער דארטן, זצנדייק, אונגעשריבן א שיינען, הארד  
ציקע געשיכט וועגן און אלטן גוטהארציקן געלערנטן רב, וועלכער האט  
זיך פארשטעלט פאר א האלץ-העקר און גבראכט און גאנצן בintel האלץ און איר איינ-  
געהייצט דעם אווון.

ווען י. ל. פרץ האט אין אנהייב פון דעם ערשותן וועלט-קריג געוען  
אנקומען אין ווארשע פיל פאמיליעם, וואס זייןען, צוליב די בלוטיקע  
שלאכטן, פארטירבן געוווארן פון זיעירע היימען, האט ער מיט זיין גאנצן  
הארצן גענומען זאגן פאר די אומגליקלעכע היימלאוז  
קידער-היימען האט י. ל. פרץ געפנט און פאר די קידער האט  
ער פיל קידער-ליידער געשריבן.  
זיין גוט האץ האט געווויטקט. ער האט געליטן, פיל געליטן, זיך  
צוקונדיק צו די גרויסע ליידן, וואס דער קrieg האט אורייסגעופן.  
און געשטארבן אין דער גרויסער גוטהארציקער יצחק לייבוש פרץ  
אין א שיינען, פראילינגנדיקן טאג אין 1915, שרייבנדיק פאר די קידער  
א ליך :

„שטיילער, שטיילער,  
דאנקען וויל ער...“

שטיילער, שטיילער, קידער, דאנקען ווילן מיר...

## מיינְדָּאי אָזֶן זַיִן זִינְגְּפִינְגָּלֶעֶץ



זַיִן זִינְגְּפִינְגָּלֶעֶץ כִּינְעַצְתָּאָט גַּעֲלָבֶט אָזֶן אַלְטָעֵר פּוּיעַר, הָאָט עַר גַּעַז  
הָאָט זַיִן גַּאנְצָאָפָּרְמַעְגָּן אָ קְלִיןְיָן רַיְזָ-פְּעַלְדָּ, אָ שְׁטִיבָּל צֹ  
וּוַיְנְגָּן אָזֶן אָ קְלִיןְיָן זִינְגְּפִינְגָּלֶעֶץ. וּוּעַן דָּעֵר אַלְטָעֵר פּוּיעַר  
אַיְזָן גַּעַוְאָרְן קְרָאָנָק אָזֶן שֻׁוָּאָר אָזֶן דּוּרְשְׁפִּירְטָן, אָזֶן עַר הָאָט  
בִּים שְׁטָאָרְבָּן, הָאָט עַר גַּעַלְאָזֶט רַוְפָּן זַיִן אַיְנְגָּלֶעֶץ  
אוֹן אִם אָזֶן גַּעַזְאָגֶט:

— אַיך וּוַיִּס נִשְׁתָּאַט וּוַיְלַאְנְג אַיך וּוַעַל נַאֲך לְעַבָּן. מַעְגָּלֶעֶץ, אָז נִשְׁתָּאַט  
מַעְר וּוַי אָטָאָג אַיך וּוַיַּל, אָז דָה מִיְּנָן אַיְנְצִיךְ קִינְד פֿוֹן מִיְּנָן זֹונָן,  
דִּינָן טָאָטָן, וּוְעַלְכָּעָר אָזֶן גַּעַפְּאָלָן אַיְזָן קְרִיגָּה זָאָלָסָט אַיְבְּרָעָמָעָן מִיְּנָן  
גַּאנְצָע בָּאַלְעָבָטִישְׁקִיט. דָו זָאָלָסָט נִשְׁתָּאַט לְאָזֶן פָּאָרוּוֹסְטָן מִיְּנָן רַיְזָ-פְּעַלְדָּ  
אוֹן זָאָלָסָט זָאָרָגָן פָּאָרָן מִיְּנָן זִינְגְּפִינְגָּלֶעֶץ.

אַיְזָן אָטָאָג אָרוֹם אָזֶן דָעֵר אַלְטָעֵר פּוּיעַר גַּעַשְׁטָאָרְבָּן.

מִיְּנְדָּאי אָזֶן נַאֲך גַּעַוְעָן יְוָנָגָן קִיְּינָן פּוֹפְּצָן יָאָר נִשְׁתָּאַט אַלְטָן,  
הָאָט שַׂוְּיָן גּוֹט גַּעַקְעָנָט דִּי פָּעָלְדָ-אָרְבָּעָט. הָאָט עַר בָּאַאֲרָבָּעָט דָעַם זִידָנָס  
רַיְזָ-פְּעַלְדָּ אָזֶן גַּעַזְאָרגָט פָּאָרָן זִינְגְּפִינְגָּלֶעֶץ.

אַבָּעָר אִין מַאל אִין אִין דָאָרָף אַרְאָפְּגָעָקָומָעָן אָ מאָן פֿוֹן דָעֵר גַּרְוִיסְעָר  
שְׁטָאָט אָזֶן צְנוּיְרִפְגְּעָרְפָּן אָ פָּאָרְזָאָמָלָנָג פֿוֹן אַלְעָ פּוּיעָרִים אָזֶן זַיִן אָזֶן  
גַּעַזְאָגֶט: «מִיר וּוַיַּלְוָן פָּאָרְלִיכְיְתָעָרָן אַיְיָרָע לְעַבָּן אָזֶן מִיר וּוַיַּלְוָן, אָזֶן דִּי  
יְוָנָגָן מַעְנְטָשָׁן זָאָלָן זַיִד בְּילְדוֹן, זַיִן זָאָלָן זַיִד אַיְסְלָעָרְבָּן לְיִיעַנְגָּן אָזֶן  
שְׁרִיבָּן אָזֶן אַיך אַנְצְׁפִּידָן מִיְּנָן דָאָרָה». אָזֶן בָּאַלְדָּ נַאֲך דָעֵר פָּאָרְזָאָמָלָנָג  
הָאָט עַר דָעַם עַרְשָׁטָן צְנוּיְרִפְגְּעָרְפָּן מִיְּנְדָּאי אִם גַּעַזְאָגֶט:

— דָו זָעָסָט מִיר אָוִיס צַו זַיִן אָ פְּלִיאִיסִיק יְיָנְגָל. פָּאָר מִיט מִיר אִין  
שְׁטָאָט. וּוּסָט לְעַרְבָּן אִין אָ גַּרְוִיסְעָר שָׁוֹל. וּוּסָט וּוּרָן גַּבְּלִידָעָט. דָעָר-  
נַאֲך וּוּסָטוֹ זַיִד צְרוּיְקָעָרָן אִין דָאָרָה.

אַבָּעָר מִיְּנְדָּאי הָאָט נִשְׁתָּאַט גַּעַוְאָלָט פָּאָרְלָאָזֶן דָאָס רַיְזָ-פְּעַלְדָּ אָזֶן  
זִינְגְּפִינְגָּלֶעֶץ, וּוּאָס דָעֵר זַיִדָעָט הָאָט אִם אַיְבְּרָעָגְלָאָזֶט.

— וויסטו וואס — זאגט אים דער שטאטיישער מאן — נעם מיט דאס  
זינגעיגעלע אין שטאט.

— און דאס פעלד? — פרעוגט אים מינלאי.

— אויך דאס פעלד ווועט נישט פאללאוט וווערן. איצט איז געקומען  
און אנדער ציימט. די ערדר באארבעטען אלע צוועמען און די פרוכטן פון  
דער ערדר צעטילט מען צוישן די, וועלכע באארבעטען זי: דיין פעלד  
וועט וווערן באארבעטען דורך די פויערים, וועלכע בליבן אין דארף. קיין  
נער וועט דיין רײז-פעלד נישט לאון פאָרוויסט וווערן.

אבער מינלאי האט אים ווידער געשטעלט אַ פראגע:

— די אנדערע פויערים וועלז באארבעטען מײַן רײז-פעלד און איז  
וועל באקומען מײַן חלק פון גערעטנעיש?

— יא — האט אים פארזיכערט דער שטאטיישער מאן — דייר וועט  
קומען אַ חלק, אויך דו וועסט גוט אָרבטען אין של, וויליל דיין בילדונג  
און לערע וועט זיין נוצלעך נישט בליזו פאָר דייר אלין, נאָר פאָר אלע  
מען. ווען דו וועסט צויקקומען, וועסטו לערגען מיט זיערט קינדער און  
דו וועסט זיַּי גופה אויך אויסלערגען ליענען און שריבין.

מינלאי איז אווקגעפֿאָרְן און דער גִּוִּיסֶּעֶר שטאָט. ער האט גער  
לערנט זיער פְּלִיסִּיק. און ווען ער איז אַ פָּאָר יָאָר אַרְוֹם צוּרִקְגַּעַד  
קומען אין דארף, זיינען אים אַרְוֹם אַנטְקָעָגָן די דָּאָרְפִּישׁ לִיְת אָז אַם  
בָּאָגָעָנָט מיט פּוֹלָע, שִׁין-גַּעֲפָאָרְבָּעָנָע טָעֵפָמִיט רַיִּין.

— מיר גיבן דייר, מינלאי — האבן זיַּי געזאגט — אַ פּוֹלָע גָּאָב. גַּיב  
אונדו אויך פון דיינע קענטנעישן.

מינלאי איז געוואָרְן דער לערער פון זיין היימישן דארף.

אייר פרעוגט געוויס:

— און זיין זינגעיגעלע?

— זיין זינגעיגעלע האט מינלאי אַרְוֹיסְגַּעַלְאָזֶט אויף דער פרִיִּי. ער  
האט געזאגט: "אַיך בֵּין געוואָרְן אַ פרִיִּיְעַרְן מַעֲבָטָשׁ, זָאָל אויך דאס פִּיגְגַּעַד  
לְעַ זִיַּן פרִיִּי".

אבער יעדן פרימאָרגָן פְּלַעַגְט דאס זינגעיגעלע קומען צו פְּלִיעָן צו  
זִיַּן פְּעַנְצְּטָעָר אָז אַם זינגען לִידָעָר פון גְּלִיק אָז פון פרִיהִיט.

# אייז האָלָאנַד אוּיף אָן אִינְדוֹזֶל אייז אָ זְוִינְטְּמֵיל גַּעַשְׁטָאָנָעֶן

אייז האָלָאנַד, אוּיף אָן אִינְדוֹזֶל, נִישְׁתַּ וּוִיְיט פֿוֹן דָּעַר דָּאַמְּבָעַ,  
אייז גַּעַשְׁטָאָנָעֶן אָ גַּרְוִיסֶע וּוִינְטְּמֵיל, מִיטּ בְּרִיטִיעַ, רִיוִיקָע  
פְּלִגְלָעֶן, וּוּעֲלָכָע דָּעַר וּוִינְטַ, וּאָס אָןּ גַּעַקְומָעַן פֿוֹן יִם,  
וּוּ עַר האָט אוּיפְּגָעָהוּבוּן רִיוִיקָע שְׂוִימִיקָע כּוֹזָאַלְיעַס, האָט  
גַּעַטְרִיבָן אָן שָׁוּם אָפְּשָׁטָעַל, טָאגּ אָןּ נְאַכְּטַ.



איין שְׂטִיבָל, בַּיּוֹ דָעַר מִילַּ, האָט גַּעַלְעַבְטַ דָעַר מִילְּגָעַר, דַי מִילַּ-  
גַּעַרְקָע אָןּ זְיִיעַר קְלִיְין יִנְגָּעַלְעַ יִאן. זְיִי זְיִינְעַן שְׁוֹין גַּעַוְעַן צְוָעַגְ-  
וּוִוְינְטַ צְוַם גַּעַרְוִישַׁ פֿוֹן דַי יִם כּוֹזָאַלְיעַס אָןּ צְוַם גַּעַוְאַי פְּוּבָעַם וּוִינְטַ אָןּ  
דָעַרְבִּעְרַ זְיִינְעַן זְיִי בִּינְאַכְּטַ, וּוּעַן דַי יִם כּוֹזָאַלְיעַס האָבָן זְיִךְ צְעַהְלְדָעַט  
נְאַךְ שְׂטָאַרְקָעַר וּוּי אַלְעַ מְאַלְעַ אָןּ וּוּעַן דָעַר וּוִינְטַ אָןּ גַּעַוְאַרְן בַּיּוֹ גַּאְרַ  
שְׁטוּרְעַמְּדִיקַ, גַּעַשְׁלָאַפְּן גַּאְנְץ רְוַאְיקַ.

אוֹן פְּלוֹצִים אָיןּ גַּעַשְׁעַן דָאַס גַּרְוִיסֶע אָוְמְגָלִיקַ, דַי יִם כּוֹזָאַלְיעַס האָבָן  
מִיטּ שְׁטוּרְעַם צְעַקְרִישְׁלַטְ דַי דָאַמְּבָעַ אָןּ וּדְיַ אָרְיִינְגְּרִיסְוּן אַיןּ קְלִיְינְעַם  
אִינְדוֹזֶל. גַּאְרַ שְׁגַּנְעַל זְיִינְעַן פְּאַרְפְּלִיצְטַ גַּעַוְאַרְן אַלְעַ קְלִיְינְעַן הַיּוֹעַר. אָפְּלַוְ  
דַי אָונְטְּרַשְׁטַע פְּלִיגְלָעַן פֿוֹן דָעַר גַּרְוִיסֶעַר וּוִינְטְּמֵיל זְיִינְעַן פְּאַרְוּנוֹנְקָעַן  
גַּעַוְאַרְן אָיןּ וּאָסְעַרְ.

דָעַר מִילְּגָעַר, דַי מִילְּגָעַרְקָע אָןּ זְיִיעַר קְלִיְין יִנְגָּעַלְעַ יִאן מִיטּ אִיִּי  
נִיקָע שְׁכַנִּים האָבָן וּדְיַ אָרְיִינְגְּקָעְלִיבָן גַּאְרַ, גַּאְרַ אָוִיבָן, אָוִיפָן סָעַמְעַ שְׁפִּיאַ  
פֿוֹן דָעַר מִילַּ. זְיִי האָבָן אָדוֹרְכְגָעְקָוֹקָט דָוָרָךְ דָעַם קְלִיְינְעַם פְּעַנְצְּטָרְלַ  
אוֹן מִיטּ צִיטְעַרְנִישַׁ גַּעַוְאַרְט אָןּ גַּעַהְאָפַט, אָןּ דַי רַעְטְּוָגְגִּישְׁפָּלָעַן, וּוּעַלְ-  
כֻּעַ האָבָן שְׁוֹין גַּעַרְאַטְ�וּוֹזַט פִּילְ פְּאַמְּלִיעַס, זָאַלְן צְוּקְוָמָעַן אוֹרְךְ צְוַעַר  
מִילַּ אָןּ זְיִי אָרוֹיסְפִּירַן צְוַעַר יִבְשַׁה (טְרִיקְעַנְישַׁ).

עַס אָיןּ אָוּוֹקָאַךְ שְׁהָאָה אָןּ צְוּוֵי אָןּ דְּרִיַּ, דַי כּוֹזָאַלְיעַס זְיִינְעַן כְּסֶדֶר  
גַּעַשְׁטִינְגַ, אַטְ, אָטְ האָבָן זְיִי שְׁוֹין דַעְגְּרִיכְטַ דָעַם סָאמְעַן שְׁפִּיאַ פֿוֹן דָעַר  
גַּרְוִיסֶעַר וּוִינְטְּמֵיל אָןּ דַי רַעְטְּוָגְגִּישְׁפָּלָעַךְ זְיִינְעַן נְאַךְ נִישְׁתַּ אָנְגְּקָוּמָעַן.

זוי מען וואלט געהאָט פֿאַרגעטען אין מילנער און אין זיין גאנצער פֿאַר  
מייליע.

אַבער, קענטיק, אָז דִּי רעטער האָב צווערט געוואָלט רاطעווין די  
מענטשן אויף די בוידעמער פֿוֹן די קלינען הייזער און דערנְאָר ערשת  
דעם מילנערס פֿאַמִּילְיאָע, וועלכּע האָט זיך געפּונען אויפֿן שפיַז פֿוֹן מיילְ  
טורעָם.

נאָר האָט אֵין מיט אָ מײַלְ אַנגָעָקָומָעָן אָ גָּאָר הוַיכְעָן כּוֹאָלְיאָע וּאָס  
הָאָט זיך אוּפְּגָּהָוִיבָּן מִיט שְׁטוּרָעָם בֵּין סָאמָע בּוֹידָעָט-שְׁטִיבָּל פֿוֹן דָּעָר



וַיַּנְטְּמִילְ, אַרְאָפְּגָּעָשְׁמִיסָּן דִּי פֿלִיגְלָעָן אָוֹן זיך גַּעֲדִיסָּן דָּוְרָכוֹן קלִינָעָם  
פֿעַנְצְּטָעָל צָוָם סָאמָע שְׁפיַז פֿוֹן מִילְ-טוֹרָעָם.

אוּפָּ שְׁנָעַל האָט דָעָר מילנער פֿאַרְמָאָכָט דָאָט פֿעַנְצְּטָעָל. דִּי כּוֹאָר  
לייעס האָבָן גַּעֲקָלָאָפָּט אֵין דִּי שִׁיבְּלָעָר, אַבער, צָוָם גְּלִיק, זִי נִישְׁתְּ צָעָר  
ברָאָכָן.

אייצֶט אֵין שוֹין דִּי גַּאנְצָע פֿאַמִּילְיאָע פֿוֹן מילנער געוואָרָן בֵּין גָּאָר  
אוּמְרוֹאֵיק. דִּי מילנערקָע האָט אָ פֿאַרְצְּוּיְפֿלְטָע גַּעֲבָרָאָבָן מִיט די העַבְּתָא,  
דָעָר קלִינְיָנָר יָאָן האָט זיך פֿוֹנָאַגְּדָר גַּעֲוָיָנִין מִיט בִּיטָעָר טָרָעָר אָוֹן  
יאָאנָס גַּעַטְרִיִּי, שְׁוֹאָרֶץ הִינְטָל האָט זיך פֿוֹנָאַגְּדָר גַּעֲבָילְט מִיט אַוּלְכָע  
בִּילְעָרִיעָן, אֵוֹעַס האָט פֿאַרְהָילְכָט דָעָם גַּעֲרוֹישָׂ פֿוֹן דִּי שְׁטוּרָעָמְדִיקָע  
כוֹאָלְיאָע.

דָעְרוֹוִיל אֵין אַנגָעָקָומָעָן אָ רַעֲטָנוֹגְּ-שִׁיפָּל. דִּי רַעֲטָר האָבָן גַּעֲזָוָכָט  
די מִיל, אַבער דִּי פֿלִיגְלָעָן זִינְגָּעָן שוֹין גַּעֲוָעָן אַרְאָפְּגָּעָרִיסָּן אָוֹן פֿוֹן די

וואסער-כוואלייעס האט זיך קוייט, קוייט אַרוֹוִיסגָעּוֹן דער שפֿיז פֿון מיל-  
טּוֹרְעַם; נאָך אַיִין מִינּוֹת אָוֹן אַלְעַ וּוֹאַלְטַן פֿאָרוֹנוֹקָעַן גַּעֲוָאָרַן אַיִין דֵי כּוֹזָאַ  
לִיעַס פֿון שְׁטוּרְעַמְדִיקָן יִם.

צומ גליק, האבן די רעטער דערהערט דעם הונטס בילעריעץ. שנעל  
זַיְגָעָנָן זַיְגָעָקָומָעָן מִיט זַיְעָר שְׁיפָל צַו דָעַר מִיל. אָוֹן אַיִין מאָמָעַנְתַּ  
וּצְעַן די צַעהַיְדַעְתַּע כּוֹזָאַלְיִיעַס האָבָן זַיְגָעָלְאָזַט עַטְוֹאָס נִידָעַרִי  
קָעַר, האָבָן זַיְגָעָן קָלִינְגָעַט פֿעַנְצְטָעַרְלַעַן פֿון מִילְטּוֹרְעַם גַּעֲרַאַטְעַוּעַט  
דעם מִילְנָעַר, די מִילְנָעַרְקָע אָוֹן זַיְעָרְעַ שְׁכָנִים.

וּוֹעַן עַס אַיִין גַּעַקְוּמָעָן די רַיְיַה צֻוְּמָעַן קָלִינְגָעַט יָאָן, וּוֹעַמָּעָן זַיְגָעַמָּעָן  
הָאָט גַּעַוְאַלְטַן גַּעַמָּעָן אַיִין אִידְעַ אַרְעַמָּס. הָאָט עַר נִישְׁתַּגְעַוְאַלְטַן אַרְיַיְן  
אַיִן שְׁיפָל צַו זַיְגָעַנְיִיעַן שְׁוֹאַרְצַן הִינְטַל. עַר הָאָט זַיְגָעַנְטַל פֿעַסְטַ  
צַוְעַדְרִיקַט צַו זַיְגָעַנְיִיעַן צִיטְעַרְדִּיקָן הַעַרְצַל אָוֹן אַיִן שְׁיפָל צַוְאַ  
מַעַן מִיט אִים.

איַן האַלְאַנד, אוּיף אָן אַינְדוֹזֵל, נִישְׁתַּגְעַוְאַלְטַן דָעַר דָאמְבָע, אַיִן אַ  
וּוֹנְטָמְיל גַּעַוְעַן, האָבָן די כּוֹזָאַלְיִיעַס פֿון יִם די פֿלְיגָלְעַן פֿאָרְטְּרָאָגָן,  
אַבְעַר דָעַר מִילְנָעַר, די מִילְנָעַרְקָע אָוֹן זַיְעָר יִנְגָעַלְעַ אַיִן מִיט זַיְגָעַ  
טְרִיאַיְעַן הַונְטַ, זַיְגָעַן צְוֹרִיקְגַּעַקְוּמָעָן. מִיט נִיעַגְעַת כּוֹחַת האָבָן זַיְגָעַ  
דעם יִם אָוֹן דָעַם וּוֹינְטַ...



מַתְּדָה-פִּישְׁזֶה-פְּלִינְגְּלִין  
פָּוֹ זָאָרְטָח



## מיט דיא כישוף פְּלִינְגֶּלֶען פָּזּוֹ זַזָּאַרט

ומ ערשותן מאל אין איר ליעבען האט די קלילגעז ושהקלין באָז קומען אַ מותנה אַ בּוֹך. דאס בּוֹך אַין געווען געבענדן אַין אַ שיבינעם גרינעם אַיניבונד. אויפֿן גרינעם טאָול אַין געווען אַיסיגעמאַלט אַ בלאנְד, בלויַיַּאוּיגַק מִידְעָלָע, ווֹאָס האָט ווֹי אַ פִּיגְגָּלָע גַּשׁוּבָּט אַבּוֹר הַוִּיכָּע בּּערְגָּה אַבּוֹר טִיפְּפָע טָאלְנִי, אַבּוֹר גַּדְיכְּטָע וּוּלְדָעָר, אַבּוֹר שְׂטָעָט אָזְנָעָרָפְּעָר, ווֹאָס האָבּוֹן זַיְדְּגַּעֲוָעָלְבָּ.



ס'איוֹ דאס ערשותן זַיְדְּגַּעֲוָעָלְבָּר ווֹי וְשַׁאֲקָלִין לְעָרְבָּת אַין דָּעָר גַּרוֹיסָצָר שָׁוָּל אַון שְׁוִין האָט זַי זַיְדְּגַּעֲוָעָלְבָּט לִיְעָבָּעָן אָזְנָעָרָפְּעָר. אַין אַיר קְלָאָסְטָן בּוֹך לִיְעָבָּט זַי שְׁוִין גַּאֲרָר פְּלִיסִיך. זַי קָעָן שְׁוִין אַלְעָגָע שְׁוִיכְכָּטָעָס אַוְיָח אַוְיָנוּיִינִיק. אַבּוֹר אַיצְצָט נְעָמֵט זַיְדְּגַּעֲוָעָלְבָּר אַלְיָין אַנְטְּפָלְעָקָן די ווֹנוֹן דְּעָרְלָעָכָע גַּשְׁוִיכְכָּטָע, ווֹאָס עַס זַאגְן אַיר די פְּאַמְּעָלָעָר, אַבּוֹר דִּיטְפָּלָעָר אַרוֹסְגָּעָלְיִעְנָטָע וּוּרְטָעָר פָּזּוֹ אַיר נְיִיעָם בּוֹך מִיט אַזְאָגְשִׁינְעָם. גַּרְיָינָעָם אַינְיָבוֹנָה. וְשַׁאֲקָלִין לִיְעָבָּט אַוְיָטָן קָל : „אַיְזָן גַּעֲוָעָן אַנְאָל אַמִּידְעָלָע הָאָט זַי גַּעֲוָאָלָט אַלְיָזָן וּוּסָן אָזְנָעָרָפְּעָר. זַי הָאָט גַּעֲוָאָלָט זַיְן אַין אַלְעָגָע לְעַנְדָּעָר, אַין אַלְעָגָע שְׂטָעָט. אַין אַלְעָגָע דֻּעָרָפְּעָר, אַין דִּי גַּדְיכְּטָע וּוּלְדָעָר אָזְנָעָר אַוְיָח די הַוִּיכָּע בּּערְגָּה. אָזְנָעָר דִּי וּוּלְטָעָט אַין אַזְוִי גַּרְוִיס אָזְנָעָר דָּאָס מִידְעָלָע אַזְוָּק צּוֹם אַלְטָג, קְלוֹגָן מָאָן, ווּעַמְּעָן אַלְעָגָע קִינְדָּעָר האָנָּן גַּעֲרָופֿן מִיטָּן נְאָמָּן „זַיְדְּגַּעֲוָעָלְבָּר“ אָזְנָעָר גַּזְוָאָגָט :

— אַיך האָב גַּעֲהָעָרט — אָזְנָעָר אַלְעָגָע קִינְדָּעָר ווּיְסָעָס — אָז דָּה דָּעָר אַלְטָעָר „זַזָּאַרט“, פָּאַרְמָאָגָסָט אַזְאָגָע כִּישְׁוֹפָן, ווֹאָס אָזְנָעָר נְעָמֵט עַס אַרְיָין אַין דִּי אַוְיָגָן, צַי אַין די אַוְיָעָרָן, קָעָן מַעַן דָּעָט ווּינְגָטָר, זַעַן אָזְנָעָר פָּזּוֹ אַלְיָזָן דָּעָר וּוּלְטָעָט. ווּיל מַעַן — זַעַט מַעַן דָּעָט פְּרִילְינָג. אָזְנָעָר ווּיל — דָעָרְרוּסָט מַעַן זַיְן, ווֹי עַס לְעַבָּן דִּי גַּאֲלָדָעָנָע פִּישְׁעָלָעָק אָזְנָעָר אָזְנָעָר ווּיל — אַיְזָן אַזְנָעָר בּוֹיד פָּזּוֹ גַּרְוִיסָן ווּאַלְפִּישָׁ; ווּיל מַעַן — זַעַט מַעַן די בִּינְגָן האָנִיק אָזְנָעָר ווּיל מַעַן — זַעַט מַעַן, ווֹי עַס קוּוּלָּט פָּזּוֹ די טִיפְּנָשָׁן פָּזּוֹ דָעָר עַרְד אַרְוִיס דָעָר

לויטערער, קריישטאלענער קוואל. אין עס טאכע אמת. און דו קענסט מיר וויאן, ווי עס קרייכט דער ווארעם און ווי עס פלייט דער אדלער? אין עס ריכטיק, און דו קענסט לערבען, ווי עס אָרבַּעַת אֵין די טיפענישן פון דער ערְד דער קוילנגוועבר און ווי ס'בויט פֿאַלְאַצְּן אֵין טוּרַעַט דער מוייערער? איך, די קלײַינֶינֶק וְשָׁאַקְלִין, וויל אלץ זען, איך וויל אלץ וויסן. איך בעט דיר, טייערער, גוטער זידעג, זאג מיר אויס דין סוד, דין כישוף וויל איך ...

דער אלטער „ז'יידיז'ווארט“ האט מיט אַ לִיבְנָה שְׂמִיכָל אַנְגְּקָוֹקָט דאס קלײַינֶע מיידעלע. ער האט אַ בלִיך גַּעֲטָאָן אֵין אַירָע בְּלִיעָה אוּגָן אֵין ער האט באַלְד דערזען, אַן אָזָעַלְכָּע אַוְיגָן ווי ס'קִינְד פֿאַרְמָאָגָט, ווילן טאכע



זען אַן זען סי דאס, וואס אַן נאענט אַן סי דאס, וואס אַן וויאט; סי דאס, וואס אַין טִיך אַן סי דאס, וואס אַין הוֵיך.  
— גוט — האט דער אלטער זיידע גענטפערט — איך גיב דיר דאס „ערלעכָע וְוָאָרֶט“. —

— דאס וויארט, אַן וואס? — פרעגט דאס מיידעלע.  
— דאס וויארט אַין שְׂרִיפָת, מײַן קִינְד — האט אַיר גענטפערט דער זיידע — אַן אִיצְט וויאַסְטוּ דַעַם „כִּישׁוֹפְדִיקָן סָוד“...  
ושאַקְלִין האט געלײַענט אַין מאָל אַן צוּווִי מאָל אַן דָּרְיִי מאָל דאס ערְשְׁטָע בָּוֹך, וואס זִי האט באַקְוּמָעָן אַ מְתָנָה. אַן זִינְט דַּמְמָאָלְט שׂוּעָבָט זִי מִיטָּן וויאָרֶט אַיבָּעָר דָּרָר וּוּלָט, ווי אַ פִּיגָּעָלָע מִיט אַירָע כִּישׁוֹפְדִיקָע פְּלִיגְלָעָן.

## דאָס זוֹנוּדָעֶלְעֶבֶעַ פִּוְּפָעֶלְעַ

מְאֻלָּה, גָּאָר אַמְּאָל אֵין עַס גַּעֲוֹעַן, וּוּנְן אֵין יְרוּשָׁלָם אֵין גַּעַשְׁתָּאָר  
בְּעַן דָּעֶר גַּרְוִיסָּעָר, יְדִיְשָׁעָר הַיְלִיקָּעָר פָּאָלָאָז, דָּעֶר בִּתְהַ  
הַמִּקְדָּשׁ. זַיְינְגָּן אֵין פָּאָלָאָז גַּעֲוֹעַן פִּילְמְזַיְּקָעָר, וּוּאָס הַאָבָן  
גַּעַשְׁפִּילְט אָוִיךְ פִּילְמְזַיְּקָעָר אַינְסְטוּרָומְעַנְטָן; אָוִיךְ הַאַרְפָּעָס,  
אוִיךְ פִּידְלָעָן, אוִיךְ פְּלִיטָיְטָן אֵון צְוִישָׁן אַלְעָ שִׁינְגָּעָר מְזַיְּקָעָר  
אַינְסְטוּרָומְעַנְטָן אֵין גַּעֲוֹעַן אַוְונְדָּעֶלְעֶבֶעַ פִּיפְּלָעַ.



דאָס פִּיפְּלָעַ אֵין גַּעֲוֹעַן פָּוּן הַאָלָאָז, אַ פּוֹסְטָעָר הַאַלְצִירָעָר, מִיט אַיְנִיקָע  
קְלִינְיָע עַפְעַנוּנְגָּעָן. אַבָּעָר דִּי קְלָאנְגָּעָן פָּוּנְעָמָן פִּיפְּלָעַ הַאָבָן אַלְעַמְּעָן  
בְּאַצְוּבָעָרט.

פָּוּן וּוּיִיט, וּוּיִיט, פָּוּן דִּי בָּרְגָּ אֵין טָאָלָן פָּוּן יְדִישָׁן לְאַנְד אֵין מַעַן  
גַּעַקְוּמָעָן הַעֲרָן דִּי וּוּנְדָעֶלְעֶבֶעַ מְזַיְּקָעָר פָּוּן דָּעָם פּוֹסְטָעָן פִּיפְּלָעַ. אַלְעָ הַאָבָן  
עַס בְּאַוּנְדָּעָרט. אֵין מְאָל הַאָט דָּעֶר קָעְנִיגָּ זִיךְ צְגַהְעָרָת צָו דָּעֶר מְזַיְּקָעָר  
אֵין עַר אֵין אוִיךְ גַּעֲוֹאָרָן פָּאָרְכִּישָׁוֹפֶט פָּוּן דִּי קְלָאנְגָּעָן.  
הַאָט בָּאָפּוּילְן דָּעֶר קָעְנִיגָּ מַעַן זָאָל אִים בְּאַוּיְינָן דָּעָם וּוּנְדָעֶלְעֶבֶעַ  
מְזַיְּקָעָר אַינְסְטוּרָומְעַנְטָן. הַאָט מַעַן גַּעַטָּאָ, וּוּ דָעֶר קָעְנִיגָּ הַאָט בָּאָפּוּילְן.  
אֵין דָעֶר קָעְנִיגָּ גַּעֲוֹאָרָן דָּעֶרְשְׁטוּנָט, זַעַנְדִּיק דָאָס פִּיפְּלָעַ. סְאַיְן  
גַּעֲוֹעַן אַ פּוֹסְטָעָר הַילְצָעָרָעָר רָעָר. נִישְׁתְּ מַעַר.

— זָאָל מַעַן דָאָס פִּיפְּלָעַ בָּאָדָעָן מִיט גָּאָל אֵון מִיט גִּינְגָּאָל, זָאָל  
מַעַן עַס בָּאָצִירָן מִיט טִיעָרָע אַיְדָלְשְׁטִיבָנָעָר ! — הַאָט בָּאָפּוּילְן דָעֶר קָעְנִיגָּ  
הַאָט מַעַן גַּעַטָּאָן, וּוּ דָעֶר קָעְנִיגָּ הַאָט גַּעַהְיִיסָּן. הַאָט מַעַן גַּעַרְפָּן  
דָּעָם בָּעָסָטָן גָּאָלְדְּשָׁמִידָן, דָּעָם בָּעָסָטָן בְּרִילְיאָנְטָן-שְׁלִיפָּעָר, דָּעָם בָּעָסָטָן  
צִירְוָנוּגְּ-מִיסְטָעָר אֵון דִּי קִינְסְטָלָעָר הַאָבָן אַוִּיסְגָּוּפָצָט דָאָס פְּשָׁוֹטָעָ פִּיפְּלָעַ,  
אֵוֹ סְאַיְן עַס נִישְׁתְּ גַּעֲוֹעַן צָו דָעֶרְקָעָן. עַס הַאָט זִיךְ גַּאֲרִבָּשָׁט גַּעֲוֹאָלָט  
גַּלְיִבָּן, אֵוֹ דָאָס אֵין גַּעֲוֹעַן אַ פְּרָאָסְטָעָר, פּוֹסְטָעָר הַאַלְצִירָעָר.

הַאָט מַעַן גַּעַבְּרָאָכְט דָאָס פִּיפְּלָעַ אֵין בִּתְהַמִּקְדָּשׁ, מַעַן הַאָט גַּעַנוּמָעָן  
שְׁפִּילְן אוִיךְ דָעָם פִּיפְּלָעַ, נָאָר דָעֶר כִּישְׁוּפָ אֵין אוּוּקָעָר.  
בְּאַצְוּבָעָרט. עַס הַאָט גַּעַשְׁפִּילְט, נָאָר דָעֶר כִּישְׁוּפָ אֵין אוּוּקָעָר.

לוּיָט אָן אַלְטָעָר יְדִישָׁעָר אַגְּדוֹה.

# דער אלטער מאן אוּז ווַיְוָן גַּעֲמָל



ס איז געווען אַמְּאַל אֵין אַ וּוִיטָן לְאַנְּד אַ קְלוֹגָעֶר מְאַן.  
ער איז געווען אַזְוִי בָּאַרְיִמְתַּ מִיט זַיִן קְלוֹגָשָׂאָפַט, אָנוּ פָּוּן  
אוּמְעָטוּם, פָּוּן אַלְעַ עַקְוָן וּוּלְטַ פָּלְעָגַט מַעַן קְוּמָעַן צַו אִים  
פָּרְעָגַן קְלוֹגָעַ עַצְוֹת. ער איז געווען זַיִיר אַ גּוֹטָעָר אָנוּ ער  
פָּלְעָגַט קִינְגָּעַם נִישְׁט אַפְּזָאנְגַן אַוְיְפְּצָוְנְעַמְעַן, אַבְּעָר וּוּאָס  
עַלְטָעָר ער איז געווערָן, אַלְצַ מַעַר בָּאַרְיִמְתַּ אֵין ער גַּעֲוָאָרָן אָנוּ וּוּאָס  
מַעַר ער איז בָּאַרְיִמְתַּ גַּעֲוָאָרָן, אַלְצַ מַעַר מַעַנְטָשַׁן זַיְנָעַן גַּעֲוָעַמְעַן צַו  
אִים. אַזְוִי פִּיל מַעַנְטָשַׁן זַיְנָעַן גַּעֲקָוּמָעַן, אָנוּ ער האָט שַׁוִּין בַּיַּיַּן  
בְּעַסְטָן וּוְילָן נִישְׁט גַּעֲקָנְבַּט אַלְעָמָעַן אַוְיְפְּנְעַמְעַן אָנוּ יַעַדְן גַּעֲבָן אַ קְלוֹגָעַ  
עַצְוֹת.

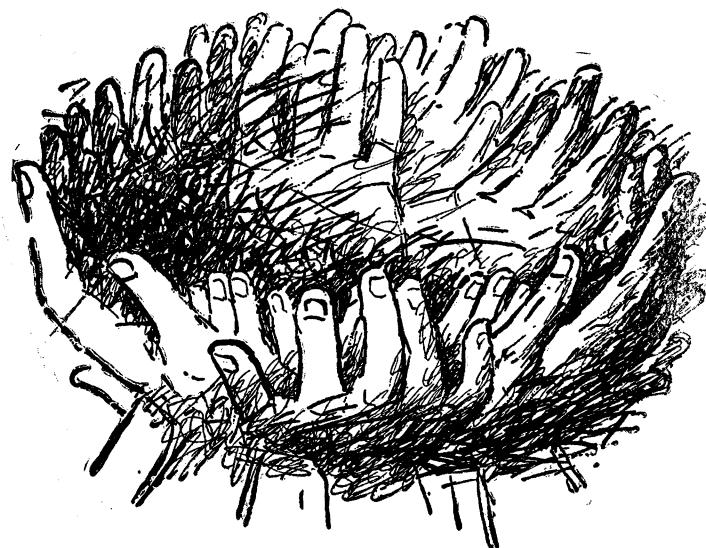
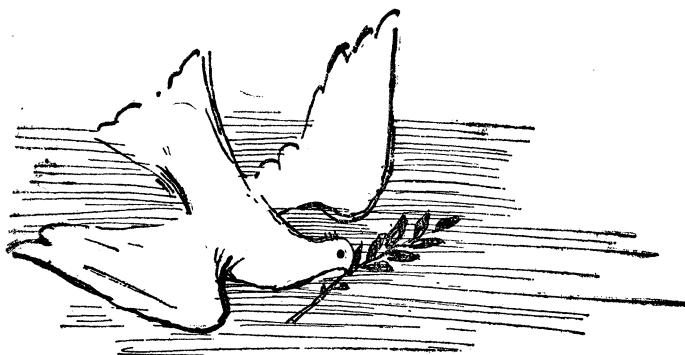
אֵין ער דָּאָר אַבְּעָר גַּעֲוָעַן אַ קְלוֹגָעֶר מְאַן, האָט ער זַיִך פָּאַרְקָלָעָרט  
אָנוּ גַּעֲזָוָכְט אַ מִיטָּל, וּיְ אַזְוִי אַלְעַ מַעַנְטָשַׁן זַאֲלַן קְעָנָעַן גַּעֲפִינָעַן זַיִן רָאָט.  
ער האָט לְאַנְּג אָנוּ גַּעֲטָרָאָכְט אָנוּ טְרָאַכְטָנְדִּיק אַזְוִי וּוּעָגַן אַלְעַ  
פָּאַרְשִׁידְעָנָעַ מַעַנְטָשַׁן, וּוּלְכָעַ פָּלְעָגַן קְוּמָעַן צַו אִים אֵין לִיְּחַדְּ פָּוּן לְאַנְּגָעַ  
יאָרָן, צַו הַעַנְן זַיְנָעַ קְלוֹגָעַ רִידַּ, האָט ער אַוְיְסָגְעָפְנוּן, אָנוּ אַלְעַ מַעַנְטָשַׁן  
וּוְילָן אִינְסָ: לְעָבָן אֵין פְּרִידְן אָנוּ אַין גַּלְיַקְ.

הַאָט דָּעָר קְלוֹגָעֶר מְאַן גַּעֲנוּמָעַן זַיִן גַּרְוִיסָע גַּעֲנְדְּזָעַן פָּעַדְעָר אָנוּ  
אַגְּנָעָשְׁרִיבָן אַוִּיך אַ וּוִיטָן פָּאַרְמָעַט אַיְבִּיקָע וּוּרְטָעָר אָנוּ אַגְּנָעָזָאָגָט אַלְעַ  
זַיְנָעַ שְׁטוּבְמַעְטָשַׁן:

— אָט דִּי דָּזְוִיקָע וּוּרְטָעָר מִיְּנָעַ זַאֲלַט אַיְר וּוִיְּנָעַ אַלְעַ מַעְטָשַׁן,  
וּוּאָס וּוּעָלָן קְוּמָעַן מִיר פָּרְעָגַן, וּיְ אַזְוִי צַו לְעָבָן אֵין פְּרִידְן אָנוּ אַין גַּלְיַק.  
אָנוּ אַוִּיב זַיִי קְעָנָעַן נִישְׁט לִיְּעָנָעַן, זַאֲלַט אַיְר זַיִי פָּאַרְלִיְּעָנָעַן אַוְיְפָן קוֹל,  
אָנוּ אַוִּיב זַיִי פָּאַרְשְׁטִיעָן נִישְׁט אַוְנְדָּזָעָר שְׁפָרָאָ — זַאֲלַט אַיְר זַיִי פָּאַרְ  
טִיעָשָׁן אַוִּיך זַיִיר שְׁפָרָאָ.

אֵין גְּרָאָד גַּעֲוָעַן צַוִּישָׁן זַיְנָעַ נַאֲעַנְטָעַ פְּרִינְגַּט אָמָאָן, וּוּאָס האָט  
לִיב גַּעֲהָאָט צַו צִיְּכָעָנָעַן אָנוּ צַו מַאֲלַן אַוִּיך דִּי פָּאַרְמָעַט אָנוּ אַוִּיך דִּי  
וּוּעָנָט אַלְעָרְלִיִּי בִּילְדָּעָר אָנוּ גַּעֲשְׁטָאָלָטָן. זַאֲגָט ער צֻום קְלוֹגָן מְאַן:

“זאג מיר דיין געדיאנק אונ איך וועל אים אויסמאַלָן אויף דער גראיסער זואָגט, וועסטו זען, אָז אלע מענטשן פון אלערלי לענדער אונ שפראָכוּן וועלן אים פֿאַרְשְׁטִינֶן.”



האט אים דער קלוגער מאָן גענַטפֿערת מיט אַט די ווערטער:  
— אַיר ווילט גליק, אַיר ווילט פרידן — טוֹט נישט דעם צוּיַּטָּן,  
ויאָס אַיר ווינטשט נישט, מען זאל אַיך גופא טאג.  
דער מאָלעַר האַט געקלערת דריי טאג אָון דריי בעכט אָון נישט  
געקענעט באָקלערן, ווי אָזוי ער זאל עס אויסמאַלָן, אָז אלע מענטשן

וואלן עס פארשטיין. איז ער געקומען צום קלוגן מאן און אים געפֿרגעט  
אָן עצה, ווּאָס ער זאל אויסמַגָּן.

רופט זיך אָפּ צו אִם דער אלטער קלוגער מאָן:

— מאָל אויס מענער אָונָן פרויינָן אָונָן קינדער פֿוֹן אָלֶעָ פֿאָרבּוֹן אָונָן  
פֿוֹן אָלֶעָ דְּאסָן. אָלֶעָ גַּבְּנוּ זיך די הענט. אָן אַיִן גַּרְוִיסָן גַּעֲפְּלַעֲכָט פֿוֹן  
אָלֶעָמָעָנס הָעֵנָט, ווּאָס זַעַט אוּיס וּוּי אַבוּטָע נָעָסָט, פְּלִיט אַרְאָפּ מִיט  
אָן איילביבְּרַטְ-בְּלָאָט אַיִן שְׁנָאָבָּל אַּךְ וּוּיְיטָע טֻוּב.

דער אלטער קלוגער מאָן פֿוֹן וּוּיְיטָן לְגַנְּד אַיִן שְׁוִין לְאָנָג גַּעַד  
שְׁטָאָרְבוֹן, אַבְּעָר זַיִן גַּעַבָּט אַיִן גַּעַבְּלוֹבָן. אָונָן גַּעַגְּבָּן הָאָט דָאָס דָאַזְיקָע  
גַּעַבָּאָט דער גַּרְוִיסָעָר יִדְיִישָׂעָר גַּעַלְעַרְנַטָּעָר, ווּאָס הָאָט גַּעַלְעַבָּט מִיט אַיִן  
בָּעָר צְוּיִי טְוִינָט יָאָר צְוִירִיק, הָלָל.

## דער קלעומער און דער זיין



ין א וווײַטן לאנד, בי א ברייטן שטראַמְּקָן בלוייען טיך,  
האט געלעבעט אַמָּל אַלטער אַרְעָמָּרְ קְלָעָמָּר. ער האט  
געהאָט אָנוֹ אַלט פִּידְעָלָעָ אָנוֹ גַּעַשְׁפִּילָטָה האט ער אויפָּן פִּיר  
דָּעַלָּעָ אַזְעַלְכָּעָ וּוּנְדָּעַלְכָּעָ לִידְעָר אָנוֹ אַזְעַלְכָּעָ צּוּבָּעָרִי  
דיַקָּעָ נִיגָּנוּמִים, אָנוֹ אַלְעָ מַעֲנְטָשָׁן, אַלְעָ קִינְדָּעָר אָנוֹ אַפְּילָוּ דיַ  
שְׁטוּבִּיקָּעָ חִוּתָּה, דיַ הִינְט אָנוֹ דיַ קָּעָץ אָנוֹ אַפְּילָוּ דיַ גְּרִילָן, אַפְּילָוּ דיַ פְּלִינָּן  
פְּלָעָגָן הָעָרָן זִין שְׁפִּילָן פָּאַרְגָּאָפְּטָעָ אָנוֹ פָּאַרְצְּוּבָּעָרָטָעָ, הָעָרָן אָנוֹ שְׁוּוּיְגָן,  
שְׁוּוּיְגָן אָנוֹ טִיף זִיךְ פָּאַרְקָלָעָרָן...

איַן אַיְן מַאל גַּעַקְוּמָּעָן צּוֹם אַרְעָמָּעָן קְלָעָמָּר אַרְיִיכָּרָמָּן, אַגְּגָעָ  
טָאָן וּוֵי אַפְּרִינְצָן אָנוֹ אַוִּיסְגָּעָפְּזָצָט מִיט גָּאָלָד אָנוֹ בְּרִילְיאָנְטָן, אַוִּיךְ אַלְעָ  
זִיְּנָעָ פִּינְגָּעָר גְּרָאָבָּעָ רִינְגָּעָן מִיט דִּימְעָנָטָן אָנוֹ סָאַפְּרִינְצָן אָנוֹ אַפְּילָוּ דיַ  
קְנָעָפָּן זִין רָאָק זִיְּנָעָן גְּעוּוּנָן וּוֵי בְּרִילְיאָנְטָעָן אַיְדְּלָשְׁטָיְגָעָר.

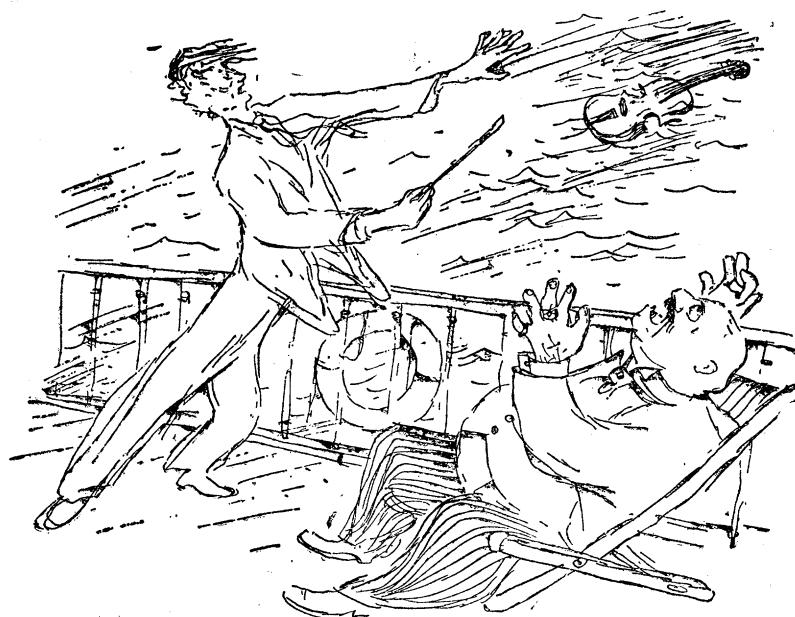
הָאָט דָּעָר רִיְיכָּרָמָּן גַּעַהְעָרָט שְׁפִּילָן דָּעָם אַרְעָמָּעָן קְלָעָמָּר, הָאָט  
ער גַּעַפְּגָּטָט מַוְּיל אָנוֹ אַוִּיעָרָן אָנוֹ אַיְן גְּעוּוּנָן אַזְוִי פָּאַרְכִּישָׁוּפָט, אַזְוִי בָּאַצְוִידָּי  
בָּעָרָט אָנוֹ אַזְוִי טִיף פָּאַרְקָלָעָרָט, אָנוֹ ערְהָאָט אַזְשָׁ פָּאַרְגָּעָסָן וּוּנְגָן זִיְּנָעָ  
גְּרוּסָעָ גַּעַשְׁעָפָּטָן, צְוִילָּבָּעָ וּוּלְכָּעָ ערְהָאָט גַּעַקְוּמָּעָן אָנוֹ וּוּיְטָן לאָנְד אָנוֹ  
זִיךְ פָּאַרְטְּוִימָט אָינוֹ וּוּנְדָּעַלְכָּעָ טְרִימָעָן...

איַן מַאל זָאָגָט דָּעָר רִיְיכָּרָמָּן צּוֹם אַרְעָמָּעָן קְלָעָמָּר:

— אַיךְ וּוּלְדִיר אַפְּגָּבָּן אַהֲלָפְּטָ פָּוּן מִין פָּאַרְמָעָן, אַיךְ וּוּלְ  
דִּיךְ אַוִּיסְפָּצָן אָנוֹ סָאַמְּעָט אָנוֹ אַיְן זִיךְ, אַיךְ וּוּלְדִיר שְׁעַנְקָעָן דִּימְעָנָטָן  
אָנוֹ בְּרִילְיאָנָטָן. קָוָם מִיט מִיר. פָּאַרְלָאָזָן דָּעָם טִיךְ דָּעָם בְּרִיטָן אָנוֹ דָּעָם  
בלְוִיעָן, פָּאַרְלָאָזָן דִּין הַיִּם, דִּי גְּרוּעָ אָנוֹ דִּי אַרְעָמָעָ. קָוָם צּוֹ מִיר — אָיִן  
פָּאַלָּאָזָן וּוּעָסָטוֹ וּוּיְגָעָן, וּוּסְטָ שְׁפִּילָן בְּלוּיָּה פָּאַרְמָר, פָּאַרְמָר אַלְיָין.

דָּעָר אַרְעָמָּר קְלָעָמָּר הָאָט גַּעַנוּמָּעָן זִין פִּידְעָלָעָ, עַס אַרְיִינְגָּעָלִילִיגָּט  
איַן פָּאַרְשְׁטוּבָּטָן שִׁידְ אָנוֹ מִיטָּן וּוּנְדָּעַלְכָּעָן אַינְסְטְּרוּמוּנָעָן אַונְגָּטָעָן,  
אַרְעָמָעָ אָיִן ער אַרְיוֹף אַוִּיךְ אַשְׁיָּה, וּוּאָס אָיִן גַּעַשְׁוּוּמָעָן אַיבָּעָר דָּעָם בְּרִיטָן,  
בלְוִיעָן טִיךְ.

דער רייכער מאָן האָט אַים באָפּוילָן, ער זאל שפִילָן אַ לְיד פָּונְזָן זַיִד  
 נָע לְידָעָר. דער אַרְעָמָעָר קְלָעָמָעָר האָט אַרוֹיסְגָּעָנוּמָעָן פָּונְ שַׁיְיד זַיִן פִּיְּ  
 דָּעָלָע, עָס צַוְּגָעָדְרִיקָט צָוֵם הָאָרֶצָן, גָּעָנוּמָעָן זַיִן סְמִיטְשִׁיק אָוָן גַּעֲוָאָלָט  
 נָעָמָעָן שְׁפִילָן. אַיז פָּלוֹצִים אַנְגָּעָקוּמָעָן אַ וּוֹינְט אַ בִּיעָרָה, אַ צַּאָרָנוֹדִיקָעָר  
 אָוָן אַרוֹיסְגָּעָרִיסְן פָּונְ זַיִן הָאָקָנָט דָּאָס פִּידָּעָלָע אָוָן עָס פָּאָרוֹזָאָרָפָן אַיז דִּי  
 טִיפָּעָנִישָׂן פָּונְ בְּלִוְיעָן טִירָ...  
**אַ פִּידָּעָלָע אָרִיָּן, אַ פִּידָּעָלָע אָרוֹוִיס — דִּי מַעְשָׂה אַיז אוֹוִיס.**



# די קעניגין און דער ערלעכער געלערטנער

מאל, גאר אמאל, איז אויף און איינדזול אין מיטן דעם גרייסן, בלויין ים געווען אַ קליגן, אבער ריך קעניגרייך. איבער דעם קעניגרייך האט געקיגנט אַ קעניגין, וואס האט פארמאגט פיל בריליאנטן, דימעטן און די שענסטע פערל אין דער וועלט.



איין מאל האט די קעניגין פאָרלוירן אַיינעם פון אַירע שענסטע בריליאנטן. זי האט גלייך אַרוייסגעלאָזט אַ רוף צו אלע אונטערטאנען פון אַיר קעניגרייך, אין וועלטן זי האט אַנגעזאגט :

ווער עס וועט געפינען דעם בריליאנט און אַים אַפְּגָעֶבָן פֵּאַר דרייסיק טאג, וועט באָקְומָען וַיִּעַר אַ רִיכָּעַ מְתָהָנָה. און דער, וואס וועט געפינען דעם בריליאנט און אַים אַפְּגָעֶבָן נֵאַר די דרייסיק טאג, וועט ווערן באַשְׁטְרָאָפֶט מיט טויט-שְׁטָרָאָפֶט.

גראָד האט דעם פאָרלוירענען גרויסן בריליאנט פון דער קעניגין געפינען אַ קלָּוגָעָר יִדְּשִׁיעָר געלערטנער, וואס אַיְזָן צופעליך געווען געקומען צו אַ בָּאוֹךְ אַוְיפָּן דָּאוּקָן איינדזול. ער האט, פונקט ווי אלע אַיְנוּוֹינָעָר פון דעם קעניגרייך, געהרט דעם קעניגלעַכָּן באָפְּעָל וועגן פאָרלוירענען בריליאנט, אבער אַנְשָׁטָאָט אַים אַפְּצָוְגָעֶבָן פֵּאַר די דרייסיק טאג, איז ער געקומען אַין קעניגלעַכָּן פָּאַלְאָץ מִיט אַ פָּאָר טאג שפֿעָטָאָר.

די קעניגין איז געווען זיִיעָר צופידן צוּרִיךְ צו געפינען אַיר פָּאָר לְוִירענען גרויסן בריליאנט, אבער פונדָעָסְטוּוּגָן האט דער הוַיְיךְ מאָרְשָׁאָל גַּעֲוָאָלָט אוּסְפִּירָן דער קעניגינָס באָפְּעָל אַון פָּאָרְמָשְׁפָּטָן דעם יִדְּשָׁן געלערטנָו צָוָם טוּיט, ווַיַּלְאָ ער האט אַים אַפְּגָעֶבָן נֵאַר די דָּרְיִיךְ סִיק טָאג.

אבער דער יִדְּשִׁיעָר געלערטנָעָר האט פָּאָרְלָאָנָגָט, מען זאל אַים צוֹלָאָן צו דער קעניגין.  
— אַיר ווַיַּלְאָ אַיר אוּפְּקָלָעָן, פָּאָרוֹזָס אַיךְ האָב אַפְּנָגָעֶבָן דעם

פָּרְלִוּיְרָעָנָם בְּרִילִיאַנְט נָאָר דֵּי דָּרִיסִיק טָעַג — הָאָט עַר גַּעֲזָגֶת צָוֵם  
חוֹף-מַארְשָׁאָל.

— גּוֹט — הָאָט גַּעֲזָגֶת דַּעַר הוֹף-מַארְשָׁאָל פָּוּן דַּעַר קַעֲנִיגַּן — זָאָל  
מַעַן אַיִם צַוְּפִין צָוֵם קַעֲנִיגַּלְעַכְן טְרָאָן אָנוּ זָאָל עַר דָּרְקָלָעָר, פָּאָרוֹוָאָס  
עַר הָאָט נִישְׁתָּאָפְּגָעַבָּן דַּעַם בְּרִילִיאַנְט פָּאָר דֵּי דָּרִיסִיק טָעַג  
וּוֹעֵן דַּעַר יִדְישָׂעָר גַּעֲלָרְנָטָעָר אִין אַרְיִינְגָּפִירָט גַּעֲוָאָרָן אִין  
קַעֲנִיגַּלְעַכְן טְרָאָן-זָאָל, הָאָט עַר זִיךְרָן פָּאָרְנִיגַּט אָנוּ גַּעֲזָגֶת צָוֵם  
קַעֲנִיגַּן :

— אַיךְ הָאָב גַּעֲקָעַנְט אָפְּגָעַבָּן דַּעַם בְּרִילִיאַנְט פָּאָר דֵּי דָּרִיסִיק  
טָעַג נָאָר אַיךְ הָאָב בְּכִיוֹן אַיִם אָפְּגָעַבָּן שְׁפָעַטָּר.

— אַזְׂוֵי גָּאָר ?! — הָאָט זִיךְרָן מִיטָּצָאָרָן אָפְּגָעַרְוָן דֵּי קַעֲנִיגַּן.  
— יָא — הָאָט אִיר גַּעֲנַטְפָּעַרְט מִיטָּצָאָר שְׁטִימָע דַּעַר יִדְישָׂעָר  
גַּעֲלָרְנָטָעָר — אַיךְ הָאָב גַּעֲוָאָלָט אָפְּגָעַבָּן בָּאָר דֵּי דָּרִיסִיק טָעַג  
כְּדַי צָוּ בָּאוֹוִיָּוּן, אָנוּ נִשְׁתָּאָפְּגָעַבָּן דַּעַר צְוָגְזָגְטָעָר מַתָּנה אָנוּ נִשְׁתָּאָפְּגָעַבָּן  
מוֹרָא פָּאָר דַּעַר שְׁטוֹרָאָפָּה גַּיבָּ אַיךְ אָפָּה דָּאָס, וּוֹאָס אַיךְ הָאָב גַּעֲפָוָנָעָן, נָאָר  
דָּעַרְפָּאָר, וּוֹיֵל אַיךְ בִּין אָנוּ עַרְלָעַכְּבָּר מָאָן.  
די קַעֲנִיגַּן הָאָט דַּעַם יִדְיָשָׂן גַּעֲלָרְנָטָן גַּעֲלוֹיְבָּט פָּאָר זִיּוּן עַרְלָעַכְּקִיּוּת  
אָנוּ אַיִם גַּעֲשָׁאָנְקָעָן פִּילְ שִׁינְעָן אָנוּ וּוּרְטָפְּוּלָעָן זָאָכוּן.

## דער קלוגער פאסטוֹן

ז א לאנד א וויטן, אין די גאר אַלטָּע ציינָן האט געלעבט אָ  
קענינג, זואָס האט געהדרשט מיט קלוגשאָפֶט אָז געוויסן. אין  
מאל האט דער קענינג געהרט, אָז אין זיין לאנד געפֿינְט  
זיך א יונגעער פאָסְטוֹן, זואָס האט אָ נאָמען אין גאנצִן געגַט  
וועי דער קליגַסְטָעָר פָּן אַלְעָ מַעֲטָשָׁן.



דער קענינג, זואָס האט געוואָלָט האָבוֹן קלוגַע רַאֲטַגְּבָּעָר, האט געָ  
לאָזֶט רַוְּפָן דָּעַם יונְגָן פָּאָסְטוֹן צו זיך אַין פָּאָלְאָץ אָז אַים גַּעַזְגַּט:  
— אָך וּוּלְדִיר שְׁטָעָלֵן דָּרְיִי פְּרָאָגָן. אַיְבָּדוּ וּוּסְטָמֵר זַיְקָלוֹג  
פָּאָרָעַנְטָפָּעָרָן, מָאָר אַיך זיך פָּאָר מִין עַרְשָׁתָן רַאֲטַגְּבָּעָר.  
— גּוֹט, זָאגְטָן דער יונגעער פָּאָסְטוֹן. אַיך וּוּלְעַנְטָפָּעָר לְוִיט מִין  
פָּאָרְשְׁטָאָנד.

פרעוגט אַים דער קענינג :

— וּוּפִיל טַרָּאָפָּנָס וּוּאָסָעָר זַיְנָעָן אָז אַם פָּאָרָאָן?  
— דָּאָס אָז זַיְעָר לַיְכָּט צו ווִיסָּן, עַנְטָפָּעָר דָּעָר פָּאָסְטוֹן. זָאָל נָאָר  
דער קענינג באָפְּוִילְן אָפְּצָוּשְׁטָעָלֵן אַלְעָ וּוּאָסְעָרָן, זואָס לוּפָּוּן אָז אַם, וּוּלְ  
אַיך אַיְבָּעָרְצִיְּלֵן דִּי וּוּאָסְעַרְטַרְאָפָּנָס.

שְׁטָעַלְתָּ אַים דער קענינג אָ צְוִיְּטָעָרָפָּגָע :

— זָאגְטָן מִיר נָאָר, קלוגַעַר פָּאָסְטוֹן, וּוּפִיל שְׁטָעָרָן זַיְנָעָן אָז הַיְמָלָ  
פָּאָרָאָן?

— סְאָזֶן זַיְעָר לַיְכָּט צו ווִיסָּן, עַנְטָפָּעָר אַים דער קלוגַעַר פָּאָסְטוֹן.  
זָאָל נָאָר דער קענינג מִיר אוּיפְּשָׁטְעָלֵן אָ לַיְיָטָר, זואָס זָאָל קענְעָן דָּרְרִי  
לְאָגְנָעָן בֵּין צָוּם בְּלוּיָּעָן הַיְמָלָגְעֻוָּעָלָבָן, בֵּין צו דִּי שְׁטָעָרָן. אַיך וּוּלְ זַיְך  
נָעָמָעָן צְיִילָן אָז אַיך אָז וּוּלְ האָבוֹן אוּיסְגַּעַצְיָילָט, וּוּלְ אַיך אַיך זָאגְטָן  
גַּעַנְיִי דִּי צָאָל, אַבָּעָר צְוֹעַרְשָׁט זָאָל דער קענינג מִיר שָׁאָפָּן אָ שְׁטָעָרָן  
לַיְיָטָר.

— דו בִּיסְטָן קלָגוֹג, זָאגְטָן אַים דער קענינג מִיט אָ שְׁמַיְיכָל, אַבָּעָר אַיְצָט  
וּוּלְ אַיך דִּיר בָּעַטְנָן מִיר צו עַנְטָפָּעָר אַוִּיפָּ דָּעָר דָּרְיָטָעָרָפָּגָע :

— וויפל שעלאנצע איז דא אין דער איביקיט?

ענטפערט אים דער יונגער פאסטור:

— ווית פון דאנען איז א בארג פאראנגען. ער איז הויך און לאנג און בורייט. איז מאל איז טוינט יאל קומט צום בארג א פוגל צו פליין און ער ריבט אפ זיין שנאבל איז הויכן בארג. וווען דער בארג ווועט



דורך דעם פיגלס שנאבל וווען איז גאנצן אפגעריבן, ווועט דעמאַלט זיין  
איין סעCONDע פון דער איביקיט.

דעם קעניג זיינען די ענטפערט פון קלוגן פאסטור זיער געפעלן  
געוואָרן און ער האט אים באשטייט אלס זיין ערשותן ראנגבער.  
איין א לאנד א וויטן, איז די גאָר אלטע צייטן איז געווען א קעניג  
און געלעבט האט א פאסטור. דער קעניג איז אראָפ, דער פאסטור איז  
אַרְזִיף איז צו דער מעשה האט גענומען א סות.

לויט אן אלטער פאלקס-מעsha.

# דער פרינץ, זואם האט געזוכט די נאכטיקע טאג

(א מעשהלע פון ניינץ)



יגדר, צום נײַעַם יָאָר ווּעֶל אִיךְ אַיְיךְ דָּעֵצְיִילְּן אַ מְשָׁה  
מִיט נַעֲכְתִּיקָע טָאג. דַּי מַעֲשָׂה הַיִּבְשָׂת זִיךְרָן מִיט אַ קָּעְנִיגְּרִיךְ  
לְעַכְןּוּן פְּרִינְצָן, אַ זּוֹן פּוֹן אַ מַעֲכְתִּיקָעָר קָעְנִיגְּזָן, ווּעַלְכָעָר אַיְוּ  
גַּעֲוָעָן בְּאַשְׁטִימָט צּוֹ טְרָאָגָן אוֹוִיף זִיןְקָאָפְּ דִי קְרוֹין פּוֹן דָּעַם  
גַּאנְצָן קָעְנִיגְּרִיךְ. אַ קְרוֹין-פְּרִינְצָן אַיְוּ עַר גַּעֲוָעָן.

איין מַאל, דָּאָס אַיְוּוּן פְּוֹנְקָס צּוֹם אַנְקָס פּוֹן נְיַיְעַם יָאָר, האט  
דָּאָס יְנַגְּעַלְּעַ, דָּעַר פְּרִינְצָן, זִיךְרָן פְּוֹגָאנְדָּרְגָּעְוִיְּנִים. וַיְיַגְּעַן בְּאַלְד אַנְגְּעַקְעָמָן  
די קָעְנִיגְּלָעָכָע רָאַטְגָּעָבָר, דָּעַם פְּרִינְצָס דָּעַרְצָעָר אַוְן הוּוּיְּדָאַקְטָוִירִים.  
— פְּרִינְצָן, זואָס ווַיְיַנְסָטוּ? בִּיסְטָו קְרָאָנָק? עַס טָוָט דִּיר ווַיְיַיְדָעָר  
קָאָפְּ? אָפְּשָׁר גָּאָר דָּאָס הָאָרֶן? — האט מְעַן אִים גַּעֲרָפָעָג.

— יָא, יָא — עַנְטָפָעָרְטָ דָּעַר פְּרִינְצָן — עַס טָוָט מִיר טָאָקָע ווַיְיַיְאָן  
הָאָרֶן. אִיךְ ווַיְיַל זִיךְרָן שִׁידְןָן מִיטָּן פָּאַרְגָּאַנְגָּעָנָם יָאָר, אִיךְ ווַיְיַל  
בְּלִיבָּן מִיטָּן דִּי נַעֲכְתִּיקָע טָאג.

הָאָט דָּעַר עַלְטָסְטָעָר פּוֹן אַלְעַ קָעְנִיגְּלָעָכָע דָּעַרְצָעָר גַּעֲזָגָט צּוֹם  
פְּרִינְצָן :

— פְּרִינְצָן, דִּי נַעֲכְתִּיקָע טָאג קָוָמָעָן נִישְׁתְּ צּוֹרִיק, זִיךְרָן פְּלִיעָן אַוְעָקָר  
אַיְן דָּעַר פָּאַרְגָּאַנְגָּעָנָהִיט.

— ווַיְיַל אִיךְ זִין אַיְן דָּעַר פָּאַרְגָּאַנְגָּעָנָהִיט — עַנְטָפָעָרְטָ מִיט אַקָּאָר  
פְּרִיזָּעָר, ווַיְיַנְעַדְקָעָר מִינָּעָ דָּעַר פְּרִינְצָן.

— גּוֹט — רַוְּפַט זִיךְרָן אַפְּ דָּעַר קָעְנִיגְּלָעָכָע הַוּיְּפָ-מִיסְטָעָר — אִיךְ  
הָאָב אַיְן מִין גְּרוּיסָן קָעְנִיגְּלָעָכָע פְּנָקָס פָּאַרְשָׁרְבָּן אַלְעַ גַּעֲשָׁעָנִישָׁן פּוֹן  
דִּין לְעַבָּן. טָאגְ-אַיְן, טָאגְ-אַוִיסָן הָאָב אִיךְ גַּעֲשָׁרְבָּן אַלְזָן, זואָס דַּו הָאָסָט

געועען, אלץ, וואס דו האסט געהערט, אלץ, וואס דו האסט געתאן. ווילסטה פרינץ, וועל איך דיר פאָרלַיעַנְעַן פונעם פנקס.

— לײַעַן! — באָפּוֹיַלְטַ דער פרינץ.

עפָגֶט דער קעניגלַעַכֶּר שְׂרִיבְּעֵר דעם גְּרוּיטְּן פְּנָקֵס אָוּן ער בְּלָעֵז טערט די בלעטער פֿוּן נְעַכְּטִיקָע טְּבָגָג. ער לְּיַעֲנֵט:

„אין ערישטן טאג פונעם נְיַיעַם יָאָר האָט דער פרינץ זיך פֿאָרְבְּעַנְקָט נְאָר דעם אַלְטָן יָאָר. האָט מעָן גְּעוּרָפָן דעם קעניגלַעַכֶּר שְׂרִיבְּעֵר אָוּן מעָן האָט אַיְם פֿאָרְגְּעַלְיַיְעַט פונעם פְּנָקֵס פֿוּן יָאָר, וואס אַיְם אַזְוּקָע. אָוּן עָס זַיְינְעַן פֿאָר די אוּיגָן פונעם פרינץ אוּפְּגַעַלְעַט גַּעַוּאָרָן די נְעַכְּטִיקָע טְּבָגָג.“

דער פרינץ האָט אוּפְּמַעְרְקוֹאמָט געהערט אָוּן אַיְם אַזְוּי שְׁטָאַרְקַ פֿאָרְד זַיְינְעַן גַּעַוּאָרָן אַיְם דעם נְעַכְּטָן, אָוּן ער האָט גְּאַרְנִישְׂט בְּמַעְרְקָת, ווּי עָס אַיְם אַנְגְּעַקְוּמוּן דער נְיַיעַר טאג פֿוּן נְיַיעַם יָאָר.

ערישט אוּיפָ מַאְרָגָן, ווּעַן אַלְעַ שְׁטָרְעָן אַיְפָן הִימָּל זַיְינְעַן שְׁוִין גַּעַז ווּעַן אוּיסְגַּעַלְאָשָׁן אָוּן ווּעַן עַס האָבָּן זיך שְׁוִין גַּעַנְוּמוּן בְּאַוְיִינְן די עַרְדַּ שְׁטָעַ שְׁטָרְאָלָן פֿוּן צְוּוּיְתָן טאג פֿוּן נְיַיעַם יָאָר, האָט דער פרינץ זיך דערְ מאָנט, אָוּן סְאָיִן אַנְגְּעַקְוּמוּן דאס נְיַיעַר מִיטָּן נְיַיעַם טאגְ האָט ער גַּעַז לאָזֶט רַוְפָּן דעם קעניגלַעַכֶּר הַוּרְפְּמַאְרְשָׁאָל אָוּן אַיְם בְּאַפְּוּילְן צָו בְּרַעְגְּגָעַן דעם פֿאָרְגְּאַנְגְּעַנְעָם טאג פֿוּן נְיַיעַם יָאָר. דער הַוּרְפְּמַאְרְשָׁאָל האָט אַיְם גַּעַוּכָּט אָוּן גַּעַוּכָּט, אַבְּעָרָר ער האָט אַיְם נְשִׁטָּה גַּעַפְּנוּנָה. דער ערְשְׁטָעָר טָאגְ פֿוּן נְיַיעַם יָאָר אַיְם שְׁוִין גַּעַוּנְדָּן אַיְם דער פֿאָרְגְּאַנְגְּעַנְהִיאָט.

איְיַה דער פרינץ בְּיַיְן גַּעַוּאָרָן אָוּן שְׁטָרְעָנָגָן בְּאַפְּוּילְן, מעָן זַאַל אַיְם אוּפְּזָוּכָּן דעם נְעַכְּטִיקָן טאגְ האָט מעָן פֿוּנְאַנְדְּרַעְגְּשִׁיקָט קעניגלַעַכֶּר שליחים אָיְן אַלְעַ עַקְוָן ווּעַלְתָּן אָוּן זַיְהָאָבָּן דעם נְעַכְּטִיקָן טאגְ גַּעַוּכָּט אוּמְעָטוֹם, אַפְּיָלוֹ אָיְן לְאָגָד, וואס גַּעַפְּנִינְט זַיְהָהִינְטְּרָרְדִּי פֿינְצְטָעָדָעָ בְּעַרְבָּגָזְיָה. זַיְהָאָבָּן גַּעַוּכָּט אָוּן גַּעַוּכָּט, אַבְּעָר אַיְם נְשִׁטָּה צְרוּרִיקְגַּעְפּוּנָהָן.

איְיַה דער פרינץ גַּעַוּאָרָן נְאָר בְּיַיְן. אַיְצָט האָט ער שְׁוִין מִיטְּ קְוּלוֹת גְּעוּרָפָן, גַּעַשְׁרִיּוֹן: „גִּיט מִיר אָפָּ מִיְּן נְעַכְּטִיקָן טָאגְ? מִיְּן נְעַכְּטִיקָן טָאגְ ווּיל אַיךְ?“

אַבְּעָר וואס מַעַר דער פרינץ האָט גַּעַוּכָּט דעם נְעַכְּטָן, אלץ ווּיְטָעָר איְיַה פֿוּן אַיְם אַזְוּקָע דער הַיְּינְטָן.

אוּן דער סּוֹףְ פֿוּן דער מַעַשָּׂה אַיְם גַּעַוּעָן: דער קְרִוִּין-פֿרִינְץ האָט גַּעַז זַוְּכָּט דעם נְעַכְּטִיקָן טָאגְ אָוּן די צִיְּתָן אַיְם גַּעַגְּנְגָּעָן פֿאָרְוִיס, פֿוּן נְעַכְּטָן צּוֹם הַיְּינְטָן אוּן פֿוּן הַיְּינְטָן צּוֹם לְיִכְתִּיקָן מַאְרָגָן.

אַיְר אַרְיִין, אַיְר אַרְוִיס, די מַעַשָּׂה אַיְם אוּיס.

# דער האַלְזַהַעֲפָר, דער זֹאַלְף אָוּן די זָוּן



ז' דרישין אי געווען קאָלט, אַ פֿראַסְט, אַבעָר אַין שְׁטוּב אֵין געווען גאנץ וואָרעם. זיינען די קינדעָר געווען אַרום אָוּן אַרום דער אַלְטָר באָבָעָשִׂי אָוּן זַיִדְעָצְיִילְט אַ געשיכטע פֿון אַמְּאלִיקָע צִיטֶן: געווען אָוּן אַמְּאלָאַל אַ מאָן, אַיְן ער געווען זַיִעָר אָרָעָם. זיינַן גאנַץ פֿאַרְמָעָגָן אָוּן געווען זַיִנַּן האָק אָוּן זיינַן שליטָל. אָיַן די קַאַלְטָע ווַינְטַעַרְדִּיקָע פֿרִימְאָרגָנָס פֿלְעָגָט דער אַרְעָמָעָר מָאָן יַעֲדָן באָגִינְעָן אַוְעָקָגִין מִיט זַיִנַּן האָק אָוּן מִיט זַיִנַּן שליטָל אָיַן גַּעֲדִיכְטָן וּזְאָלָד אָוּן דַּאֲרָטָן פֿלְעָגָט ער צַהָּאָקָן גַּרוּסָע, דִּיקָע בִּיְמַעַּרְשְׁתָּאָמָעָן אוּפָּךְ דִּינְעָרָע האַלְזִישְׁטִיקָע אָוּן זַיִן אַנְלָאָדָן אוּפָּךְ זַיִנַּן שליטָל.

בייטאג פֿלְעָגָט דער אַרְעָמָעָר האַלְזַהַעֲפָר קָומָעָן מִיט זַיִנַּן שליטָל אָיַן שְׁטָאָט, פֿאַרְקוּפָּן זַיִנַּן האָלָז אָוּן פֿאַרְן גַּעַלְט קוּפָּן ברוּיט.

אָיַן מָאָל, ווּעַן דער אַרְעָמָעָר האַלְזַהַעֲפָר אָיַן גַּעַקְוּמָעָן אָיַן וּזְאָלָד אָרִין מִיט זַיִנַּן שליטָל אָוּן אַרְוִיסְגַּעַנוּמָעָן פֿון זַיִנַּן רַוִּיטָן גַּארְטָל זַיִנַּן שְׁוּרָעָרָעָה האָק, האָט ער דַּעֲרוֹעָן, ווּי אַנְטְּקָעָן אִים אָיַן אַנְגָּקְוּמָעָן אַ גַּרוּסָע, בִּיְיָעָר וּזְאָלָף. דער וּזְאָלָף האָט גַּעַשְׁתִּירְעָט מִיט זַיִנַּע צִין אָוּן זַיִנַּע אוּגַּן האָבָן גַּעַפְלָאָמָט וּוּי שְׁטוּרְקָאָצָן.

דער וּזְאָלָף אָיַן הַונְּגָעָרִיךְ גַּעַוְעָן אָוּן מִיט שְׁנַעַלְעָ טְרִיט האָט ער זַיִד גַּעַלְאָוָט צָוָם אַרְעָמָעָן האַלְזַהַעֲפָר.

וּזְאָלָט דער האַלְזַהַעֲפָר זַיִד גַּעַהָאָט פֿאַרְלוֹוִוָן פֿון שְׁרָעָק, וּזְאָלָט ער שְׁוִין לְאָנְגָּב גַּעַוְעָן אַוְיְפָגְעָרְעָסָן פֿון בִּיןְזָן, הַונְּגָעָרִיךְ וּזְאָלָף. אַבעָר דער האַלְזַהַעֲפָר אָיַן גַּעַבְלִיבָּן רַוִּיךְ אָוּן קַאַלְטְּבָלְטִיךְ, ער האָט גַּעַר וּוּסָט, אָז אַ וּזְאָלָף האָט מַוְּרָא פֿאַר פֿיְיָעָר, האָט ער שְׁנַעַל גַּעַנוּמָעָן דִּינְעָא, טְרוּקָעָנָע צוּוִיָּגָן אָוּן זַיִד גַּעַקְלִיבָּן אַנְצּוֹצִינְדָּן אַ פֿיְיָעָר. אַבעָר צָוָם אָוּמָר גַּלְיָיק, האָט ער גַּעַזְוָכָט אָוּן גַּעַזְוָכָט אָיַן זַיִנַּע קַעַשְׁנָעָס שְׁוּעָבְעָלָעָד אָוּן נִישְׁט גַּעַקְעָנָט גַּעַפְנָעָן קִיְּין אִיְנָעָן: ער האָט פֿאַרְגָּעָסָן זַיִנַּע שְׁוּעָבְעָלָעָד, וּוּיְיָסָט אוּסָט, אָיַן זַיִנַּע אַרְעָם שְׁטִיבָּל. אָוּן דָּא קָוָמָט צָו דער בִּיְיָעָר וּזְאָלָף אַלְזַהַעֲפָר אָוּן נְעַנְטָעָר. דער האַלְזַהַעֲפָר הַעֲרָת זַיִנַּע שְׁוּעָרָעָה

טריט, ער זעט זיין צעללאטען בליקן. איצט ווערט ער שוין אומראיך,  
עס גיט אים אדורך א ציטער איבערן ליב... אט, אט קומט אן דער וואלט,  
אט אט וועט ער וווערן צעריסן און צעביסן...

געראטעוועט האט דעם האלץ-הענקער די זון. זי האט פון אויבן זיך  
צוגעוקט דורך די בימער-געצוויגן צו דער שרעק פון ארעמען האלץ-  
הענקער. זי האט תיכף אָרויסגעשיקט אַ גאנצן בינטלי מיט גלאיקע  
ישטראלן אויף דער גלאנציקער, איזערנער האק פונעם האלץ-הענקער. די  
האט האט אויסגעזון ווי אַ גראיסער פלאם-פיערדיקער שטורךז, וואס  
האט מיט זיין שטראליקע שפין דורךגעשטאכן דעם גאנצן געדיכטן  
וואלד.

דער וואלף איי שוין געווען גאר נאענט צום שליטל פון האלץ-הענק  
קער, ער האט אַ רעווע געטאן און זיין ריטשען האט ביין אָפגעילהכט  
אָרום און אָרום אין גאנצן געדיכטן וואלד.

נאָר פולצלוֹג האט דער וואלף דערשפיטט און זיין בײּז אַיגן  
די שטראלנדיקע שפין פון דער צעונגיקט-צעללאטען האק. ווי געֶ  
שראָפּן פון אַ שטאָלענעָם שפִּין, האט דער וואלף, אַ מְוַאֲדִיק דערשראָ  
קענער, גענומען לײַפּן אויף צוריק, וואס וויטער און וויטער פון דער  
פֿיעַרְדִּיקָעָר האק.

דער אָרְעַמֵּר האלץ-הענקער האט אויפגעהויבן זיין האק צום הימל-  
געוּעַלְבּ און ווי ער וואלט געווואָלט באָדָאנְקָעָן די גוּטוּז זון, האט ער זיך  
אַ שְׁלִיכָּעָר געטאן גאר, גאר הויך אָרְיבָּעָר די שפִּיצָּן פון די בִּימְעָר.  
און וווען זיין האק איי צוריק צו דער ער אָראָפְּגָעָפָּאלְן, האט זיך צעַד  
גלאָנְצָט נאָך מעָר ווי פְּרִיעָר. זי האט אָנגָעָזָט דעם אָרְעַמֵּר האלץ-הענק  
קער אַ פְּרִילְעַכְּעָ בְּשָׂוְהָ: דער ווינטער גיט באָלְד אָוּעָק. עס קומט און  
דער זוּנִיקָעָר פְּרִילְינְג...

## דער כיטרער פוקס און די שטילע פיש



אָס אַיְזָגָעָוּן אִין אַ קָּאַלְטָן, פֿרָאַסְטִיקָן וּוַינְטָעַרְדִּיקָן טָאגָ  
די וּוְאַסְעָרָן פֿוֹן דֵי טִיכָּן זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן קָאַלְט וּי אַיְזָן, אִין  
דָּעַר קַעַנְגָּי פֿוֹן דֵי פִּישׁ, וּוְאָסָה אַחַת גַּעֲלַבְט אִין אָן אַונְטָאַרְ  
וּוְאַסְעַרְדִּיקָן קְרִישְׂטָאַלְעָנָעָם פֿאַלְאָץ, גַּעֲוָאָרָן גַּעֲפָרְלָעָךְ  
קְרָאנְק. הָאָבָן דֵי פִּישׁ, דֵי קַעַנְגָּלְעָכָבְעָאַדְיָנְעָרָ, גַּעֲלָאָזְ  
רוֹפָן דֵי גַּרְעַסְטָעָ פֿיַּשְׂדָאַקְטוּרִים. זַיְנָעָן זַיְיָ גַּעֲקָוָמָעָן צָוָם  
קַעַנְגָּלְעָכָן פֿאַלְאָץ, בָּאַטְרָאַכְט דָּעַם קַעַנְגָּי פֿוֹן דֵי פִּישׁ אָנוֹ גַּעֲזָאָגָט:

— דָּעַר קַעַנְגָּי אַיְזָגָעָוּן קְרָאנְק. עַס אָנוֹ דָא אַיְזָן מִיטָּל אִים  
צָוָם רָאַטְעוֹן — מַעַן דָאַרְךָ אִים גַּעַבָּן עַסְן דָאַס הָאָרֶץ פֿוֹן אַ זְיַבָּעָרָ  
נָעַם פֿוֹקָס.

זַיְנָעָן הוֹנְדָעַטָּעָר, טְוִינְגְּטָעָר, מִילְיאָנָעָן פִּישׁ גַּעֲשָׂוּמָעָן צָוָם דֵי בְּרָעָגָן  
פֿוֹן אַלְעָ טִיכָּן אָנוֹ פֿוֹן אַלְעָ יִמְּיט זַוְּבָן אַ זְיַבָּעָנָעָם פֿוֹקָס. זַיְנָעָן זַיְיָ  
גַּעֲשָׂוּמָעָן דְּרִיְיָ טָעָג אָנוֹ דְּרִיְיָ נְעַלְתָּ, בֵּין זַיְיָ הָאָבָן בָּאַגְּעָגָט אַוְיָפָן בְּרָעָגָן  
פֿוֹן אַ גַּעַדְיָכָטָן, מִיטָּ שְׁנִיְיָ-בָּאַדְעָקָטָן וּוְאַלְדָּא שְׁיַינָּעָם, זְיַבָּעָנָעָם פֿוֹקָס  
מִיטָּ אַ בְּרִיטָן, גַּעַדְיָכָטָ-בָּאַהָאָרִיקָטָן עַק.

הָאָבָן דֵי פִּישׁ שְׁטִיל אָנוֹ גַּעַלְאָסְן גַּעַזְאָנְטָ צָוָם פֿוֹקָס:

— לִיבָּעָר, טְיִיעָרָר, זְיַבָּעָנָעָר פֿוֹקָס, אַוְנְדוֹזָעָר קַעַנְגָּי אַיְזָגָעָ  
גַּעֲפָרְלָעָךְ קְרָאנְק. מַעְגָּלָעָךְ, אָנוֹ עָר אַיְזָן גַּעֲשָׂטָאָרָבָן. אַלְגָּנְפָּאָלָס  
דוּעָט עָר שְׁוֹן לְאָנוֹ גַּיְשָׁת לְעָבָן. זַיְנָעָן מִיר גַּעֲקָוָמָעָן צָוָם דִּיר, דִּיךְ  
בְּעָטָן, דוּ זְאַלְסָט בָּאוּיָלִיקָן אַנְצָוּנָעָמָן דֵי קְרָוִין פֿוֹן זְיַבָּעָנָעָם שְׁוֹפָן  
אָרוֹן צָוָם וּוּרְעָן אַוְנְדוֹזָעָר הַוְּקִידְגַּעְאַכְפָּרְטָעָר קַעַנְגָּי.

דָּעַר זְיַבָּעָנָעָר פֿוֹקָס הָאַטָּ כִּיטְרָעָ אַ שְׁמִינְיל גַּעֲטָאָן אָנוֹ דָעָרָנָאָר  
הָאַטָּ עָר אַ שאַקְלָ גַּעֲטָאָן מִיטָּ זַיְיָ בְּרִיטָן, גַּעַדְיָכָטָ-בָּאַהָאָרִיקָטָן עַק אָנוֹ  
גַּעֲעָנְטָפָעָרט :

— וּי אַזְוִי זָאָל אִיךְ וּוּרְעָן אַיְיָרָ קַעַנְגָּי אָנוֹ אִיךְ קָעָן גַּיְשָׁת לִיגָּן  
אָין וּוְאַסְעָר ? אִיר וּוְיִלְטָ מִיךְ דָעָרְטִינְקָעָן ?

— אַ נײַן! — האָכָּן געַנְטֶפֶּערֶת שְׂטִילְעָרְהִיטֶּ דִּ פִּישֶׁ אָחֵן דִּ פִּישֶׁלְעֶר — מִיר וּוּעָלָן אוֹיסְפֶּרְיִיטֶן פָּאָר דִּיר אַ בְּרִיְּטָן גַּעֲלָגָעֶר אוֹיפֶּט דֻּעַם רָוּקָן פּוֹנָעָם וּזְאַלְפִּישֶׁ אָחֵן עָרָ וּוּעָט דִּיר צּוֹפִּירָן, שְׂוִימָעְנְדִּיק, אַיְּן דִּ טִיפֶּעֶן וּזְאַסְעָרָן צָום קְרִישְׂטָאַלְעָנָעָם קְעִינְגְּלָעָן פָּאַלָּאָצֶן.

— גּוֹט — הָאָט גַּעַנְטֶפֶּערֶת דָּעָר זְיַלְבָּרְגָּנָעָר פּוֹקָס. אָחֵן זִיךְּ גּוֹט לְאוֹזֶט פָּאַרְפִּירָן פּוֹן דִּ שְׂטִילְגִּינְקָעָ פִּישֶׁ אָחֵן פִּישֶׁלְעֶן.

אוֹיפֶּן וּוּגָן צָום קְרִישְׂטָאַלְעָנָעָם פָּאַלָּאָצֶן, שְׂוִימָעְנְדִּיק אוֹיפֶּן רָוּקָן פּוֹנָעָם גְּרוּוִיסָן וּזְאַלְפִּישֶׁ, דָּעָרְהָרֶט דָּעָר זְיַלְבָּרְגָּנָעָר פּוֹקָס וּוּי אַינָּעָם בּוֹירָק פּוֹן דֻּעַם גְּרוּיָּיסָן פִּישֶׁ שְׁמוּעָן צּוֹוְשָׁן זִיךְּ פִּילְגִּינְעָ פִּישֶׁלְעֶן, אָזֶן דָּעָר



פִּישֶׁ-קְעִינְגֶּן אַיְּן גַּעַפְּרָלְעֶר קְרָאנָק, אָזֶן עָרָ וּוּעָט קְעַנְעָן גְּעוֹנוֹתָן וּוּעָרָן גָּאָר דְּעַמְּאָלָט, וּוּעָן עָרָ וּוּעָט אוֹיפֶּעָן דָּאָס הָאָרֶץ פּוֹן אַ זְיַלְבָּרְגָּנָעָם פּוֹקָס.

דָּעָרְהָרֶט אַזְוָלְכָעָן וּוּרְטָהָרָ, קְלָעָרֶט דָּעָר פּוֹקָס, וּוּי אַזְוִי צָוָן רָאַטְעוֹוֹן זִין לְעָבָן. אַיְּן עָרָ דָּאָק זְיִיעָר כִּיטְרָעָ, פָּאַלָּט אִים אַיְּן אַזָּא מִין גַּעַדְאָנָק.

— וּזְאַלְפִּישֶׁ — רָוּפֶט עָרָ זִיךְּ אָפֶן — דָּו וּוּיְסָט, אִיד פִּילְגִּינְעָ זְיִיעָר שְׁלָעָכָט, אִיד שְׁפִּירָ, אַיְּן אִיד גַּי אָוִיסָן, עָסְקָט זִיךְּ מִין לְעָבָן.

— וּוּאָס אַיְּן? — עַנְטֶפֶּערֶת פָּאַרְחִידְוָשֶׁט דָּעָר וּזְאַלְפִּישֶׁ, אָחֵן עָרָ בָּאַשְׁפְּרִיצָט דֻּעַם פּוֹקָס מִיטָּקָאלָטָן, גַּעַזְלָצְעָנָעָם וּזְאַסְעָרָן.

— מִיר אַיְּן שְׁלָעָכָט, זְיִיעָר שְׁלָעָכָט — עַנְטֶפֶּערֶת אִים דָּעָר כִּיטְרָעָ, זְיַלְבָּרְגָּנָעָר פּוֹקָס — אִיד הָאָב פָּאַרְגָּעָסָן מִין הָאָרֶץ אַיְּן מִין גָּאָרָעָ, אַיְּן דִּי גַּעַדְיכְּטָעָנִישָׁן פּוֹן טִיפְּן וּזְאַלְדָּ.

— אַזְוִי גָּאָר?! — פְּרָעָגֶט דָּעָר וּזְאַלְפִּישֶׁ — לְאִמְרָא שְׂוִימָעְנָן צּוֹרִיךְ צָום בְּרָעָגֶט, וּוּסְטוֹ צּוֹרִיךְגַּיְין אַיְּן דִּין גָּאָרָעָ אַיְּן מִיטְנָעָמָן דִּין הָאָרֶץ.

ווען דער זילבערנער פוקס איז צוריקגעקומווען צום ברעה. איז ער  
גיך, גאר ניך, שאקלענדיך מיט זיין ברייטן עק, אוועזגעלאפּן צוoid אין  
דער גארע. אומזיסט האבן געווארט און געווארט אויף אים דער רײַזִי-  
קער וואלפֿיש׷, די גראיסע פיש און די קלײַינע פישלעך. ער איז שוין מערכָ  
בישט צוריקגעקומווען...

זינט דעםאלט שוימען די פיש ארום איז די וואסערן שטומ און  
פארטוריירט און דער זילבערנער פוקס זיצט איז זיין גארע און ער  
שמייכלט מיט א כיטרען שמייכל...

## די כעלמער פְּלִינְדִּיקָע זֶוַּאֲפָּרְמִיל



יז געווען אמאָל אַ שטאט כעלם. אַ שטאט געווען מיט פַּיל קלוגע לײַט, מיט די באָווטע כעלמער חכמים. טראָפַט זיך אַיִּין מאָל אֹזָא מֵין גַּעֲשִׁיכָּתָע: אַיִּינָר פֿוֹן די כעלמער חכמים אַיְּז געווען אַרוֹיסְגַּעְפָּאָרָן אַיְּז אַ וַיְיַתְעַר שטאט, האָט עַד דָּאָרְטָן געווען אַ גַּרְוִיסָּע מִיל מיט גַּרְוִיסָּע פְּלִינְדִּיקָע, אַ וַיְיַנְטָמֵיל, וְוָאָס האָט גַּעַמָּלָן קָאָרְנוֹ אָוּן וַיְיַצְּא אָוּן גַּעַבְעַן מַעַל פָּאָר דָּעַר גַּאנְצָע שטאט.

טְרָאָכֶט דָּעַר כעלמער חכם: מִיר כעלמער זַיְנָעַן נַאֲרָאָנִים. פָּאָרְדָּז וְוָאָס דָּאָרְפָּן מִיר בַּרְעָנְגָּעָן מַעַל פֿוֹן אַנְדָּעָר שְׁטָעָט? — לְאַמִּיר אַוְיסְטָבָּעָן אָז אַיְּגַעַנָּע מִיל, וּוּעָלָן קוּמָעָן צַו אָוְבָּדוֹן טוֹיְוָנְטָעָר פּוּעָרִים מִיט פּוֹלָעָן פֿוֹרָן קָאָרְנוֹ אָוּן וַיְיַצְּא. מִיר וּוּעָלָן האָבָּן מַעַל פָּאָר אָוְנְדָּז, אָז אַוְיד צַו פָּאָרְקִיּוֹפָּן אִין אַלְעָן אַרוֹמִיקָּע שְׁטָעָלָעָן.

— טָאָקָע פְּאָרוֹוָס נִשְׁתָּה? האָבָּן גַּעַזְגָּט די אַנְדָּעָר כעלמער חכמים.

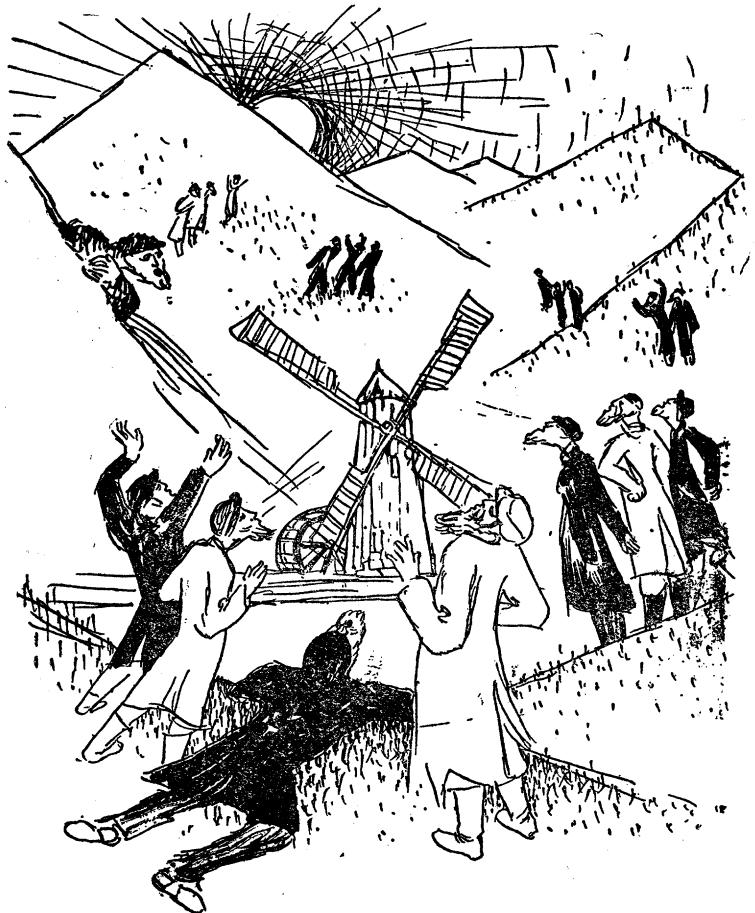
הָאָט מַעַן אַוְיפְּגַעַרְפָּן אַ גַּרְוִיסָּע פְּאָרוֹזָמְלוֹנָג, אָז אַסְּפָה אָוּן אַלְעָן כעלמער האָבָּן בַּאֲשִׁילָאָסן צַו בּוּיָעָן אַ גַּרְוִיסָּע וַיְיַנְטָמֵיל.

אוֹן אַזְוִי וּוּ די כעלמער זַיְנָעַן דָּאָר גַּרְוִיסָּע חכמים, האָבָּן זַיְיָ זַיך בַּאֲטְרָאָכָט, אוֹן אַנְשָׁטָאָט צַו בּוּיָעָן די וַיְיַנְטָמֵיל אַוְיפָּן בָּאָרָג, וּוּ מַעַן וּוּעָט זַיך דָּאָרְפָּן אַגְּמָאָטָעָרָן בֵּין מַעַן וּוּעָט צַוּקוּמָעָן מִיט די שְׁוּעָרָעָז, זַאל מַעַן בַּעֲסָעָר אַוְיסְבָּוּעָן די וַיְיַנְטָמֵיל אַיְּן טָאָל, בַּיִּים טִיךְן. „אַרְאָפְּ-בָּאָרָג אַיְּן נִשְׁתָּה אַרוֹפִּ-בָּאָרָג“ — הָאָט גַּעַזְגָּט דָּעַר קְלִיגְסְּטָעָר פֿוֹן די כעלמער חכמים.

הָאָט מַעַן אַוְיפְּגַעַבְוִיט די מִיל אַיְּן טָאָל. מַעַן הָאָט גַּעַבְרָאָכָט פּוֹלָעָז מִיט וַיְיַצְּא אָוּן גַּעַוָּאָרָט, די פְּלִינְדִּיקָע זַאלָן זַיך נַעַמָּעָן דְּרִיְיעָן אָז די רַעֲדָעָר זַאלָן נַעַמָּעָן מַאָלָן. נָאָר נִשְׁתָּה די פְּלִינְדִּיקָע האָבָּן זַיך גַּעַדְרִיְיט, נִשְׁתָּה די רַעֲדָעָר האָבָּן גַּעַמָּלָן.

ווענדערן זיך די כעלמער: "דוכט זיך, אָזעַלְכָע גִּוִּיסֶּע פְּלִיגְלָעָן אוֹן  
אָזעַלְכָע מִילְּרָעָדָע. פֿאָרוֹאָס מַאלָּן זַיִ נִישְׁתָּ?"

זאמלען זיך צונזיף די כעלמער חכמים אוֹן זַיִ טְרָאַכְּטָן זַיִן טְעַג  
אוֹן זַיִן נַעֲכָת, בֵּין זַיִ האָבָן זיך באַטְרָאַכְּט, אוֹן צַו דָּעַר ווַיְנַטְמֵיל דָּאָרָף  
מען האָבָן אַך ווַיְנַט אוֹן אוֹזֵי הוּא אַינְטָאַל אַיְן קִין ווַיְנַט נִשְׁטָא, זַאַל מַעַן



רוֹפֵן אַלְעַ כַּעַלְמָעַר אוֹן זַיִ הַיִּסְן בְּלָאָנוֹן אוֹזֵי שְׁטָאַרָּק, אוֹן זַיִ זַאַלְן מַאֲכָנוֹ  
אַ גְּרוֹיְסָן ווַיְנַט אוֹן דָּעַר ווַיְנַט זַאַל טְרִיבְּיָהָן די פְּלִיגְלָעָן.  
הָאָבָן זיך צֻנוֹיְגַּעַלְקִילְבָּן די כַּעַלְמָעַר אוֹן גַּעֲבָלָאָנוֹן, גַּעֲבָלָאָנוֹן אַ שְׁעָתָה,  
צְוּוֹיְיָה, די פְּלִיגְלָעָן קִוִּים ווֹאָס זַיִ רִירָן זַיִ.

קומט גראד צו פאגן מיטן וועג, וואס גיט ארויף בארג, א זוילנער  
יעיד, זעט ער ווי די כעלמער ייון בלען און בלען.

קוקט ער זיי און פאראוונדערט. פרעגט ער די כעלמער, וואס זיי  
טוען. ענטפערט אים דער קליגסטער פון די כעלמער:  
— איר זייט א נאר. מיר האבן דאר א זוינטAMIL, מאכן מיר א זוינטAMIL.

לעכט דער זוילנער און ער זאגט צו די כעלמער:

— איר זוילט מיד פאלן, מאכט פון איינער זוינטAMIL א זוינטAMIL.

האט מען אים געפאלגט און מען האט אראפגעבראקט א גרייסן  
מיילנער, וואס האט פון דער זוינטAMIL געמאכט א זוינטAMIL, נאר די  
פליגלען פון דער זוינטAMIL האבן די כעלמער נישט געוואלט אראפגעמען.  
זוי דארפنو בליבונג, האבן געזאגט די כעלמער חכמים, איזוי וועלן מיר האבן  
סי א זוינטAMIL, סי א זוינטAMIL.

אוון די כעלמער האבן זיינער מיל נישט גערופן אנדערש ווי אונדזער  
„פליגלדייק זוינטAMIL“.

או מען זאגט כעלמער חכמים...

# דער אלטער פאלקם-דיכטער דערציילט



מאל, אמאל, אין די אוראלטער צויטן, האט אין א וויטן לאנד, צוישן בערג און טאלן, געלטבט און אלטער פאלקס-דיכטער. ער האט נישט געקענט שרייבן און נישט ליענען, אבער ער האט געקענט דערציילן ווונדרערלעכע געשיכטעס, וואס ער אלין פלאגט אויסטראכטן, און אויך אועלכע, וואט ער האט זיך אנגעההרט אויף זיין וואנדער-זועג איבער אלע געגענטן פון לאנד.

דער דיכטער האט כסדר אַרומגעווֹאנדערט, אַרומגעווֹאָגְלַט פֿן אִין דָּאָרָף אֵין צוּיִיטַן, פֿן אִין טָאֵל צָוְם צוּיִיטַן. אָנוֹ אָוּמְטוּם, וּוּ ער פְּלָעַגְט אָנְקוּמָעַן, האט ער גַּהֲאַט דִּי גַּעוּוֹנְהַיִּת זִיךְ אָוּזְקְצּוּזְעַזְנִין בַּיְּ אַ קְוֹאָל אָדָעַר בַּיְּ אַ בְּרוֹנוּם, וּוּ דִי יְוָגָנֶט פְּלָעַגְט קְוּמָעַן שְׁעַפְן וּוּאָסָעַר אָנוֹ דָּאָרָטַן פְּלָעַגְט ער זִינְגָּעַן זִינְגָּעַן לִידְעַר אָנוֹ דָּרְצִיְּלַן זִינְגָּעַן גַּעֲשִׁיכְטָעַס.

איין מאל איין דער אלטער דיכטער געקעמען אֵין אַ דָּאָרָף אָנוֹ וּוֹ שְׁטָעַנְדִּיק זִיךְ גַּעֲזַעַצְט בִּים בְּרוֹנוּם. עַס זִינְגָּעַן אָנְגְּעַקְוּמָעַן פַּיל מִידְלָעַר מִיט זִיעַרְעַז וּאָסְעַרְקִירְגַּן, אָנוֹ אָלָעַ הָאָבָן אִם אַרְוּמְגָעַרְגְּלַט אָנוֹ גַּעַד וּוּאָרטַן ער זָאֵל דָּרְצִיְּלַן אַ שִּׁינְגַּעַן גַּעֲשִׁיכְטָעַס.

אָבעַר דער אלטער דיכטער האט פַּאֲרָמָאָכְט זִינְגָּעַן אָוִיגַּן אָנוֹ גַּעַשְׁוִיגַּן. ער האט אַוְסְגְּעַזְעַן מִיד אָנוֹ בָּאַקְעַמְעַטָּת. אָנוֹ בָּאַטְשַׁ אָלָעַ הָאָבָן שְׁוִין גַּעַד וּוּאָלַט וּוּאָס גִּיכְעַר הָעָרָן זִין וּוּאָרטַן, האט מַעַן אָבעַר זִין אָוּמְטִיכְן שְׁוִיגְגַּן נִישְׁת אַבְּעַרְגְּעַרְיסְּטַן מִיט קִיְּן שָׁוָם פְּרָאָגַע, מִיט קִיְּן שָׁוָם גַּעַד לְעַכְתָּר.

אָנוֹ סְּאִיּוֹן גַּעֲוֹעַן אָינוֹ דָּרְיוִיסְּט אָזְוִי הָעַל, אָזְוִי שִׁין. עַס האט זִיךְ גַּעַד וּוּאָלַט לְאָכוֹן, לְאָכוֹן פֿון פְּרִידִיך, אָבעַר יְעַדְעַר האט זִיךְ אַיְנְגַּעַהְאַלְטַן, אַוִיסְּט גַּעֲמִיטַן אַבְּעַרְצְּרִ依ִיסְּט פֿון שְׂטִילְקִיְּט פֿון אָרוּם אָנוֹ פֿון דָעַטְפַּטְסְּ-דִּיכְרַן טָעַרְס טְרוּמְעַרְיִיעַן.

דָּערְנָאָר האט דער אלטער דיכטער אוּפְּגַעְעַפְּנַט דִי אָוִיגַּן, אַ קְוַק גַּעֲטָאָן אוּפְּיךְ דִי אַרְוּמִיקָע בעָרָג, מִיט אַ שְׁמִינִיכְלַבְּגַעְגַּעְתַּן בָּאַגְּרִיסְט זִינְגָּעַן צְוֹהָעַרְעַרְיִינְס אָנוֹ אַנְגְּעַהְוִיבַּן צָו דָּרְצִיְּלַן :

— אט דא, אויפּן אנטקעננדיקן בארג-שפִּיךְ בין איך געווען מיט פַּיל  
יאנון צוֹרֵיךְ; איך בין פַּיל יונגעָר געווען און קְרָעֶפְּטִיךְ. איך האב פַּון  
וּוּיסְ-שְׁנִיאַיְקָן בארג-שְׁפִּיךְ צומ טאל אַרְאָפְּגָעָנְדָּעָרט. האט זיך מיר אויסְ  
געַדְוָכְט, אָזְ דִּי בִּימְעָר, דִּי שְׂטִיבָּר, דִּי מַעֲנְטָשָׁן זַיְנָעָן קְלִיְּן, גַּאֲרָקְלִין  
אָזְ אָזְ אַיךְ בין אַרְיָה גְּרוּוּם, שְׂטָרָקָן אָזְ אַלְמְעַכְּטִיךְ.

האב איך פַּון בארג אַרְאָפְּגָעָנְדָּעָרט אָזְ צְוָגָעָקוּמָעָן אַלְץ נַעֲנְטָעָר  
אָזְ נַעֲנְטָעָר צומ טאל, צוֹ דִּי בִּימְעָר, צוֹ דִּי שְׂטִיבָּר, צוֹ דִּי מַעֲנְטָשָׁן.  
אָזְ וּוּאָסְ נַעֲנְטָעָר אַיךְ בין צְוָגָעָקוּמָעָן צוֹ זַיְנָעָן גַּרְעַטָּעָר זַיְנָעָן זַיְנָעָן  
גַּוּוֹאָרָן.

איך בין צְוָגָעָקוּמָעָן גַּאֲרָקְלִין גַּאֲרָקְלִין צוֹ אַ פָּאַסְטוֹן, וּוּאָסְ האָט גַּעַפְּטָעָרט  
זַיְנָעָן שָׁאָףְּ אַיְוָףְּ דִּי גְּרָאַזְיָקָעָ בְּעַרְגָּלְעָן אָזְ אַיךְ האָב דְּרִיקְנְּדִיךְ זַיְנָעָן  
דֻּעְשְׁפִּירָט אָזְאָ כּוֹת, וּוּי אַינְן מִיְּנָעָן הָאנְטָן.

איך בין אַרְאָפְּ נַאֲדָ נִידְעַרְקָעָר אָזְ נִידְעַרְקָעָר צומ טאל, האָב אַיךְ  
אויפּן דְּאַרְפִּישָׁן טְרָקָט בְּגָעָגָנָט אַ פּוּיעָר, וּוּאָסְ אַיזְ צְוָגָעָקוּמָעָן פַּון  
פָּעַלְדָּ מִיטְּ אַ וּוּאָגָן, פּוֹלְ אַנְגָּעָלָאָדָן מִיטְּ גַּאֲלִידָקָעָ וּוּיְיַזְּזָאָגָעָן. האָב אַיךְ  
אִים דִּי הָאנְטָן גַּעַדְרִיקָט אָזְן זַיְנָעָן האָט אַיזְ גַּעַוְעָן נַאֲדָ פָּעַסְטָעָר אָזְ  
שְׂטָאַרְקָעָר וּוּי מִיְּנָעָן.

בֵּין אַיךְ צְוָגָעָקוּמָעָן צומ דְּאַרְפִּישָׁן בְּרוֹנוּם, זַיְנָעָן צְוָגָעָקוּמָעָן. האָבָן  
מִיךְ אַרְוָמְגָעָרְנְגָלֶט יְוָנָגָעָ מִידְלָעָן אָזְ נִינְגָלְעָר, וּוּלְכָעָ זַיְנָעָן צְוָגָעָקוּמָעָן  
שְׁעָפָן וּוּאָסְעָר. האָב אַיךְ זַיְנָעָרְקָט דִּי הָעָנָט. מִיְּנָעָן האָט אַיזְ גַּעַוְעָן פַּילְ  
שְׂטָאַרְקָעָר וּוּי זַיְנָעָרְקָט אָזְ כִּיְאָבָן גַּעַמְיָינָט, אַין דָּעַם מַעֲמָנָט, אָזְ  
אַיךְ בין וּוּידָעָרְ אַרְיָה, אַ קְרָעֶפְּטִיקָעָר מִיְּנָעָן זַיְנָעָן אַזְ אַזְעַלְכָעָ צָאָרָטָעָ אָזְ  
שְׁוֹאָכְבָּעָ...

אַבָּעָר גַּרְאָד האָב אַיךְ נִישְׁתָּ וּוּיִיטָּ פַּון בְּרוֹנוּם דַּעֲרוֹזָעָן אַ הְוִיכָּן פַּילְ  
צְעַצְוִיְיָגָטְן דַּעַמְבָּ. עָרָ אַיְוָן אַוִּיסְגָּעָוָאָקָסְן אוּיפּן וּלְבָנָן אַרְטָן, וּוּ אַיךְ האָבָן  
נַאֲדָ מִיטְּ אָזְנָ צוֹרֵיךְ, אַלְסְ קִינְדָּ, גַּעַוְעָן בְּלוֹוִי אַ קְלִין שְׁוֹאָרְ בִּימְעָלָעָ  
נִישְׁתָּ הַעֲכָרְ פַּון מִיְּנָעָן קָאָפְּ. אָזְ אַיְצָטָ אַיְוָרְ גַּעַוְעָן אַוִּיסְגָּעָוָאָקָסְן אַזְוִי  
הַוִּידָּ, אָזְ אַיךְ האָב גַּעַדְאָרָפְּטָ פְּאַרְהָוִיבָּן מִיְּנָעָן קָאָפְּ צוֹ דַּעֲרוֹזָעָן זַיְנָעָן  
אַיְוָקָ פַּון מִיר מִיְּנָעָן אַיְנָגְעָרְעָדְטָעָ קְרָאָפְּ. אַיךְ האָב זַיְנָעָן דָּעָרָיְ...

שְׁפִּירָט שְׁוֹאָכְבָּעָרְ פַּון דִּי קִינְדָּעָר, וּוּלְכָעָ האָבָן מִיךְ אַרְוָמְגָעָרְנְגָלֶט.  
פַּון דַּעֲמָאָלָט אָזְ האָב אַיךְ פַּילְ אַרְוָמְגָעָוָאָנְדָּעָרט אַיְבָּעָרְן גַּאֲנָצָן לְאַנְדָּ  
אָזְ כִּיְהָאָבְ פַּילְ מַעֲנָטָשָׁן גַּעַוְעָן, אָזְ פַּילְ קִינְדָּעָר גַּעַוְעָן, אָזְ פַּילְ בִּימְעָרְ  
גַּעַוְעָן... מִיְּנָעָן פְּרִיְידְ האָב אַיךְ גַּעַפְּנָעָן אַיְוָךְ, לִיבָּעָ קִינְדָּעָר. וּוּאָקָסְטָ  
אָזְ קְוּעָלָטְ. אַיךְ וּוּלְ שְׁוִין גַּרְעַסְטָר אָזְ שְׂטָאַרְקָעָר נִישְׁתָּ וּוּרָן... אַבָּעָר  
אַיְרָ...

## העֲרֵ זִיד צָו צֹום גַּעֲזָאנְגּ פָּוּן שְׁלֹם!



עווען איז אמאָל אַ רַיְיכָעֶר מאָן, האָט עֲרֵ פַּאֲרָמָאָגָט פַּיל  
פַּעַלְדָּעֶר אָן וּפַעַלְדָּעֶר, אַ שִּׁין הַוּזָן מִיט זַיְעַר פַּיל צִימָעָר  
מִיט שִׁין-גַּעַשְׁנִיצְטָע בָּאַלְקָאנְגּוּן, מִיט גַּרְוִיסָע לִיכְטִיקָע פַּעַנְצָי  
טָעָר. אַרְוָם זִין הַוּזָן האָט דַּעַר רַיְיכָעֶר מאָן גַּעַחָאָט אַ  
אַיְזָן וּזְעַלְכָן סִ'זְיְינְגּוּן גַּעַוְאָקָסּן זַיְעַר פַּיל פְּרוֹכְטַ-בִּימָעָר. וּזְעַן  
עַס פְּלָעָגָט קָוְמָעָן דַּעַר זַוְמָעָר, פְּלָעָגָט דַּעַר רַיְיכָעֶר מאָן בְּלוּזָן אַ שָּׂאָקָל  
טָאָן אַיְזָן בּוּזָם אָן אַ צְוִוְיְיטָן אָן שִׁין פְּלָעָגָן פָּאָלָן אַלְעָרְלִיּוּ פְּרוֹכָטָן :  
פְּלוּמָעָן, בָּאָרָן, עַפְלָן, אַבְרִיקָאָסּן, פָּעָרְטִיקָעָסּ אָן אַלְעָרְלִיּוּ אַנְדָּעָרָעָן  
גַּעַשְׁמָאָקָעָן זַאְפְּטִיקָעָן פְּרוֹכָטָן.

איַן סָאָד אוֹף דִּי בִּיְמָעָרָ-שְׁפִּיצָן הַאָבָן גַּעַנְעָטִיקָט פַּיל פִּיגָּל, פְּלָעָגָן  
זַיְיְינְגּוּן טָאָגָן אָן נָאָכָתָן, זַיְיְ פְּלָעָגָן זַיְיְינְגּוּן פָּוּן לִיבָּעָן, פָּוּן גַּלְיקָן אָן  
פָּוּן שְׁלֹם.

איַן מָאָל, איַן אַ שִּׁין-עֲרֵר פְּרִיְ-זְוּמְעָרְדִּיקָעֶר נָאָכָת דַּעַר רַיְיכָעֶר  
מִאָן זַיְיְ גַּעַלְיִיגָּט שְׁלָאָפָן אַיְזָן זַיְיְ גַּרְוִיסָן שְׁלָאָפָן-צִימָעָר. דִּי פַּעַנְצָטָר  
זַיְיְינְגּוּן גַּעַוְעָן אָפָן, עַס האָט אַרְיְינְגְּשִׁינְטָן דִּי לְבָנָה. עַר האָט גַּעַוְאָלָט  
אַיְינְשָׁלָאָפָן, נָאָר עֲרֵ האָט נִישְׁתָּגְעָנָט : דִּי פִּיגָּל הַאָבָן זַיְיְ צַעְוָגָעָן  
אוֹן זַיְעַר גַּעַזְאָגָן האָט גַּעַוְעָקָט דִּי לִיבָּעָן, דִּי בְּעַנְקָשָׁאָפָט נָאָר גַּלְיקָן אָן  
נָאָר פְּרִידָן.

דַּעַר רַיְיכָעֶר מִאָן האָט גַּעַוְאָלָט שְׁלָאָפָן אוֹן דִּי פִּיגָּל הַאָבָן אִים  
נִישְׁתָּגְעָזָט... אַיְזָן עֲרֵ אַרְיְין אַיְזָן גַּרְוִיסָן גַּרְמִצָּאָרָן, אַוְיְגָעְוָעָקָט אַיְזָן  
מִינְן נָאָכָת זַיְיְינְגּוּן בָּאַדְיְנָעָר אָן זַיְיְ בָּאַפְוִילָן צָו צַעְשָׁטָעָרָן אַלְעָן וּנְסָטוּן,  
צָו פָּאָרְטִוִּיבָן אַלְעָן פִּיגָּל.

דִּי דִּינְגָּר הַאָבָן אַיְזָן דַּעַר נָאָכָתִישָׁר טָוְנְקָלְעָנִישָׁ אַוִּיסְגָּעָפִירָט דִּי  
בָּאַפְעָלָן פָּוּן רַיְיכָן מאָן. זַיְיְ הַאָבָן צַעְשָׁטָעָרָן דִּי נָעָסָטָן אַיְזָן פָּאָרְטִוִּיבָן  
דִּי פִּיגָּל.

סְאָיָן גַּעַוְאָרָן טְוִיטְ-שְׁטָילָל אַיְזָן גַּרְוִיסָן סָאָד פָּוּנָעָם רַיְיכָן מאָן. עֲרֵ  
אַיְזָן אַיְצָט גַּעַשְׁלָאָפָן וּוּי אַ שְׁטִיָּן. אַבְעָר נִישְׁתָּגְעָנָט גַּעַוְעָן אַיְזָן שִׁין מַעְרָן  
אַיְזָן קִיְּן גּוּטָעָן, זַאְפְּטִיקָעָן פְּרוֹכָטָן. פָּאָרְדָּאָרָבָן זַיְיְינְגּוּן גַּעַוְאָרָן דִּי

ביימער, וווערums האבן צעפרענסן די פרוכטן אוון וווען עס איז געקומען  
די צייט, וווען זיי זייןגען צייטיקע אַראָפֿגעַפָּאלַן פֿון די ביימער, זייןגען זיי  
געווונע צעפּוילט אָן צעווערטעט.

דעָר רײַכְעָר מאָן האָט פֿאָרְשְׁטָאָגְנָעָן אִצְּטָן, אָן די פֿיְיגֶל האָט פֿאָרְהִיט  
פֿון פֿאָרְדָּאָרְבָּנְקִיט זייןיע ביימער. ער האָט זיי צוֹרִיקְגָּעוּפָן, נָאָר זיי  
הָאָט נִישְׁתְּ גַּעֲוָאָלָט מֵעָרְ צוֹרִיקְקָומָעָן.



פארבייפֿלְיעַנדִיק אֵין סְטָאַיעַס אַיבָּעָר זִינְעָן וּוּלְדָעָר אוֹן פֿעלְדָעָר,  
אַיבָּעָר זִינְעָן פֿרּוֹכְטִיבִּיםְעָרָר, האָט זַיִ גַּוּנוֹגָעָן זַיִעְרָע לִידָעָר פֿון לִיבָּעָר,  
מְרִידָן אוֹן גְּלִיק אָן אִים, דָעַם רִיכְן מָאוֹן, האָט זַיִ מִיט זַיִעְרָע גַּעֲזָאנְג  
געַנְטְּפָעָרט :

— וּוַיְלְסָטוֹה מְעַנְּטָשָׁה, גַּעֲנִיסָּן פֿון דִּין שְׁפָעָ פֿון דָעָר עַרד, הָעָר זַיִ  
צָו צָוָמָגָןָגָן פֿון לִיבָּעָר, גְּלִיק אָן שְׁלוּם.

לזען אלטען יידישע אנדזה



# דער טויט און דאס ליעבען איין און מאכט פון דער צונגען



מאל, אמאל האט געלעבט און אלטער קענינג, אייז ער קראנק געווארן. האט מען גערופן די בעסטע דקטוריים. האבן זיי געפונגנעם נאָר איין מיטל אַם אויסצזהילן — טרינקען מילך פון אַ לִיבְיכָען. אַבער ווי קומט מען צו צו אַ לִיבְיכָען? ווי אַזּוֹי זאל מען מעלאָן אַיר מילך?

האט מען געוזוכט און געוזוכט און צום סוף געפונגנעם אַ קלונג פֿאַסְטוּר, וואָס האט זיך אַנגענוּמוּן צו ברענגן מילך פון אַ לִיבְיכָען. ער האט בלויין געבעטן, מען זאל אַים געבען צען ציגן.

האט מען אַזּוֹי געטאָן. דער פֿאַסְטוּר איין אוועק איין דעם געדיכטן וואָלֶד און געפונגנעם דארטן אַ לִיבְיכָרָוב, איין וועלכער עס איין געווּן אַ לִיבְיכָע מיט אַירע יונגען לִיבְעלָעָן.

דער פֿאַסְטוּר האט פון דער וויטן אַריינגעוּוואָרָפָן איין גַּרוּב אַ צִיג. דעם צוּוִיטָן טאג האט ער זיך שוּין דערנענטערט צו דער גַּרוּב און ווּיר דער אַריינגעוּוואָרָפָן אַ צִיג. אַזּוֹי ער געווארן אַלְץ מער און מער באָפְּרִינְדָּעָט מיט דער לִיבְיכָע און אוּס אַזּוּגָען דער צענטער טאג, האט ער שוּין געקבנט צוקומען גאָר נאָענט צו אַיר און אַנְמַעְלָקָן אַ פּוֹל קְרִיגָל מיט לִיבְיכָרָילֵך.

אויפּן וועג צום קענינגס פֿאַלְאַץ איין דער פֿאַסְטוּר געגאנגען אַ צוּפְרִי דענְבָּר, ער האט געזונגנעם פרִילְעָכָע לִידְעָר. נאָר פֿלוֹצִים האט ער זיך אַפְּגַעַשְׁטָעָלָט. איין זיין קְרִיפְּפָער האָבָן זיך אַלְעָ גַּלְדְּעָר גענומען קְרִיגָן: די פִּיס האָבָן געזאגט, או זַיְינְגָן די ווּיכְטִיקְסְּטָע גַּלְדְּעָר, זַיְינְגָן געגאנגען בֵּין צו דער היַיל. די הענט האָבָן געזאגט: «מִיר זַיְינְגָן וַיְכִּיְּקָרָר, מִיר האָבָן אוּסְגַּעַמְלָקָן». די צוּגָג האט געזאגט: «אַיך בֵּין ווּיכְטִיקְסְּטָע פָּון אַיר אַלְעָמָעָן, דאס לעַבָּן אָוּן דער טוּיט איין בֵּין מִיר אַין דער מאָכָט».

האָבוֹן אַלְעַ גַּלְדִּיעָר גַּעֲלָאָכֶט אָוּן גַּעַשְׁפָּאָט פֿוֹן אַיר: "זֵי האָט נִישְׁתְּ קִיְּנָעָר, לִיגְט פָּאַרְשְׁטָעָקֶט אִין דַּעַר פִּינְצְּטָעָרְנוּישׁ פֿוֹן מוֹיל אָוּן זֵי גַּרוֹסְט זִיד אָזְוִי!".

— וּוּעַט אַיר זַעַן שְׁפַעְטָעָר — האָט גַּעַזְאָגֶט דֵי צָוָנָג — אַיר וּוּעַט שְׁוַן נִשְׁתְּ לְאָכוֹן פֿוֹן מִיר.

וּוּעַן דַּעַר פָּאַסְטוֹן אִינוֹ גַּעֲקוּמָעָן אִין קַעְנִיגָּס פָּאַלָּאָז, האָט עַר אִים גַּעַנְבָּעָן דָּאָס קַריְגָּל מִיטָּמִילָאָן אָזְגָּד גַּעַטָּאָן:

— אַיר האָבָּג גַּעַבְּרָאָכֶט צִוְּגָּנְמִילָּך.

חִיכְּפָּאָה האָט דַּעַר קְרָאנְקָעָר קַעְנִיגָּס בָּאַפְּוִילָן זַיְנָעָר, מַעַן זַאָל אַיְפָּהָעָגָעָן דֻּעַם פָּאַסְטוֹן. אַלְעַ גַּלְדִּיעָר זַיְנָעָן פָּאַרְצִיטָּעָרָט גַּעוּוֹאָרָן. נַאֲרָ



פֿוֹנְקָט פָּאָרָן פִּירָן צָו דַּעַר תְּלִיהָ האָט דֵי צָוָנָג גַּעַזְאָגֶט צָו דֵי גַּלְדִּיעָר:

— זִיְּט זִיד מְדוֹהָ, אָוּן אַיר האָט פֿוֹן מִיר אַפְּגַעְשָׁפָּאָט, וּוּעַלְן מִיר זִיד רַאְטְּעַוּעָן פֿוֹן טַוִּיט. האָבוֹן דַּי גַּלְדִּיעָר זִיד מְדוֹהָ גַּעַוּעָן אָוּן דֵי צָוָנָג האָט עַס דַּעַרְצִילְט דֻּעַם הַעֲנָקָעָר אָוּן גַּעַזְאָגֶט: "פְּרוֹבִירְט גַּעַבְּנָעָן טְרִינְקָעָן דֵי מִילָּך דֻּעַם קְרָאנְקָעָן קַעְנִיגָּס וּוּעַט אַיר זַעַן, אָזְעַ ער וּוּעַט גַּעַוּונָט וּוּרָן, וּוּילָן סְאַיְן גַּעַשְׁפָּאָט קִיְּנָעָר, נַאֲרָן לִיְבְּנְמִילָּך".

הַאָט מַעַן אָזְוִי גַעַטָּאָן. דַּעַר קַעְנִיגָּס אִין גַּעַוּונָט גַּעוּוֹאָרָן אָוּן דֻּעַם פָּאַסְטוֹן, דֻּעַם רַעְטָעָר, האָט עַר. גַּעַשְׁגָּאָקָעָן פְּלִי שִׁינְעָן מַתְּנוֹת.

אַיצְטָה האָבוֹן שְׁוַן אַלְעַ גַּלְדִּיעָר מִיטָּמִילָאָז אָוּן מִיטָּמִילָאָז גַּעַזְאָגֶט וּוּגָן דַּעַר צָוָנָג:

— דַּעַר טַוִּיט אָוּן דָּאָס לְעַבְּנָן אִין אַיְן מַאֲכָט פֿוֹן דַּעַר צָוָנָג

## זואם די מאמעס האבן בענטפערט דעם קרייגערישן קענין



עווען איז אמאָל איז גריינלאָנד אַ קענִיג אַיז זַיִן נַאֲמַעַן גַּעֲוֹעַן אַלְעַקְסָאנְדֶּר דָּעַר מַאֲקָעְדָּגְנִיעַר. אָנוּ גַּעֲוֹעַן אַיז דָּעַר קענִיג אַלְעַקְסָאנְדֶּר דָּעַר מַאֲקָעְדָּגְנִיעַר אַ קְרִיגְפִּירְעַר, וּוֹאָס הָאָט בָּאוֹיְגַּת אָנוּ אָוְנְטָעַרְטָעַנְקָט פִּיל שְׁטָעַט, לענדער אָנוּ פָּעַלְקָעַר. ער הָאָט גַּעֲהַעַרְשָׂת אַיבָּעַר וּוַיִּיטְעַט מְדִינָּות, וּוַיִּיט.

גַּאֲר וּוַיְפֵל לענדער ער הָאָט נִישְׁתַּחַת דַּעֲרָבָּרְט, וּוַיְפֵל פָּעַלְקָעַר ער הָאָט

נִשְׁתַּחַת אָוְנְטָעַרְגָּעַוְאָרְפָּן אָוְנְטָעַרְן יַאֲך פָּזְזַיִן קְרִיּוֹן, אַיז אַים אַלְץ גַּעֲוֹעַן נִשְׁתַּחַת גַּעֲנִוג. ער קענִיג אַלְעַקְסָאנְדֶּר דָּעַר מַאֲקָעְדָּגְנִיעַר, אַדָּעַר מְקוֹדָן, וּוַיְמַעַן פָּלָעַגְט אַים רְפָּאַן אַמְּאָל אַיז הָעֲבָרְאַיָּש, הָאָט גַּעֲוֹאַלְט זַיִן דָּעַר הערשער אָנוּ דָּעַר קענִיג פָּזְזַיִן הַיָּם — פָּזְזַיִן גְּרִינְלָאָנד.

גַּעֲוֹעַן אַיז דַּעֲמָאָלְט אַיז אָפְּרִיקָע, נִשְׁתַּחַת וּוַיִּיט פָּזְזַיִן יִסְּבָּרְגָּעַג אַ קְלִיּוֹנָעַ פְּרוֹכְּטָבָּאָרָעַ מִדִּינָּה, וּוּ דִי פְּרוֹיְעַן, דִּי מַאֲמָעַס, האָבוֹן גַּעֲהָאָט דִּי גַּאנְצָעַ מַאֲכָט. זַיִן האָבוֹן אָנְגָּפְּרִיט מִיט דָּעַר רַעֲגִירְוָנָג, מִיט אַלְעַ אַנְשָׁטָאַלְטָן אָנוּ מִיט אַלְעַ אַמְּטָן.

הָאָבוֹן דִּי מַאֲמָעַס פָּזְזַיִן דָּעַר דָּאַזְּיָקָעַר מִדִּינָּה זַיִן דַּעֲרוֹוֹסָט. אָנוּ דָּעַר גַּרְוִיסָּעַ דַּעֲרָבָּרְעַר אַלְעַקְסָאנְדֶּר מְקוֹדָן גְּרִיּוֹת זַיִן צַו באָפָּאַלְן זַיִן יִיְעַר הַוִּיפְּטָדְשָׁתָאָט אָנוּ אָזְזַיִן ער וּוְיל באַזְוִינְגְּגָעַן דָּאָס גַּאנְצָעַ לְאָנד. הָאָבוֹן זַיִן פָּאַרְזָאָמְלָט דִּי מַאֲמָעַס, אָנוּ גַּעַשְׁקַט צַו אַים אַעֲלַעְגָּאצְיָע אָנוּ אַים גַּעַזְאָגָט :

— מִיט אָוְנְדוֹן, מַאֲמָעַס, וּוַיְלְסָטוֹ פָּאַרְפִּירְוֹן אַ מְלָחָמָה ? פָּעַג, וּוַעֲסָטוֹ אָוְנְדוֹן באַזְוִינְגָן, וּוּעַט מַעַן זָאגָן, אַ אַוְיךְ מִיר אַ חָלָה, ער הָאָט באַזְוִינְגָט שְׁוֹאָלָעַ פְּרוֹיְעַן, מַאֲמָעַס פָּזְזַיִן קִינְדָּעַר. וּוַעֲסָטוֹ וּוְעָרוֹן בִּיְגָעְקָוּמָן דָּוָרָךְ אָוְנְדוֹן, וּוּעַט מַעַן דָּאָרְךָ פָּזְזַיִן דִּיר אָפְּשָׁפָאָטָן אָנוּ אָפְּלָאָכוֹן. צַו וּוֹאָס טַוְיָג עַס דִּיר ? באָפְּרָוִילְט דָּעַר קענִיג אַלְעַקְסָאנְדֶּר, מַעַן זַאֲל אַים תִּיכְפּ בַּרְעַנְגָּעַן בְּרוֹיְט.

אַבְעָר אַנְשְׁטָאָט בְּרוִיטַ, הָאָבָן אִים דֵי מַמְעָס אַרְוִיסְגַּעֲטָרָאָן אוֹוִיף  
אַ גַּאַלְדָּעָנוּם טָאָז גַּאַלְדָּעָנוּ בְּרוִיטַ, גַּאַלְדָּעָנוּ עַפְל אָוּן גַּאַלְדָּעָנוּ  
מִילְגָּרוּמָעַן.

וּוּנְדָרֶט זִיךְ דָּעַר קָעְנִיגַּ אַלְקָסְאַנְדָּר אָוּן עַר פְּרָעָגַט :  
— וּוּאָס ? בַּיִ אִיךְ אִין לְאַנְדָּעַט עַסְט מַעַן גַּאַלְדָּעָנוּם בְּרוִיט ? גַּאַלְ  
דָּעָנוּ עַפְל ?



— נִין — עַנְטָפָרָן אִים דֵי מַמְעָס — הַיִּסְטַּע, אָוּ דוּ וּוַילְסַט  
עַסְט גַּעֲוִינְטַלְעַכְן בְּרוִיט. אַרְיָב אַזְוִי נָאָר וּוּאָס גִּיסְטַּו דַּעֲרָאַבָּעָרַן אַזְוִי  
פִּיל שְׁטָעַמ, אַזְוִי פִּיל לְעַגְדָּר אָוּן אַזְוִי פִּיל פֻּלְקָעָר ? עַס פָּעָלַט דִּיר  
דָּעַן בְּרוִיט בַּיִ דִיר אִין לְאַנְדָּעַט ? ...

## דער דאנקברער לייב



אָס אַיז גַעווֹעַן אִין יְעַנֵּע צִיִּתֶן, וְעַן דָאָס יִדִישׁ עַל אַנְדָאַז  
אַיז גַעווֹאָרָן בָאַזְגַט דָוָרָךְ דֵי רַוִימָעָר. דֵי שְׁטוּעַט זַיְנַעַן  
גַעווֹאָרָן פָאַרְנִיכְטַעַט. דֵי יִדִישׁ עַהְלָדָן, דֵי מַעֲנָעָר, דֵי  
פְּרוּיעָן אָוָן דֵי קִינְדָעָר זַיְנַעַן פָאַרְקִיפֶט גַעווֹאָרָן וְיִ  
שְׁקָלָאָפָן.

אוֹן עַס פְּלַעַגְט זַיךְ פִּירָן, אוֹן וְעַן אַ שְׁקָלָאָפָט פְּלַעַגְט אַנְטְּלוּיְפָן אוֹן  
גַעַכְאָפָט וּוּרָן, פְּלַעַגְט מַעַן אִים בָאַשְׁטָרָאָפָן מִיט אַ שְׁרַעַקְלָעַכְעָר שְׁטָרָאָפָט  
— מַעַן פְּלַעַגְט אִים אַרְיִינְפִּירָן אַיז אַ גְּרוּיסָן צִירָק אָוָן אִים הַיִּסְן קַעְמָפָן  
מִיט לִיבָן, מִיט לַעֲמַפְעָרָטָן אָוָן מִיט אַנְדָעָרָבָיּוּז חִוּוֹת.

הָאָט מַעַן אַיזָן מַאל גַעַבָּרָאָכָט אַ יִדִישׁן הָעָלָד אַין צִירָק, אַיז שְׁטָאָפָט  
רוּם. אַרוּם אָוָן אַרוּם זַיְנַעַן גַעַוּוֹן טַוִינְטַעַר צְרוּקָעָר. זַיְ הָאָבָן גַעַוְאָלָט  
זַעַן, וְוי דָעַר הָעָלָד וּוּעַט צְעָרִיסָן וּוּרָן פּוֹנָעָם לִיבָן אוֹיף שְׁטִיקָעָר.

הָאָבָן גַעַטְרוּמִיְתָעָרט דֵי צִירָקְמוֹזִיקָאָנָטָן אָוָן מִיט גְּרוּיסָן גַעַבְרוֹת  
אַיז אַרוּיסָן אוֹיף דָעַר צִירָקְאָרָעָנָעָא גְּרוּיסָרָה, אַ שְׁטָאָרָקָעָר לִיבָן.

אוֹן אַנְטְּקָעָגָן אִים אַיז גַעַשְׁטָאָגָעָן אַ הַלְּלָדִישָׁר יִדִישָׁר מַאן, אַ  
גַעַכְאָפְטָעָר שְׁקָלָאָט. אַלְעָ הָאָבָן זַיךְ גַעַרְיכָט. אוֹ דָעַר מַאן וּוּעַט צְעָרִיסָן  
וּוּרָן אַיז מִינּוֹת, נַאֲרָ גַעַשְׁעָן אַיז גַאֲרָ אַנְדָעָרָת.

דָעַר לִיבָן הָאָט אַ קוֹק גַעַטְאָן אוֹיף דָעַט הַלְּלָדִישָׁן מַאן, הָאָט עַר  
אוֹיפְגַעַהָעָרט צַו בְּרוּמָעָן אָוָן זַיךְ דָעַרְגָעָטָעָרט צַו אִים, אִים נִשְׁתָּ  
אַנְגָעָרִירָת.

הָאָט מַעַן זַיךְ גַעַוְנוֹנָדָעָרט : אַזָּא בִּיּוֹנָר לִיבָן זָאָל וּוּרָן מִיט אַ מַאל  
אַזְוִי שְׁטִילָוּ וְוי אַ קָאַטְינְקָעָן.

פְּרַעְגַט מַעַן דָעַט מַאן, אַיז וּוָאָס בָאַשְׁטִיטִיט זַיְן קְרָאָפָט, אוֹ עַר הָאָט  
גַעַקְעָנָט שְׁטִילָן דָעַט לִיבָן. הָאָט עַר דָעַרְצִילְלָט :

— אַיךְ בֵּין פָאַרְקִוְוִיפֶט גַעַוְאָרָן פָאָר אַ שְׁקָלָאָפָט אַיז אַפְרִיקָעָן. אַיז מִיר  
גַעַוְעָן זַיְעָר שְׁלַעַכְט — בֵּין אַיךְ אַנְטְּלָאָפָן אַיז מְדֻבָּרָה, אָוָן דָאָרָטָן הָאָבָן  
אַיךְ מִיר בָאַהָאָלָטָן אַיז אַ הַיִּלְלָה. אָוָן אַיִל אַיז גַעַוְעָן אַ לִיבָן. הָאָט

דער לײַב זיך פֿאָרְשַׁטָּאָכָן די לאָפָע מיט אַ שְׂטַעְכְּדִיקָן דָּאָרָן, הָאָט עַר  
גַּעֲרִיטְשָׁעֶט פָּוֹן וּוַיִּטְיק. הָאָב אֵיך אַרְוִיסְגַּעַנוּמָעָן דָּעַט דָּאָרָן פָּוֹן לִיבֶס  
לאָפָע. אַים פָּאָרְבּוֹנְדָן מִיט מִין הָעֵמָד.

פָּוֹן דָּעַמְּאָלֶט אָנוֹ וַיְיִנְעַן מִיר גַּעֲוָאָרָן גַּוְתָּע פְּרִיְינָה. דָּעַר לִיבֶס פְּלַעַגֶּט  
מִיר בְּרַעֲנָגָעָן פְּלִישָׁ — אֵיך פְּלַעַג עַס בְּרַאָטָן אוּמִיָּה דָּעַר זָוָן. צַוְאָמָעָן  
פְּלַעַגֶּן מִיר גַּיְינָן שְׁפָאָצְרִין, עַסְּן אָנוֹ שְׁלָאָפָן.

נָאָר דָּעַר לִיבֶס אוֹז גַּעֲפָאָנָגָעָן גַּעֲוָאָרָן, אָנוֹ אוּמִיָּה אֵיך בֵּין גַּעֲכָאָפֶט  
גַּעֲוָאָרָן.

— דָּעַר לִיבֶס הָאָב מִיךְ נִישְׁתְּ פָּאָרְגָּעָסָן. דָּעַר לִיבֶס וּוּעַט מִיד בָּאָהִיטָן  
אוֹז בָּאַשִּׁיצָן.

אוֹז דָּעַר הָעָלָד אוֹז גַּעֲוָאָרָן דָּעַר הַיְטָעָר פָּוֹן לִיבֶס, אוֹז דָּעַר לִיבֶס אוֹז  
גַּעֲוָאָרָן דָּעַר בָּאַשִּׁיצָרָ פָּוֹן הָעָלָד.

אַ דָּאָרָן אַרְיִין, אַ דָּאָרָן אַרְוִיס — די מַשְׁהָ אַיז אוּס.

## משה באשטראפט דעם ריין קורח



אייז פֿרילינג אײַף דער וועלט. דער הימל אייז העל-בלוי. די ערעד האט זיך באפריליט פֿון אַיר ווינטערדיין שלאלט. די שטראמען און די טייכן האבן זיך צעללאסן און צע-כוואלייעט, און די גאלדיקע זונ-שטראלן טאנצן אײַף די זילברדעיקע כוואלייעס אַ פרילעלען טאנץ. סָאיַן פֿסח, דער שיינגער יומְטוּב פֿון באפריליאָרג פֿון שְׁקָלָפֿערִי. אַון מִיר, אַגאנצֶץ חַבָּרָה יִנְגָּלֵעַ, פֿרְיִי פֿון גַּיְוִן אַין חַדֵּר, גַּיְעַן אַרְוִיס אַין מִיטָּן הַעֲלָן פֿרְילִינְגְּדִיקְּפְּסְחָהִיךְ טָאג אַיְיךְ אַונְדוּעַר עַרְשָׁתָן גְּרוֹיִיסְטָן שְׁפָאַצְּיַיר אַין די "וּוּלְדוּלְעַךְ", אַראָפְּ בָּאָרג, בַּיִּם בְּרָעָן פֿון צְשָׁטְרָאַלְטְּצָעִץ כוואלייעטן טִיךְ.

מִיר שְׁפָרְיִיּוֹן אַרְבִּיעַ דָּאָס קְלִינְגְּ הַלְּצָעָרְנוּ בַּרְיקָל אַיבְּרָעָן טִיכְּלָה אַון אַט זַיְנְעַן מִיר שָׂוִין אַיְיךְ דָּעָר זָאַמְדִיקָעַ ווִיסְפָּעַ, וְאָס אַיְן אַרְמָה גַּעֲרִיגָּלָט אַרְוֹם אַון אַרְוֹם מִיט וּזְאָסֶר.

אַונְדוֹגָן, קִינְדָּעָר, דָּוָכָּת זִיךְּ אַוִיס, אַוְ מִיר זַיְנְעַן אַיצְּטָן אַין מְדֻבָּר אַזְוִי ווּיְ דִי אַוְרָ-אוּלְטָעָרָן, וּוּלְכָעַ זַיְנְעַן פֿון שְׁקָלָאָפְּן אַין עַיְפָטָן גַּעֲוָאָרָן פֿרְיִיעַ מַעֲנְטָשָׁן אַון דָּעְרָנָאָךְ יַאֲרָן-לָאָגָּג גַּעֲלָבָט אַין מְדֻבָּר, אַונְדוּעַר דָּעָר אַונְפִּירְוָנָג פֿון דָּעָם גְּרוֹיִיסְטָן לְעַרְעָר אַון פָּאַלְקָס-פְּרִירָעָר מִשָּׁה.

פְּלִיצִים אַיְן אַנְגָּעָקָומָעַן אַ גַּעֲדִיכְטָעַר וּוּאָלְקָן. דָּעָר הַימָּל אַיְז גַּעַד ווּאָרָן פְּינְצָטָעַר. עַס האָט גַּעֲנוּמָעַן דָּנוּגָּרָן אַון בְּלִיצָן. מִיר האָבָן זִיךְּ דָּעְרָשָׁרָאָפְּן אַון גַּעֲלָאָפְּן זִיךְּ בָּאָהָלָטָן בַּיִּם שְׁטָאָם פֿון אַ הַיְּכָעָר וּוּרְבָּעָ, וְאָס אַיְן גַּעֲוָאָקָטָן אַין מִיטָּן ווִיסְפָּעַ.

אַונְדוּעַר חַבָּר זָרָה, וּוּלְכָעַר האָט גַּעֲקָעָנָט ווּוְנְדָעְבָּאָר דָּעְרִצְּיָילָן פָּגָנְטָאָסְטִישָׁע גַּעֲשִׁיכְטָעַס, האָט זִיךְּ דָּעְרָמָאנְט גְּרָאָד אַין רַעֲכָטָן מִיטָּן שְׁטוּרָעָם די גַּעֲשִׁיכְטָעַס מִיטָּן קָוְרָהָן. אַון כָּאָטָש עַר האָט גַּעֲוּוֹסָט, אַוְ מִיר אַלְעָ קַעְנָעַן די דָּאַוְיקָע אַלְטָע גַּעֲשִׁיכְטָע, האָט עַר אַונְדוֹן דָּעְרִצְּיָילָט זִיךְּ נַאֲר אַמָּל, אַבָּעָר אַזְוִי שְׁפָאָגָעָנְדִיקְּ, אַוְ נַאֲר בֵּין הַיְּנָטִיקָן טָאג גַּעֲדָעָנָק אַיְדָן זִיךְּ אַיְךְ וְעַפָּאָר זִיךְּ די בִּילְדָעָר, וְאָס מִיְּנָן חַבָּר זָרָה האָט אַונְדוֹן גַּעֲשִׁילְדָעָרט.

צווישן די יידן, וועלכע משה האט ארייסגעפֿרט פון מצרים. האט ער אונדו דערציילט. זייןען געוווען אועלכע, וואס האבן באָדוייערט די ציטין פון קנעכטשאָפּט. זיי זייןען דארט געוווען רײַך, זיי האבן נישט געארבעט שווער. זיי זייןען געוווען די אויפּזעער, וועלכע האבן בלרי געהיטן, או די אנדערע יידן-שקלאָפּן זאלן אָרבעטן פון זונ-אויפּגאנְג בֵּין זונ-פֿאָרגאנְג אָון אויפּוביינְן פָּאָרֶן האָרְקָעָנִיג פֿרָעה גְּרוֹיסָע שְׁטָעָט אָון פֿירָאָמִיךְן.

צווישן די דאָזִיקע רִיכָּע יַידָּן, וועלכע האבן באָדוייערט די צִיְּינָן פָּוּן שְׁקָלָאָפּנָוּם, אַיז גַּעֲוָעָן אַיְּנָאָר, וּמְעַמְּדָן מִן הָאָט גַּעֲרָוָן קָוָרָה אָזָן אַט דָּעָר קָוָרָה האָט אַין מְדֻבָּר אוּפְּגָהָוִיבָן אַ בּוֹנָת קָעָגָן מְשָׁהָהָן...  
— גַּעֲנָג אַיְּךְ צַו הָעָרָשׂן אַיְּבָר אַונְדוֹ, האָט קָוָרָה גַּעֲוָאנְט צַו מְשָׁהָן אָזָן צַו זַיְּן בְּרוֹדָעָר אַהֲרָן, אַיְּרָ זַיְּטָ שְׁלַעַכְּטָעָל עַרְעָר אָזָן פֿירָעָר. אַיְּרָ האָט אַונְדוֹ אַרְיִיסְעָפּֿרְט פָּוּן אַ לְּאָנָה, וּוָאָסְ פְּלִיסְטָמִית מִילָּךְ אָזָן



הָאָנִיק אָזָן אַונְדוֹ אַרְיִינְגָעָפּֿרְט אַין אַ וּוִיסְטָעָנִישׂ, אַין אַ מְדֻבָּר. אַיְּרָ וּוִילָּט אָוְבָּדוּ לְאָזָן אַוִּיסְטָאָרָבוּ פָּוּן דּוֹרְשָׁת אָזָן פָּוּן הַוְּנָגָעָר. וּוּ גּוֹט עַס אַין אַונְדוֹ גַּעֲוָעָן אַין עֲגִיפָּטָן אַין וּוּ שְׁלַעַכְּטָעָל עַס אַין אַונְדוֹ אַיְּרָ פֿרִיעָר, אַיְּנָעָם מְדֻבָּר. גַּעֲנָגָן! מִיר וּוּילָּן אַיְּךְ נִשְׁתָּחָוָן אַנְרָקָעָנָן אַלְסָ פֿרִיעָר אָזָן לְעַרְעָר. לְאַמִּיר זַיְּן צְוֹרִיקָקָעָרָן קִיְּין עֲגִיפָּטָן!...

דָּעָר גְּרוֹיסָעָר פָּאָלְקָס-פֿרִיעָר מִשְׁהָ האָט זַיְּ גַּעֲנָטָפּֿרְט: «אַיְּרָ האָבָּא אַיְּךְ קִיְּנָעָם קִיְּין שְׁלַעַכְּטָס נִשְׁתָּגָטָן. אַיְּרָ האָבָּא אַיְּךְ, שְׁקָלָאָפּּן, גַּעַד-מְאַכְּטָפָּרָ פֿרִיעָר מְעַנְטָשָׁן... נָאָר אַיְּרָ פֿאָרְדִּינְטָ נִשְׁתָּחָוָן צַו זַיְּן פֿרִיעָר...»  
אָזָן צָוָם פָּאָלָק האָט מִשְׁהָ גַּעֲזָגָט: «גִּיאִיט אַוּעָקָ וּוָאָסְ וּוִיְּטָעָר פָּוּן דִּי גַּעֲצָעָלָטָן פָּוּן רִיכָּן קָוָרָה אָזָן פָּוּן זַיְּנָעָ פֿרִינְדָּה. רִירָת זַיְּן נִשְׁתָּחָוָן צַו

צ'ו קיין זאָך, ווֹאָס עַס געהערט צ'ו זַי, באָלֶד ווֹעֶט די ערְד עפָעָנוּן אִיר  
מוֹיל אָן אִינְשְׁלִינְגָּן דֵי דָאַזְקָע מַעֲנְטָשָׂן מִיט אלֶּז, ווֹאָס עַס געהערט  
צ'ו זַיִי...”

אָוָן פָּלוֹצִים האָט די ערְד אִיפְּגָעְצִיטָעָרֶט. עַס האָט גַּעַנוּמָעָן דָּוּגָעָרֶן  
אָוָן בְּלִיצָן. די ערְד האָט אִיפְּגָעְפָּנֶט אִיר מוֹיל אָן אִינְשְׁלִינְגָּן קָרוֹחָן  
מִיט אלֶע זַיְנָע פְּרִיאַנְד.

אָוָן די פָּאַלְקָס-מַאְסָן, ווֹאָס האָבָּן גַּעַזְעָן די שְׁטְרָאָפָּה, האָבָּן זַיְד דָּעָרִי  
שְׁרָאָקָה, אַכְבָּעָר מְשָׁה האָט זַיִי בָּאַרְאוֹאִיקָט אָן גַּעַזְגָּט: “אִיר זַאְלָט נִישְׁתָּ  
מוֹרָא האָבָּן, זַיִיט פְּרִיאַע שְׁטָאַלְצָעָ מַעֲנְטָשָׂן אָן נִישְׁתָּ קִיְּן שְׁקָלָאָפָּן אָן  
די ערְד ווֹעֶט אִיךְ נִשְׁתָּ אִינְשְׁלִינְגָּן. אִיר ווֹעֶט בָּאַהֲרָשָׂן די ערְד אָן  
זַי ווֹעֶט צ'ו אִיעָר ווֹילְן אָונְטְּרִיאָכָט ווּעָרָן...”



דָּעָרוֹוִיל אִיז דָּעָר ווֹאַלְקָן פָּאַרְשָׁוּוּמָעָן עַרְגָּעָץ ווַיִּיט. ווַיִּיט פָּנָן  
יעַנְעָר זַיִיט טִיךְ. אַיְפָּן לְוִיטָעָר גַּעַזְעָרָעָנָעָם, פְּרִיאַלְגָּדִיקָן הַימָּלָה האָט  
זַיִד בָּאוֹוִין אֲ צַעַשְׁטָאַלְטָעָר רַעֲגַבָּוָגָן. אַוִּיף דָּעָר ווּרְבָּעָ האָבָּן זַיִד  
צַעַצְרוֹוִיטְשָׁעָרֶט די פִּיגְגָּל אָן זַיִיט לִיב גַּעַזְעָנָג האָט אָונְדוֹ אַגְּלִילִיט אַוִּיף  
אָונְדוֹעָר צְוִירִקְגָּאנָג אִין שְׁמָאָט, בֵּין העַט, הַעַט ווַיִּיט בָּאַרג אַרְוִיךְ...”

## וואם מען דערצ'ילט זועגן רב היל



זועגן אמאָל אַ גְּרוּיסֶעָר יִדִּישֶׁר גַּעֲלָנְטֶעֶר, האָט מען אַים גַּעֲרוֹפָן רב היל. דערצ'ילט מען זועגן אַים. אוֹ אַין דער יונְגֶט אַין ער גַּעֲוֹעֵן גַּאֲר אַ גְּרוּיסֶעָר אַרְעָמָן. ער פְּלָעַגְתָּה אַרְעָוָן שְׂוֹעָר, טָאוֹ אַלְעָרְלִי אַרְבָּעָט, כְּדִי צַר פָּאָרְדִּינְעָן זַיִן בְּרוּיט אַון צַו בָּאַצְּאָלָן פָּאָר זַיִן לְעָרְנָעָן.

איַין מַאְלָ, סְאַיִן גַּעֲוֹעֵן זַיִעָר קָאָלָט, אַ גְּרוּיסֶעָר פְּרָאָסֶט אַין דְּרוֹיסֶן, האָט היל גַּעֲוֹכֶט אַון גַּעֲוֹכֶט אַ גַּאנְצָן טָאג אַרְבָּעָט אוֹיף צַו פְּאַרְדִּינְעָן זַיִן בְּרוּיט אַון צַו בָּאַצְּאָלָן פָּאָר זַיִן לְעָרְנָעָן, נַאֲר ער האָט גַּאֲרְנִישֶׁט פְּאַרְדִּינְעָן.

איַין ער אַ הְוָנְגָעָרִיקָעָר גַּעֲוֹמָעָן צַו דער גְּרוּיסֶעָר שָׁוֹל, גַּעֲוֹאָלָט אַרְיָין לְעָרְנָעָן, האָט מען אַים נִשְׁתַּחַת אַרְיָינְגָּלָאָזָט.

האָט היל גַּעֲוָן, אוֹ אוּפָּן דָּאָר אַיְזָה דָּא פְּעַנְצְּטֶעֶרֶל. איַין ער אַרְוִיף דָּעַם דָּאָר, זַיִךְ אַוְיסְגַּעְצְּוִיגָּן אַון צְוָגְעַלְיִיגָּט דִּי אַוְיעָרָן צֻום קְלִינְעָם פְּעַנְצְּטֶעֶר.

דוֹרֶךְ דָּעַם פְּעַנְצְּטֶעֶר האָט היל גַּעֲהָרֶט אַלְזָן, וּוָאָס מען האָט גַּעַל לְעָרָנְט אַין דער גְּרוּיסֶעָר שָׁוֹל. אַון ער האָט גַּאֲרְנִישֶׁט בְּאַמְוּרָה, וֹוי עַס אַיְזָה אַרְאָפְּגַּעְפָּאָלָן אַ גַּעֲדִיכְטֶעֶר שְׁנִי אַון אַים אַון גַּאנְצָן פְּאַרְשָׁאָטָן.

דָּעַרְוֹיִיל האָבָּן דִּי לְעָרָעָרָס אַון דִּי תְּלִמְדִידָּם פָּוֹן דער גְּרוּיסֶעָר שָׁוֹל זַיִךְ גַּעֲוֹמָעָן וּוּנוֹדָרָן, וּוָאָס עַס אַיְזָה גַּעֲוֹאָרָן אַין שָׁוֹל טְוַנְקָעַלְעָר וֹוי גַּעַגְּוִינְטָלְעָר. האָבָּן זַיִי אַלְעַל גַּעֲמִינְתָּן, אוֹ דָּאָס האָט דָּעַר גַּעֲדִיכְטֶעֶר שְׁנִי פְּאַרְשָׁאָטָן דָּאָס דָּאַרְפְּעַנְצְּטֶעֶרֶל אַון דָּעַרְבָּעָר אַיְזָה טְוַנְקָל...

גִּיאַעַן עַטְלָעַכָּע תְּלִמְדִידָּם אַרְוִיף אַוְיפָּה דָּעַם דָּאָר מִיט אַ גְּרוּיסֶן בְּעַזְעַם אַון וּוּילָן אַפְּקָעָרָן דָּעַם שְׁנִי פָּוֹן דָּעַם פְּעַנְצְּטֶעֶר. עַרְשָׁת זַיִן זַעַן, אוֹ אַוְיפָּה דָּעַם פְּעַנְצְּטֶעֶר לְגַט אַ פְּאַרְפְּרִוְּרִיעָנָעָר דָּעַר אַרְעָמָעָר היל.

האָבָּן זַיִי אַים אַרְאָפְּגַּעְנְוּמָעָן פָּוֹן דָּאָר, אַרְיָינְגָּפְּרִיט אַין שָׁוֹל, אַים אַפְּגַּעְמִינְטֶעֶרֶת, אַים אַנְגַּעַוְאַרְעָמָט אַון דָּעַרְנָאָר האָבָּן זַיִי אַים גַּעֲפָרָעָגֶט,

פארוזאָס ער איז אַריינְגֶעֱקָרָאָן אויף דעם דאָד אַין אָזָא קָאַלְטָן פֿרָאָס-  
טיַּקְּן טָאָבּ הָאָט הָלֵל זַיִּדְעַצְיִילְטּ דִּי גַּעֲנַצְעַ גַּעֲשִׁיכְטַּע.

אַוְן דַּעַר לְעֹרְעַר פָּנוּ אַלְעַ תַּלְמִידִים, דַּעַר רַבִּי פָּנוּ דַּעַר גַּרְוִיסְעַר שָׁוֹל,  
אַדְעַר יִשְׂבָּה, וַיִּמְעַן פְּלִיגְטּ זָאָגּ אַמְּאָלָּה, הָאָט דַּעְמָאָלָּת זַיִּדְ אַפְּגָעָרוֹפּוֹן  
צַו אַלְעַזְיִינְעַ תַּלְמִידִים:

— אַט דַּעַר הָלֵל וּוּטּ אַוְטוֹאָקָסּ אַנְגַּרְגַּעַן אַגְּרִיסְעַר, גַּאֲרַ אַגְּרִיסְעַר  
גַּעֲלַעֲרַנְטַּעַר.

אַוְן דַּעַם הַיְּטַעַר פָּנוּ שָׁוֹל הָאָט עַר אַגְּגַעְגַּגְטּ, עַר זַאַל אַרְיִינְלָאָזּ  
הָלָלוּ אַיִּן שָׁוֹל אַן שָׁוֹם אַפְּצָאָל.

הָאָט הָלֵל גַּעֲלַעֲרַנְטּ אַוְן גַּעֲלַעֲרַנְטּ, בֵּינוּ עַר אַיִּן גַּעֲוָאָרָן דַּעַר גַּרְעַסְטַּעַר  
יִקְּלִישָׁעַר גַּעֲלַעֲרַנְטַּעַר פָּנוּ זַיִּן צִיְּטָ.

עַר אַיִּן גַּעֲוָעָן אַזְוִי שְׁטָאָרָק בְּאַלְיִיבְּטּ בַּיִּאָלְעַמְּעַן פָּאָר זַיִּן קְלוֹגְשָׁאָפְּטּ  
אַוְן גַּוְטְּסִקְיִיטּ, אַזְוִי מַעַן הָאָט אִים אַוְיסְגַּעְקָלְבָּן אַלְסּ עַלְטַסְטַּן פָּנוּ אַלְעַזְיִינְ  
יִיְּזָן. מַעַן הָאָט אִים גַּעֲרוֹפּוּן רַב הָלֵל הַנְּשִׁיאָ. אַוְן אַלְעַזְיִינְבָּן בַּיִּ אִים  
גַּעֲלַעֲרַנְטּ. אַוְן אֲפִילּוּ אַיְצָטּ — הַוְּנְדַּעְרַטְעַר יַאֲרָן שְׁפַעְטַּעַר — דַּעְרַצְיִילְטּ  
מַעַן נַאֲרַ אַיִּן אַלְעַזְיִינְשָׁעַר שָׁוּלָן דִּי קְלוֹגָעַ רַיִּידְ פָּנוּ דַּעַם גַּרְוִיסְעַן יִדְיִשְׁוֹן  
גַּעֲלַעֲרַנְטַּן רַב הָלֵל הַנְּשִׁיאָ.

# דער גראויסער געלערטנער רבּי עקיבא אוֹן דער יידישער העלֶד בר כוכבא

(א קאפיטל יידישע געשיכטע)

.1.

מאל, אמאָל האָט אַין דער יידישער הויפט-שטאָט ירושלים געלעבט בָּאָרְיִיכָּעֵר יַיד. זַיְן נַאֲמָעָן אַיְן גַּעֲזָעָן כְּלָבָא שְׁבוֹעַ. ער האָט פָּאַרְמָאָגָט פִּיל פָּעַלְעָר, פִּיל וּוּעַלְעָר, פִּיל שָׂאָת, פִּיל רִינְדָּעָר, פִּיל צִיגָּן אַון פִּיל, גַּאֲרַ פִּיל אַגְּדָעָר וּרְיִיכְטָמָעָר. מַעַן האָט גָּאַרְנִישָׁט גַּעֲקָעָנָט אַוִּיסְצִילָּן אַלְץ, וּוּאָס כְּלָבָא  
**שבוע האָט פָּאַרְמָאָגָט.**



דער רִיכְבָּר כְּלָבָא שְׁבוֹעַ האָט גַּעֲהָאָט אַיְן אַיְינְצִיקָּעֵט טָאַכְטָעָר. מַעַן האָט זַי גַּעֲרוֹפָן רְחָל. זַי אַיְן גַּעֲזָעָן זַיְיעָר אַשְׁיְינְגָּע. זַיְיעָר אַקְלוֹגָע אַז גַּעֲוִילְדָּעָטָע. אַסְּךְ רִיכְכָּע יְוָנְגָע לְיִיטָּהָאָבָּן גַּעֲוָאָלָט זַי זַיְן זַיְיעָר כָּלה. יְעַדְעָר האָט גַּעֲוָאָלָט. זַי זַאֲלָה חַתּוֹנָה הָאָבָּן מִיטָּאִים. אַבְעָר רְחָל האָט נִישְׁטָט גַּעֲוָאָלָט קִין אַיְינְעָם פָּוָן דִּי רִיכְכָּע יְוָנְגָּע לְיִיטָּהָאָבָּן. אַיר אַיְן שְׁטָאָרָק גַּעַד פָּעַלְעָן גַּעֲוָאָרָן אַז אַרְעָמָעָר, פְּשָׁוּטָעָר פָּאַסְטוֹר, וּוּאָס האָט גַּעֲפִירְט פִּיטְעָרָן אַז פָּעַלְעָן אַיר פָּאַטְעָרָס סְטָאָדָעָס שְׁעָפָסָן אַז צִיגָּן. זַיְן נַאֲמָעָן אַיְן גַּעֲזָעָן עֲקִיבָּא.

וּוּעָן אַיר רִיכְבָּר פָּאַטְעָר כְּלָבָא שְׁבוֹעַ האָט זַיְד דְּעֻרוּוֹסָטָה. אַז זַיְן אַיְינְצִיקָּעֵט טָאַכְטָעָר רְחָל וּוְיל חַתּוֹנָה הָאָבָּן מִיטָּדָע אַרְעָמָעָן פָּאַסְטוֹר עֲקִיבָּא, אַיְן ער גַּעֲוָאָרָן זַיְיעָר בִּינוֹן אַז גַּעֲזָגָט צַו זַיְן טָאַכְטָעָר :

— גַּעֲדָעָנָק, אוּבָּד וּוּעָסָט מִיר נִישְׁטָט פָּאַלְגָּן אַז דָו וּוּעָסָט חַתּוֹנָה הָאָבָּן מִיטָּדָע פְּרָאַסְטוֹק עֲקִיבָּא, וּוּצְלָאָר אַיר דִּיךְ מַעַר נִישְׁטָט אַרְיִינְגָּלוֹן אַז מִין שְׁטוּב. אַיר וּוְיל דִּיךְ מַעַר נִישְׁטָט זַעַן. קַעַנְסָט זַיְד גִּין מִיטָּדָע עֲקִיבָּא, וּוּזַוְּדוֹ וּוּלְיסָט, אַבְעָר מִין שְׁווּעָל זַאֲלָסָטָו מַעַר נִישְׁטָט אַרְיִיבְּעַרְטְּרָעָן. דָאָס

וועט דיר אַנְלָעֶרְגָּעָן, נישט צו פֿאַלְגָּן דעם טָאָטָן דַּיִינָעָם. אָונֵן אַיצְטָ קַעֲנְסְטָן  
גַּיְינֵן אָונֵן טָאָן, וַיְיַהְיֵה דַּו וּוּילְסָט.

רחל האט זיך פֿוֹנְגָּנְדָּעָרְגָּעוּיִינְתָּ, אַבְעָר אַיר לִיבָּעָ צָום אַרְעָמָעָן  
פֿאַסְטוֹךְ עַקְיָבָא אַיְזָן גַּעֲוָעָן אַזְוִי שְׁטָאָרָק, אָזֵן זַיְהָט דַּעַם זַעֲלָבָן טָאָג  
פֿאַרְלָאָזָט אַיר פֿאַטְעָרָס רַיְיכָן הַוִּין אָזֵן אַזְוָעָק חַתְוָהָהָה אַבָּן מִיט אַיר  
בְּאַלְיָבָטָן עַקְיָבָא.

עַקְיָבָא אַיְזָן גַּעֲוָעָן אָזֵן אַרְעָמָעָר טָאָגְּ-אַרְבָּעָטָעָר אָזֵן עַר האט פֿאַרְדִּינְט  
זַיְעָר וּוַיְינִיק, עַר אָזֵן זַיְינֵן לִבְעָ פֿרְויָ רְחָל פֿלְעָגָן קַוִּים אַבָּן גַּעֲנָגָן בְּרוּוִיט  
צָו עָסָן. גַּעֲוָיִינְתָּ אַבָּן זַיְיָ אַוִּיסְטָט, אָזֵן אָזֵן אַרְעָמָעָן גַּעֲצָלָט.

אוּ עַס פֿלְעָגָן בְּלָאָזָן בְּיִיעָן וּוַיְינָטָן, פֿלְעָגָן זַיְיָ בְּיִידָעָ גַּעֲזָעָט דַּוְעָרָן טְרְוִיעִירִיק,  
דָּאָס גַּעֲצָלָט אַיְזָן גַּעֲוָעָן פֿוֹן דְּרוֹכְגָּעָלְעָכְעָרְטָעָ וּוּנְגָּלְעָן אָזֵן דַּי וּוַיְנָטָן  
פֿלְעָגָן אַרְיָנְגָּבָלָאָזָן אַיְנְעָוִיְינִיק. עַס פֿלְעָגָט זַיְיָ זַיְינֵן קָאָלָט אָזֵן נָאָס.

איַן נָאָכָט זַיְיָגָעָן זַיְיָ בְּיִידָעָ גַּעֲזָעָט אָזֵן זַיְקָ צַוְּגָעָהָרָט צָו דַּי בְּיִזְעָ  
וּוַיְנָטָן. עַקְיָבָא האט גַּעֲגָלָט דַּעַם קָאָפָט פֿוֹן זַיְינֵן פֿרְויָ. עַר האט  
גַּעֲזָגָעָן אַלְדִּזְ:

וּוְעָן אַזְזָאָלָט אַגְּלָדְשָׂמִידָגָן גַּעֲוָוָעָן,  
וּוְאָלָט אַזְזָאָלָט אַפְּרָרְמִין דְּחָלָעָן וּוּנְגָן  
אַ קְרָוִין גַּיְנְגָּלְדָּעָן גַּנְשָׂמִידָט,  
פֿוֹן נְוִיט אָזֵן אַרְעָמָקִיט פֿאַרְהִיט.

זַיְינֵן פֿרְויָ רְחָל האט אַיְם גַּעֲזָגָט :

— מִיְּנֵן טְיִיעָרָה, לִיבָּרָ מאָן, וּוְיְלָסְטָוּ מִיר אַ קְרָוִין שְׁעַנְקָעָן, גַּיְיָ, מִיְּנֵן  
טְיִיעָרָה, לִעְרָנָעָן. אַיְקָ וּוּצָל זַיְינֵן דַּי גַּלְיָקְלָעְסְטָעָ פֿוֹן אַלְעָלָ פֿרְויָעָן, אַיְוב  
דָּה, מִיְּנֵן מאָן, וּוּעָסָט וּוּעָרָן אַ גְּרוּסָעָר גַּעֲלָרָנָטָרָה. דִּין וּוּסָן וּוּעָט זַיְינֵן  
מִיְּנֵן קְרָוִין.

אוּוִיפָּ מַאְרָגוּן האט עַקְיָבָא זַיְקָ צַעְשִׂידָט מִיט זַיְינֵן שְׁיִינָרָ, הַאֲרַצִּיקָּ  
בְּאַלְיָבָטָרָ פֿרְויָ אָזֵן אַיְזָעָק לִעְרָנָעָן.

עַר האט גַּאֲרָנִישָׁט גַּעֲקָעָט. האט עַר זַיְקָ גַּעֲזָעָט לִעְרָנָעָן צְרוֹאָמָעָן  
מִיט דַּי קְלָעָנָטָעָ, מִיט דַּי קִינְדָּעָרָ, וּוּסָן אַבָּן נָאָךְ גַּעֲלָרָנָט אַלְפָ בִּית  
אַבְעָר גַּאֲרָגָר גַּעֲלָרָגָט דַּי קְלִינְיָעָ אָזֵן דַּי גְּרוּסָעָ.

כַּדֵּי צָו קַעֲנָעָן פֿאַרְדִּינְטָן אוּוִיפָּ צָו לְעָבָן, האט עַקְיָבָא גַּעֲרָבָעָט אַלְסָ  
הַאֲלִיךְ-הַעֲקָעָר. עַר האט שְׁוּעָר גַּעֲרָבָעָט אָזֵן פֿאַרְדִּינְט וּוּנְגִיצִּיק. וּוּעָן זַיְינֵן  
פֿרְויָ רְחָל האט גַּעֲהָרָט, אָזֵן אַיר מִזְאָן אַרְבָּעָט אָזֵן לִעְרָנָט אַיְזָן גְּרוּסָעָר  
נוּסָט, האט זַיְיָ אַפְּגָעָשָׂוִרָן אַיְרָעָ שְׁיִינָעָ צַעַט אָזֵן זַיְיָ פֿאַרְקִוִּיט. דָּאָס גַּעֲלָט  
הַאֲטָז זַיְיָ גַּעֲשִׂיקָט אַיר לִיבָּן מאָן, דַּעַם פֿלְיִיסְטִיקָן לִעְרָנָעָר עַקְיָבָא.

קיבא איז געווען א פלייסיקער און פעאיינדר לערנער. גאל  
גיך האט ער געקנט איז גוט די יידישע לערען, און אלע  
זיין חביב האבן איט גענווען באטראכטן פאר זיער  
לערער. מען האט אים שוין מער נישט גערופן עקיבא,  
באל רבי עקיבא — לערער עקיבא, געלערנטער עקיבא.



עס זיינען גיך איז איז פון לעגען, צוויי יאר, פינפ' יאר,  
צען יאר. פאר דער גאנצעער צייט האט רבי עקיבא נישט געהאָט  
געונען זיין ליבע פרוי רחל.

נאָך צוועלף יאר איז רבי עקיבא איז קיין ירושלים זיך זען מיט  
זיין פרוי.

רחל האט נאָך געווינט אין אַרעלען געצעלט, אויסערן שטאָט. אָן רבי  
עקבא איז צוגעוקמען צום געצעלט, האט ער געהערט ווי אָ פרוי  
ראָדזט צו זיין ליבער רחלען:

— איר זעם, שוין צוועלף יאר, ווי אייער מאָן איז איז איז  
לעבט אלין, ארעם, אין גרויסער גויט. זען איר וואָלט אַבער געווען  
געפֿאָלט אַיער רײַיכּן פֿאָטער, וואָלט איר נישט געדאָרפט ליידן. איר  
וואָלט געקענט לעבען אין רײַיכּקיט און גילקלען זיין.

— מײַן גליק אין, וואָס מײַן ליבער מאָן עקיבא לערנט און אַיך  
האָת, אָן ער ווועט נאָך וווערן אַינְגעָר פון אַונְדוּרָע גַּרְעַסְטוּ געלערנטע.  
זען ער פֿאָלט מיר, וואָלט ער געלערנט נאָך צוועלף יאר. דאס וואָלט  
געונען פֿאָר מיר די גַּרְעַסְטוּ פרוי.

ווי רבי עקיבא האט געהערט די דָאָזִיךּ וווערטער פון זיין ליבער  
פרוי רחל, האט ער זיך תיכּפּ אומגעקערט צוֹרֵיךּ און זיך וויזער געֶ  
נומען צום לערנערן. ער האט אלין געלערנט און געלערנט מיט אַנְ  
דערע, מיט זיינע תלמידים.

זיין וויסן און זיין לערנערן איז געווארן אַזְוִי שטאָרָק באַרְיִמְט אַין  
אַגְּנַזְנָן לאָנד אַין אַין אַרְיִסְלָאָנד, אָן פון אלע עַקְנָה האָב זיך גענווען  
zievn צו אַים תלמידים. ער האט געהאָט אַין זיין שול פֿיר אָן צוֹוָאנְצִיךּ  
טוֹיְזִינְט תלמידים. אלע האבן אַים שטאָרָק לְיבּ געהאָט אָן אלע האָבּ  
אַים באַטְרָאַכְט ווי דעם גַּרְעַסְטוּ יִדְיָשִׁן געלערנטן.

אַזְוִי זיינען אַרְיִיבּער נאָך צוועלף יאר. אָן רבי עקיבא האט באָ  
שלאָסּן צו גִּין צוֹרֵיךּ קײַן יִרְוָשְׁלָם זיך זען מיט זיין פרוי, מיט דער  
ליבער רחל.

ער אַיז אַבער נישט גַּעֲנָגָעָן אלְיַין. מיט אַים זיינען מיטגַּעַגְּנָגָן  
טוֹיְזִינְטער, טוֹיְזִינְטער פון זיינע תלמידים.





ז מען האט געהערט אין דער יידישער הויפט-שטאַט. דאס דער געלערטער רבּ עקיבא קומט אָן אָן שטאַט, זיינען אִם אָרִיס אַנטקעגן אויפֿגעמען אָלֶע אָנוּגָעָעָנָע. אָלֶע גְּרוֹיסָע גַּעֲלָעָנָע מִיט זְיַעַרְעָת תַּלְמִידִים. עַס זיינען מִיטְגָּעָאנְגָּעָן מִיט זַי פִּילְמַעְנָעָר אָן פֿרוּעָן, וּאַס זיינען אַלְיַין נִשְׁתְּ גַּעַוּעַן קִין גַּעֲלָעָנָע אָן אַוְיד נִשְׁתְּ קִין לְרֻבָּעָר, נָאָר וַיִּהְיֶה האָבָּן אָלֶע שְׂטָאַלְצִירֶט מִיט דָעַם פֿאַסְטוֹךְ, וּאַס אֵיז גַּעַוּוֹאָרָן דַּעַר גַּעַסְטָעָר גַּעֲלָעָנָעָר. אָלֶע האָבָּן גַּעַוּאָלָט אִים זָעָן, אָלֶע האָבָּן גַּעַז וּאַלְאַט אִים אוֹיסְדָּרִיךְן זְיַעַר לִיבָּעָן אָן אַכְּטָוּעָן.

צְוִישָׁן דַּי פִּילְאַרְעָמָעְ מַעְנָעָר אָן פֿרוּעָן אֵיז אַוְיד גַּעַגְּנָעָן אַנְטָן קָעָגָן אִיר גַּרְוִיסָּן מָאָן, רַחַל, דַּי טַאַכְּטָעָר פּוֹנָעָט רַיִיכָּן כְּלָבָּא שְׁבוּעָן.

אוֹ זַי האָט דַּעְרוֹזָעָן אִיר לִיבָּן מָאָן אָנוֹ דַּי טַוִּוְנָטָעָר תַּלְמִידִים אָנוֹ דַּי טַוִּוְנָטָעָר יִדְּן, מַעְנָעָר אָן פֿרוּעָן, וּאַס האָבָּן גַּעַמְאָכָט פָּאָר אִים אַוְאָרָעָ, וַיִּפְאָר אַפְּרִינְץ, האָט זַי צְעוֹוִינְגַּט פֿוֹן פֿרִיד. וּוּן זַי אֵיז צְוַעַגְּנָעָגָן צַו אִיר גַּרְוִיסָּן, גַּעֲלָעָנָטָן מָאָן, האָבָּן דַּי תַּלְמִידִים זַיְנָעָן גַּעַוּאָלָט אַוּעַקְטָרִיבָּן. זַיְיָ האָבָּן נִשְׁתְּ גַּעַוּסְטָט, אוֹ דָאָס אֵיז רַחַל, דַּי לִיבָּעָן פֿרוּיָן זְיַעַר גַּרְוִיסָּן לְרֻבָּעָר.

— לאָזֶט זַי גַּעַנְגָּעָן צַו מִיר — האָט גַּעַזְאָגָט הַכְּבָדָה רַבְּיָ עֲקִיבָּא. — אַיְיךְ זָאָג אַיְיךְ, אָנוֹ מִיְּן וּוּיְסָן אָנוֹ אַיְיעָרָן וּוּיְסָן האָבָּן מִיר צַו פָּאַרְדָּאַנְקָעָן אָט דַּעַר אַרְעָמָעָר פֿרוּיָן. וּוּן נִשְׁתְּ זַי, מִיְּן לִיבָּעָן, טַיְעָרָעָ רַחַל, וּאַלְאַט אִיךְ נִשְׁתְּ גַּעַוּעַן אַיצְטָ אַיְיעָרָן לְעַרְעָרָן אָנוֹ אַיְיךְ וּאַלְאַט נִשְׁתְּ גַּעַוּעַן מִיְּנָעָן תַּלְמִידִים. אָלֶעָ רַיִיכָּעָ לִיְתָה האָבָּן פָּאַרְבָּעָטָן דָעַם גַּעֲלָעָנָטָן רַבְּיָ עֲקִיבָּא. עַר זָאָל זַיְיָ בָּאוּרָן אָנוֹ גַּיְינָן וּוּיְנָעָן בַּיִּי זַי אֵין דַּי פָּאַלְאַצְּן, אֵין דַּי שִׁינְעָן פְּרַעְכְּטִיקָעָ צִימְפָּרָן, וּאַס זַיְנָעָן גַּעַוּעַן אַוְיסְגָּעָצִירָט מִיטְ מִירְמָלְשְׁטִינָן אָנוֹ מִיטְ הַעַלְפָאַנְטִיבָּיָן. רַבְּיָ עֲקִיבָּא האָט זַיְדָ אַפְּגָעָאנְגָּט גַּאנְצָ הַעֲפָלָעָד צַו גַּיְינָן צַו דַּי רַיִיכָּעָ, אֵין זְיַעַרְעָ פְּרַעְכְּטִיקָעָ פָּאַלְאַצְּן.

רַבְּיָ עֲקִיבָּא אֵיז אַוְעָקָט מִיט זַיְנָעָן תַּלְמִידִים אָנוֹ מִיט זַיְן לְבָעָר רַחַל צַו אִיר אַין אַרְעָמָעָן גַּעֲצָלָט, וּאַס אֵיז גַּעַוּעַן אַוְיסְגָּעָשְׁטָעָלָט אַוְיסְעָרָן שְׁטָאַט.

רַבְּיָ עֲקִיבָּא האָט גַּעַוּוֹנְגָּט אֵיז אַרְעָמָעָן גַּעֲצָלָט, אַוְיסְעָרָן שְׁטָאַט, מעַן פְּלָעָגָט קוּמָעָן צַו אִים פֿוֹן יְרוּשָׁלָם, פֿוֹן אַנְדָּרָעָ שְׁטָצָט אָחָן דַּעְרָפָעָר, אִים פְּרַעְגָּעָן עַצְוָתָה, הַעֲרָן זַיְנָעָן קְלוּגָּעָן רַיִיד.

די רַיִיכָּעָ לִיְתָה פְּלָעָגָט אִים פָּאַרְבָּעָטָן צַו זַיְיָ אֵין זְיַעַרְעָ פְּרַעְכְּטִיקָעָ פָּאַלְאַצְּן. רַבְּיָ עֲקִיבָּא האָט אַבָּעָר נִשְׁתְּ גַּעַוּאָלָט לְאָזָן זַיְן לִיבָּעָן פֿרוּיָן רַחַل

אין אָרְעָמָעַן גַּעֲצָלֶט אַלְיִין. עַד אֵין גַּעֲבָלִיבָן בַּעֲסָעָר אֹוְסָעָר שְׁטָאָט, בַּיַּיַּן אָוֹן צְוָאָמָעַן מִיט זַיַּינְ פָּרוּי.

אָרוּם זַיַּין גַּעֲצָלֶט זַיַּינְ גַּעֲוֹעַן פִּיל גַּעֲצָלֶטְן, וּוּ עַס האָכָן גַּעֲוֹוִינְטַן זַיַּינְ טַוִּוְונְטָעָר תַּלְמִידִים. זַיַּין פְּלָעָגָן זַיַּיךְ אַלְעַטְ טַאַג פָּאַרְזָאַמְלָעַן אָרוּם זַיַּינְ גַּרְוִיסְן לְעַרְעָרְ דַּעַם הַנָּא עַקְיָבָא אָנוֹ הַעֲרָן זַיַּינְ קְלוּגָעַ רַיְיךְ.

אַיְינְ מַאל אֵין גַּעֲקָומָעַן צַו זַיַּין גַּעֲצָלֶט פְּרָעָגָן אָנוֹ עַצָּה אַיְינְגָעָר פָּוּן דַּי רַיְיכְסְטָע לְיִיט פָּוּן יְרוּשָׁלָם. דַּאַס אֵין גַּעֲוֹעַן רַחַלְסְ טָאַטָּע, דַּעַר שְׁוּעָר פָּוּן רַבִּי עַקְיָבָא — כְּלָבָא שְׁבָעָ.

וּוּעַן כְּלָבָא שְׁבָעָ הַאַט גַּהְעָרֶט, אָנוֹ אַיְן יְרוּשָׁלָם אֵין אַנְגָּעָקָומָעַן דַּעַר גַּרְוִיסְעָר גַּעֲלָעָרְנְטָעָר רַבִּי עַקְיָבָא, הַאַט עַר גַּעֲטְרָאַכְט : «לְאַמְרֵר גַּיַּן פְּרָעָגָן אָנוֹ עַצָּה בַּיַּיַּם גַּרְוִיסְן גַּעֲלָעָרְנְטָן וּוּעָגָן מִין טָאַכְטָעָר. הַאָב אַךְ נִשְׁתָּעָגָן אַךְ מַאל אַךְ נַאֲרִישְׁקִיטְיַהְיָה מִיטְן פָּאַרְטְּרִיבָן זַיַּינְ ? ». .

כְּלָבָא שְׁבָעָ אֵין אַרְיִין אָנוֹ אָרְעָמָעַן גַּעֲצָלֶט. זַעַט עַד דַּעַם גַּרְוִיסְן גַּעֲלָעָרְנְטָן, אַרְוּמְגָעָרְנְגָלָט מִיט פָּוּן זַיַּינְ טַלְמִידִים. דַּעְרָצְיִילָט עַר אִים, אָנוֹ עַר הַאַט פָּאַרְטְּרִיבָן זַיַּינְ טָאַכְטָעָר אָנוֹ עַר וּוּיִיטָט נִשְׁתָּעָגָן, צַי אָנוֹ עַר נִשְׁתָּעָגָן אַךְ מַאל צַו שְׁטָרָעָגָן.

רַבִּי עַקְיָבָא הַאַט תִּכְףְּ דַּעְרָקָעָט זַיַּינְ שְׁוּעָר, דַּעַם רַיִיכְן כְּלָבָא שְׁבָעָ,

נָאָר דַּעַר שְׁוּעָר הַאַט זַיַּינְ אַיְידָעָם רַבִּי עַקְיָבָא נִשְׁתָּעָגָן דַּעְרָקָעָט.

#### פְּרָעָגָט אִים רַבִּי עַקְיָבָא :

— פָּאַרְוּוָאָס הַאַסְטוּ פָּאַרְטְּרִיבָן דִּיְין טָאַכְטָעָר פָּוּן דִּיְין הָוִי ?

— וּוְיַיְלָא אַךְ הַאָב נִשְׁתָּעָגָן גַּעֲוֹאַלְטַן, אָנוֹ מִין טָאַכְטָעָר זַאַל זַיַּינְ דַּי פָּרוּי פָּוּן אַךְ פָּאַסְטוֹרָד, וּוּאָס קָעָן אַפְּלָוּ נִשְׁתָּעָגָן אַךְ וּוּאַרְטָה, הַאַט אִים גַּעֲנְטְּפָעָרְטַן כְּלָבָא שְׁבָעָ.

— נָו, אָוֹן וּוּיְלָאַט גַּעֲוֹעַן, וּוּעַן דַּו וּוּאַלְסָט גַּעֲוֹוֹסָט, אָנוֹ דַּעַר פָּאַסְטוֹרָד וּוּעַט זַיַּיךְ נִעְמָעַן לְעָגָעָן אָנוֹ שְׁפָעָטָעָר וּוּעָרָן אַךְ גַּעֲלָעָרְנְטָעָר, וּוּאַלְסָטוּ אַוְיךְ פָּאַרְטְּרִיבָן דִּיְין טָאַכְטָעָר פָּוּן דִּיְין הָוִי ?

— קַיַּין מַאל נִשְׁתָּעָגָן. עַס פָּאַרְדְּרִיסְטַמִּיךְ אַזְוִי אַוְיךְ שְׁטָאַרָּק, וּוּאָס אַיךְ הַאָב אַיְן מִין צָאָרָן פָּאַרְטְּרִיבָן דַּי אַיְינְ אָנוֹ אַיְינְצִיקָעַ, לִיבָּעָט טָאַכְטָעָר מִינְיָעָן — רַחַל.

רַחַל הַאַט פָּוּן וּוּיִיטָט דַּעְרָקָעָט אַיר פָּאַטְעָרָס שְׁטִימָעַ. זַי הַאַט זַיַּיךְ מַעַר נִשְׁתָּעָגָן גַּעֲקָעָט אַיְינְהָאַלְטַן. זַי אֵין צַו אַיךְ אַיר פָּאַטְעָר, אִים אַרְוּמְגָעָנוּמָעַן, אִים גַּעֲקוּשָׁט, אָוֹן וּוּיִנְעָדֵיקְ פָּוּן פָּרִידְ, אִים גַּעֲזָאָגְט :

— דִּיְין טָאַכְטָעָר, דַּאַס בֵּין אַיךְ. אָוֹן דַּעַר גַּרְוִיסְעָר גַּעֲלָעָרְנְטָעָר מִאָן רַבִּי עַקְיָבָא, דַּאַס אֵין מִין מָאָן, מִין קְרוּיָן, אַזְוִי הַאַט גַּעֲזָאָגָט רַחַל אָוֹן מִיט שְׁטָאַלְץ גַּעֲקוּסָט אַוְיךְ אַיר לִיבָּן טִיעָרָן עַקְיָבָא.

דער פאטער כלבאי-שבוע האט תיכף באפויילן, או אַ האלבער פֿאלָאָז  
זינגער און אַ העלפט פֿוֹן זיִין פֿאַרמעגן זאָל אַפְּגַעֲגַעַן וּוּעַן זִינַע קִינְדֶּר,  
רחל און אַיר מאָן דעם געלערנטן רבי עקיבא.

רבי עקיבא און זיִין פֿרְוי האָבָן זיך דערמאָנט דאס לֵיד, וּוָס עַד האָט  
געזונגען פֿאָר אַיר אַמְּאָל, אַין אַרְעַמְּעַן גַּעַצְעַלְט. דעם זעלְבָּן טָאג האָט  
ער אַיר גַּעַשְׁאַקְעָן אַ גַּזְגָּאַלְדָּעָן קְרוּן.

רחל האָט אַים האַרְצִיק באַדְאַנט אַון גַּעַזְגָּט :

— מִין שְׁעַנְסְּטָעַ קְרוּן דאס בִּיסְטוֹ, דאס אַין דִּין וּוִיסְטָן.

.4.



אָס אַין גַּעַזְגָּעַן מִיט אַיבָּעָר אַכְּצָן הַונְּדָעָרְט יָאָר צְוָדִיק. דאס  
יִדְיִישָׁע לְאַגְּדָה אַרְץ יִשְׂרָאֵל אַין דֻּמְאָלֶת גַּעַזְגָּעַן פֿאַרְנוּמְעַן  
פֿוֹן דַּי روּמִישָׁע הַעֲרָשָׁע, וּוָס האָבָן צַעַשְׁטָעָרְט דַּי יִדְיִישָׁע  
הַוּיְפְּטַשְׁטָאָט יְרוּשָׁלָם אַון דעם הַיְלִיקָן יִדְיִישָׁן טַעַמְפָלֶל,  
דעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אַ סְּךְ יִדְיִישָׁע מַעֲנָעָר אַון פֿרְיוּן זִינְגָּעַן  
דֻּמְאָלֶת פֿאַרְקוּפָּט גַּעַזְגָּעַן פֿאָר שְׁקָלָפָן אַון פֿרְעָמְדָע, וּוִיטָעַ לְעַנְדָּרָע.

אָט אַין יַעַנְגַּע צִיְּטָן האָט דַי הַעֲלָדִישָׁע יִדְיִישָׁע יוֹגָּנָט, אַונְטָעָר דָעָר  
אַנְפְּרוֹנְגָּפָן גַּרְוִיסְטָן פֿאַלְקָסְ-הַעַלְלָד בָּר כּוֹכְבָּא, זיך צְנוּנִיפְגַּזְעָמָלֶט אַין  
די הַיְלָעָן, אַין דַי טָאָלָן אַין אוּפְּיךְ דַי בָּעָרָג.

די יִדְיִישָׁע יוֹגָּנָט האָט אַומְעָטוֹם גַּעַזְגָּעַן פֿאַרְטְּרִיבָן דַי روּמָעָר,  
די אַונְטָעָר דָרְדִּיקָעָר, וּוָס האָבָן גַּעַזְגָּעַן פֿאַרְנִיכָּטָן דאס יִדְיִישָׁע פֿאָלָק.  
דָעָר גַּרְוִיסְטָר גַּעַלְעָרְנְטָעָר רַבִּי עֲקִיבָּא האָט גַּעַרְופָּן דאס גַּאנְצָע  
פֿאָלָק זיך צו שְׁטָעָלָן אַין קָאָמָר קָעָגָן דַי روּמָעָר, אַונְטָעָר דָעָר אַנְפִּיְרָה  
רוֹנְגָּפָן בָּר כּוֹכְבָּא.

ער האָט גַּעַזְגָּגָט: «אַלְעַ יִדְן, יוֹגָּעָ אַון עַלְטָעָרָע, פֿרְיוּן, אַפְּילָו  
קִינְדָּעָר, אַלְעַ דָּאָרְפָּן מִתְּהַעַלְפָן צָום זִיג פֿוֹן יִדְיִישָׁן פֿאָלָק אַיבָּעָר דָעָם  
פֿיְנִינְט».

ער האָט אלְיִינְן באַוּאָפָּנָט זִינְגָּעַן תְּלִמְדִידִים, אַפְּגַעֲגַעַן דַי צִירְוָנָגָּפָן  
זִיְּנָוָן לִיבָּעָר פֿרְויָה רַחֵל פֿאָרָן באַפְּרִיאַיְוָנְגִּיקָּאָמָּפָּה פֿוֹן יִדְיִישָׁן פֿאָלָק.  
אַין דַּרְיִי יָאָר צִיְּטָן האָט דַי יִדְיִישָׁע יוֹגָּנָט אַפְּגַעֲהַאַלְטָן פֿילְ זִיגָן. די  
הַוּיְפְּטַשְׁטָאָט אַין גַּעַזְגָּעַן באַפְּרִיאִיט.  
אַלְעַ, רַבִּי עֲקִיבָּא, בָּר כּוֹכְבָּא, דאס גַּאנְצָע פֿאָלָק אַין גַּעַזְגָּעַן גַּלְיִיךְ  
לְעַקְעַצְעַ זַיְעַן וּוִידָעָר וּוְיַאֲפִירִי פֿאָלָק.

אבער נישט لأنג האט געדייערט די פרייד. די רוימער האבן גע-  
שיקט קיין אויז ישראאל אַ מעכטיקע אַרמיי, וואס האט אַרומגענגלט די  
יידישע שטעה. די גרענען פון דעם יידישן לאנד. די רוימער האבן  
ニישט געלאָזֶט צופירן קיין עסנווארג אין די באָפּרִיטֵע שטעה. זיי האבן  
געוֹאָלֶט אַיסְהָוָנְגָעָן די יידישע קעַמְפָעָר.



די אַרומגענְגָלֶט, אַפְגַעַשׂ וְאַכְטָע, אַוִיסְגָהָוְנְגָעָרְטָע יִדְיִשָּׁע הַעֲלָדָן  
הַאֲבָן גַעַקְעַמְפָט מִיט די לעַצְטָע כּוֹחוֹת, בֵין לְעַצְטָן טְרָאָפָן בְּלוֹט, נָאָר  
די רְויְמָעָר זַיְנָעַן גַעַוּעַן זָאָט אָוָן פִיל שְׁטָאָרְקָעָר אין צָאָל.  
דָעָר אַוִיפְשָׁטָאנְד פָוּן יִדְיִשָּׁן פָאָלָק אַיז דָעַרְשְׁטִיקָט גַעַוְאָרָן אַיז  
בְּלוֹט. דָעָר רְויְמָעָר קַעְנִיג אַדְרִיאָנוֹס האט פָאָרְבָאָטָן די יִידָן אַרְיִינְגָרָן

קומווען אין ירושלים. מען האט נישט געטאגרט אפֿהיטן די יידישע גע-  
צען און לערנצען די יידישע לערע.

דעָר גראיסער געלעַרנטער רבּי עקיבא האט זיך נישט אונטערגע-  
געבן. ער האט מוטיק גערופּן דאס יידישע פֿאלק צו גלייבן און האטן.  
די רויַמִישׁע סָלְדָאַטּוֹן האבן גענוּמעַן געפָאנְגַעַן דעם אַלְטָן יַדְישָׁן  
געלעַרנטן און אַים געוֹזָלֶט צוֹוְינְגָעַן, ער זָאַל זיך אַפּוֹזָאָגָן פָּוּן זִין פֿאלק,  
פָּוּן זִין גלייבן. דער שטָאַלְצָעַר, מוטיקער געלעַרנטער האט זיך נישט  
אונטערגעַגְעַבּן.

די רויַמִיעַר האבן אַים פָּאַרְפִּינִיקְט. זַיִן האבן אַים געשׂונְדָן די הוּאַט.  
רבּי עקיבא האט בֵּין לעצְמָן אַטְעָם געַזָּגָט: «אַיך גלייב און אַיך האט.  
דאָס יַדְישָׁע פֿאלק לעַבְט אָוּן ווּטַעַן?».

## פאנטישער איסלאיג פון די העברעאישיינ זערטער

יבשה — יַבְשָׁה	אביג'ום — אֲבִינְגָּם
ים — יָם	אגדה — אֲגָדָה
ימים — יָמִים	אדם — אַדָּם
יצחק — אִצְחָק	אוצר — אֹוְצָר
ירושלים — יְרוּשָׁלָאַם	אזרחות — אַזְרָחָת
ישיבה — יְשִׁיבָה	אלמנה — אַלְמָנָה
כדי — קָדֵי	אל-בית — אַלְבִּית
כח — קוּעַךְ	אמות — עַמּוֹת
כוחות — קוּלְבָּעָס	אמותן — עַמּוֹתָן
כישוף — קִישְׁוֹפְּ	אסיפה — אַסְפִּיףְּ
כלומרשת — קָלוּמְעָרֶשְׁת	אפיילן — אַפְּיָילָן
כלבא שבעו — קָלָבָא שְׁעֻוּוֹתָא	בית המקדש — בֵּיתְהַמִּקְדָּשׁ
כליה — קָלָלָעַ	בקיוון — בְּקִיוֹן
כסדר — קָעִיטְעָר	בריחוד — בְּרִיחָוד
כפר תבור — קָפָאַר טָאוּעָר	ברונן — בְּרִיְגָּעָן
לבנה — לְעֹזָאנָעַ	ברוכבא — בָּרְכָּבָא
לבבוד — לְעַקְוָועַד	גופע — גּוֹפָעַ
למשל — לְעַמְּאַשְׁלָל	דואוקע — דְּאוּקָעַ
מדובר — מִידְבָּר	דערהרגעט — דָּרְהָרְגָּעַט
מדינה — מַעֲדִינָעַ	דרום — דָּרְעָם
מדינות — מַעֲדִינָעַס	הילען — הַילְעָן
מזהדו — מַזְהָדוֹן	הנסניה — הַנְּסָנָהִי
מורא — מוֹרָאַעַךְ	חבר — כָּאוּעָר
מורוח — מוֹרָעַךְ	חברים — כָּאוּוִירִים
מוחיה — מַעֲכָאַיָּעַ	חברשאפט — כָּאוּוּרְשָׁאָפְּט
מכבד — מַעֲכָאַבָּעַד	חוֹדֵש — כּוֹידְעַש
מלחמה — מַילְכָּאַמָּעַץ	חוֹהָה — כּוֹוָעַץ
מנשה — מַעֲיָסַעַץ	חוֹיות — כּאַיְעַס
מערב — מַיְרָעַוּ	חכמים — כָּאַכָּאַמִּים
מצרים — מִצְרָאַיִם	חלום — כָּאַלְעָם
משה — מוֹיָשָׁעַץ	חתונה — כָּאַסְעָנָעַ
מתנה — מַאְתָּאַנָּעַץ	טעם — טָאַם
מתנות — מַאְתָּאַגָּעַס	

קולות — קוילעס	סוד — סאָד
קורח — קוירען	סודות — סוּידעַס
רב — רעב	סָוף — סָאָפָּה
רבי — רעבע	סָופִּיכָּלְסָופִּי — סָאָפִּיקָּאָלְסָאָפָּה
רזח — ראָכָּל	עופהלע — אַיְפָּעֵלָע
שכוֹן — שאָכָּן	עַצָּח — אַיְצָּעָךְ
שכונת — שאָכָּנְטָעָךְ	עַצּוֹת — אַיְצָּעָתָךְ
שכנים — שאָכָּנְיָיןָךְ	עקיבא — אַקְיָוָעָךְ
שליהח — שאָלְיָעָךְ	עקשנים — אַקְשָׁאנִיםָךְ
שליחים — שאָלְיָיכָּים	פארחויזוּשָׁט — פָּאַרְכִּידְעָשָׁט
שלום — שאָלָעָם	פארחלומט — פָּאַרְכָּאַלְעָמָט
שמהה — סיְמָכָּעָם	פארכיישופט — פָּאַרְכִּישָׁוּפָט
שנה — שאָהָן	פָּנָקָס — פִּינְקָעָס
שפָּעָן — שאָפָּעָן	פָּסָה — פִּיסְעָךְ
טרופה — סְרִיְיָפָּעָן	פרעה — פָּאַרְעָעָן
תלמיד — טָאָלְמִיד	פרץ — פָּעָרָעָץ
תלמידים — טָאָלְמִידִים	צָפוֹן — צָאָפָּן
תנא — טָאָגָּעָן	קָול — קָאָל
תפיטה — טָפִּיסָּעָן	